

Słownik eponimów dla uczących się języka polskiego jako obcego

**Magdalena Graf
Marta Nowak
Ewa Nowak-Pasterska**

**Słownik eponimów dla uczących się
języka polskiego jako obcego**

Słownik eponimów dla uczących się języka polskiego jako obcego

**Magdalena Graf
Marta Nowak
Ewa Nowak-Pasterska**

Poznań 2024

Projekt okładki
Wydawnictwo Rys

Recenzja:
dr Izabela Wieczorek (UAM)
dr Maria Waclawek (UŚ)

Copyright by
Magdalena Graf
Marta Nowak
Ewa Nowak-Pasterska

Copyright by
Wydawnictwo Rys

Korekta
Sebastian Surendra

Publikacja sfinansowana ze środków NAWA
w ramach projektu nr BJP/PJP/2023/1/00017
„Nazwy własne jako wyznaczniki kultury.
Edukacja kulturowo-językowa i wykorzystanie nazw własnych w nauczaniu jpjo”

Wydanie I

Poznań 2024

ISBN 978-83-68006-75-9

Wydanie:

Wydawnictwo Rys
ul. Kolejowa 41
62-070 Dąbrówka
tel. 600 44 55 80

e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

Spis treści

Wstęp	7
Co już jest, a co jeszcze nie jest... eponimem. Kilka uwag o apelatywizacji nazw własnych	9
Poprawność gramatyczna i ortograficzna eponimów	19
Bibliografia.....	25
Słownik eponimów.....	29
Wykaz źródeł eponimów.....	236
Wykaz źródeł memów i grafik.....	236
Aneks.....	237
Ćwiczenia dla uczących się języka polskiego jako obcego	239
Klucz odpowiedzi.....	288

Wstęp

Problematyka (nie)obecności onomastyki w procesie nauczania języka polskiego jako obcego od kilku lat jest przedmiotem dyskusji toczącej się nie tylko wśród dydaktyków jpjo, ale także w środowisku badaczy onimii. Włączenie nazw własnych do procesu dydaktycznego postulowała już w latach 80. XX wieku Irena Sarnowska-Giefing, przekonując, że nauczanie języka obcego to nie tylko uczenie leksyki i tajników systemu gramatycznego, ale również zapoznanie obcokrajowców z kulturą i zachodzącymi w niej zmianami.

Dziś uwzględnianie onimów w procesie dydaktycznym jpjo nie jest już metodyczną nowością¹. Obszarem metodycznych i metodologicznych zaniechań jest jednak eponimia, czyli leksemy sytuujące się pomiędzy *nomen proprium* a *nomen appellativum*. Formalnie pochodzące od nazw własnych leksemy, w wyniku procesu apelatywizacji utraciły zdolność jednostkowej identyfikacji, nabierając znaczenia ogólnego, często metaforycznego. Podobnie jak nazwy własne, mają jednak zdolność sygnalizowania treści kulturowych – są bowiem z nimi nierozzerwalnie związane, informując o panujących modach, zmianach zachodzących w przestrzeni polityki i kultury (nie tylko materialnej), o tym, jak widzimy i oceniamy osoby czy zjawiska reprezentujące obce kultury itp.

Przekonanie, że także eponimy powinny stanowić ważny element kształcenia językowego obcokrajowców, stoi u podstaw słownika, który oddajemy do rąk Czytelników. Publikacja nie jest słownikiem ogólnym, rejestrującym wszystkie możliwe eponimy, ale kompendium stworzonym z myślą o konkretnej grupie odbiorców i ich potrzebach. Stąd rezygnacja z notowania znaczeń przestarzałych lub eponimów o ograniczonym zakresie użycia (np. obecnych w socjolektach czy gwarach) – w słowniku rejestrujemy te eponimy, z którymi osoba ucząca się języka polskiego jako obcego może się zetknąć w codziennej komunikacji.

Leksykon jest efektem prac prowadzonych w ramach projektu pt. „Nazwy własne jako wyznaczniki kultury. Edukacja kulturowo-językowa i wykorzystanie nazw własnych w nauczaniu jpjo”, realizowanego w ramach programu Promocja Języka Polskiego i finansowanego ze środków Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej². Publikacja składa się z czterech części – pierwszą stanowi teoretyczny wstęp poświęcony eponimom,

¹ Potwierdzają to publikacje poświęcone temu zagadnieniu, m.in. prace: S. Gajdy (1988), A. Burzyńskiej-Kamienieckiej (2002), I. Wieczorek (2009, 2016), B. Afeltowicz (2011) czy W. Hofmańskiego (2022).

² „Nazwy własne jako wyznaczniki kultury. Edukacja kulturowo-językowa i wykorzystanie nazw własnych w nauczaniu jpjo” nr wniosku: BJP/PJP/2023/1/00017/U.

drugą – komentarz dotyczący poprawności gramatycznej i ortograficznej. Część zasadnicza to słownik eponimów (wyekscerpowanych z różnorodnych, nie tylko leksykograficznych, źródeł), opatrzonych definicją realnoznaczeniową oraz komentarzem gramatycznym, uzupełnionych przykładami użycia (w większości pochodzącymi z autentycznych tekstów). Ostatnią, czwartą część stanowi aneks zawierający ćwiczenia pozwalające utrwalić wiedzę dotyczącą znaczenia i sposobu użycia eponimów w codziennej komunikacji. Ćwiczenia te zamieszczone zostały również na platformie NAVOICA (<https://navoica.pl/>). Zespół, który je przygotował, tworzą osoby współpracujące przy realizacji projektu, reprezentujące nie tylko Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, ale również ośrodki partnerskie, czyli Uniwersytety w Lublanie (Słowenia) oraz w Pizie (Włochy). Należą do nich: Olga Bambrowicz, Ewa Nowak-Pasterska (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), Marta Nowak, Lidija Rezoničnik, Maria Wtorkowska (Uniwersytet w Lublanie) oraz Agata Miks-Lorenzoni (Uniwersytet w Pizie).

Mamy nadzieję, że zarówno słownik, jak i dołączone do niego zadania pozwolą na inkluzję eponimów do procesu dydaktycznego i ułatwią osobom uczącym się języka polskiego jako obcego nie tylko zapoznanie się z tą warstwą leksyki, lecz także włączenie jej do codziennej komunikacji.

Magdalena Graf
Marta Nowak
Ewa Nowak-Pasterska

Co już jest, a co jeszcze nie jest... eponimem. Kilka uwag o apelatywizacji nazw własnych³

Odpowiedź na pytanie o definicję i zakres użycia eponimów tylko pozornie jest prosta. Podejmujący to zagadnienie badacze (nie tylko językoznawcy) jednym głosem wskazują, że są to leksemy (także wyrażenia, zwroty i związki frazeologiczne), które w wyniku apelatywizacji onimu utraciły zdolność jednostkowej identyfikacji, a w związku z tym nabyły zdolność sygnalizowania uogólnionych, często metaforycznych znaczeń. Ich podstawowym wyznacznikiem jest odonimiczne pochodzenie, stąd pierwszy sygnał zachodzących zmian stanowi proces deonimizacji nazwy własnej. W ujęciu Władysława Kopalińskiego eponimem jest wyraz pochodzący od nazwy własnej (antroponimu), ale także onim, z którego wywodzi się wyraz pospolity (Kopaliński 1996). W kolejnych opracowaniach zakres pojęcia poszerzano o kolejne kategorie, np. uznano, że źródłem eponimu są nie tylko antroponimy, ale toponimy czy chrematonymy, zarówno autentyczne, jak i literackie; do klasy tej włączono również konstrukcje wielowyrazowe, czyli tzw. frazeologizmy eponimiczne (Rudnicka 2005: 120). Bardziej szczegółowe ujęcia ujawniają jednak istotne różnice pomiędzy badawczymi rozpoznaniem tego zagadnienia. Dotyczą one choćby tak podstawowych kwestii, jak odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu właściwości semantyczne nazwy własnej (np. znaczenie konotacyjne lub asocjacyjne) stają się cechą powstałego na jej bazie apelatywu (metonimia i metafora), dlaczego niektóre kategorie nazw własnych zdają się szczególnie predystynowane do przechodzenia do kategorii wyrazów pospolitych, czy dotyczy to przede wszystkim polszczyzny ogólnej, czy jednak znacznie częściej obserwujemy to zjawisko w gwarach lub socjoiidiolektach; wreszcie – w jaki sposób zapisywać te jednostki w tekście⁴ i gdzie leży granica identyfikowania jednostki jako eponimu (np. czy *księżniczka na ziarnku grochu*, *śpiąca królewna* lub *Ciemnogród* i *Drewnowo* to już/jeszcze eponimy?).

Przedmiotem niniejszego tekstu jest omówienie stanu badań i wskazanie najważniejszych opracowań, których autorzy podjęli to zagadnienie.

³ Tytuł nawiązuje do klasycznego opracowania Mariana Kucaly pt. *Co już jest, a co jeszcze nie jest nazwą własną*, które w roku 1967 ukazało się w czasopiśmie „Onomastica” XII, nr 1-2, s. 153-161. Tekst ten w znakomity sposób ilustruje początki dyskusji nad statusem nazwy własnej i zakresem poszczególnych kategorii onimicznych. Podobne problemy, dotyczące definiowania i wyznaczania granicy kategorii, obserwujemy w publikacjach poświęconych jednostkom eponimicznym.

⁴ Zagadnienia związane z konwencją ortograficzną, tylko pozornie ustabilizowaną, omawiają M. Nowak oraz E. Nowak-Pasterska w dalszej części wprowadzenia.

Już wstępny ogląd literatury przedmiotu ukazuje, że eponimy (a wraz z nimi zjawisko deonimizacji i apelatywizacji) interesują nie tylko onomastów, ale również badaczy frazeologii, słowotwórstwa czy semantyki językoznawczej. Co więcej – były też one przedmiotem opisu w odniesieniu do idiolektów czy języków specjalistycznych, np. medycyny. Zagadnienia te podejmowali m.in. Czesław Kosyl (1974), Jerzy Obara (2003), Bożena Dereń (2005), Ewa Rudnicka (2005, 2006), Andrzej Chłudziński (2006), Aleksandra Cieślíkowa (2006), Iwona Kosek (2006), Małgorzata Witaszek-Samborska (2006), Mariusz Rutkowski (2007a, 2007b, 2012), Elżbieta Bogdanowicz (2017), Violetta Jaros (2018), Małgorzata Dawidziak-Kładoczną (2020, 2021), Justyna B. Walkowiak (2020), Karolina Galewska (2021); problematyka ta była też wiodącym tematem jednej z cyklicznych konferencji onomastycznych, czego efektem jest tom konferencyjny opublikowany w 2006 roku pod redakcją Zofii Abramowicz i Elżbiety Bogdanowicz.

Mirosław M. Sadowski, przyjmując szeroką perspektywę opisu tej kategorii, już w pierwszych zdaniach swojego artykułu definiuje eponimy jako „**wszystkie** (podkr. M.G.) słowa utworzone od nazw własnych, zarówno istniejących w rzeczywistości, jak i fikcyjnych” (Sadowski 2013: 289). W tym przypadku istotną rolę w powstawaniu eponimów odgrywa semantyka (znaczenie konotacyjne, potoczne asocjacje) przypisana danej nazwie własnej, która „przechodzi” na apelatyw (eponim) i w uogólniony sposób zaczyna charakteryzować nazywane nim osoby, zjawiska, miejsca. Są to – jak zauważa Mariusz Rutkowski – znaczenia fakultatywne, niewchodzące do definicji wyrazu, ale uświadamiane i obecne w tzw. wiedzy językowej. Tego rodzaju właściwości przysługują również niektórym nazwom własnym. „W powszechnym użyciu – pisze badacz – w ogromnej większości przypadków nazwy własne jedynie oznaczają pojedyncze obiekty, osoby lub miejsca. W niektórych jednak użyciach (...) aktualizują one ową dopełniającą „wiedzę językową”, która wynika ze znajomości tych obiektów. Nazwy stają się wówczas nośnikami tej wiedzy, symbolami, które posiadają określone konotacje” (Rutkowski 2012: 7-8).

Powołując się na ustalenia Aleksandry Cieślíkowej, M.M. Sadowski wymienia następujące klasy eponimów: powstałe wskutek specyficznego sposobu zachowania się danej postaci w określonej sytuacji (np. *cham*, *miłosierny Samarytanin*⁵); powstałe ze względu na określone cechy znanych postaci (np. *chuligan*, *donżuan*, *herkules*, *Penelopa*); związane z wiekiem niektórych sławnych osób (*beniaminek*, *nestor*, *Matuzalem*); nazwane od twórców, wynalazców, reprezentantów doktryn, firm, władców itp. (*adidas*, *colt*, *dżul*, *mercedes*); powstałe lub nazwane od wyjątko-

⁵ Zachowano oryginalną pisownię eponimów z użyciem małej i wielkiej litery.

wego miejsca (*dżins, jakobini, tabasco, tweed*); inspirowane artykulacją i związanymi z nią skojarzeniami (np. *Pcim, Wąchock*, jako synonimy polskiego prowincjonalizmu) (Sadowski 2013: 291-292). Mariusz Rutkowski zwraca uwagę na różnicowanie formalne tych konstrukcji – stąd proponowana przez niego typologia obejmuje:

- a) metaforyczne wystąpienia nazwy własnej (np. *druga Jajta*)⁶;
- b) odnazewnicze derywaty słowotwórcze (np. *kuroniówka*);
- c) związki frazeologiczne i przysłowia z nazwą własną (np. *pisz/dzwoń pan na Berdyczów*);
- d) luźniejsze, lecz powtarzalne struktury składniowe (kolokacje) z nazwą własną, w tym struktury porównawcze z komponentem nazewniczym (typu: *dwa oblicza niczym doktor Jekyll i pan Hyde*) (Rutkowski 2012: 8).

Jak widać, podstawą typologii może być motywacja towarzysząca procesowi apelatywizacji, ale równie istotna zdaje się być struktura wyrażenia. W nieco odmienny sposób kryterium formalne stosuje Bożena Dereń (jednostki jednoleksemowe, derywaty słowotwórcze, luźne grupy leksemów z derywatami odonimicznymi, związki frazeologiczne z komponentem eponimicznym). Badaczka ma jednak świadomość, że tego typu podziały nie oddają istoty zagadnienia, toteż obok uwzględnienia struktury eponimu proponuje przyjęcie perspektywy onomazjologicznej oraz semantyczno-pragmatycznej (Dereń 2005: 14). Natalia Podlecka (2021: 164) zauważa, że apelatywizacja zachodzi w niejednorodnym tempie i zróżnicowanych okolicznościach; może też dotyczyć wyłącznie polszczyzny lub mieć szerszy zasięg (eponimy obecne w więcej niż jednym języku, np. *Karen* (pol. *Karina*), *jeans, limeric* (pol. *limeryk*), *wół* itp.). Karolina Galewska dopowiada, że – choć apelatywizacja jest zjawiskiem obserwowanym już w leksyce staropolskiej – znaczący wzrost obecności leksyki odproprialnej notujemy od lat 90. ubiegłego wieku, w związku z transformacją ustrojową, jaka miała miejsce w Polsce po 1989 roku. Są to głównie wyrażenia obecne w dyskursie politycznym i medialnym, w przeważającej większości derywaty pochodne od nazwisk polityków (Galewska 2021: 101-102).

Zdaniem Ewy Rudnickiej „niektóre z nazw własnych mają przypisaną w powszechnej świadomości użytkowników pewną stereotypową, na ogół niewyraźnie określoną treść, swoistą asocjację parasemantyczną (...). W (...) przekształceniu semantycznym ta właśnie treść jest obiektem operacji, której produktem końcowym jest znaczenie leksykalne jednostki (...) przenośne w stosunku do treści asocjacyjnej. Wydaje się nawet, że jeśli takiej asocjacji czy konotacji nie ma, to apelatywizacja jest niemożliwa”

⁶ Podany przez M. Rutkowskiego przykład ilustruje użycie metonimiczne.

(Rudnicka 2005: 111). Jak przekonuje Justyna B. Walkowiak, analiza najnowszych eponimów pozwala suponować, że stojące za nimi propria takich asocjacji nie posiadają – przykładem może być choćby leksem *janusz* i utworzone na jego bazie liczne derywaty (podobnie: *grazyňa* czy *seba*). Badaczka dowodzi też, że wiele tego typu eponimów pochodzących od antroponimów (np. *celina* – starsza nauczycielka, *edek* – osoba nieinteligentna) ma lokalny, nie ogólnopolski, zasięg (Walkowiak 2020: 6). Jednak obserwacja obszerniejszego zbioru najnowszych eponimów przekonuje, że kategoria ta charakteryzuje się znacznie większym, niż np. na przełomie XX i XXI wieku, zasięgiem i produktywnością. Wynika to z istotnej roli internetu, zwłaszcza mediów społecznościowych, w kreowaniu swoistej mody na tego typu określenia oraz w jej upowszechnianiu wśród młodych użytkowników języka. Prowadzi to do znacznego pomnażania zasobu eponimicznego współczesnej polszczyzny przy jednocześnie zauważalnym krótszym „życiu” tych jednostek. Dotyczy to szczególnie eponimów pochodzących od nazwisk i/lub imion polityków, które znacznie szybciej ulegają dezaktualizacji i są coraz rzadziej obecne w codziennej komunikacji, np. *lepperiada*, *michnikowszczyzna*, *schetynizm*, *banasizm*, *petruowizm*, *kukizm*. Derywaty tego typu są w niej stosowane tak długo, jak długo użytkownicy języka rozpoznają osobę publiczną, której nazwisko (i charakterystyczne poglądy lub określony sposób zachowania) były podstawą tworzenia apelatywu i jak długo osoba ta jest aktywna w życiu publicznym, a jej działania/zachowania komentowane w mediach. Jak zauważa Małgorzata Dawidziak-Kładoczna: „Istnieje podstawa, by przypuszczać, że omawiana grupa – już dość liczna – ciągle będzie się powiększać dzięki pojawianiu się nowych postaci w życiu publicznym lub uzupełnieniu jej o brakujące w przytoczonym zestawieniu nazwy utworzone od nazwisk polityków obecnie aktywnych na forum publicznym. Od każdego nazwiska można utworzyć derywat (...)” (Dawidziak-Kładoczna 2020: 141-142). Hipotezę tę można uzupełnić konstatacją, że równie dynamicznie będą z czynnego zasobu słownictwa usuwane derywaty, które nie odnoszą się już do bieżących wydarzeń (czyli charakteryzujące się niestabilną aktualnością) lub w przypadku których trudno jednoznacznie wskazać kryjące się za derywatem, przypisane pierwotnie antroponimowi, znaczenie. Zjawisko to dotyczy choćby takich eponimów, jak np. *dziwiszyzm*, *fotygizm*, *rywinizm* z jednej strony lub *hołownizm*, *dudyzm*, *giertychizm* z drugiej.

W tym kontekście należy zauważyć, że stopień znajomości tych wyrażeń jest różny nawet u rodzimych użytkowników języka; w jeszcze większym stopniu poziom aktualności identyfikowanego eponimem zjawiska wpływa na zakres znajomości (biernej i czynnej) tego typu konstrukcji u osób uczących się języka polskiego jako obcego. Jest ona – co oczywiste – znacząco niższa. Na poziom znajomości eponimów ma też wpływ

fakt, że konstrukcje te powstają spontanicznie, niekiedy przypadkowo, a to (wraz z ograniczonym zasięgiem) utrudnia stabilizację eponimu (zwłaszcza w kontekście jego semantyki). Potwierdzają to rozpoznania Jerzego Obary dotyczące m.in. takich eponimów, jak *agatka* – młoda, atrakcyjna dziewczyna, ale też prostytutka (co interesujące – to znaczenie zostało także przypisane eponimom: *anastazja*, *adela*, *iwonka*, *jola*, *marysieńka* i *mela*). Badacz zwraca też uwagę na inny aspekt opisu eponimów, zauważając, że: „trudności związane z ustalaniem przyczyn apelatywizacji są niepomiaralnie mniejsze od tych, które wiążą się z uzasadnieniem, dlaczego takie, a nie inne imiona stały się podstawami dla utworzonych od nich nazw zapelatywizowanych, odnoszonych potem do ściśle określonych grup” (Obara 2003: 105-107).

Innym, wartym dostrzeżenia problemem jest identyfikowanie leksemów jako potencjalnych eponimów. Pisząc o antroponimach, które uległy procesowi apelatywizacji, Agnieszka Myszka podaje m.in. takie wyrażenia, jak: *jasiek* ‘mała poduszka’, *maciek* ‘bocian’, *jolka* ‘rodzaj krzyżówki’, *piotruś* ‘gra karciana’, *zośka* ‘gra zręcznościowa’ (Myszka 2024: 100). Także nieprofesjonalni użytkownicy polszczyzny, zwłaszcza uczący się jej obcokrajowcy, automatycznie będą w ten właśnie sposób oceniać tego typu leksemy. Tymczasem w niektórych przypadkach mamy do czynienia z homonimią leksykalną, stąd *jasiek* i *zośka* nie są eponimami. Przykłady te pokazują, że granica między nazwą własną, eponimem (powstałym w wyniku deonimizacji i apelatywizacji) a wyrazem pospolitym jest niekiedy trudna do ustalenia. Jest to jednak bardzo ciekawa klasa wyrazów, które – na potrzeby niniejszego opracowania – można nazwać **quasi-eponimami**. Pisząc o związkach frazeologicznych typu: *w koło macieju*, *dookoła wojtek*, *cienki boleć*, *przyszła kryska na matyska*, *wyskoczyć jak filip z konopi*, Iwona Kosek zwraca uwagę na niejednoznaczny status komponentu onimicznego – badaczka używa sformułowania: komponenty, które „można podejrzewać o proprialne pochodzenie”⁷ (Kosek 2023: 85). W dalszej części artykułu skupia uwagę na gwarowej motywacji leksemów *maciej* i *wojtek*, co – jej zdaniem – przekonuje o apelatywnej, nie proprialnej proveniencji. Z tego przekonania wynika konstatacja, że: „hipoteza o dialektalnej motywacji komponentów *wojtek*, *maciek* wskazywana jest wielokrotnie i dosyć dobrze uzasadniona. Przy jej przyjęciu mielibyśmy do czynienia nie z onomastyczną, ale apelatywną motywacją komponentów. (...) Z punktu widzenia motywacji całości w takim typie przykładów komponent odonomastyczny nie odgrywa roli pierwszoplanowej, tzn. jest jednym z elementów współtworzących motywację” (Kosek

⁷ Na marginesie jedynie warto zwrócić uwagę na interesującą obserwację dotyczącą konwencji zapisu tego typu jednostek (wielką lub małą literą), zwłaszcza w opracowaniach leksykograficznych (zob. Kosek 2023: 86-87).

2023: 88). Zatem jeszcze raz uświadamiamy sobie, że granica między apelatywem a nazwą własną jest – w przypadku eponimów – niekiedy trudna do ustalenia. Problem wynika nie tylko z nieuregulowanej konwencji zapisu tych jednostek, wiąże się on również z jednostkową identyfikacją (nazwa własna) lub jej brakiem, gdy wyrażenie niesie znaczenie uogólnione lub metaforyczne.

„Aby doprecyzować znaczenie owych derywatów, zwłaszcza zaś ich zabarwienie ekspresywne, trzeba przyrzeć się ich kontekstowi” – stwierdza Wojciech Chlebda. Jego zdaniem podanie znaczenia nazwy i utworzonego na jej bazie wyrazu pospolitego to za mało – konieczne jest jeszcze wskazanie kontekstu użycia eponimu, bowiem dopiero użycie w tekście wskaże jego aktualne znaczenie i nacechowanie ekspresywne (charakterystyczne dla tej klasy wyrazów). Warto dodać, że omawiane derywaty są istotnym elementem polskiego kodu kulturowego, którego znajomość „jest jednym z warunków sprawności komunikacji na pewnym poziomie dialogu społecznego” (Chlebda 1995: 20).

Innym, istotnym zagadnieniem jest stopień stabilizacji eponimów, zwłaszcza „najmłodszej” warstwy. Zdaniem Bożeny Dereń: „Nie znamy [...] wystarczająco obiektywnych kryteriów czy wskaźników «ustabilizowania» formacji w systemie języka. Wskaźnikiem takim mogłoby być odnotowanie w słowniku, co jednak zależy od zbyt wielu czynników pozajęzykowych (rodzaj słownika, sprawność leksykografów, cykl wydawniczy itp.), by można to było uważać za kryterium obiektywne” (Dereń 2005: 21). Wielu podejmujących ten temat badaczy wskazuje, że w słownikach pojawiają się formy ustabilizowane, od dawna obecne w tekstach pisanych (np. literackich czy publicystycznych). Próżno w nich natomiast szukać najnowszych eponimów, często obecnych przede wszystkim w internecie czy tekstach kultury popularnej. Pomocą w tym względzie mogą służyć słowniki sieciowe, dostępne korpusy leksemów oraz wykazy zamieszczone na stronach Obserwatorium Językowego UW.

Eponimy są interesującym obszarem obserwacji nie tylko w odniesieniu do języka polityki czy polszczyzny medialnej, ale także w socjologii i profesjolektach. Szczególną uwagę warto zwrócić na język medycyny, ponieważ można tam z jednej strony zauważyć, jak obszerny stanowią one zbiór, z drugiej dostrzec, że tworzenie eponimów (szczególnie „zastępujących” oficjalne nazwy chorób) jest w środowisku lekarskim oceniane ambiwalentnie. W literaturze przedmiotu wskazywane są różnorodne źródła eponimów, m.in. pochodzące od: nazwisk badaczy (*choroba Parkinsona*, *zespół Downa*)⁸, miejsc (*wirus Zika*), postaci mitycznych

⁸ Warto zauważyć, że niektóre eponimy wypierane są przez konstrukcje analityczne (opisowe) lub identyfikowane nimi choroby określane są innymi nazwami – zjawisko to dotyczy szczególnie wyrażen zawierających w swym składzie nazwiska lekarzy uwi-

(zespół *Otella*). Za pomocą eponimów identyfikowane są nie tylko nazwy chorób, ale także określenia objawów (*objaw Babińskiego*), złamań (*złamanie zgięciowe typu Messerera*), zabiegów medycznych (*operacja Belseya*), narzędzi chirurgicznych (*kleszczyki Babcocka*), struktur anatomicznych (*ścięgno Achillesa*) (Karwacka 2020: 106). Dlaczego eponimy są wśród lekarzy tak popularne? „Po pierwsze są krótkie. Po drugie łatwiej je zapamiętać. Po trzecie zawierają ważną wiedzę historyczną i nagradzają odkrywców, którzy zasługują na naukową nobilitację” – odpowiada Piotr Müldner-Nieckowski (2018) i dodaje: „eponimy mają charakter dwoisty i są dosłowno-niedosłowne. Są więc całkowicie nieregularne, co sprzyja ich zapamiętywalności i odtwarzalności. Pod tym względem są podobne do idiomów” (2018). Można też dodać, że zastępują powszechną, ale niepoprawną nazwę choroby oraz pozwalają na jej jednoznaczną identyfikację, gdy kliniczna (oficjalna) nazwa nie jest wystarczająco charakterystyczna lub gdy różne choroby identyfikowane są zbliżonymi nazwami. W klasyfikowaniu eponimów medycznych zastosowano inną typologię, w której relewantną cechą nie jest motywacja czy kryterium formalne, ale aktualność określenia, stąd w literaturze przedmiotu wskazywane są eponimy: stałe, przestarzałe oraz pozostające w stadium zmian, zawierające inne ekwiwalenty lub o zróżnicowanej pisowni (Żelazowska-Sobczyk 2019: 62)⁹. Podobieństwo z eponimami medycznymi wykazują określenia stosowane w języku sportu, np. przez szachistów – eponimy te najczęściej upamiętniają arcymistrzów szachowych, którzy jako pierwsi wykonali dane posunięcie, wyzyskują też toponimy oraz ideonimy, które wiążą się z danym posunięciem, np. *system Tartakowera*, *obrona Alechina*, *wariant Paulsena*, *otwarcie Groba*, *atak Panowa*, *nieśmiertelna Rubinsteina*, *partia francuska*, *gambit wiedeński*, *obrona rosyjska*. Podobnie, jak w przypadku leksyki medycznej, tu również istnieją warianty eponimów (wyrażenie starsze i nowsze, eponimy obecne tylko w jednym języku).

klanych w działania wojenne w czasach II wojny światowej. Jest to trend międzynarodowy, jednak nie obejmuje wszystkich eponimów, co może być związane ze stopniem ich upowszechnienia w języku ogólnym. Znakomitym przykładem takiej sytuacji jest eponim *zespół/choroba Aspergera* – po raz pierwszy nazwa ta została użyta w latach 80. XX wieku i odsyłała do postaci austriackiego pediatry Hansa Aspergera. Współcześnie jest to jedno z zaburzeń ze spektrum autyzmu.

⁹ Możemy tu dostrzec kolejny przykład potwierdzający, że jednoznaczne zdefiniowanie eponimu nie jest prostym zadaniem – wśród nazw motywujących eponimy medyczne autorka wymienia też nazwy zwierząt, co ilustruje przykład: *stoniowaczna*, którego podstawą jest wyraz pospolity, nie nazwa własna. Z drugiej strony warto zauważyć, że także w języku medycyny jest miejsce na nazwy „poetyckie”, motywowane postaciami literackimi czy bohaterami kultury popularnej, np. *kompleks Kopciuszka*, *zespół „Alicji w krainie czarów”*, *zespół Mony Lisy* (Żelazowska-Sobczyk 2019: 62).

Eponimy są bardzo istotną warstwą każdego języka. Choć możemy wśród nich wskazać internacjonalizmy (np. *amper*, *om*, *wał*, wiele eponimów medycznych, większość słownictwa szachowego), to jednak z perspektywy dydaktyki języka jako obcego najistotniejsze są te eponimy, które otwierają drzwi do kultury, także materialnej, danego kraju. Przywołać tu można choćby słownictwo kulinarne, które obfituje w tego typu określenia ilustrujące nasze preferencje, informujące skąd pochodzą produkty czy potrawy, kto je wymyślił, jakim nacjom je przypisujemy itp. Wszystkie te informacje można „wyczytać” z określeń typu: *gulasz węgierski*, *fasolka po bretońsku*, *karpatka*, *bawarka*, *napoleonka*, *brukselka*, *sandwicz*, *chińszczyzna* itp. Jak zauważa Mirosław M. Sadowski, rodzimi użytkownicy języka często włączają eponimy do codziennej komunikacji, choć rzadko zdają sobie z tego sprawę (Sadowski 2013: 289). Leksemy te mogą służyć neutralnemu opisowi osoby, miejsca czy przedmiotu (funkcja informacyjna i poznawcza), ale mogą też być sygnałem silnych emocji, pełniąc wtedy przede wszystkim funkcję emotywną i ekspresywną (tu zwłaszcza derywaty utworzone od nazwisk osób publicznych, np. polityków). Obecne w literaturze (czy szerzej: w kulturze) są sygnałem aluzji literackiej czy intertekstu (np. nazwy szkół malarskich, określenia epigonów naśladowujących twórczość wielkich mistrzów). Są stałym elementem języka lub zaznaczają swoją obecność tylko na chwilę (co bardzo często powiązane jest z dominującą funkcją ekspresywną). Mogą pełnić funkcję ludyczną czy poetycką, gdy eponim służy np. do opisu miejsc (przez ich porównanie do innych toponimów, które kulturowo charakteryzują się określonymi asocjacjami) – np. *Paryż Północy*, jak nazywano przedwojenną Warszawę, Szczecin czy Słupsk (nazywany też *Małym Paryżem* lub *Paryżem Wschodu*). Co ciekawe, tym samym eponimem opisywane są stolice Węgier (Budapeszt) i Rumunii (Bukareszt). Ostatnie z miast jest też *Małym Stambułem* i *Bałkańskim Chicago*.

Podsumowując, można – za Elżbietą Bogdanowicz – wyróżnić konotacje (a więc i eponimy) **neutralne** (np. *Papa Smerf* – osoba mądra, *Piotruś Pan* – marzyciel) i **wartościujące** (pozytywna i negatywna ocena, np. *Diana* – o pięknej kobiecie, *chajzerować* – zrobić coś żenującego, negatywnego, a następnie próbować poprawić swój wizerunek innymi, pozytywnymi działaniami, *gargamel* – brzydki budynek), **konkretne** (np. *Matejko* – malarz dokumentujący czasy, w których żyje) i **abstrakcyjne** (*bizancjum* – miejsce, w którym panuje nadmierny przepych, *targowica* – symbol narodowej zdrady), **utrwalone systemowo** (np. *Ewa* – kobieta, *statystyczny Kowalski* – przeciętny Polak) i **okazjonalne** (np. *Carrington* – osoba bardzo bogata) (Bogdanowicz 2017: 131-148). Wnikliwa lektura opracowań i omówionych przez badaczy określeń pozwala na uzupełnienie

nie tej typologii o eponimy **właściwe** (np. *adidasy*, *janosik*) oraz **quasi-eponimy** (np. *jasiek*).

Na zakończenie warto oddać głos Elżbiecie Bogdanowicz, stwierdzającej, że: „wysokim stopniem ustabilizowania charakteryzują się przed wszystkim te treści, które bazują na wartościach konotacyjnych nazw własnych, powiązanych z kulturą antyczną, chrześcijańską, europejską, a także polską. Tego rodzaju konotacje są ponadczasowe (...), w licznych przypadkach przekształciły się już w znaczenia leksykalne częściowo lub całkowicie zapelatywizowanych onimów, a więc należą do systemu leksykalnego języka, i, rzecz oczywista, swobodnie, bez konieczności wprowadzania specjalnych objaśnień metajęzykowych, doprecyzowujących ich treść, aktywizują się na różnych płaszczyznach komunikacji językowej” (Bogdanowicz 2017: 145).

Magdalena Graf

Poprawność gramatyczna i ortograficzna eponimów

Znajomość eponimów jest niezwykle przydatna w codziennym posługiwaniu się polszczyzną, już od początkującego poziomu zaawansowania językowego, w szczególności zaś dla użytkowników języka mających poziom B2, C1, C2. Polacy używają eponimów w rozmowach na różnorodne tematy dotyczące ich życia – gdy mówią o jedzeniu, wyglądzie, swoich wadach i zaletach, zachowaniu, przyzwyczajeniach i relacjach z innymi, a także o tym, w jaki sposób pracują i spędzają czas wolny. Bez wątpienia znajomość eponimów jest ważna dla osób zdających państwowe egzaminy poświadczające znajomość języka polskiego. Eponimy przydatne okażą się także dla nauczycieli języka polskiego, lektorów, którzy planują pracować z językiem polskim i polską kulturą.

Eponimy powstały od nazw własnych, ale same nie są nazwami własnymi. Funkcjonują w języku jako wyrazy pospolite. I tak np. ciastko *napoleonka* odwołuje się do imienia Napoleona Bonapartego, określenie niepoprawnie romantycznego mężczyzny *romeo* brzmi jak imię tytułowego bohatera znanego dramatu Shakespeare’a, danie kuchni chińskiej lub coś niezrozumiałego nazywamy *chińszczyzną*, a brzydki budynek – *gargamel* – zawdzięcza swą nazwę złemu bohaterowi animowanego filmu *Smerfy*. Zdecydowana większość eponimów prezentowanych w słowniku to pojedyncze wyrazy, najczęściej rzeczowniki o regularnych paradygmatach odmiany w liczbie pojedynczej i mnogiej, należące do deklinacji męskiej (np. *krawat*, *flamaster*, *gargamel*), żeńskiej (np. *agatka*, *mokka*, *ramoneska*) bądź nijakiej, występujące w liczbie pojedynczej (np. *esperanto*, *eldorado*). Niektóre rzeczowniki pozostają nieodmienne, najpewniej pod wpływem wyrazów obcych, od których pochodzą (np. *bikini*, *maggi*, *rambo*). Rzadkie wśród prezentowanych eponimów są samodzielnie występujące czasowniki (np. *hamletyzować*, *instagramować*), tę część mowy prezentują raczej związki wyrazowe czasowników z dopełnieniami (np. *wyjść po angielsku*).

Istotą eponimów jest to, że ich znaczenie nie pokrywa się ze znaczeniem, funkcją czy realnym odniesieniem słów, od których eponimy powstały (np. spodenki *bermudy* – wyspy *Bermudy*). Należy zatem zwrócić uwagę na to, że są wśród nich wyrazy, które jako eponimy występują wyłącznie w liczbie mnogiej (np. *czeski*), podczas gdy ich równobrzmiące odpowiedniki wśród nazw własnych mają pełne paradygmaty odmiany, zarówno w liczbie pojedynczej, jak i mnogiej (np. etnonim *Czeszka* – l. poj. *czeski* – l. mnoga). Przykłady takich eponimicznych *plurale tantum* to: *japonki*, *alladynki* czy *szwedzi*. Najczęściej także tylko w liczbie mnogiej używane są słowa takie jak *oksfordy*, *oksfordki*, których z kolei podstawa

(tu nazwa miejscowa *Oksford*) używana jest w języku polskim wyłącznie w liczbie pojedynczej. Obok nich funkcjonują wyrazy, które w znaczeniu eponimicznym występują wyłącznie w liczbie pojedynczej (np. *kopciuszek, łazarz, manhatan, midas, mekka, eldorado, odyseja*). Warto dodać, że w paradygmatach odmiany eponimów będących nieżywoymi rzeczownikami rodzaju męskiego podajemy także ich formy potencjalne (np. wołacz l.poj. *adidasie* obok form równych mianownikowi *adidas*).

Bardzo często eponimiczne znaczenie oddane jest przez frazeologiczne związki wyrazów. Dzięki nim użytkownicy polszczyzny w sposób metaforyczny opisują i oceniają otaczający ich świat. Liczne tego typu eponimy, prezentowane w słowniku, składają się z rzeczowników i określających ich wyrazów (najczęściej przymiotników) tworzących związki zgody, odmienianych regularnie, zgodnie z przynależnością do określonej deklinacji – np. *angielska pogoda* (deklinacja żeńska) na określenie deszczowej aury czy *statystyczny Kowalski* (deklinacja męska) na określenie przeciętnego Polaka. Przykładami tego typu wyrażeń eponimicznych są częste w języku polskim związki wyrazów wywodzące się z literatury i kultury europejskiej, np. stosowane naturalnie w liczbie pojedynczej: *salomony wyrok* (mądry wyrok), *węzeł gordyjski* (skomplikowany problem), *szaryfowa praca* (bezczelowa praca) czy występujące tylko w liczbie mnogiej *rubensowskie kształty*, będące określeniem krągłości kobiecej sylwetki.

Zestawienia dwóch rzeczowników prezentują najczęstsze i typowe w polszczyźnie związki rządu, w których drugi element wyrażony jest w dopełniaczu – np. *obrona Częstochowy* współcześnie stosowane w odniesieniu do rywalizacji sportowej, *strzała Amora* oznaczające miłość, zakochanie czy zauroczenie. Rzadsze są natomiast związki dwóch rzeczowników w mianowniku – np. określenie osoby bezinteresownie pomagającej innym – *matka teresa*. Wynikają one raczej z przeniesienia całej nazwy własnej do sfery wyrazów pospolitych i towarzyszącej temu zmianie funkcji z onimu na eponim (por. też *mount everest* w znaczeniu 'najwyższy stopień jakiegoś zjawiska', np. *mount everest głupoty*).

Obok nich występują związki wyrazowe składające się z czasowników i towarzyszących im dopełnień, takie jak *odkryć Amerykę, kłaść się Rejtanem, polegać jak na Zawiszy* czy *pisać na Berdyczów*, a dzięki tej właśnie konstrukcji wyraża się ich pełne eponimiczne znaczenie: nie powiedzieć niczego nowego (*odkryć Amerykę*), bronić zaciekle jakiejś sprawy (*kłaść się Rejtanem*), polegać na kimś wiarygodnym (*polegać jak na Zawiszy*) czy nie utrzymywać z kimś kontaktu (*pisać na Berdyczów*). Odmiennym elementem tych wyrażeń jest koniugujący się czasownik, należący do określonego modelu koniugacji (*odkryję, odkryjesz; kładę, kładziesz; polegam, polegasz; piszę, piszesz*), mogący występować we wszystkich czasach, osobach, liczbach i trybach. Czasowników tych można także

używać w różnych formach aspektowych, zależnie od kontekstu wypowiedzi (np. *kładł się Rejtanem* – gdy podkreślamy proces i/lub trwanie czynności – albo *położył się Rejtanem* – gdy chcemy wyrazić, że czynność jest zakończona). Wśród prezentowanych w słowniku jednostek nie zabrakło także nieodmiennych związków wyrazów w postaci różnych wyrażen przyimkowych (np. *w stroju Adama i Ewy* używane na określenie nagości czy *w objęciach Morfeusza* używane na określenie snu) lub wyrażen porównawczych typu *coś jak* lub *coś na miarę czegoś* (np. *coś jak u Hitchcocka* na określenie wydarzenia wywołującego silne napięcie i zaskakującego, *coś na miarę Nobla* na określenie doniosłego odkrycia).

Eponimy dotyczą rozmaitych obszarów słownictwa. Są w powszechnym użyciu i wiążą się z codziennymi sferami życia – z tym, co jemy, w co się ubieramy, jak dbamy o zdrowie i higienę (np. *bawarka* to herbata z mlekiem, *arafatka* to biało-czarna chusta z frędzlami, *lenonki* to okrągłe okulary (zarówno przeciwsłoneczne, jak i korekcyjne), *waleriana* to lek uspokajający, a *żyłetka* to ostrze do golenia). Wśród eponimów nie brakuje także tych, które odnoszą się do nas samych: wyglądu, zachowania, cech charakteru i usposobienia, wykonywanej pracy, wykształcenia czy sposobu spędzania wolnego czasu. I tak np. mężczyzna metroseksualny to *apollo*, za to kobieta niegrzesząca urodą to *baba-jaga*. Jeśli mamy dużo pieniędzy i odnosimy sukcesy finansowe, Polacy powiedzą o nas: *krezus* lub *midas*, zaś mężczyznę nieudolnego i nieporadnego określą mianem: *ciemki bolelek*. Gdy jesteśmy uzależnieni od mediów społecznościowych, usłyszymy na swój temat określenia takie jak: *fejsoholik*, *instagramiara*. Wszystkie czynności, które wykonujemy regularnie, niekiedy mechaniczne i bez refleksji, mogą zostać wyrażone za pomocą określeń: *dookoła Wojtek* lub *i tak w koło Maciejku*.

Są w końcu także eponimy związane z kulturą i historią, odnoszące się do utrwalonego w danym społeczeństwie obrazu świata, będące w jakimś sensie wypadkową oddziaływania motywów i pojęć powtarzanych w kulturze, literaturze, mediach czy sztuce. W ten sposób powstały określenia takie jak: *eden*, *eldorado*, *mekka* (czegoś) w odniesieniu do miejsc dobrych – o korzystnych warunkach do życia, pracy i rozwoju pasji – oraz określenia takie jak *sajgon*, *meksyk* czy *kołomyja* w odniesieniu do złych miejsc, w których panuje brak zasad i chaos. O trudnych, niekiedy makabrycznych scenach mówimy *dantejskie sceny*, zaś o bardzo poważnym problemie do rozwiązania – *węzeł gordyjski*. Gdy zastosowane wobec kogoś prawo jest zbyt surowe, możemy użyć określenia *drakońskie prawo*. Liczne eponimy mają wyraźnie polski charakter i trudno ich wyjaśnienia szukać w szerzej rozumianej kulturze europejskiej (np. *być na kuroniówce*, czyli pobierać zasiłek dla bezrobotnych, *wczesny/późny gierek*, czyli Polska początkowych lub końcowych lat siedemdziesiątych).

Pozornie kwestie ortograficznego zapisu eponimów nie wzbudzają wątpliwości. Eponimy nie są nazwami własnymi, lecz wyrazami pospolicymi, więc powinny być zapisywane małą literą. Jednakże użytkownicy języka zapisują wyrazy należące do tej grupy różnie. Bożena Dereń w swojej publikacji zaznacza, że ujednoliciła zapis ortograficzny zebranych wyrazów i wszystkie zostały zapisane małą literą (Dereń 2005: 22). Pokazuje to jednak, że wśród użytkowników języka nie ma utrwalonej jednej formy zapisu eponimów i często zależy to od ich indywidualnej decyzji. Zmiana zapisu wyrazu z wielkiej na małą literę świadczy o całkowitym przejściu jednostki leksykalnej z kategorii propriów do kategorii apelatywów oraz o zakończeniu procesu apelatywizacji, w wyniku którego w języku zaczynają funkcjonować dwa niezależne słowa, np. *Nestor* (imię władcy starożytnego miasta Pylos) oraz *nestor* (najstarsza osoba w rodzinie, darzona powszechnym szacunkiem). Jeśli jednak nazwa własna wchodzi w skład związku frazeologicznego o charakterze apelatywnym i występuje w prymarnym znaczeniu, np. *strzała Amora*, wówczas powinna być zapisana wielką literą (Sadowski 2013: 294). Niekiedy jednak trudno ocenić, czy proces apelatywizacji już się zakończył, czy użycia wtórne nadal wyzyskują konotacje pierwotnej nazwy własnej – kryterium pisowniowe (mała lub wielka litera) nie może być w tej sytuacji rozstrzygające (Rutkowski 2002: 9). Trudno nie zgodzić się z opinią Aldony Skudrzyk i Krystyny Urban, że apelatywizacja stanowi proces i bardzo istotny jest czas obecności wyrazu w znaczeniu apelatywnym w kulturze. Eponimy wywodzące się od nazw geograficznych, imion czy nazwisk wciąż żywych w języku należą co prawda do apelatywów, ale w powszechnej świadomości są bardzo silnie kojarzone z pierwotną nazwą własną. W konsekwencji użytkownicy często czują opór przed zapisem małą literą lub obawiają się popełnienia błędu (Skudrzyk, Urban 2002: 263). Dobrym przykładem jest rzeczownik *Małysz* w konstrukcjach typu: *Małysz polskiej piosenki*, *Małysz polityki*. Jak zauważa Artur Matkowski, *Małysz* nie oznacza tutaj skoczek narciarski z Wisły, lecz kogoś najlepszego w swojej dziedzinie. Wyraz przestał identyfikować osobę i stał się niemal wyrazem pospolicym, ale chociaż jego treść uległa zmianie, związek z pierwotnym desygnatem jest łatwy do zrekonstruowania. W efekcie wyraz *Małysz* należy do pasa przejściowego między apelatywami a propriami – językoznawca zjawisko to nazywa doraźną apelatywizacją. Polacy jednak nadal zapisują rzeczownik wielką literą, jak nazwę własną (Matkowski 2003: 38-39).

Użytkownicy języka polskiego nie mają większych problemów z zapisem rzeczowników odnoszących się do przedmiotów codziennego użytku, takich jak *cyrylica*, *kajzerka*, *gadżet*, *nikotyna* czy *prysznic*. Być może wynika to stąd, że nie zawsze znają etymologię tych słów, a w konsekwencji nie postrzegają ich jako eponimów. Tego typu wyrazy są częste

w komunikacji, a przez to dobrze utrwalone w języku. Czasami jednak polscy internauci zapisują wielką literą eponimy takie jak: *kopciuszek* – zaniedbana dziewczyna, *janusz biznesu* – skąpy szef, który nie szanuje i nie ceni swoich pracowników, *karyna* – kłótniwa, roszczeniowa kobieta czy *brajanek* – niegrzeczne dziecko. Tak jakby ciągle wyraźnie dostrzegali w nich nazwy własne, czy to przydomek baśniowej bohaterki, czy określone imiona będące dla nich uosobieniem pewnych cech. Ważne jest jednak, by pamiętać, że również w tych wypadkach powinniśmy zapisywać eponimy małymi literami. Inaczej jest, gdy używamy eponimów, w skład których wchodzi nazwy własne konkretnych osób czy postaci – np. *W stroju Adama i Ewy*, *Kargul i Pawlak*, *drugi Kubica* – te ich człony, które są nazwami własnymi (imiona *Adam* i *Ewa*, nazwiska *Kargul*, *Pawlak* czy *Kubica*) zapisywane są wielką literą.

Marta Nowak
Ewa Nowak-Pasterska

Bibliografia

- Afeltowicz Beata (2011), *Nazwa własna jako tekst kultury w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców”, s. 73-80.
- Baba od polskiego (2023), *Baba od języka: odjaniepawlać*, <https://babaodpolskiego.pl/baba-od-jezyka-odjaniepawlac/> [dostęp; 11.11.2024].
- Balowski Mieczysław (2014), *Nazwy własne w podręcznikach glottodydaktycznych*, w: *Proměny polonistiky. Tradice a výzvy polonistických studií*, red. M. Benešová, R. Rusin-Dybalska, L. Zakopalová, Praha.
- Bogdanowicz Elżbieta (2017), *Konotacje nazw własnych (na materiale publicystyki prasowej)*, Białystok.
- Burkacka Iwona (2020), *Janusze, halyny, sebixy i karyny. Memy internetowe jako źródło nowych eponimów*, „Poradnik Językowy” 4, s. 21-34.
- Burzyńska-Kamieniecka Anna (2002), *Jakże rad bym się nauczył polskiej mowy... O glottodydaktycznych aspektach relacji „język a kultura” w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Wrocław.
- Chłudziński Andrzej (2006), *Najnowsza warstwa eponimów odantroponimicznych zawarta w Nowym słowniku gwary uczniowskiej*, w: *Onimizacja i apelatywizacja*, red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 39-46.
- Cieślikowa Aleksandra (2006), *Onimizacja, apelatywizacja a derywacja*, w: *Onimizacja i apelatywizacja*, red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 47-56.
- Dereń Bożena (2005), *Pochodne nazw własnych w słowniku i w tekście*, Opole.
- Długosz-Kurczabowa Krystyna (1990), *Apelatywizacja biblijnych nazw własnych w języku polskim*, Wrocław.
- Gajda Stanisław (1988), *Narodowokulturowy komponent znaczenia nazw własnych w nauczaniu jpjo*, w: *Onomastyka w dydaktyce szkolnej i społecznej*, Szczecin.
- Galewska Karolina (2021), *Jak czasownik chajzerować wszedł do polszczyzny? O werbalnych derywatach odantroponimicznych i najnowszych tendencjach w zakresie apelatywizacji nazw własnych*, „Język Polski” 4, s. 100-111.
- Gaszyńska-Magiera Małgorzata (2008), *Miejsce wiedzy o kulturze w nauczaniu języka polskiego jako obcego: perspektywa etnolingwistyczna*, w: *W poszukiwaniu nowych rozwiązań: dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, red. W. Miodunka, A. Seretny, Kraków, s. 279-289.

- Graf Magdalena, Nowak Marta (2024), *Kim jest „polski Prešeren” i czy Kubuś Puchatek podbiłby serca słoweńskich dzieci? Wykorzystanie nazw własnych w nauczaniu języka polskiego jako nierodzimego*, „Polonistyka” 19 [w druku]
- Hofmański Wojciech (2022), *Z kim i dokąd? Nazwy własne w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Poznań.
- Idzo Mariana (2015), *Ekspresywizacja nazw własnych we współczesnych mediach polskich*, „Lingvaria” 2(20), s. 123-134.
- Jaros Violetta (2018), *Eponimy w języku naukowym Joachima Lelewela*, „Komunikacja i Konteksty” t. I, s. 27–48.
- Kajak Piotr (2016), *Akafanowskie nauczanie języka polskiego i kultury polskiej*, „Polski w Niemczech” 4, s. 77-83.
- Kajak Piotr (2020), *Kultura popularna w nauczaniu polszczyzny jako języka obcego. Wstęp do kulturoznawstwa glottodydaktycznego*, Warszawa.
- Kamińska-Szmaj Irena (2006), *Apelatywizacja nazw własnych w inwektywach politycznych*, w: *Onimizacja i apelatywizacja*, red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s.103 –111.
- Karczewski Mateusz (2021), *Szara eminencja – kto to jest? Definicja, synonimy, przykłady*, <https://polszczyzna.pl/szara-eminencja-kto-to-jest-definicja-synonimy-przyklady/> [dostęp: 11.11.2024].
- Karwacka Wioleta (2020), *Wybrane cechy języka medycznego – terminologia, normalizacja, gatunki tekstów medycznych i relacje międzygatunkowe*, w: *Języki specjalistyczne w komunikacji interkulturowej*, red. A. Buras-Marciniak, S. Goźdź-Roszkowski, Łódź, s. 105-118.
- Kopaliński Władysław (1996), *Słownik eponimów, czyli wyrazów odimiennych*, Warszawa.
- Kosek Iwona (2023), *Odproprjalny czy odapelatywny? – problemy opisu motywacji związków frazeologicznych z nazwą własną*, „Lingvaria” 2(36), s. 85-95.
- Kosyl Czesław (1974), *O przechodzeniu nazw własnych do kategorii nazw pospolitych*, „Onomastica” XIX, s. 85-104.
- Kucała Marian (1967), *Co już jest, a co jeszcze nie jest nazwą własną*, „Onomastica” XII, nr 1-2, s. 153-161.
- Machnicka Violetta (2005), *Dlaczego i w jaki sposób nazwy własne stają się nazwami pospolitymi? – próba prześledzenia zasadniczych procesów na wybranych przykładach*, w: *Nazewnictwo na pograniczach*, red. J. Ignatowicz-Skowrońska, Szczecin, s. 43-56.
- Malinowski Maciej (2017), *Święty Mikołaj i święty mikołaj*, <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/swiety-mikolaj-i-swiete-mikolaj;17606.html> [dostęp: 11.11.2024].

- Marcinkiewicz Radosław (2003), *Lepper, lepperiada, lepperyzmy*, „Poradnik Językowy” 6, s. 51-61.
- Matkowski Artur (2003), *Małysz a mowa polska*, „Poradnik Językowy” 3, s. 33-42.
- Müldner-Nieckowski Piotr (2018), *Problemy nazewnicze to codzienność*. „Forum Akademickie” 9, <https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2018/09/problemy-nazewnicze-to-codziennosc/> [dostęp: 19.11.2024].
- Myszka Agnieszka (2024), *Odpowiednie dać rzeczy... imię. Socjoonomastyczna analiza imion nadawanych przedmiotom*, „Perspektywy Kultury” 44/1, s. 95-114.
- Nowak Marta (w druku), *Znajomość eponimów wśród rodzimych użytkowników języka oraz uczących się polskiego jako obcego*.
- Podlecka Natalia (2021), *Proces apelatywizacji w języku socjolingwistycznym na przykładzie eponimu „Karen” i jego funkcji w slangu amerykańskim*, „Forum Filologiczne Ateneum” 1(9), s. 163-173.
- Rabczuk Anna, Kuś Katarzyna (2011), *Czy na kuroniówce przechadzałeś się po domu w stroju Ewy? – rzecz o eponimach*, „Kwartalnik Polonicum” 11, s. 62-65.
- Rudnicka Ewa (2005), *Z pogranicza leksykologii i onomastyki. Przyczynek terminologiczny*, „Prace Filologiczne” t. L, s. 99-124.
- Rudnicka Ewa (2006), *Eponimizmy versus eponimy. Eponimizmy jako efekt mechanizmu apelatywizacji eponimów*, w: *Onimizacja i apelatywizacja*, red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 185-199.
- Rutkowski Mariusz (2007a), *Apelatywizacja a deonimizacja: Z rozważań nad zakresem terminów*, w: *Nowe nazwy własne – nowe tendencje badawcze*, red. A. Cieślíkowa, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek, Kraków, s. 63-71.
- Rutkowski Mariusz (2007b), *Nazwy własne w strukturze metafory i metonimii: Proces deonimizacji*, Olsztyn.
- Rutkowski Mariusz (2012), *Słownik metafor i konotacji nazw własnych*, Olsztyn.
- Sadowski Mirosław M. (2013), *Eponimy jako sposób wzbogacania leksyki*, „Acta Erasmiana” 5, s. 289-308.
- Sarnowska-Gieffing Irena (1980), *Nazwy własne w nauczaniu języka polskiego na kursach dla cudzoziemców polskiego pochodzenia*, „Poradnik Językowy” 7, s. 368-372.
- Sarnowska-Gieffing Irena (2018), *Głos onomasty w kwestii nauczania słownictwa*, w: *Z nazwą w świat. Filologiczna podróż z profesorem Ireną Sarnowską-Gieffing*, red. M. Graf, P. Graf, W. Hofmański, Poznań, s. 83-95.
- Skudrzyk Aldona, Urban Krystyna (2002), *Mcdonaldyzacja, bigbrotheryzacja, czyli eponimy współczesne – norma ortograficzna i uzus*, w:

- W kręgu zagadnień dydaktyki języka i literatury polskiej: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Edwardowi Polańskiemu*, red. H. Synowiec, Katowice, s. 258-263.
- Szamryk Konrad Kazimierz (2019), *Nazwy krajów i narodowości w podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie elementarnym*, „Linguodidactica” 23, s. 209-223.
- Walkowiak Justyna B. (2020), *Jeszcze o apelatywizacji imienia „Janusz”*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” 55, s. 1-19.
- Wieczorek Izabela (2009), *Nazwa w tekście i tekst w nazwie. Antroponimy w polskich przysłowiach i związkach frazeologicznych*, Poznań.
- Wieczorek Izabela (2016), *Strachy na lachy. Nazewnicze komponenty przysłów i frazeologizmów w opracowaniu do nauki języka polskiego jako obcego*, Poznań.
- Wielki słownik języka polskiego*, <https://wsjp.pl/> [dostęp: 11.11.2024].
- Wikipedia, <https://www.wikipedia.pl/> [dostęp: 11.11.2024].
- Witaszek-Samborska Małgorzata (2006), *Eponimy wśród neologizmów współczesnej polszczyzny*, „Białostockie Archiwum Językowe” 6, s. 163-172.
- Zarzycka Grażyna (2019), *Kulturemy polskie – punkty widzenia techniki ich wydobywania i negocjowania. Stosowanie perspektywy etnolingwistycznej w glottodydaktyce polonistycznej*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 26, s. 425-441.
- Żelazowska-Sobczyk Magda (2019), *Polskie i angielskie opisy przypadków medycznych w ujęciu kontrastywnym*, Warszawa.

Słownik eponimów

ABISYNKA

- znaczenie:

Abisynka (inna nazwa: studnia abisyńska, studnia/pompa abisynka) to płytka studnia głębinowa o charakterystycznym wyglądzie (z pompą ręczną, najczęściej w kolorze zielonym) służąca do wydobywania wody z głębokości 5-7 m. W Polsce wykorzystywana głównie przez właścicieli domków letniskowych i ogródków działkowych. Eponim pochodzi od nazwy geograficznej *Abisynia*, czyli historycznej (dawnej) nazwy Etiopii. Tego typu płytkie studnie były budowane przez Brytyjczyków na pustynnych terenach.

- komentarz gramatyczny:

Eponim *abisynka* powstał w wyniku uniwersyfikacji określenia „studnia abisyńska” (abisyn+ka), wyraz powinien być pisywany małą literą, ale zapisywany jest i małą, i wielką literą, odmiana wg deklinacji żeńskiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	abisynka	abisynki
D.	abisynki	abisynek
C.	abisynce	abisynkom
B.	abisynkę	abisynki
N.	abisynką	abisynkami
Ms.	abisynce	abisynkach
W.	abisynko, abisynka	abisynki

- przykłady użycia:

Abisynkę stosuje się tylko wtedy, gdy wiadomo, że warstwa wodonośna zalega na niewielkiej głębokości [źródło: Wikipedia]

Abisynki, czyli studnie służące do pobierania wód gruntowych, a z których od lat korzystają działkowcy w całym kraju, znalazły się pod lupą urzędników Wód Polskich. [źródło: www.trojmiasto.pl]

mg

ADIDASY

- znaczenie:

Sportowe buty, nazwa pochodzi od niemieckiej firmy Adidas produkującej buty i ubrania sportowe, założonej w 1924 roku przez dwóch braci – Adolfa i Rudolfa Dasslerów. Nazwę utworzono od zdrobnienia imienia *Adolf* – *Adi* i trzech pierwszych liter nazwiska *Dassler* – *das*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, najczęściej używany w liczbie mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	adidas	adidasy
D.	adidasa	adidasów
C.	adidasowi	adidasom
B.	adidasą	adidasami
N.	adidasem	adidasami
Ms.	adidasie	adidasach
W.	adidasie, adidas	adidasy

- przykłady użycia:

Styliści i trendsetterzy służą praktycznymi radami, czy można nosić adidas do sukienki i jak łączyć je w outfitach. Dzięki temu możemy mieć pewność, że nasza kompozycja będzie dopracowana w stu procentach. W poniższym artykule dokładnie wyjaśniamy, czy można nosić adidas do sukienki, zatem zachęcamy do lektury! [źródło: www.escoli.pl]

Niezależnie od tego, jakie adidas na zimę wybierzesz, zwrócić uwagę na wygodę i komfort ciepły. [źródło: www.escoli.pl]

Sprzedam buty w kolorze oliwkowym, sportowe adidas dla chłopca rozmiar 33. [źródło: www.sprzedajemy.pl]

en-p

ADONIS

- znaczenie:

Mężczyzna przesadnie dbający o swój wygląd, najczęściej też przystojny; w mitologii greckiej Adonis to piękny młody mężczyzna, który był

bardzo lubiany przez Afrodytę. W języku polskim wyraz *adonis* ma dwa znaczenia – jest to także nazwa gatunku niewielkiej rośliny o żółtych lub pomarańczowych kwiatach.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego używany najczęściej w liczbie pojedynczej, w liczbie mnogiej przyjmuje rodzaj męskoosobowy dla form niedeprecjatywnych i niemęskoosobowy dla form deprecjatywnych; eponim powinien być zapisywany małą literą (niekiedy użytkownicy internetu zapisują go wielką literą). Eponim używany jest ironicznie.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	adonis	adonisi, adonisowie, adonisy
D.	adonisa	adonisów
C.	adonisowi	adonism
B.	adonisa	adonisów
N.	adonisem	adonisami
Ms.	adonisie	adonisach
W.	adonisie	adonisi, adonisowie, adonisy

- przykłady użycia

Dawid Woliński jak Adonis, podnosi temperaturę i ciśnienie fankom! Pokazał idealnie wyrzeźbione ciało w samych slipach [źródło: www.jastrzabpost.pl]

W współczesnym języku Adonisem nazywamy urodziwego pozeracza niewieścich (lub męskich) serc. A słownik synonimów wymienia takie terminy bliskoznaczne jak „piękniś”, „delikatniś”, „goguś”, „laluś”, „czaruś” i „kochaś”. [źródło: www.queer.pl/]

Idziesz, a tu taki Adonis czeka na wierzbie [źródło: www.facebook.com, profil Dzień dobry Świecie]

en-p

AGATKA

- znaczenie:

Określenie osoby zatrudnionej do przeprowadzania dzieci przez ulicę, odnosi się do kobiet i mężczyzn. Nazywa też specjalny znak drogowy (stawiany tylko w Polsce), umieszczany przy przejściach dla pieszych zlokalizowanych w pobliżu szkół podstawo-

wych i przedstawiający przechodzącą przez ulicę dziewczynkę z lizakiem (znak drogowy A-17 „uwaga na dzieci”).

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, powinien być zapisywany małą literą, ale przez użytkowników języka w obu znaczeniach wariantywnie zapisywany małą i wielką literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	agatka	agatki
D.	agatki	agatek
C.	agatce	agatkom
B.	agatkę	agatki
N.	agatką	agatkami
Ms.	agatce	agatkach
W.	agatko, agatka	agatki

- przykłady użycia:

W Bydgoszczy pod nadzorem Centrum Integracji Społecznej pracuje aktualnie 41 opiekunów, którzy zabezpieczają, zaproponowane przez dyrektorów poszczególnych szkół, najbardziej ruchliwe i niebezpieczne przejścia dla pieszych położone w pobliżu szkół podstawowych. W tym roku kalendarzowym jest o 2 „Agatki” więcej niż w poprzednim. [źródło: www.cis.bydgoszcz.pl]

Od września na przejścia dla pieszych zlokalizowane w pobliżu szkół wróciły agatki. W Bydgoszczy jest ich teraz 41. (...) Wynagrodzenie przeprowadzaczy, tzw. agatek, to najniższa płaca krajowa (...). Co robią agatki, gdy uczniowie mają wakacje? [źródło: www.express.bydgoski.pl]

Początkowo znak Agatka był rozdawany przede wszystkim uczniom szkół podstawowych w ramach różnorodnych akcji edukacyjnych. Jego nazwa pochodzi od imienia dziewczynki, która była bohaterką kampanii promującej noszenie odblasków. [źródło: www.goodies.pl]

mg

ALFONS

- znaczenie:

Sutener. Także pogardliwe, obraźliwe określenie mężczyzny. Negatywne znaczenie eponimu prawdopodobnie pochodzi od imienia jednego z bohaterów sztuki Aleksandra Dumasa syna *Monsieur Alphonse* z 1873

roku. Jako imię męskie było popularne w Polsce przed II wojną światową; współcześnie, prawdopodobnie ze względu na znaczenie eponimiczne, nadawane rzadko (w 2023 roku nadano je tylko 2 razy).

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zawsze pisany małą literą, nacechowany negatywnie.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	alfons	alfonsi, alfonsy
D.	alfonsa	alfonsów
C.	alfonsowi	alfansom
B.	alfonsa	alfonsów
N.	alfonsem	alfonsami
Ms.	alfonsie	alfonsach
W.	alfonsie	alfonsi, alfonsy

- przykłady użycia:

Usher, któremu niedawno narodził się syn Usher Raymond V, zdecydowanie zaprzeczył jakoby zamierzał opublikować zdjęcia swojego małego synka w gazetach: W żadnym wypadku nie wystawiłbym swojego dziecka za pieniądze, tak jak alfons wystawia swoje dziwki! Piosenkarz pozował ostatnio z synkiem za darmo dla magazynu „Essence”. Była to sesja z okazji dnia ojca. Nie sprzedał więc dziecka za pieniądze jak alfons, ale zrobił to za darmo, dla sławy. [źródło: www.pudelek.pl]

Musiałeś być charakternikiem. Nie mogłeś być „pizdą karmioną”, czyli być alfonsem, nie mogłeś zarabiać na prostytutce, nie mogłeś brać narkotyków. Taki był świat grypsery, prawilniaków, złodziei, którzy byli prawdziwymi gitami – opowiada świadek koronny Jarosław S., ps. Masa. W rozmowie z Sylwestrem Latkowskim i Cezarym Bielakowskim. [źródło: www.wprost.pl]

mn

ALLADYNKI

- znaczenie:

Bardzo luźne, szerokie spodnie damskie lub męskie, ich cechą charakterystyczną jest elastyczna talia oraz zwężające się nogawki. Nazwa pochodzi od Aladyna – bohatera jednej z opowieści *Księgi tysią-*

ca i jednej nocy, posiadającego magiczną lampę, w której mieszkał dzinn spełniający marzenia. Spodnie nazywane są też *haremkami* bądź *szarawarami*.

- komentarz gramatyczny:

Wyraz używany wyłącznie w liczbie mnogiej; w języku polskim utrwaliła się pisownia z podwójnym //.

	liczba mnoga
M.	alladynki
D.	alladynek, alladynków
C.	alladynkom
B.	alladynki
N.	alladynkami
Ms.	alladynkach
W.	alladynki

- przykłady użycia:

Zobacz topowe alladynki damskie dostępne w najlepszych butikach i sklepach internetowych. [źródło: www.fashionpolska.pl, za WSJP]

W sklepie internetowym RajskeTajskie znajdziesz orientalne spodnie typu szarawary i *alladynki* damskie oraz męskie. [źródło: www.rajskietajskie.pl/szarawary]

en-p

AMAZONKA

- znaczenie:

Silna kobieta, która doskonale jeździ konno. Amazonką nazywa się także kobietę, u której nowotwór doprowadził do amputacji piersi (jednej lub obu). Eponim pochodzi od nazwy plemienia Amazonek, których przedstawicielki obcinały sobie prawą pierś, aby móc sprawnie strzelać z łuku.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, występuje w liczbie pojedynczej i mnogiej i zawsze jest pisany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	amazonka	amazonki
D.	amazonki	amazonek
C.	amazonce	amazonkom
B.	amazonkę	amazonki
N.	amazonką	amazonkami
Ms.	amazonce	amazonkach
W.	amazonko	amazonki

- przykłady użycia:

Dzięki działalności amazoнок kobiety dotknięte rakiem piersi oraz zmuszone do poddania się mastektomii mogą dalej żyć. Uświadamiają sobie, że choroba nowotworowa nie jest wyrokiem śmierci. Dzięki odpowiedniemu leczeniu są w stanie dalej prowadzić udane życie i stawiać czoło nowym wyzwaniom z wysoko podniesioną głową. [źródło: www.osadapiiekna.pl]

We współczesnym damskim siodle amazonka (kobieta jeżdżąca konno) siedzi wyprostowana w kierunku jazdy (nie bokiem), lewą nogę trzyma w strzemieniu, a prawą ma przełożoną na lewą stronę siodła przez przedni łęk. [źródło: Wikipedia]

mn

AMERYKAŃSKI SEN

- znaczenie:

Marzenie o dobrym życiu na emigracji w Stanach Zjednoczonych, pragnienie lub plan odniesienia sukcesu (przede wszystkim finansowego), wyobrażenie Stanów Zjednoczonych jako miejsca z dobrymi warunkami do pracy; wyrażenie zawiera przymiotnik *amerykański* od toponimu *Ameryka* – utrwalonej kulturowo i powszechnie używanej nazwy Stanów Zjednoczonych, kraju postrzeganego jako miejsce, w którym każdy, niezależnie od pochodzenia, może odnieść finansowy i zawodowy sukces. Określenie *amerykański sen* jest dosłownym tłumaczeniem ang. *American dream*. W języku polskim bywa także stosowane ironicznie.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie składające się z rzeczownika *sen* z określającym go przymiotnikiem *amerykański*, rodzaju męskiego, w znaczeniu eponimicznym używane wyłącznie w liczbie pojedynczej; oba wyrazy zapisywane są małymi literami.

	liczba pojedyncza
M.	amerykański sen
D.	amerykańskiego snu
C.	amerykańskiemu snowi
B.	amerykański sen
N.	amerykańskim snem
Ms.	amerykańskim śnie
W.	amerykański śnie, amerykański sen

- przykłady użycia

Dostęp do zmotywowanych ludzi mających jeden wspólny cel – spełnić swój amerykański sen [źródło: www.tajnikiameryki.pl]

Co myślę o stanach po osiemnastu latach? Czy mój amerykański sen się spełnił? Szczerze myślę, że dopiero zaczyna się spełniać. Długo zajęło nam wychodzenie na prostą i dorabianie się. Zarówno ja, jak i mój mąż zaczęliśmy wszystko od zera, nie mieliśmy tutaj rodziny ani pomocy, więc do wszystkiego dochodziliśmy powolutku sami. Czym jest dla mnie amerykański sen? To możliwość rozwoju, wyrażania swojej opinii i realizowania marzeń. [źródło: www.klubpolek.pl]

en-p

AMORY

- znaczenie:

Żartobliwe określenie stanu zakochania oraz czynności związanych z erotyką, seksem i okazywaniem uczuć. Eponim pochodzi od imienia rzymskiego boga miłości – Amora.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju niemęskoosobowego, występuje wyłącznie w liczbie mnogiej i zawsze zapisywany jest małą literą.

	liczba mnoga
M.	amory
D.	amorów
C.	amorom
B.	amory
N.	amorami

Ms.	amorach
W.	amory

- przykłady użycia:

Mojemu teściowi na stare lata zebrało się na amory. Przyprawdza do domu o ćwierć wieku młodsze lafiryndy! Od pewnego czasu ojciec mojego męża zupełnie stracił głowę. Nigdy bym o to nie podejrzewała starszego pana. Godzinami przeglądał matrymonialne strony internetowe. [źródło: www.polki.pl]

Przykładowo, opowieści o pandach, które mają ochotę na amory jedynie przez kilka dni w roku, uwydatniają trudności, z jakimi te zwierzęta mierzą się, próbując przetrwać jako gatunek. Autor z humorem podkreśla, jak nierealistyczne jest to podejście, biorąc pod uwagę zagrożenie wyginięciem tych uroczych stworzeń. [źródło: www.przystanekrodzinka.pl]

mn

ANDRZEJKI

- znaczenie:

Święto obchodzone w nocy z 29 na 30 listopada w wigilię świętego Andrzeja, stąd jego nazwa. Jego ważną częścią jest wróżenie, dzięki czemu mamy poznać swoją przyszłość. Kiedyś wróżyły tylko panny, gdyż wróżby dotyczyły np. wyjścia za mąż. Młode kobiety nie tylko poznawały imię przyszłego męża, lecz także dowiadywały się, czy w ciągu najbliższego roku staną na ślubnym kobiercu. Dzisiaj wróżyć może każdy, bez względu na płeć czy wiek, a przepowiednie dotyczą wszystkich sfer życia. Nie traktujemy ich jednak bardzo poważnie, wieczór wróżb to przede wszystkim okazja do dobrej zabawy. Jedną z najpopularniejszych wróżb jest lanie roztopionego wosku do zimnej wody przez ucho starego klucza. Cień powstałego w ten sposób kształtu stanowi zapowiedź kolejnego roku. Dużo zależy od interpretacji cienia, ale niektóre kształty są bardzo dobrze znane, np. samolot oznacza podróż, serce – miłość, zaś czarownica zapowiada szczęście w nadchodzącym roku. Odpowiednikami *andrzejek* są *katarzynki*, święto obchodzone w wigilię świętej Katarzyny, czyli w nocy z 24 na 25 listopada – wróżby dotyczą kawalerów (mężczyzn) i ich planów matrymonialnych.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju niemęskoosobowego, używany wyłącznie w liczbie mnogiej. Nazwy typu: andrzejki, mikołajki, sylwester, walentynki piszemy zawsze małą literą.

	liczba mnoga
M.	andrzejki
D.	andrzejek
C.	andrzejkom
B.	andrzejki
N.	andrzejkami
Ms.	andrzejkach
W.	andrzejki

- przykłady użycia:

Początkowo andrzejki traktowano bardzo poważnie, a wróżby odprawiano tylko indywidualnie, w odosobnieniu; w czasach późniejszych przybrały formę zbiorową, organizowaną w grupach rówieśniczych panien na wydaniu, zaś współcześnie przekształciły się w niezobowiązującą zabawę gromadzącą młodzież obojga płci. [źródło: Wikipedia]

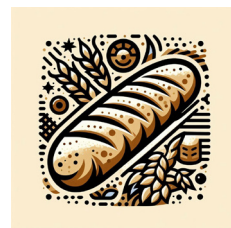
Jeśli chodzi o andrzejkowe przekąski, o wiele lepiej postawić na tzw. zimną płytę i szwedzki stół. Nie planuj dużych, kilkudaniowych posiłków z deserem. Zamiast tego przygotuj szybkie tortille, kanapeczki oraz słodkości na jeden gryz. Przepisów na andrzejki jest mnóstwo, wystarczy tylko kupić odpowiednie składniki i poświęcić godzinę lub dwie na ich przygotowanie. [źródło: www.polki.pl]

mn

ANGIELKA

- znaczenie:

Bułka pszenna o wydłużonym kształcie przypominającym bochenek chleba; nazwy *angielka* używa się regionalnie – w województwie łódzkim, w innych rejonach Polski występują inne nazwy (np. *kawiorek* w Poznaniu); eponim pochodzi od etnonimu *Angielka* oznaczającego kobietę pochodzącą z Anglii lub obywatelkę Wielkiej Brytanii.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany zawsze małą literą (zapis wielką literą odnosi się do etnonimu).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	angielka	angielki
D.	angielki	angielek
C.	angielce	angielkom
B.	angielkę	angielki
N.	angielką	angielkami
Ms.	angielce	angielkach
W.	angielko, angelka	angielki

- przykłady użycia:

Zapraszam na przepis na pszenną bułkę, który znany jest w całej Polsce. Myk polega tylko na tym, że w każdym regionie się on inaczej nazywa. Oto niektóre nazwy tego pieczywa: kawiorek, weka, gryzka, angelka, bułka wrocławska, bułka kielecka, longa, lynga. [źródło: www.tapenda.pl]

Bułka paryska, weka, bułka angelka, kawiora, bułka wrocławska, baton, bina, bułka wyborowa – to tylko niektóre nazwy tegoż wypieku. Angelka to pszenne oraz białe pieczywo. Przypomina kształtem chleb z miękką skórką oraz środkiem. [źródło: www.buszujacawkuchni.pl]

en-p

ANGIELSKA POGODA

- znaczenie:

Deszczowa, wilgotna, pochmurna, mglista aura; w określeniu znajduje się przymiotnik *angielski* od toponimu *Anglia* – powszechnie używanej nazwy Wielkiej Brytanii; określenie odnosi się do stereotypowego postrzegania pogody w tym kraju.

- komentarz gramatyczny:

Związek rzeczownika rodzaju żeńskiego *pogoda* z określającym go przymiotnikiem *angielska*, używany najczęściej w liczbie pojedynczej (liczba mnoga jest możliwa, ale nie jest używana w znaczeniu eponimicznym, lecz dosłownym); nie jest nacechowany negatywnie.

	liczba pojedyncza
M.	angielska pogoda
D.	angielskiej pogody
C.	angielskiej pogodzie
B.	angielską pogodę

N.	angielską pogodą
Ms.	angielskiej pogodzie
W.	angielska pogodo, angielska pogoda

- przykłady użycia:

Angielska pogoda? To powiedzenie jest już nieaktualne! Tak słonecznie jeszcze nigdy nie było. Anglia, która znana jest z pochmurnej i deszczowej pogody, tej wiosny straciła swoją domenę, ponieważ tak słonecznej aury, panującej przez całe tygodnie, nie pamiętają najstarsi mieszkańcy. Co się stało ze słynną angielską pogodą? [źródło: www.twojapogoda.pl]

Ta straszna angielska pogoda... O angielskiej pogodzie krąży ogromna ilość dowcipów i opowieści. Sugerują one, że w Anglii ciągle pada i jest pochmurno. Ponadto pogoda ma stanowić dla Anglików ulubiony temat do rozmów, i na mówieniu o niej, potrafią ponoć spędzić całe godziny. [źródło: www.3lions.pl]

en-p

APOKALIPSA

- znaczenie:

Koniec świata i zagłada ludzkości. Eponim pochodzi od tytułu ostatniej księgi *Nowego Testamentu* autorstwa św. Jana, w której apostoł opisał wizję końca świata. Mówimy także niekiedy o czterech jeźdźcach apokalipsy, czyli zarazie, głodzie, wojnie i śmierci, przedstawianych jako czterech konnych rycerzy.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej i zapisywany zawsze małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	apokalipsa
D.	apokalipsy
C.	apokalipsie
B.	apokalipsę
N.	apokalipsą
Ms.	apokalipsie
W.	apokalipso, apokalipsa

- przykłady użycia:

Motyw apokalipsy jest często przedstawiany jako wizja końca świata, zagłady lub Sądu Ostatecznego. Autorzy wykorzystują go, by ukazać ludzką fascynację katastrofą i gniewem, a także jako narzędzie do zaprezentowania moralnych dylematów i wartości. W literaturze apokalipsa przejawia się na różny sposób, od biblijnych koncepcji zagłady po współczesne wizje technologicznych katastrof. [źródło: www.tezeusz.pl]

Współcześni jeźdźcy apokalipsy w postaci partii politycznych, zarówno tych sprawujących władzę, jak i tych z opozycji, wymordowali setki tysięcy młodych ludzi, zmuszając ich do emigracji z ojczyzny w poszukiwaniu normalnego życia. [źródło: www.slobodenpecat.mk]

mn

APOLLO

- znaczenie:

Bardzo przystojny mężczyzna; eponim utworzony od imienia *Apollo*, boga piękna w mitologii greckiej, syna Zeusa, jednego z najważniejszych bogów greckiego Olimpu, słynącego przede wszystkim z urody; eponim może mieć dwa różne znaczenia – nazwę *apollo* nosi także gatunek bardzo rzadkiego motyla z szaro-białymi skrzydłami, kropkami i czarną obwódką na skrzydłach.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występujący w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą; w liczbie mnogiej przyjmuje rodzaj męskoosobowy (rodzaj niemęskoosobowy zarezerwowany jest dla znaczenia 'gatunek motyla' – M. I. mn. *apolla*); w liczbie pojedynczej eponim może się odmieniać w dwojaki sposób, podobnie jak podstawa go motywująca (M. *Apollo*, D. *Apollina*, C. *Appollinowi*, B. *Apollina*, N. *Apollinem*, Ms. *Apollinie*, W. *Apollinie!* lub M. *Apollo*, D. *Apolla*, C. *Apollowi*, B. *Apolla*, N. *Apollem*, Ms. *Apollu*, W. *Apollo!*) (por. *Wielki słownik poprawnej polszczyzny*, pod red. A. Markowskiego, Warszawa 2006).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	apollo	apollowie
D.	apolla	apollów
C.	apollowi	apollom
B.	apolla	apollów
N.	apollem	apollami
Ms.	apollu	apollach
W.	apollo	apollowie

- przykłady użycia:

Dziewczyny spoglądały ukradkiem na nowego uczestnika kursu. Z od- dali dało się słyszeć głosy: „Co za mężczyzna!”, „Nieży z niego apollo”, „Wzroku od niego nie można oderwać!”. [źródło: opracowanie własne]

Piękny jak Apollo mężczyzna metroseksualny [źródło: www.polskieradio.pl]

en-p

ARAFATKA

- znaczenie:

Chusta nakładana na głowę, w biało-czarny wzór, zakończona frędzlami, wykonana z wełny lub bawełny bądź mieszanki tych tkanin, tradycyjny element ubioru arabskiego, zwana też kefiją; eponim pochodzi od nazwiska Jasira Arafata – palestyńskiego polityka, jednego z najbardziej znanych polityków arabskich na świecie.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik używany w liczbie pojedynczej lub mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	arafatka	arafatki
D.	arafatki	arafatek
C.	arafatce	arafatkom
B.	arafatkę	arafatki
N.	arafatką	arafatkami
Ms.	arafatce	arafatkach
W.	arafatko, arafatka	arafatki

- przykłady użycia:

Arafatka jest palestyńskim symbolem narodowym już od niemal stu lat. Palestyńczycy nosili ją podczas Wielkiej Rewolucji Arabskiej, aby zaznaczyć swoje poparcie dla powstania przeciw Brytyjczykom, którzy ówczesnie kontrolowali Palestynę. Polska nazwa na tę odmianę kefii pochodzi od Jasera Arafata. Był on przywódcą Palestyńczyków, który walczył o ich wolność. Jego charakterystyczną cechą było to, że zawsze nosił kefiję

na głowie i szyi. Nie dało się go uchwycić bez niej. Otrzymał za swoje starania o pokój na Bliskim Wschodzie Pokojową Nagrodę Nobla w 1994 r. [źródło: www.gazetakongresy.pl]

Arafatka to nie tylko modny element ubioru, to coś o wiele więcej. To sposób na okazanie solidarności ze starającymi się o niepodległe państwo Palestyńczykami. [źródło: www.gazetakongresy.pl]

en-p

ARKADIA

- znaczenie:

Raj, miejsce, w którym panują idealne warunki do życia, kraina nieustannego szczęścia oraz spokoju. Eponim pochodzi od nazwy fikcyjnej krainy wykreowanej przez antycznych poetów i prezentowanej ludowi jako kraj szczęśliwych pasterzy. *Arkadię* jako pierwszy opisał Wergiliusz w *Bukolikach*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany niemal wyłącznie w liczbie pojedynczej i zawsze zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	arkadia
D.	arkadii
C.	arkadii
B.	arkadię
N.	arkadią
Ms.	arkadii
W.	arkadio, arkadia

- przykłady użycia:

Ciepły dzień w ogrodzie z przyjaciółmi i kilkoma kotami – to moja arkadia i jak się okazało nie tylko moja. Taki obrazek wypoczynku idealnego stworzył Leon Kamir Kaufmann, malarz którego odkryłam na wystawie „Arkadia” w @nationalmuseumwarsaw. A jak wygląda Twoje miejsce szczęśliwe? [źródło: Instagram]

Śpiewem zainspirowałam się już w dzieciństwie. Muzyka, scena to moja arkadia. Jest coś w tym niesamowitego jak wychodzę na scenę – wtedy całkowicie zapominam o swojej niepełnosprawności czy smutku. Kocham emanować energią i dawać uśmiech innym. [źródło: www.brakbarier.org]

mn

ARMAGEDON

- znaczenie:

Chaos, katastrofa, zagłada, czasami też: koniec świata; wyraz jest wieloznaczny, może oznaczać także poważną, bardzo złą sytuację mogącą przynieść niekorzystne dla wielu ludzi skutki; eponim pochodzi od nazwy miejscowej *Har Magedon* (ang. *Armagedon*, *Armageddon*), wymienianej w Apokalipsie św. Jana jako miejsce ostatecznej bitwy między dobrem a złem, w której Szatan będzie próbował pokonać Chrystusa i zostanie ostatecznie pokonany.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany najczęściej w liczbie pojedynczej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	armagedon
D.	armagedonu
C.	armagedonowi
B.	armagedon
N.	armagedonem
Ms.	armagedonie
W.	armagedonie, armagedon

- przykłady użycia:

Nieźły armagedon, trochę posypało i #komunikacjamiejska w #krakow posypała się jak domek z kart xD [źródło: www.wykop.pl]

Ciężarna Marcelina Zawadzka pokazała nieźły armagedon w garderobie. Rzeczy dosłownie wysypują się z półek! [źródło: www.shownews.pl]

Pogodowy armagedon zaskoczył Austriaków podczas pokazów średniowiecznego rzemiosła [...]. Na rozstawione namioty uczestników imprezy, spadły wyrwane z korzeniami drzewa. 13 osób zostało rannych, w tym dwie ciężko. [źródło: tvnmeteo.tvn24.pl, za WSJP]

en-p

ATLANTYDA

- znaczenie:

Mityczna, zaginiona kraina, będąca siedzibą wielkiej cywilizacji. Zaginiona cywilizacja lub coś bezpowrotnie utraconego, niemożliwego do od-

zyskania lub odtworzenia. Eponim powstał od mitycznego miasta-państwa, które – jak pisał Platon – zostało zatopione. Atlantyda pojawiła się w znaczeniu metaforycznym w tytule publikacji Stanisława Niciei *Kresowa Atlantyda. Historia i mitologia miast kresowych* i odnosiła się do utraczonych przez Polskę po II wojnie światowej Kresów Wschodnich.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ale przez użytkowników internetu jest zapisywany małą lub wielką literą. W metaforycznym znaczeniu może dotyczyć dowolnego miejsca, kojarzącego się mówiącemu ze spokojem, bezpieczeństwem i idealnymi warunkami życia. Onim *Atlantyda* uległ procesowi apelatywizacji i w efekcie przestał nazywać konkretne miejsce, ale stał się wyrazem pospolitym i zyskał znaczenie metaforyczne. W zależności od kontekstu może być neutralny lub ironiczny, prześmiewczy.

	liczba pojedyncza
M.	atlantyda
D.	atlantydy
C.	atlantydzie
B.	atlantydę
N.	atlantydą
Ms.	atlantydzie
W.	atlantydą, atlantydą

- przykłady użycia:

Polska Atlantyda to miasto, które leży pod wodą niedaleko Helu. Jedną z legend mówi, że niegdyś miejsce to upodobali sobie bałtyccy piraci zwani Witalijczykami, a jeszcze inna, że miasto zostało zalane podczas sztormów. [źródło: www.g.pl]

Światowi naukowcy biją na alarm. Ich zdaniem w ciągu najbliższych stu lat jedna czwarta chińskiego wybrzeża znajdzie się poniżej poziomu oceanu, a co za tym idzie – stanie się współczesną Atlantydą. Winą za to należy obciążyć samych Chińczyków, którzy dokonali gwałtownej urbanizacji w ciągu ostatnich czterech dekad, podnosząc tym samym odsetek mieszkańców miast z niecałej jednej piątej do dwóch trzecich całej swojej populacji. [źródło: www.vibez.pl]

mn

BABA-JAGA

- znaczenie:

Bardzo brzydka kobieta, zwykle starsza; nazwa pochodzi od określenia *Baba Jaga* – w mitologii słowiańskiej oznaczającego starą i straszną wiedźmę, porywającą dzieci chodzące po lesie, zsyłającą choroby; za zwyczaj Baba Jaga ginęła z rąk pozytywnych bohaterów.

- komentarz gramatyczny:

Złożenie rzeczowników rodzaju żeńskiego, używane jest najczęściej w liczbie pojedynczej; oba człony eponimu zapisywane są też małymi literami, połączone za pomocą dywizju.

	liczba pojedyncza
M.	baba-jaga
D.	baby-jagi
C.	babie-jadze
B.	babę-jagę
N.	babą-jagą
Ms.	babie-jadze
W.	babo-jago

- przykłady użycia:

Ożenił się z taką babą-jagą, szkoda chłopaka. [źródło: www.wiktionary.org]

O odmianę Baby-Jagi zapytała ostatnio nasza Czytelniczka. A my postanowiliśmy zająć się babą jagą nieco szerzej, bo – jak się okazuje – niejedno ma... imię. [źródło: www.jezykowedyematy.pl/]

Całkowita utrata zębów prowadzi do zjawiska, które w stomatologii określa się jako efekt lub uśmiech „Baby Jagi”. Nos zbliża się do brody, a uśmiech przestaje być przyjazny i kojarzy się raczej z postacią złej czarownicy z baśni dla dzieci. Taka zmiana w dużym stopniu wpływa na wygląd, zaburza estetykę oraz symetrię uśmiechu. [źródło: www.artdent.krakow.pl]
en-p

BABILON

- znaczenie:

Zło, brak sprawiedliwości, zepsucie moralne. *Babilon* to starożytne miasto w Mezopotamii, które zgodnie z legendą upadło z powodu nad-

miernej walki mieszkańców o władzę i pieniądze. Obecnie Babilon znajduje się w granicach administracyjnych Iraku.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej. W metaforycznym znaczeniu jest nacechowany negatywnie i może dotyczyć dowolnej sytuacji, o której autor wypowiedzi wyraża się niepocholebnie. Onim *Babilon* uległ procesowi apelatywizacji i przestał identyfikować konkretne miasto – stał się wyrazem pospolitym i zyskał znaczenie metaforyczne. W konsekwencji w tym użyciu powinien być zapisywany małą literą, ale przez użytkowników internetu jest zapisywany małą i wielką literą.

	liczba pojedyncza
M.	babilon
D.	babilonu
C.	babilonowi
B.	babilon
N.	babilonem
Ms.	babilonie
W.	babilonie, babilon

- przykłady użycia:

Co to jest babilon? I jak mu się nie dać? Na to pytanie odpowiada polskie reggae. „Dawaj kur** babilońska te cole”, zwraca się drechol do macdonaldiary w filmie o wojnie polsko-ruskiej. Dlaczego młody człowiek nazwał w ten sposób etatową pracowniczkę restauracji typu fast food? Bo fast foody, praca w korporacji, Ameryka, przemysłowe rzeźnie, coca-cola, koncerny, konserwaty, konfabulacje, konfidentstwo i konflikty, wszystko to składa się w całość i jest emanacją jednego. Jest czystym złem, a nosi nazwę Babilon! [źródło: www.kultura.onet.pl]

Babilon to symbol ziemskiej potęgi, a zarazem ludzkiej pychy – jaką jest odejście od Boga. O ile w Nowym Jeruzalem życie w łączności z Bogiem jest celem najwyższym, w Nowym Babilonie, obejmującym dzisiaj cały zglobalizowany świat, polityka przyjmuje najwyższe miejsce w życiu człowieka i angażuje ludzkość w ograniczone, doraźne cele: dążenie do bogactwa, przyjemności, wpływów i dominacji. [źródło: www.dorzeczy.pl]

- synonim: sodoma i gomora

mn

BAJOŃSKIE SUMY

- znaczenie:

Ogromna ilość pieniędzy; określenie powstało od nazwy miejscowości Bajonna we Francji (franc. *Bayonne*), gdzie doszło do porozumienia, na mocy którego Księstwo Warszawskie otrzymało od cesarza Napoleona I znaczącą sumę pieniędzy (w wyniku przejścia przez Napoleona wierzytelności pruskich, odstąpionych następnie Księstwu Warszawskiemu na mocy traktatu w Bajonnie, w efekcie nieściągalnych). Oprócz eponimicznego użycia określenie *bajońskie sumy* oznacza także dosłownie sumę wierzytelności pruskich z 1808 roku.

- komentarz gramatyczny:

Eponim używany jest w liczbie mnogiej, odmieniany zgodnie z deklinacją żeńską; oba jego elementy zapisywane są małą literą.

	liczba mnoga
M.	bajońskie sumy
D.	bajońskich sum
C.	bajońskim sumom
B.	bajońskie sumy
N.	bajońskimi sumami
Ms.	bajońskich sumach
W.	bajońskie sumy

- przykłady użycia:

Grupa Azoty szuka pieniędzy na projekt Polimery Police i przygotowuje kolejny, który może pochłonąć *bajońskie sumy* [źródło: www.businessinsider.com.pl]

Bajońskie sumy. Skąd się wzięło określenie, którego dzisiaj wszyscy używamy? [źródło: www.ciekawostkihistoryczne.pl]

„Historia z portfela”, czyli skąd się wzięły bajońskie sumy [źródło: www.dzieje.pl]

en-p

BALZAKOWSKI WIEK

- znaczenie:

Wiek kobiety między trzydziestym a czterdziestym rokiem życia; określenie zawiera w sobie przymiotnik *balzakowski* uformowany od nazwi-

ska Honoriusza Balzaka, wybitnego francuskiego pisarza, tworzącego w pierwszej połowie XIX wieku, zaś wyrażenie *balzakowski wiek* bezpośrednio nawiązuje do tytułu jednej z powieści Balzaka *Kobieta trzydziestoletnia*; uważa się, że pisarz zmienił trend w ówczesnej twórczości prozatorskiej, wprowadzając do fabuły bohaterki trzydziestoletnie i starsze (w przeciwieństwie do eksponowanych we wcześniejszej literaturze młodszych bohaterek).

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie składające się z przymiotnika rodzaju męskiego *balzakowski* i rzeczownika rodzaju męskiego *wiek*, używane wyłącznie w liczbie pojedynczej, zapisywane małymi literami.

	liczba pojedyncza
M.	balzakowski wiek
D.	balzakowskiego wieku
C.	balzakowskiemu wiekowi
B.	balzakowski wiek
N.	balzakowskim wiekiem
Ms.	balzakowskim wieku
W.	balzakowski wieku, balzakowski wiek

- przykłady użycia:

Honoriusz Balzak, lub jak kto woli – Honoré de Balzac, jest uznawany za jednego z najwybitniejszych pisarzy europejskich. Niniejszy artykuł jest poświęcony wiekowi balzakowskiemu, czyli określeniu, które pochodzi od nazwiska Balzaka. [źródło: <https://polszczyzna.pl>]

Mężczyzna czterdziestoletni odbierany jest jako facet w sile wieku, dojrzały, „ustawiony”, rozumny i doświadczony. Wiek balzakowski może być dla kobiety także dobrodziejstwem a nie początkiem końca. Kobieta po 40-tce ma za sobą większość rozterek. Wie już sporo o życiu i o mężczyznach. [źródło: <https://www.seniorzy.pl>]

O życiowym zakręcie u kobiet w wieku balzakowskim. Recenzja nowego serialu „Klara” od Playera [źródło: <https://www.wirtualnemedi.pl>]

en-p

BAMBER

- znaczenie:

Bambrzy to Polacy pochodzenia niemieckiego, potomkowie osadników przybyłych do Poznania z okolic Bambergu (w Niemczech) w XVIII wieku. W gwarze poznańskiej *bamber* (pisany małą literą) ma neutralne znaczenie, oznacza bogatego mieszkańca wsi, gospodarza; w polszczyźnie ogólnej (według WSJP) jest to pogardliwe określenie mieszkańca wsi, w ten sposób nazywa się też osobę nieokrzesaną, prostaka.

- komentarz gramatyczny:

Eponim zapisywany zawsze małą literą, zapis wielką literą dotyczy etnonimu (np. Muzeum Bambrów Poznańskich). W gwarze poznańskiej wyraz neutralny znaczeniowo, w polszczyźnie ogólnej ma znaczenie pejoratywne (negatywne). W liczbie mnogiej możliwa forma neutralna (*bambrzy*) i deprecjatywna (*bambry*).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	bamber	bambrzy, bambry
D.	bambra	bambrów
C.	bambrowi	bambrom
B.	bambra	bambrów
N.	bambrem	bambrami
Ms.	bambrze	bambrach
W.	bambrze	bambrzy, bambry

- przykłady użycia:

Bamber – prostak, nadzior czy fragment historii Poznania? [źródło: www.tvn24.pl/poznan/]

Kiedyś bamber siedział w chacie, nie, a teraz wielki pan, samochodem do miasta jedzie, wydaje się jemu, że pierdzikółko to auto, pani patrzy, jaki czarny dym mu wali z rury, ja bym, mówię pani, wprowadził paszporty ze wsi do miasta, od razu luźniej by się zrobiło, nie? [źródło: WSJP]

Słowo *bamber* pochodzi z gwary poznańskiej. Jak podaje *Słownik języka polskiego* pod red. W. Doroszewskiego to chłop, wieśniak-Niemiec (czasem z odcieniem pogardliwym; szwab). [źródło: www.dialogpokolen.uw.edu.pl]

mg

BANIALUKI

- znaczenie:

Niewiarygodne opowieści, nieprawdopodobne historie, głupstwa, wymysły. Słowo pochodzi z baśni pt. *Historyja ucieszna o zacnej królownie Banialuce ze wschodniej krainy*, której autorstwo przypisuje się Hieronimowi Morsztynowi. Imię bohaterki utworu najprawdopodobniej wywodzi się od toponimu *Banja Luka* – nazwy miasta w Bośni i Hercegowinie.

- komentarz gramatyczny:

Eponim używany tylko w liczbie mnogiej, funkcję eponimu pełni wyłącznie wariant zapisany małą literą, zapis wielką literą w liczbie pojedynczej wskazuje na nazwę własną (toponim lub literacki antroponim).

	liczba mnoga
M.	banialuki
D.	banialuk
C.	banialukom
B.	banialuki
N.	banialukami
Ms.	banialukach
W.	banialuki

- przykłady użycia:

Zastanawialiście się kiedyś, co oznacza powiedzenie „opowiadać banialuki”? Jakie jest właściwie znaczenie rzeczownika „banialuki”? To nieco dziś wyblakłe i zapomniane określenie kiedyś było o wiele bardziej popularne. Obecnie powiemy raczej „wygadujesz głupoty” niż „pleciesz banialuki” – kiedyś jednak to właśnie banialuki były zwrotem oznaczającym mówienie o czymś bez sensu. [źródło: www.onet.pl/turystyka]

mg

BARBIE

- znaczenie:

Atrakcyjna kobieta, często o komercyjnym typie urody, np. szczupła, długowłosa i z większym biustem. Modnie ubrana i przywiązująca dużą wagę do swojego wizerunku oraz tego, jak oceniają ją inni. Zwykle uważana za próżną, zbytnio skupioną na wyglądzie oraz markowych

ubraniach. Określenie jest nacechowane prześmiewczo, ironicznie lub negatywnie. Wywodzi się od lalki Barbie – jednej z najbardziej znanych zabawek na świecie oraz ikon kultury masowej. Warto zauważyć, że pierwotnie lalka Barbie była długonogą, długowłosą blondynką z dużym biustem. Obecnie zabawka jest dużo bardziej zróżnicowana, współcześnie na półkach sklepowych można znaleźć Barbie pracującą jako: lekarz, adwokat, astronauta czy mechanik samochodowy. Odchodzi się także od stereotypowego wyglądu lalki i coraz popularniejsze są Barbie różnych ras i narodowości, a nawet przedstawiające kobiety z niepełnosprawnościami, np. na wózku inwalidzkim.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, nieodmienny, w znaczeniu eponimicznym zapisywany małą literą. Przez użytkowników internetu zapisywany zwykle wielką literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	barbie	barbie
D.	barbie	barbie
C.	barbie	barbie
B.	barbie	barbie
N.	barbie	barbie
Ms.	barbie	barbie
W.	barbie	barbie

- przykłady użycia:

Jeszcze pół roku temu nikt o niej nie słyszał. Dzisiaj nie schodzi z nagłówek gazet i portali internetowych. Anella wygląda jak żywa Barbie – ma platynowe blond włosy, usta imponującej wielkości i bardzo wąską talię. W najnowszym odcinku „Pytania na śniadanie” tłumaczyła, że nie jest uzależniona od operacji plastycznych, ale nie zamierza poprzestać na tych, które już zrobiła. [źródło: www.kobieta.wp.pl]

Przyjaciółka wygląda jak podstarzała lalka Barbie i ma chrapkę na młodzików. Modliszka zastawiła sidła nawet na mojego zięcia. [źródło: www.polki.pl]

mn

BARDOTKA

- znaczenie:

Rodzaj biustonosza, usztywnionego od dołu i eksponującego biust; nazwa pochodzi od nazwiska francuskiej piosenkarki, modelki i aktorki – Brigitte Bardot.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	bardotka	bardotki
D.	bardotki	bardotek
C.	bardotce	bardotkom
B.	bardotkę	bardotki
N.	bardotką	bardotkami
Ms.	bardotce	bardotkach
W.	bardotko, bardotka	bardotki

- przykłady użycia:

Inaczej biust układa się w bardotce, a inaczej w miękkim staniku. [źródło: www.gloswielpolski.pl, za WSJP]

Poszukujesz wygodnego biustonosza na co dzień? A może rozglądasz się za wyjątkowym stanikiem na szczególną okazję? (...) Na szczególną uwagę zasługuje nasza kategoria bardotek – niezwykle zmysłowych staników do zadań specjalnych! [źródło: www.boutiquebielizny.com]

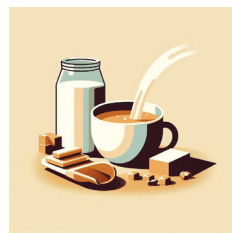
Zdecydowaną zaletą bardotek jest ich ponadczasowy krój, który jest uwielbiany przez kobiety na całym świecie. To kwintesencja delikatności i seksapilu w jednym. [źródło: www.e-marilyn.pl]

en-p

BAWARKA

- znaczenie:

Herbata z mlekiem; eponim pochodzi od nazwy *Bawarka* oznaczającego mieszkankę Bawarii – krainy geograficznej w Niemczech; napój ten jest powszechnie znany w wielu krajach, jednak tylko w języku polskim otrzymał taką nazwę; w języku francuskim istnieje podobna nazwa napoju z herbaty i syropu

owocowego, serwowanego w jednej z paryskich kawiarni; jest to tradycja sięgająca XVIII wieku i pielęgnowana w czasach późniejszych na cześć księżniczki bawarskiej Elżbiety Charlotty i księcia Filipa I Orleańskiego.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	bawarka	bawarki
D.	bawarki	bawarek
C.	bawarce	bawarkom
B.	bawarkę	bawarki
N.	bawarką	bawarkami
Ms.	bawarce	bawarkach
W.	bawarko, bawarka	bawarki

- przykłady użycia:

Bawarka jest napojem spopularyzowanym w Polsce w okolicach XVII wieku. To nic innego, jak połączenie zwyczajnej herbaty z mlekiem. Co istotne, proporcje (naparu do mleka) nigdy nie zostały jasno określone, dlatego zależą przede wszystkim od preferencji danego człowieka. [źródło: www.swiezopalona.pl]

Początkowo uważano, że bawarka ma prozdrowotne właściwości i trudno temu zaprzeczać, jednak należy wiedzieć, jak była przyrządzana. Mianowicie, zmieszanie herbaty i mleka to nie wszystko, ponieważ często bywa doprawiana za pomocą np. rumu, brandy, ale też cynamonu, mięty, rumianku czy szałwii. [źródło: www.swiezopalona.pl]

Bawarka – jak zrobić herbatę z mlekiem? [źródło: www.coffeedesk.pl]
en-p

BEDEKER (rzadziej: BAEDEKER)

- znaczenie:

Przewodnik turystyczny, najczęściej miejski. Jego nazwa pochodzi od nazwiska niemieckiego wydawcy Karla Baedekera, który pod koniec lat 20. XIX wieku rozpoczął wydawanie serii podręcznych książek dla turystów publikowanych w wielu językach. Przedstawiano w nich trasy podróży i wędrówek, informacje dotyczące historii miejsc oraz przydatne mapy. Turysta mógł w nich też znaleźć rekomendacje i praktyczne wskazów-

ki dotyczące środków transportu, hoteli, restauracji, cen biletów wstępu do teatrów, muzeów itp. Dbano o to, aby wszystkie informacje były aktualne, stąd współcześnie *bedekery* uznaje się za symbol dobrej literatury turystycznej.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, zapisywany wyłącznie małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	bedeker	bedekery
D.	bedekera	bedekerów
C.	bedekerowi	bedekerom
B.	bedeker	bedekery
N.	bedekerem	bedekerami
Ms.	bedekerze	bedekerach
W.	bedekerze, bedeker	bedekery

- przykłady użycia:

Bernadetta Darska bardzo rozwinęła moją wiedzę o stolicy Niemiec. Napisała bardzo osobisty (i specyficzny) bedeker. [źródło: www.patronite.pl/]

Ważną rolę bedekerów poświadcza *Ilustrowany przewodnik do Tatr, Pienin i Szczawnic* Walerego Eljasza Radzikowskiego. Ukazał się w 1870 roku i walenie przyczynił się do tego, że wkrótce znalezienie wolnego miejsca w Zakopanem graniczyło z cudem. [źródło: www.nplp.pl/artukul/bedeker/]

mg

BENIAMINEK

- znaczenie:

Najmłodszy członek grupy, najmłodsza osoba w rodzinie lub środowisku, często faworyzowana i bardzo lubiana, rozpieszczana przez innych. Także określenie drużyny sportowej, która dopiero dołączyła lub po przerwie wróciła do wybranej ligi.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej i zapisywany małą literą (zapis wielką literą odnosi się do zdrobniałej formy imienia Beniamin).

	liczba pojedyncza
M.	beniaminek
D.	beniaminka
C.	beniaminkowi
B.	beniaminka
N.	beniaminkiem
Ms.	beniaminku
W.	beniaminku, beniaminek

- przykłady użycia:

To często beniaminek, ulubieniec, bywa rozpieszczane i traktowane z pobłażliwością (rodzice podświadomie chcą, aby jak najdłużej został w domu). Bywa że najmłodszy buntuje się, szukając swojej drogi, lubi zwracać uwagę otoczenia, wykorzystuje raczej swój urok osobisty niż sumienność. Częściej wybiera też kreatywne zawody. [źródło: www.zblyskiemwoku.pl]

Przed sezonem nie wszyscy brali Speed Car Motor na poważnie, a o działaczach mówi, że są w tym sporcie zieloni. Na razie, na półmetku rundy zasadniczej, beniaminek jest jednak liderem Nice 1. Ligi. [źródło: www.sportowefakty.wp.pl]

mn

BERMUDY

- znaczenie:

Krótkie spodenki z nogawkami sięgającymi przed kolano; damskie lub męskie; nazwa pochodzi od nazwy niedużego archipelagu Bermudy – należących do Wielkiej Brytanii wysp leżących na północno-zachodniej części Oceanu Atlantyckiego, znajdujących się ok. 1000 km od Ameryki Północnej.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik używany jest wyłącznie w liczbie mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba mnoga
M.	bermudy
D.	bermudów
C.	bermudom
B.	bermudy
N.	bermudami
Ms.	bermudach
W.	bermudy

- przykłady użycia:

Szorty bermudy do kolan to stylowa propozycja na lato, która w najbliższym sezonie będzie królować w wielu korzystnych krojach i kolorach. [źródło: www.zara.com/pl]

Bermudy były niegdyś kojarzone z dżentelmenami, którzy nosili je z upodobaniem. Co ciekawe, był też okres, kiedy spodnie te nie cieszyły się dobrą sławą. Jakiś czas temu znów wróciły do łask i dzisiaj królują nie tylko na wybiegach, ale także w codziennej modzie użytkowej. [źródło: www.ozonee.pl]

en-p

BIKINI

- znaczenie:

Damski kostium kąpielowy, składający się z dwóch elementów – majtek i biustonosza; nazwa pochodzi od nazwy atolu Bikini – wysp z rafą koralową i laguną, położonych na Pacyfiku. Pierwszy raz *bikini* zostało zaprezentowane w 1946 roku w Paryżu. Najpierw było modne na plażach Europy, a potem także w Stanach Zjednoczonych – dzięki francuskiemu filmowi *I Bóg stworzył kobietę* z 1957 roku z Brigitte Bardot w roli głównej. W czasie, kiedy dwuczęściowy kostium kąpielowy stawał się coraz bardziej popularny, USA prowadziły ćwiczenia wojskowe – próby z użyciem broni jądrowej nad Wyspami Marshalla, w skład których wchodzi atol Bikini. Wyraz *bikini* może też oznaczać zabieg kosmetyczny polegający na depilacji owłosienia łonowego lub obszar ciała, na którym znajduje się to owłosienie (wtedy stosuje się też określenia: *linia bikini*, *obszar bikini*).

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju nijakiego, nieodmienny/nieprzyjmujący końcówek fleksyjnych w liczbie pojedynczej i mnogiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	bikini	bikini
D.	bikini	bikini
C.	bikini	bikini
B.	bikini	bikini
N.	bikini	bikini
Ms.	bikini	bikini
W.	bikini	bikini

- przykłady użycia:

To, czy nosić bikini, czy nie, jest pytaniem, z którym zmagają się wiele kobiet, ale dla chrześcijanek kwestia ta nabiera dodatkowych implikacji. [źródło: www.gotquestions.org]

Do kiedy kobieta może nosić bikini? (...) Jeśli chodzi o wiek to uważam, że można nosić bikini i krótkie spodenki dopóty, dopóki dobrze się w nich czujesz. Nic nikomu do tego. [źródło: www.lifemanagerka.pl]

Golenie bikini, to rytuał pielęgnacyjny stosowany przez większość pań, niezbędny zwłaszcza latem, a dla kobiet korzystających z basenu – przez cały rok [źródło: www.clinicacosmetologica.pl]

en-p

BOHEMA

- znaczenie:

Wyraz pochodzący z języka francuskiego (*la bohème*), będący francuską nazwą Czech (por. łac. *Bohemia*) – identyfikował grupę artystów żyjących i tworzących na przełomie XIX i XX wieku, głoszących artystyczną i obyczajową swobodę, protestujących przeciw społecznym i obyczajowym normom epoki. W Polsce przyjęła się nazwa *cyganeria*. Najbardziej znanymi przedstawicielami polskiej bohemy byli Stanisław Przybyszewski, Tadeusz Boy-Żeleński oraz Stanisław Ignacy Witkiewicz (Witkacy). Współcześnie *bohema* (cyganeria) nazywane są osoby oryginalne, często zmieniające miejsce zamieszkania i zajmujące się działalnością artystyczną.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, eponim najczęściej stosowany w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza
M.	bohema
D.	bohemy
C.	bohemie
B.	boheme
N.	bohema
Ms.	bohemie
W.	bohemo, bohema

- przykłady użycia:

Bohema stała się zastępczą rodziną dla tych, dla których nie przewidziano miejsca w społeczeństwie – kobiet, osób LGBT, imigrantów, ludzi koloru i nędzarzy. Nie mogąc do niego należeć, tworzyli własne mikrosocjety. Najważniejszymi przedstawicielami bohemy byli, obok Rimbauda i Verlaine’a, m.in. Amedeo Modigliani, Aimée Crocker czy Henri de Toulouse-Lautrec. [źródło: www.vogue.pl]

Jeśli fascynuje Cię świat cyganerii, ten zapach może być dla Ciebie. W Artystycznej Bohemie wyczujesz kardamon, nuty palonego drewna i dzikie kwiaty i trawy (...). [źródło: www.pannawoskowa.pl]

mg

BOND

- znaczenie

Potoczne określenie filmu akcji z Jamesem Bondem (agentem 007) w roli głównej. Postać Jamesa Bonda została stworzona przez pisarza Iana Fleminga, ale jest najbardziej znana z licznych ekranizacji. Do chwili obecnej powstało 25 filmów, ostatni w 2021 roku, a w rolę brytyjskiego szpiega wcielili się: Sean Connery, George Lazenby, Roger Moore, Timothy Dalton, Pierce Brosnan i Daniel Craig.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, w znaczeniu eponimicznym powinien być zapisywany małą literą. Przez użytkowników internetu zapisywany zwykle wielką literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	bond	bondy
D.	bonda	bondów
C.	bondowi	bodom
B.	bonda	bondy
N.	bondem	bondami
Ms.	bondzie	bondach
W.	bondzie	bondy

- przykłady użycia

„Odkrywamy, kim on teraz jest, a to wymaga czasu”. Kiedy zobaczymy kolejnego „Bonda”. [źródło: www.wyborcza.pl]

Co do filmów to obejrzałem oczywiście wszystkie, ale nie wszystkie mam świeżo w pamięci. Parę lat temu na jedyne co tydzień w soboty począwszy od Dr. No leciał Bond za Bondem (dlaczego nie mogę tego powtórzyć?). Zrobię za to ranking swoich TOP5 Bondów, które najlepiej zapadły mi w pamięci. [źródło: www.filmweb.pl]

mn

BRAJAN, BRAJANEK

- znaczenie:

Niegrzeczne dziecko, chłopiec, który z powodu braku wychowania wzbudza niechęć; eponim powstał od imienia męskiego pochodzącego z jęz. celtyckiego – *Bryan, Brian*, przejętego do polszczyzny z języka angielskiego w latach dziewięćdziesiątych, zaadaptowanego do polskiej pisowni – *Brajan*, forma zdrobniła *Brajanek*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany najczęściej w liczbie pojedynczej; w liczbie mnogiej przyjmuje rodzaj męskoosobowy dla form niedeprecjatywnych i niemęskoosobowy dla form deprecjatywnych; nazwa nacechowana jest negatywnie, używana pogardliwie; jako eponim powinien być zapisywany małą literą, choć użytkownicy internetu zapisują go także wielką literą (por. hasło *brajanek* w WSJP).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	brajanek	brajankowie, brajanki
D.	brajanka	brajanków
C.	brajankowi	brajankom
B.	brajanka	brajanków
N.	brajankiem	brajankami
Ms.	brajanku	brajankach
W.	brajanku	brajankowie, brajanki

- przykłady użycia:

O, zobacz, Brajanek, policja jedzie, zaraz cię zabrają, bo jesteś niegrzeczny [źródło: www.paczaizm.pl]

Seba, poczekaj chwilę, bo Brajan znowu mi z wózka wypadł [źródło: www.besty.pl]

Nie mogę zaszcześcić Brajanka, mamy w Internecie mówią, że teraz liczy się tylko jarmuż [źródło: www.memy.pl]

en-p

BRAJL

- znaczenie:

Potoczna nazwa alfabetu dla osób niewidomych, w którym zamiast liter stosuje się układ wypukłych punktów. Pismo zostało stworzone w roku 1825 przez Louisa Braille'a, który w dzieciństwie stracił wzrok. Polska wersja alfabetu Braille'a została opracowana przez Elżbietę Różę Czacką oraz Teresę Landy w 1932 roku, zaś dwa lata później *brail* został oficjalnie zatwierdzony jako obowiązujący w Polsce.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje tylko w liczbie pojedynczej i jest zapisywany wyłącznie małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	brajl
D.	brajla
C.	brajlowi

B.	brajla
N.	brajlem
Ms.	brajlu
W.	brajlu, brajl

- przykłady użycia:

Mamy kilka możliwości pisania brajlem. Pierwsza możliwość jest analogowa, za pomocą tabliczki brajlowskiej i dołączonego do niej dłutka. Tabliczka składa się z podstawki i nakładki, pomiędzy które wkładamy kartkę. Podkładka ma w sobie dziurki w takich odstępach jak znaki w brajlu, natomiast nakładka ma wycięte dziurki na pojedynczy znak. [źródło: www.kulturawrazliwa.pl]

Brajlem czyta się wolniej. To prawda. Druk zwykły odczytuje się wzrokowo 3 razy szybciej. Ze znanych mi badań wynika, że wprawiony czytelnik brajla czyta średnio ok. 100 słów na minutę. Pewnie są genialni niewidomi, którzy czytają szybciej, ale jest ich niewielu. Tekst odczytywany za pomocą mowy syntetycznej z prędkością 200 słów na minutę będzie na pewno zrozumiały i z łatwością przyswajany przez przeciętnego człowieka. [źródło: www.cewis.uw.edu.pl]

mn

CASANOVA

- znaczenie:

Mężczyzna uwodziciel, kobieciarz, szukający miłosnych przygód; nazwa pochodzi od nazwiska Giacomó Casanovy (1725-1798) – urodzonego w Wenecji awanturnika, podróżnika, literata, który spisał pamiętniki o swoich miłosnych podbojach pt. *Historia mojego życia*, a jego nazwisko stało się synonimem kobieciarza w wielu europejskich językach.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, odmieniany według deklinacji żeńskiej tak jak rzeczowniki męskie zakończone na -a (np. mężczyzna); używany najczęściej w liczbie pojedynczej; w liczbie mnogiej odmieniany zgodnie z odmianą rzeczowników męskoosobowych; eponim powinien być zapisywany małą literą, przez użytkowników internetu zapisywany jest też wielką literą, nie w pełni zaadaptowany ortograficznie – zachowuje pisownię przez c i v; w związku z zasadą pisowni nazwisk obcych – w miejscowniku l. poj. wyraz może być zapisywany dwojako: *casanovie* i *casanowie*; eponim używany ironicznie.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	casanova	casanowowie
D.	casanovy	casanovów
C.	casanovie	casanovom
B.	casanowę	casanovów
N.	casanową	casanovami
Ms.	casanovie, casanowie	casanovach
W.	casanovo	casanowowie

- przykłady użycia:

Mówisz, że możesz mieć każdą? Taki z ciebie casanova? [źródło: www.memy.pl]

Hej słuchaj wyślij mi jakiś taki wiesz tekścik że niby na mnie lecisz że wiesz odpinasz wrotki na mój widok a ja to wrzucę na fejsa że niby taki Casanova z Ursynowa jestem ok? [źródło: www.paczaizm.pl]

en-p

CERBER

- znaczenie:

Żartobliwie lub ironicznie: człowiek pilnujący dostępu do kogoś lub czegoś. Może to być wejście do pomieszczenia, ale również cenny przedmiot lub ważna osoba. *Cerberem* nazywamy także zwierzę strzegące czegoś. Zazwyczaj ktoś nazywany *cerberem* dodatkowo obserwuje ludzi znajdujących się w danym pomieszczeniu lub otoczeniu wybranej osoby. Eponim pochodzi od imienia mitologicznego psa strzegącego wejścia do Hadesu – mitologicznej krainy zmarłych.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje w liczbie pojedynczej i jest zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	cerber
D.	cerbera
C.	cerberowi
B.	cerbera

N.	cerberem
Ms.	cerberze
W.	cerberze, cerber

- przykłady użycia:

Jestem jak cerber! Mam męża, bardzo go kocham, ale nie mogę pozbyć się osobliwych zwyczajów... zdarza mi się go śledzić, bo wydaje mi się, że ma kogoś, zapewnia mnie o swojej wierności itd ale dziewczyny... on jest tak atrakcyjny, wiem, że koleżanki w pracy do niego wzdychają... [źródło: www.forum.gazeta.pl]

Mąż dawał mi 300 zł kieszonkowego, a reszty kasy pilnował jak cerber. Siedziałam cicho, bo byłam od niego zależna. [źródło: www.polki.pl]

mn

CHAM

- znaczenie:

Człowiek niekulturalny, ordynarny, prostacki, którego zachowanie narusza powszechnie przyjęte normy; nazwa pochodzi imienia biblijnego Chama – jednego z trzech synów Noego; Cham został przeklęty za złe zachowanie względem ojca, gdy ten się upił. Dawniej wyraz ten funkcjonował także jako pogardliwe określenie osoby należącej do niższej klasy społecznej, najczęściej chłopstwa (por. powieść Elizy Orzeszkowej z 1888 roku zatytułowaną *Cham*).

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej; silnie nacechowany negatywnie, używany pogardliwie, występuje w częstych kolokacjach, np. *kawał chama*, *zachowywać się jak cham*, *ostatni cham*. Z uwagi na silne nacechowanie w liczbie mnogiej występuje w rodzaju niemęskoosobowym, w formach deprecjatywnych – *chamy*.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	cham	chamy
D.	chama	chamów
C.	chamowi	chamom
B.	chama	chamów
N.	chamem	chamami
Ms.	chamie	chamach
W.	chamie	chamy

- przykłady użycia:

„Ty chamie! Łobuzie! Dziadu kalwaryjski!” – tak Krystyna Pawłowicz zwróciła się do posła Lewicy [źródło: www.fakty.tvn24.pl]

Orzesz Ty chamie! Przepraszam najmocniej... [źródło: www.demotywatory.pl]

Jesteś chamem! Kiedyś byłeś fajnym gościem – nie dawała za wygraną. – Chamstwem jest chyba obgadywanie innych – zakończyłem tę jałową dyskusję... [źródło: www.onet.pl]

W ilu procentach jesteś chamem? [źródło: www.samequizy.pl]

en-p

CHIŃSZCZYŻNA

- znaczenie:

Potoczne określenie potrawy kuchni chińskiej, stosowane czasem także szerzej – w odniesieniu do dań kuchni azjatyckiej; nazwa pochodzi od powszechnie używanej nazwy Chińskiej Republiki Ludowej – *Chiny*. Rzeczownik *chińszczyzna* jest wieloznaczny, może być także użyty w odniesieniu do różnych wytworów wywodzących się z Chin bądź do języka chińskiego (podobnie jak inne nazwy języków narodowych z tym zakończeniem – np. *angielszczyzna*, *niemcyszczyna*). Niekiedy też wyraz *chińszczyzna* niesie znaczenie ‘coś niezrozumiałego’.

- komentarz gramatyczny:

W znaczeniu eponimicznym rzeczownik rodzaju żeńskiego używany w liczbie pojedynczej, powstały na wzór typowego modelu słowotwórczego z formantem *-izna/-yzna*, stosowanego m.in. do nazwania produktów i dań kuchni narodowych (por. potoczne określenie *włoszczyzna*).

	liczba pojedyncza
M.	chińszczyzna
D.	chińszczyzny
C.	chińszczyźnie
B.	chińszczyznę
N.	chińszczyzną
Ms.	chińszczyżnie
W.	chińszczyzno, chińszczyzna

- przykłady użycia:

Domowa chińszczyzna to prosty i błyskawiczny obiad dla całej rodziny, niewymagający specjalnych umiejętności kulinarnych, uwielbiany przez wszystkich moich domowników. [źródło: <https://smaker.pl>]

Chińszczyzna Po Polsku to pierwszy w Polsce podręcznik gramatyki chińskiej, przeznaczony nie tylko dla studentów i kursantów Instytutu Konfucjusza i szkół językowych lecz także dla wszystkich osób uczących się języka chińskiego z lektorem lub we własnym zakresie. [źródło: www.bookland.com.pl]

Dziś przy głównej ulicy w Zakopanem zakup autentycznej pamiątki z gór to prawdziwe wyzwanie. Wszędzie widać tandetną chińszczyznę. [źródło: www.rmfm24.pl]

en-p

CIECHOCINEK

- znaczenie:

Miasto w województwie kujawsko-pomorskim, największy nizinny kurort w Polsce, określany mianem „perły uzdrowisk”. Uzdrowisko założono w 1836 roku, jego symbolem są łożyska, czyli największe w Europie drewniane konstrukcje służące do zwiększania stężenia soli w solance. Jako eponim jest wyrazem o uogólniającym znaczeniu i nazywa po prostu uzdrowisko, sanatorium lub kurort.

- komentarz gramatyczny:

Jako eponim zapisywany wyłącznie małą literą, stosowany w liczbie pojedynczej i mnogiej. Zapis wielką literą i stosowanie wyłącznie w l. pojedynczej odnoszą się do toponimu (nazwy miejscowości).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	ciechocinek	ciechocinki
D.	ciechocinka	ciechocinków
C.	ciechocinkowi	ciechocinkom
B.	ciechocinek	ciechocinki
N.	ciechocinkiem	ciechocinkami
Ms.	ciechocinku	ciechocinkach
W.	ciechocinku, ciechocinek	ciechocinki

- przykłady użycia:

Największy entuzjazm wzbudzały jednak nie tańce ciechocińskie, lecz popisy taneczne gości z dalekich Andów. Oni tam zapewne też mają swoje Ciechocinki [źródło: www.wieslaw-kot.pl/swiat-jak-ciehocinek/]

mg

CIENKI BOLEK

- znaczenie:

Osoba, która nie radzi sobie w różnych sytuacjach i dziedzinach, mało odważna, słaba fizycznie, mało pomysłowa, niedouczone, początkująca; *Bolek* – to zdrobnienie męskiego imienia *Bolesław*. Prawdopodobnie określenie *cienki bolek* pochodzi z piosenki Stefana Friedmanna o tym samym tytule, zaprezentowanej w 1992 roku na popularnym w Polsce festiwalu polskiej piosenki w Opolu.

- komentarz gramatyczny:

Zestawienie przymiotnikowo-rzeczownikowe rodzaju męskiego; w liczbie mnogiej może przyjąć rodzaj męskoosobowy (niedeprecjatywny) lub – znacznie częstszy w użyciu – rodzaj niemęskoosobowy (deprecjatywny) z uwagi na ironiczne, żartobliwe lub pogardliwie funkcjonowanie; eponim powinien być zapisywany małymi literami, niekiedy przez użytkowników internetu zapisywany jest także wielkimi literami.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	cienki bolek	cienkie bolki
D.	cienkiego bolka	cienkich bolków
C.	cienkiemu bolkowi	cienkim bolkom
B.	cienkiego bolka	cienkich bolków
N.	cienkim bolkiem	cienkimi bolkami
Ms.	cienkim bolku	cienkich bolkach
W.	cienki bolku	cienkie bolki

- przykłady użycia:

Poseł Kurski to przy Tobie wymięka, cienki bolek. Ty jesteś prawdziwym herosem. Powodzenia [źródło: NKJP]

W sumie nie chcę iść, bo cienki boleć ze mnie w kwestii uzależniania się od czegoś [źródło: NKJP, Solarium Czy Naturalne Słoneczko?, www.forumowisko.pl]

Chciałbym żyć tak jak w Edenie

Mieć kobiety jak marzenie

Krokodyla trzymać w stawie

Życie spędzać na zabawie

Szastać dolców milionami

Jeść schabowy z pieczarkami

A ja co? Ledwo wydolę!

Kto ja jestem? Cienki Bolek!

S. Friedmann, „Cienki Bolek”, z płyty „Cienki Bolek, czyli Jak pies w studni (MC), Piosenki z jajem” [źródło: www.tekstowo.pl]

en-p

COŚ JAK U HITCHCOCKA

- znaczenie:

Wydarzenie wywołujące silne napięcie, które zwykle stopniowo narasta. Także zdarzenie, podczas którego dzieją się rzeczy niespodziewane, często o zaskakującym zakończeniu. Zwrot pochodzi od nazwiska znanego reżysera Alfreda Hitchcocka, którego filmy wyróżniały się licznymi, zaskakującymi zwrotami akcji oraz nieoczekiwanym zakończeniem, dzięki czemu trzymały widza w napięciu od pierwszej do ostatniej minuty seansu.

- komentarz gramatyczny:

Stały zwrot z komponentem onimicznym, który zawsze występuje w liczbie pojedynczej, w dopełniaczu i jest zapisywany wielką literą.

- przykłady użycia:

Wciągający thriller psychologiczny z napięciem jak u samego Hitchcocka i bohaterkami na miarę kultowych Thelmy i Louise. „Nigdy nas tu nie było”, Andrei Bartz jest już bestsellerem za oceanem, a wkrótce do czeka się ekranizacji, polską premierę zawdzięcza Wydawnictwu Harde. To mocna historia o uzależnieniu i manipulacji w jednej z jej najbardziej wyrafinowanych i najokrutniejszych form, a wszystko w wydaniu kobiet! [źródło: www.se.pl]

Jest jak u Hitchcocka. Było trzęsienie ziemi i atmosfera narasta – mówi Krzysztof Hetman (PSL). Żądam jasnego określenia przez PKW ile błędów zostało popełnionych. Przez głupotę PKW te wybory zostały zepsute. Żądamy powtórzenia wyników do sejmików i rad powiatów, bo przez zły

system wyniki zostały zafalszowane – domaga się Włodzimierz Czarzasty (SLD). [źródło: www.gorzow.com]

mn

COŚ NA MIARĘ NOBLA

- znaczenie:

Coś wybitnego, wyjątkowego, doniosłe odkrycie. Wyrażenie może być używane także ironicznie, prześmiewczo i oznaczać coś niezbyt mądrego, ważnego. Nagroda Nobla została ufundowana przez naukowca – Alfreda Nobla, przyznana po raz pierwszy w 1901 roku, kiedy Pokojową Nagrodę Nobla otrzymali Jean Henri Dunant, założyciel Czerwonego Krzyża, oraz Frédéric Passy. Od 1902 roku Nagroda Nobla przyznawana jest co roku 10 grudnia przez króla Szwecji. Polscy nobliści to: Maria Skłodowska-Curie (fizyka oraz chemia, dwie nagrody w 1903 i 1911 roku), Henryk Sienkiewicz (literatura w 1905 roku), Władysław Reymont (literatura w 1924 roku), Czesław Miłosz (literatura w 1980 roku), Lech Wałęsa (nagroda pokojowa w 1983 roku), Wisława Szymborska (literatura w 1996 roku) oraz Olga Tokarczuk (literatura, nagrodę przyznano w 2019 roku za 2018 rok). Warto dodać, że Maria Skłodowska-Curie była pierwszą kobietą uhonorowaną Nagrodą Nobla oraz jedyną, która zdobyła to wyjątkowe wyróżnienie dwukrotnie. Jest także jedynym naukowcem (niezależnie od płci), mogącym poszczycić się uzyskaniem dwóch nagród z dwóch różnych dziedzin nauk przyrodniczych (fizyka i chemia).

- komentarz gramatyczny:

Komponent rzeczownikowy pisany wielką literą zawsze występuje w liczbie pojedynczej, w dopełniaczu.

- przykłady użycia:

Naukowcy potwierdzili istnienie fal grawitacyjnych. O wielkim sukcesie poinformowano jednocześnie w USA, we Włoszech i Polsce. Specjaliści zgodnie twierdzą, że to odkrycie na miarę Nobla. I ma w niej udział prof. Dorota Gondek-Rosińska z Uniwersytetu Zielonogórskiego. [źródło: www.gazetalubuska.pl]

Wydaje ci się żeś tu odwalił komentarz na miarę Nobla. To że 3 bloki nazywa się w mieście Manhattanem to nie porównanie do NJ! Ale widać nie jesteś miastowy i nie masz pojęcia o co tu chodzi i dlaczego ta nazwa. [źródło: www.stalowka.net]

mn

CYRYLICA

- znaczenie:

Alfabet używany do zapisu języka staro-cerkiewno-słowiańskiego oraz języków wschodnio- i południowosłowiańskich. Powstał na bazie dużych liter alfabetu greckiego, a jego nazwa pochodzi od imienia św. Cyryla, chociaż autorstwo przypisuje się uczniom św. Cyryla i Metodego.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, występuje w liczbie pojedynczej i jest zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	cyrylica
D.	cyrylicy
C.	cyrylicy
B.	cyrylicę
N.	cyrylicą
Ms.	cyrylicy
W.	cyrylico, cyrylica

- przykłady użycia:

Wbrew powszechnej opinii, cyrylica nie istnieje tylko w Rosji. Zdziwiony? Choć alfabet rosyjski i cyrylica są w zasadzie identyczne, istnieją między nimi subtelne różnice. W jakich więc krajach będziemy mogli posługiwać się cyrylicą bądź graždanką? [źródło: www.ecollege.pl]

Patrząc na cyrylicę większość Polaków widzi jedynie masę dziwnych symboli, które nie mają znaczenia. Jednak cyrylica jest czymś więcej niż tylko zbiorem nietypowych znaków. To rozbudowane pismo alfabetyczne używane w wielu krajach wschodniosłowiańskich, południowosłowiańskich i innych. Ciekawa jest nie tylko historia cyrylicy, ale również jej różnorodność i znaczenie w tłumaczeniu. [źródło: www.atominium.com]

mn

CZESKI BŁĄD

- znaczenie:

Błąd edytorski polegający na przestawieniu kolejności następujących po sobie liter lub cyfr; funkcjonuje jako eponim branżowy wśród redaktorów tekstów; w powszechnym stosowaniu przez użytkowników internetu

może oznaczać różnego rodzaju błędy w tekście pisanym (por. przykłady użycia); wyrażenie składa się z przymiotnika *czeski* utworzonego od nazwy kraju *Czechy* i rzeczownika *błąd* i ma neutralne znaczenie.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie rodzaju męskiego, używane najczęściej w liczbie pojedynczej; oba człony zapisywane są małymi literami.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	czeski błąd	czeskie błędy
D.	czeskiego błędu	czeskich błędów
C.	czeskiemu błędowi	czeskim błędom
B.	czeski błąd	czeskie błędy
N.	czeskim błędem	czeskimi błędami
Ms.	czeskim błędzie	czeskich błędach
W.	czeski błędzie, czeski błąd	czeskie błędy

- przykłady użycia:

Czeskie błędy, czyli przestawienia liter w wyrazach pisanych na maszynie lub na komputerze, zdarzają się zwykle osobom, które piszą szybko, obiema rękami. Występują najczęściej między literami znajdującymi się po przeciwnych stronach klawiatury, np. *a* lub *e* mylone jest często z *i*. Piszemy więc *nei* zamiast *nie*. Może komuś te pomyłone słowa wydały się podobne do czeskich? Nie wiem. [źródło: sjp.pwn.pl]

Rozliczenia PIT pełne czeskich błędów (...) Są to przede wszystkim drobne pomyłki, czeskie błędy, które się później powieliła – raz błędnie wprowadzona kwota ciągnie ten błąd za sobą do samego końca. [źródło: www.bankier.pl]

Łamigłówka dla bystrzaków. Widzisz „czeski błąd” w gąszczu liczb? [źródło: www.bryk.pl]

en-p

CZESKI FILM

- znaczenie:

Sytuacja, w której nikt nie wie, co się dzieje; wyrażenie składa się z przymiotnika *czeski* utworzonego od nazwy kraju *Czechy* i rzeczownika *film*; określenie nawiązuje do czechosłowackiej czarno-białej komedii z 1947 roku pt. *Nikt nic nie wie*; w znaczeniu dosłownym wyrażenie może oznaczać także dowolny film produkcji czeskiej (tak jak np. *polski film*, *francuski film*).

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie rodzaju męskiego, używane w liczbie pojedynczej, nie używa się go w liczbie mnogiej w funkcji eponimu, formy liczby mnogiej odnoszą się do filmów produkcji czeskiej; wyrażenie używane jest żartobliwie; oba człony zapisywane są małymi literami.

	liczba pojedyncza
M.	czeski film
D.	czeskiego filmu
C.	czeskiemu filmowi
B.	czeski film
N.	czeskim filmem
Ms.	czeskim filmie
W.	czeski filmie, czeski film

- przykłady użycia:

Wydarzenie niebagatelne w każdym demokratycznym kraju, jednocześnie chyba najbardziej przez obywateli niedoceniane. Czy czeski film w polityce występuje tylko u nas?... Nie, odpowiem Wam. W Czechach jest podobnie. [źródło: www.czerwonawalizka.com]

Czeski film o Turowie. O co chodzi naszym południowym sąsiadom? Czy zarobią na zamknięciu polskiej kopalni? [źródło: www.wpolityce.pl]

Milos Zeman – Donald Trump. Czeski film z niewdzięcznym prezydentem USA Poszło o broń. Prezydent Czech nie doczekał się wizyty u miliardera, choć pierwszy go poparł. [źródło: www.rp.pl]

en-p

CZESZKI

- znaczenie:

Rodzaj butów typu tenisówki, z gumowym paskiem, najczęściej białego koloru; eponim pochodzi od etnonimu Czeszka oznaczającego kobietę pochodzącą z Czech bądź obywatelkę Czech.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju niemęskoosobowego, używany w liczbie mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba mnoga
M.	czeski
D.	czeszek
C.	czeszkom
B.	czeski
N.	czeszkami
Ms.	czeszkach
W.	czeski

- przykłady użycia:

Te legendarne już tenisówki (znane również pod nazwą JARMILKI, CZESZKI buty lub FLAGI) produkowane są niezmiennie od prawie 40 lat na Słowacji. Wykonane są z czystej bawełny i naturalnej gumy. Wyjątkową wytrzymałość zapewnia podwójna warstwa płótna i specjalnie utwardzona elastyczna podeszwa. [źródło: www.obuwiedzieciece.com.pl]

en-p

DALTONIZM

- znaczenie:

Niezdolność rozróżniania pewnych barw wynikająca z wady genetycznej. Osoba cierpiąca na *daltonizm* to *daltonista*, a oba eponimy zostały utworzone od nazwiska Johna Daltona, który w 1794 roku zaobserwował to zaburzenie u siebie i jako pierwszy je opisał. Daltonizm nazywany jest także inaczej ślepotą barw i dużo częściej (nawet 10-20 razy częściej) występuje u mężczyzn niż u kobiet. W języku potocznym mówi się także, że mężczyźni są *daltonistami*, chociaż nie dotyczy to zaburzenia genetycznego lub stanu ich zdrowia, ale ogólnego przekonania, że gorzej od kobiet rozpoznają i nazywają kolory i ich odcienie. Współcześnie znaczenie eponimu jest szersze i możemy mówić np. o *daltonizmie politycznym* bądź *moralnym*. W tym znaczeniu rzeczownik jest nacechowany negatywnie i dotyczy braku umiejętności odpowiedniej oceny ludzkich działań i wynikających z nich zjawisk.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik *daltonista* funkcjonuje w liczbie pojedynczej i mnogiej, zaś *daltonizm* tylko w liczbie pojedynczej. Oba wyrazy są rodzaju męskiego i są zapisywane małą literą, w znaczeniu medycznym nie są nacechowane.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga	liczba pojedyncza
M.	daltonista	daltoniści	daltonizm
D.	daltonisty	daltonistów	daltonizmu
C.	daltoniście	daltonistom	daltonizmowi
B.	daltonistę	daltonistów	daltonizm
N.	daltonistą	daltonistami	daltonizmem
Ms.	daltoniście	daltonistach	daltonizmie
W.	daltonisto	daltoniści	daltonizmie

- przykłady użycia:

Mój chłopak jest daltonistą. Ostatnio przypadkowo dowiedział się z naszej rozmowy, że nasz kot jest rudy, a był pewien, że jest zielony. Zapytałam, skąd mu się to wzięło, a on na to, że wydawało mu się to logiczne, żeby mógł się chować w trawie. [źródło: www.demotywatory.pl]

Głównym objawem daltonizmu jest zaburzenie postrzegania jednej z barw podstawowych – koloru zielonego. Jeśli choroba ma charakter dziedziczny, dotyczy obydwu oczu i zazwyczaj nie współistnieje z innymi wadami wzroku. Takie zaburzenie postrzegania barw, utrzymuje się przez całe życie i często ulega nasileniu wraz z wiekiem. [źródło: www.medicover.pl]

mn

DANTEJSKIE SCENY

- znaczenie:

Okrutne, makabryczne i drastyczne sceny, niczym z piekła rodem; wyrażenie jest dwuznaczne, może także oznaczać zamieszanie, bałagan, chaos; odnosi się często do panicznego zachowania tłumu w sytuacji zagrożenia; wyrażenie składa się z czasownika *dantejski* pochodzącego od imienia Dantego Alighieri (1265-1321) – włoskiego poety, autora *Boskiej komedii* – oraz rzeczownika *sceny* w znaczeniu ‘wydarzenia, też wydarzenia oglądane na scenie’.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie używane jest w liczbie mnogiej rodzaju niemęskoosobowego, oba człony wyrażenia pisane są małymi literami.

	liczba mnoga
M.	dantejskie sceny
D.	dantejskich scen
C.	dantejskim scenom
B.	dantejskie sceny
N.	dantejskimi scenami
Ms.	dantejskich scenach
W.	dantejskie sceny

- przykłady użycia:

Dantejskie sceny w Bachmucie. Rosjanie zrzucili na miasto bomby fosforowe. [źródło: www.polskieradio24.pl]

Rzeź rozpoczęła się o godzinie 8 rano. Niemcy, podzieleni na małe oddziały, uzbrojeni w pistolety automatyczne i granaty ręczne, rozpoczęli polowanie na Żydów w ciasnych i krętych uliczkach wokół wielkiej synagogi. Na ulicy rozgrywały się dantejskie sceny, z domów wyprowadzano Żydów, ustawiano pod murem i rozstrzeliwano. [źródło: Przemysław Batorski, „Czarny piątek”. Masakra Żydów w Białymstoku, Żydowski Instytut Historyczny, www.jhi.pl]

Dantejskie sceny na polskim stadionie. „Jak z filmu gangsterskiego”. [źródło: www.sport.pl/zuzel]

Dantejskie sceny w Zakopanem. Miasto przeżywa potężny najazd turystów. [źródło: www.salon24.pl]

en-p

DAWID Z GOLIATEM

- znaczenie:

Starcie kogoś teoretycznie słabszego (*dawid*) z dużo silniejszym przeciwnikiem (*goliat*). Często zakończone nieoczekiwanym zwycięstwem tego pierwszego. Zwrot pochodzi od imienia biblijnego króla Izraela, który jako jedyny odważył się walczyć z wojownikiem Goliatem i nieoczekiwanie zwyciężył. W przenośnym znaczeniu może dotyczyć dowolnej rywalizacji (np. sportowej, politycznej, biznesowej) oraz dowolnych osób lub instytucji (np. firm, miast, polityków czy sportowców).

- komentarz gramatyczny:

Zwrot używany wyłącznie w liczbie pojedynczej. Odmianie podlega pierwszy człon – *dawid*, zaś drugi zawsze występuje w narzędniku.

Onimy *Dawid* i *Goliat* uległy procesowi apelatywizacji, a w konsekwencji przestały identyfikować konkretne postaci – stały się niemal wyrazami pospolicitymi i zyskały znaczenie metaforyczne. Powinny być zapisywane małą literą, choć przez użytkowników języka (także w znaczeniu przenośnym) zapisywane są częściej wielką literą, a językoznawcy klasyfikują rzeczowniki jako wyrazy z pogranicza nomen proprium i nomen appellativum (zob. Matkowski 2003: 39).

- przykłady użycia:

Happy endu nie było, ale futbolowy romantyzm starcia Dawida z Goliatem był jak najbardziej. Dawid, inaczej jak w „Biblii” przegrał, ale mecz i tak przeszedł do historii. W pierwszej połowie w ciągu siedmiu minut Piast strzelił dwa gole i wydawało się, że będzie kontrolował spotkanie. Tymczasem w ciągu 14 minut drugiej połowy jeden miejscowy napastnik strzelił dwa gole i doprowadził do remisu. [źródło: www.naszeblogi.pl]

Dokładnie 40 lat temu świętynia Lechii – Traugutta 29 – była świadkiem jednego z najważniejszych wydarzeń w historii klubu. Biało-Zieloni podejmowali wielki Juventus, z mistrzami świata w składzie. Po sromotnej porażce w Turynie spodziewano się „powtórki” w Gdańsku, ale Lechia uważana w tym starciu za Dawida, postawiła się Goliatowi. [źródło: www.lechia.pl]

mn

DISNEYLAND

- znaczenie:

Duże, robiące ogromne wrażenie na odwiedzających wesołe miasteczko, także kompleks rozrywkowo-rekreacyjny lub magiczna kraina, w której mogą spełnić się wszystkie marzenia. Pierwotnie odnosiło się jedynie do parków rozrywki, gdzie można spotkać postacie z baśni Disneya, zwłaszcza Myszkę Miki lub Kaczora Donalda, ale obecnie znaczenie istotnie się rozszerzyło. Określenie wywodzi się od nazwy sieci znanych lunaparków, które pozwalają odwiedzającym poczuć się, jak bohaterowie bajek Disneya.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany zarówno w liczbie pojedynczej, jak i mnogiej. Onim *Disneyland* uległ procesowi apelatywizacji, przestał identyfikować konkretny park rozrywki – stał się niemal wyrazem pospolicitym i zyskał znaczenie metaforyczne. W konsekwencji w znaczeniu przenośnym powinien być zapisywany małą literą, ale przez użytkowników języka zapisywany jest małą lub wielką literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	disneyland	disneylandy
D.	disneylandu	disneylandów
C.	disneylandowi	disneylandom
B.	disneyland	disneylandy
N.	disneylandem	disneylandami
Ms.	disneylandzie	disneylandach
W.	disneylandzie, disneyland	disneylandy

- przykłady użycia:

Mandoria to największy w Europie park rozrywki pod dachem. Znajduje się w Rzgowie, nieco ponad godzinę jazdy z Warszawy, i zyskał miano „polskiego Disneylandu”. Nic dziwnego – znajduje się tu mnóstwo atrakcji dla dzieci i dorosłych, a będzie jeszcze więcej. Przy parku powstaje bowiem niemal 25-metrowa wieża z nowym rollercoasterem. [źródło: www.warszawa.naszemiasto.pl]

Witamy w Podlaskim Disneylandzie, magicznym miejscu pełnym przygód i radości! Nasz park rozrywki położony w malowniczej miejscowości Dorożki na Podlasiu, to idealna destynacja dla całej rodziny. Oferujemy mnóstwo atrakcji, które dostarczą niezapomnianych wrażeń zarówno dzieciom, jak i dorosłym. (...) Dołącz do nas i odkryj, jak wspaniale może być w Podlaskim Disneylandzie! [źródło: www.podlaskidisneyland.pl]

mn

DOMINIKANIN

- znaczenie:

Członek zakonu kaznodziejskiego założonego w XIII wieku we Francji przez św. Dominika Guzmána. Pierwsi Polacy wstąpili do Zakonu w Rzymie, jeszcze za życia założyciela, a najstarszy polski klasztor dominikanów założony został w Krakowie w 1223 roku.

- komentarz gramatyczny:

W liczbie pojedynczej i mnogiej eponim oznacza zakonników, użyty w liczbie mnogiej może wskazywać na ich siedzibę (*kościół/klasztor dominikanów*).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	dominikanin	dominikanie
D.	dominikanina	dominikanów
C.	dominikaninowi	dominikanom
B.	dominikanina	dominikanów
N.	dominikaninem	dominikanami
Ms.	dominikaninie	dominikanach
W.	dominikaninie	dominikanie

- przykłady użycia:

W Polsce priorytetem dominikanów wciąż jest duszpasterstwo akademickie. Dominikańskie ośrodki duszpasterskie (...) są dla wielu studentów miejscami wspólnoty i dojrzałej formacji chrześcijańskiej. [źródło: <https://info.dominikanie.pl/zakon/>]

mg

DONKISZOT

- znaczenie:

Osoba, która ma dobre intencje i chce walczyć o wyższe cele, ale jednocześnie jest oderwana od rzeczywistości, przez co otoczenie nie traktuje jej poważnie. Bardzo często taki człowiek staje się obiektem żartów. Działania *donkiszota* są nazywane *donkiszoterią*. Oba rzeczowniki zostały utworzone od nazwiska tytułowego bohatera powieści Miguela de Cervantesa pt. *Przemysłny szlachcic don Kichot z Mancy*. Powieść ukazała się w dwóch częściach, pierwsza w 1605 roku, zaś druga dekadę później.

- komentarz gramatyczny:

Donkiszot to rzeczownik rodzaju męskiego, funkcjonuje w liczbie pojedynczej i mnogiej, zaś *donkiszoteria* to rzeczownik rodzaju żeńskiego w liczbie pojedynczej. Oba wyrazy są zapisywane małą literą i są nacechowane negatywnie.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga	liczba pojedyncza
M.	donkiszot	donkiszoci, donkiszoty	donkiszoteria
D.	donkiszota	donkiszotów	donkiszoterii
C.	donkiszotowi	donkiszotom	donkiszoterii

B.	donkiszota	donkiszotów	donkiszoterię
N.	donkiszotem	donkiszotami	donkiszoterią
Ms.	donkiszocie	donkiszotach	donkiszoterii
W.	donkiszocie	donkiszoci, donkiszoty	donkiszoterio

- przykłady użycia:

Poeci – Donkiszoci piszą nie dla samego pisania, czy po to, by mieć co umieścić na półkach w księgarni, lecz po to by przesłanie – ważne w ich mniemaniu – ruszyło w świat. Krytycy kierujący się tymi zasadami – walczą o swój, noszony w sercu i hołubiony obraz poezji (nic w tym złego, bo drugi z nich nosi w sercu obraz niepodobny do pierwszego, a trzeci jeszcze inny, więc niech się ścierają – z tego ścierania postępowanie poezji), a felietoniści, czy eseści – Don Kichoci zajmują się sprawami literatury i okołoliterackimi, a nie są autorytetami od wszystkiego. [źródło: www.pisarze.pl]

Tzw. afera wiatrakowa jest oczywiście sztandarowym przykładem piśmienniczej donkiszoterii. Tzw. odnawialne źródła energii są jednym z priorytetów polityki energetycznej i klimatycznej UE. Rząd PiS efektywnie walczył z wiatrakami, m.in. przez wspomnianą poprawkę Suskiego z Pansy (Nowogrodzkiej). [źródło: www.polityka.pl]

mn

DONŻUAN

- znaczenie:

Mężczyzna uwodzący kobiety, traktujący je przedmiotowo, często zmieniający partnerki; eponim powstał od tytułu grzecznościowego i imienia, którymi posługiwał Don Juan Tenorio – legendarny podrywacz, szlachcic z Sewilli, żyjący w XVI wieku. Jego postać pojawiła się w sztuce hiszpańskiego dramaturga Tirsa de Moliny pt. *El burlador de Sevilla y convidado de piedra* z 1630 roku, została rozpowszechniona w kulturze europejskiej w drugiej połowie XVII wieku. (zob. hasło *donżuan* w WSJP). Tytuł *Don Juan Tenorio* nosi także sztuka napisana przez hiszpańskiego dramaturga Josego Zorillę w 1844 roku.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany najczęściej w liczbie pojedynczej; w liczbie mnogiej przyjmuje rodzaj męskoosobowy i niemęskoosobowy; eponim zapisywany jest małą literą i łącznie; używany ironicznie.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	donżuan	donżuani, donżuany
D.	donżuana	donżuanów
C.	donżuanowi	donżuanom
B.	donżuana	donżunaów
N.	donżuanem	donżuanami
Ms.	donżuanie	donżuanach
W.	donżuanie	donżuani, donżuany

- przykłady użycia:

Nasi donżuani wyruszyli na miasto w barwnych koszulach niedopiętych, w kusych porteczkach. Szczecioczą angielszczyzną nadwiślańską, łowią w sieci dziewczęta o egzotycznej urodzie, które urodziły się na Woli, Ochocie czy Powiślu i tam przeżyły swoje osiemnaście lat. [źródło: NKJP, Tadeusz Konwicki, *Wiatr i pył*, Warszawa 2008]

(...) patrzył spod rzęs, uśmiechał się czarująco. Przednie opowiadał anegdoty, ten donżuan z grzywką na lewo (...) [źródło: NKJP, Janusz Rudnicki, *Mój Wehrmacht*, Warszawa 2004]

(...) krótka komedyjka Michała Bałuckiego opisująca perypetie pewnego donżuana z prowincji. Z całą pewnością wiele osób po przeczytaniu tego utworu stwierdzi, że ma wielu takich „donżuanów” wokół siebie. [źródło: www.lubimyczytac.pl]

en-p

DOOKOŁA WOJTEK

- znaczenie:

Bezmyślnie i mechanicznie powtarzana od początku czynność lub zachowanie; określenie składa się z przyimka (też przysłówka) *dookoła*, wyrażającego ruch wykonywany wkoło, oraz imienia męskiego *Wojtek*, będącego nieoficjalną formą imienia *Wojciech*. Powiedzenie powstało z obserwacji lotu bociana dookoła gniazda, a Wojtkiem nazwano bociana, być może dlatego, że wiosną (23.04) obchodzi się w polskim kalendarzu imieniny Wojciecha. Istnieje książka autorstwa Dariusza Michalskiego zawierająca eponimiczne wyrażenie w tytule – *Dookoła Wojtek. Opowieść o Wojciechu Młynarskim* (biografia polskiego artysty Wojciecha Młynarskiego). Wyrażenie to zostało także użyte w tytule programu podróżniczego emitowanego w polskiej telewizji w latach 2011-2014.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie przyimkowe, nieodmienne; imię *Wojtek*, zachowując swoją funkcję w obrębie związku wyrazów, zapisywane jest wielką literą (zob. hasło *dookoła Wojtek* w WSJP).

- przykłady użycia:

Dookoła Wojtek. Opowieść o Wojciechu Młynarskim [źródło: www.lubimyczytac.pl]

Dookoła wojtek. Profesor Bralczyk przygląda się bocianom [źródło: www.wyborcza.pl]

Kolejna część serii „Dokoła Wojtek Polska”, w której Wojtek Nowakowski pokazuje najpiękniejsze rejony Polski. Gęsta sieć jezior, resztki nieprzebytych puszczy i borów, ulubione miejsce wypoczynku żeglarzy, wędkarzy, miłośników dzikiej przyrody a także starych zamczysk i przeszłości. [źródło: telemagazyn.pl]

No i szef ma wszystkich jak na widelcu. Do tego jeszcze nieustanne podsłuchiwanie rozmów i wałkowanie, co poprawić, zmienić, ulepszyć, by klient czuł się ważniejszy. Treningi, szkolenia, konsultacje, spotkania z opiekunem, rozmowy z psychologiem i tak dookoła Wojtek cały rok. [źródło: NKJP, Agata Ałkow, Firmowe kuszenie słuchawką, Słowo Polskie. Gazeta Wrocławska 2004]

- synonimy: W koło Macieju, w kółko Macieju

en-p

DRAKOŃSKIE PRAWO

- znaczenie:

Bardzo surowe prawo; określenie zawiera przymiotnik *drakoński* utworzony od nazwy osobowej *Drakon* – był to żyjący w VII wieku p.n.e. w Atenach twórca pierwszego spisanego zbioru praw ateńskich. Napisane przez niego prawa były surowe, okrutne, przewidywały bardzo wysokie kary za przewinienia; w języku polskim funkcjonuje też określenie: *drakońskie kary* (bardzo surowe).

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie składa się z rzeczownika rodzaju nijakiego *prawo*, poprzedzonego określającym go przymiotnikiem *drakońskie*; używane jest w liczbie pojedynczej, formy liczby mnogiej są możliwe, choć rzadsze; wyrażenie zapisywane jest małymi literami.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	drakońskie prawo	drakońskie prawa
D.	drakońskiego prawa	drakońskich praw
C.	drakońskiemu prawu	drakońskim prawom
B.	drakońskie prawo	drakońskie prawa
N.	drakońskim prawem	drakońskimi prawami
Ms.	drakońskim prawie	drakońskich prawach
W.	drakońskie prawo	drakońskie prawa

- przykłady użycia:

Drakon, prawodawca ateński, żyjący w VII wieku przed Chrystusem, był znany ze swojego niezwykle surowego prawa. Stąd wzięło się powiedzenie „drakońskie prawo”. Wszystkie przestępstwa bez wyjątku, czy to kradzież, czy morderstwo, karane były śmiercią. [źródło: www.chrzescijanin.eu]

Drakońskie kary. 10 tys. euro kary za przywiązanie psa przed sklepem. W Hiszpanii weszła w życie wzbudzająca wątpliwości obywateli ustawa o dobrostanie zwierząt, która reguluje opiekę nad zwierzętami domowymi [źródło: www.rm24.pl/fakty/swiat/]

Brunei wprowadza moratorium na drakońskie prawo. Sułtan chciał karać śmiercią kontakty homoseksualne [źródło: www.wiadomosci.gazeta.pl/]

en-p

DRUGI KUBICA, NOWY KUBICA

- znaczenie:

Świetny kierowca, doskonale radzący sobie za kierownicą, bardzo dobry kierowca rajdowy i wyścigowy; określenie zawiera nazwisko Roberta Kubicy – popularnego polskiego kierowcy wyścigowego i rajdowego, mistrza Formuły Renault w 2005 roku, zwycięzcy jednego z Grand Prix Formuły 1 z 2008 roku i kierowcy BMW w latach 2006-2009. Robert Kubica wrócił do ścigania w roku 2018 po kilkuletniej przerwie spowodowanej wypadkiem.

- komentarz gramatyczny:

Zestawienie liczebnika porządkowego *drugi* bądź przymiotnika *nowy* i nazwiska *Kubica*; eponim występuje w liczbie pojedynczej, pierwszy człon odmienia się według deklinacji męskiej, a drugi według deklinacji żeńskiej (jak wyrazy męskie zakończone na *-a*); pierwszy człon zapisywany jest małą literą, a drugi – z uwagi na wyraźne nawiązanie do nazwiska konkretnej osoby – zapisywany jest wielką literą.

	liczba pojedyncza
M.	drugi Kubica, nowy Kubica
D.	drugiego Kubicy, nowego Kubicy
C.	drugiemu Kubicy, nowemu Kubicy
B.	drugiego Kubicę, nowego Kubicę
N.	drugim Kubicą, nowym Kubicą
Ms.	drugim Kubicy, nowym Kubicą
W.	drugi Kubico, nowy Kubico

- przykłady użycia:

Nowy Kubica boleśnie zderzył się ze ścianą. [źródło: www.sport.pl]

Nowy Kubica? Młody Polak zachwyca. Dwa zwycięstwa i pozycja lidera mistrzostw [źródło: www.sportowefakty.wp.pl]

Team Renault liczy na drugiego Kubicę. Chcemy, żeby nasz nowy kierowca wystartował w Rajdowych Mistrzostwach Świata w debiutanckim sezonie. [źródło: opracowanie własne]

Młody jeździ niezwykle szybko. Będzie z niego drugi Kubica! [źródło: opracowanie własne]

en-p

DULSZCZYŻNA

- znaczenie:

Obluda moralna. Postawa osoby głoszącej surowe zasady moralne, która jednak sama ich nie przestrzega, ale robi wszystko, aby pozornie sprawiać takie wrażenie. Eponim pochodzi od nazwiska głównej bohaterki sztuki Gabrieli Zapolskiej z 1907 roku pt. *Moralność pani Dulskiej*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany zwykle w liczbie pojedynczej i zapisywany zawsze małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	dulszczyzna
D.	dulszczyzny
C.	dulszczyźnie
B.	dulszczyżnę

N.	dulszczyzną
Ms.	dulszczyźnie
W.	dulszczyzno, dulszczyzna

- przykłady użycia:

Klasyczną definicją dulszczyzny byłyby, według dr Łukasza Jurczyszyna, skrywanie prawdy, dwulicowość i hipokryzja. – Dziś jednak negatywne postawy jak egoizm czy dążenie do sukcesu indywidualnego za wszelką cenę okazujemy przed innymi i chwalamy się tym. Nie ma hamulców, postawy skromnej, ani pokory – zauważa socjolog. [źródło: www.jedynka.polskieradio.pl]

Niesamowity obraz naszej dulskości dają fora internetowe. Tam wyraźnie widać, jak chętnie się pastwimy nad innymi, jak łatwo oceniamy innych. Ostatnio obserwujemy nowy model dulszczyzny, w pewnym sensie antydulszczyznę. To, co się chowało kiedyś, wywleka się dziś na światło dzienne. [źródło: www.kurierwilenski.lt]

mn

DYZMA

- znaczenie:

Osoba, która zrobiła karierę przez przypadek, np. swoim zachowaniem zdobyła uznanie w oczach wpływowych osób, mimo że tego nie planowała. Ktoś, kto mimo braku odpowiednich kwalifikacji oraz wymaganego wykształcenia zajmuje wysokie stanowisko. Określenie pochodzi od nazwiska głównego bohatera powieści Tadeusza Dołęgi-Mostowicza *Kariera Nikodema Dyzmy* z 1932 roku. Bardziej znany jest jednak serial, będący jej ekranizacją z 1980 roku, w którym główną rolę zagrał Roman Wilhelmi. Kreacja Nikodema Dyzmy jest uważana za najważniejszą w karierze tego aktora. W 2002 roku powieść doczekała się także nowoczesnej, komediowej adaptacji pt. *Kariera Nikosia Dyzmy*, w której w tytułowego Nikosia wcielił się Cezary Pazura.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany tylko w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest (antroponimem) nazwiskiem, lecz określeniem osoby zachowującej się w pewien sposób. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	dyzma
D.	dyzmy
C.	dyzmie
B.	dyzmę
N.	dyzmą
Ms.	dyzmie
W.	dyzmo

- przykłady użycia:

Czy ktoś się przyzna, że w nim jest Dyzma?

Bo taki jest czas, ile Dyzmy w nas.

Czy ktoś się przyzna, że w nim jest Dyzma?

Bo taki jest czas, ile Dyzmy w nas. [źródło: Elektryczne Gitary, *Doktor Dyzmą*]

Zmieniają się czasy, a osobnicy dyzmoidalni wciąż potrafią ukrywać braki, dzięki czemu pełnią funkcje znacznie powyżej swoich kompetencji. Idealnym środowiskiem dla Dyzmy jest administracja publiczna, z uwagi na wielość dróg dostania się tam na stanowisko, choćby z nadania politycznego. [źródło: www.gofin.pl]

mn

DŻESIKA

- znaczenie:

Niegrzeczne dziecko, dziewczynka, które z powodu braku dobrego wychowania, wzbudza niechęć; eponim powstał od imienia *Jessica*, przejętego do polszczyzny za pośrednictwem języka angielskiego już w latach siedemdziesiątych XX wieku i zaadaptowanego do polskiej pisowni w formie *Dżesika*. Eponim ma dwa znaczenia – bywa także stosowany w odniesieniu do młodej dziewczyny, której zachowanie i wygląd oceniane są jako prostackie, mało kulturalne, niekiedy wulgarne.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany najczęściej w liczbie pojedynczej; nazwa nacechowana negatywnie, używana pogardliwie; jako eponim powinna być zapisywana małą literą, choć użytkownicy internetu zapisują ją także wielką literą (w obu przytoczonych znaczeniach) (por. hasło *Dżesika*, WSJP).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	dżesika	dżesiki
D.	dżesiki	dżesik
C.	dżesice	dżesikom
B.	dżesikę	dżesiki
N.	dżesiką	dżesikami
Ms.	dżesice	dżesikach
W.	dżesiko	dżesiki

- przykłady użycia:

Typowa rodzina: Sebix i Karyna. Do tego synek Brajan i córka Dżesika. Stereotyp Sebixów i Karyn uchodzących za patologię żyjącą z zasiłków – typowego dresiarzkiego związku z polskiego blokowiska – wszedł już do popkultury (...) [źródło: www.poranny.pl]

Plaża niestety podupada, brudno, brak koszy. Oczywiście to wina 500-plusowych sebixów oraz grażynek ze swoim brajankiem i dżesiką. [źródło: Internet: tripadvisor.com, za WSJP]

Jak myślę o Dżesice, to widzę lalunię, wytapetowaną i szukającą sponsora. [źródło: www.bellybestfriend.pl/forum, za WSJP]

en-p

EDEN

- znaczenie:

Określenie krainy o znakomitych warunkach do życia i rozwoju, synonim raju; nazwa pochodzi od toponimu *Eden* – nazwy rajskiego ogrodu w Biblii, w którym pierwsi ludzie wiedli szczęśliwe życie, zanim popełnili grzech pierworodny i zostali wypędzeni.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, zapisywany małą literą, używany w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza
M.	eden
D.	edenu
C.	edenowi
B.	eden

N.	edenem
Ms.	edenie
W.	edenie

- przykłady użycia:

A oto mój EDEN. Od 4 lat jestem właścicielką małej działeczki, 10km od Krakowa, jest to miejsce gdzie spędzam każdą wolną chwilę i tu też chętnie tworzę swoje prace [źródło: <https://forum.maranciaki.pl>]

Nasz prywatny Eden – zielony azyl, w którym chętnie odpoczywamy [źródło: <https://internityhome.pl>]

- synonimy: eldorado, mekka

en-p

ELDORADO

- znaczenie:

Raj, kraina szczęścia, miejsce o doskonałych warunkach do życia; nazwa miejscowa *Eldorado* to nazwa legendarnej krainy w Ameryce Południowej, pełnej złota; pochodzi od skrótu hiszp. *el hombre dorado*, czyli 'złoty człowiek'.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju nijakiego, używany najczęściej w liczbie pojedynczej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	eldorado
D.	eldorada
C.	eldoradowi
B.	eldorado
N.	eldoradem
Ms.	eldoradzie
W.	eldorado

- przykłady użycia:

Urlopowe Eldorado wódatrzy za które płacą podatnicy [źródło: www.starachowicka.pl]

Eldorado dla deweloperów. Rekordowe marże. „To efekt rozregulowania rynku” [źródło: www.money.pl]

Samochody „z kratką”, czyli eldorado dla podatników [źródło: www.newsweek.pl]

Miliony z kieszeni podatników! Eldorado spółek Skarbu Państwa [źródło: www.sport.interia.pl]

- synonimy: eden, mekka

en-p

ESKULAP

- znaczenie:

Eskulap to żartobliwe określenie lekarza. Eponim pochodzi od imienia mitycznego lekarza Asklepiosa (Eskulapa) opisanego przez Homera w *Iliadzie*. Eskulap jest symbolem powrotu do zdrowia, w starożytnej mitologii był bogiem medycyny. Współcześnie wąż Eskulapa jest symbolem medycyny i farmacji.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego występujący w liczbie pojedynczej i mnogiej; w liczbie mnogiej posiada formy neutralne (eskulapi/eskulapowie) i deprecjatywną (eskulapy); powinien być zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	eskulap	eskulapi, eskulapowie, eskulapy
D.	eskulapa	eskulapów
C.	eskulapowi	eskulapom
B.	eskulapa	eskulapów
N.	eskulapem	eskulapami
Ms.	eskulapie	eskulapach
W.	eskulapie	eskulapi, eskulapowie, eskulapy

- przykłady użycia:

Każdy sprzęt do gabinetu, apteki, kuchni itd. młody eskulap zdobywał na ludziach. Tu wycygał sześć talerzy, tam wyflirtował noże, widelce, łyżki; tę zmusił do kupienia szklanek, z kim innym wygrał zakład o sztukę perkalu na bieliznę szpitalną. [źródło: S. Żeromski, *Ludzie bezdomni* t. 2.]

W naszej rodzinie mamy dwoje eskulapów – moja mama jest dentystką, a starszy brat okulistą. [źródło: opracowanie własne]

mg

ESPERANTO

- znaczenie:

Sztuczny język stworzony przez Ludwika Zamenhafa w 1887 roku. W założeniu miał doprowadzić do tego, że osoby z całego świata będą mogły się ze sobą sprawnie i skutecznie komunikować przy użyciu jednego języka. Jego najważniejszą cechą była prostota i fakt, że został stworzony na bazie różnych języków europejskich. Idea dra Zamenhafa o stworzeniu jednego języka ponad narodami się nie powiodła, esperanto nie jest uznawany za oficjalny język ONZ ani międzynarodowy język pomocniczy. Nazwa języka pochodzi od pseudonimu twórcy – dr Esperanto, czyli ‘mający nadzieję’.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju nijakiego, używany jest wyłącznie w liczbie pojedynczej i zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	esperanto
D.	esperanto, esperanta
C.	esperanto
B.	esperanto
N.	esperanto
Ms.	esperanto
W.	esperanto

- przykłady użycia:

Nie inaczej było w przypadku twórców esperanto: to język, który został stworzony ponad sto lat temu w Polsce. I choć posługują się nim nieliczni, to i tak zdobył większą popularność niż jakikolwiek inny sztuczny język – i nadal przyciąga chętnych do nauki. Naukę esperanto uważa się czasem za hobby dla dziwaków, ale warto wspomnieć o roli, jaką język ten odegrał w historii. [źródło: www.pl.babbel.com]

Twórca esperanta urodził się w Białymstoku 15 grudnia 1859. Biegle władał językiem polskim, rosyjskim, niemieckim, francuskim, angielskim, łaciną i greką. W tym czasie miasto zamieszkiwały cztery grupy narodowościowe – Polacy, Rosjanie, Niemcy i Żydzi. Dochodziło do nieporozumień i konfliktów. Zamenhof idealistycznie wymyślił, że jeśli powstanie wspólny język to wszyscy ludzie będą „braćmi”. [źródło: www.polskieradio.pl]

mn

FARELKA

- znaczenie:

Potoczne określenie ogrzewacza powietrza (termowentylatora) – eponim pochodzi od nazwy firmowej Kętrzyńskiej Fabryki Sprzętu Elektrotechnicznego Farel – producenta wentylatorów.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego w liczbie pojedynczej i mnogiej, zawsze zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	farelka	farelki
D.	farelki	farelek
C.	farelce	farelkom
B.	farelkę	farelki
N.	farelką	farelkami
Ms.	farelce	farelkach
W.	farelko, farelka	farelki

- przykłady użycia:

Termowentylator nazywany jest także farelką lub grzejnikiem przenośnym. Często przydaje się w domach i mieszkaniach, które potrzebują dogrzania w sezonie jesienno-zimowym. Będzie także doskonałym rozwiązaniem do domku letniskowego, kiedy wiosenne i letnie noce potrafią być chłodniejsze. Farelka świetnie sprawdzi się również w warsztacie, garażu czy sklepie podczas zimniejszych dni. [źródło: www.wloclawek.naszemiasto.pl]

mg

FATAMORGANA

- znaczenie:

Złudzenie optyczne, miraż. Eponim pochodzi z języka włoskiego i wywodzi się od imienia czarodziejki, siostry króla Artura, Morgany Le Fay, której przypisywano umiejętność stwarzania miraży. Bohaterka znana jest z legend arturiańskich oraz celtyckich, opowiadających o Rycerzach Okrągłego Stołu, uwa-

żana za żeński odpowiednik czarodzieja Merlina. W niektórych utworach jest postacią negatywną, czarownicą starającą się zaszkodzić królowi Arturowi i jego żonie Ginewrze.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, występuje w liczbie pojedynczej i zawsze jest zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	fatamorgana
D.	fatamorgany
C.	fatamorganie
B.	fatamorganę
N.	fatamorganą
Ms.	fatamorganie
W.	fatamorgano, fatamorgana

- przykłady użycia:

Miraż lub fatamorgana to zjawisko powstania pozornego obrazu, które powstaje w wyniku załamania światła w warstwach powietrza o różnej temperaturze. [źródło: zielona.interia.pl]

Fatamorganę możemy spotkać również w Polsce. Zjawisko to powszechnie występuje na Pustyni Błędowskiej oraz na Wyżynie Śląskiej. Pozorne obrazy mogą powstać również od nagrzonej powierzchni podłoża (np. asfalt) lub silnie rozgrzanej ściany. [źródło: www.swiatiluzji.pl]

mn

FEJSOHOLIK

- znaczenie:

Użytkownik internetowego portalu społecznościowego Facebook, niepotrafiący bez niego żyć, uzależniony od niego; eponim powstał od nazwy portalu, utworzony został na wzór innych polskich wyrazów z zakończeniem *-holik* nazywających osoby uzależnione od czegoś (np. *alkoholik*, *pracoholik*).

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej; r. ż. *fejsoholiczka*; zapisywany małą literą; w liczbie mnogiej może występować w rodzaju męskoosobowym (formy niedeprecjatywne) i niemęskoosobowym (formy deprecjatywne).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	fejsoholik	fejsoholicy, fejsoholiki
D.	fejsoholika	fejsoholików
C.	fejsoholikowi	fejsoholikom
B.	fejsoholika	fejsoholików
N.	fejsoholikiem	fejsoholikami
Ms.	fejsoholiku	fejsoholikach
W.	fejsoholiku	fejsoholicy, fejsoholiki

- przykłady użycia:

Sprawdź, czy jesteś fejsoholikiem. Facebook opanował świat. Codziennie korzysta z niego ponad 1,5 mld ludzi! Dla wielu osób portal stał się głównym źródłem wiedzy i kontaktu ze znajomymi. Rozwiąż nasz quiz i sprawdź, czy też jesteś fejsoholikiem [źródło: www.gloswielkopolski.pl]

Bez oporów piszę „z nami” mimo iż nie jestem fejsoholikiem, ponieważ zawsze miło się czyta wszelkie miłe doniesienia z wojaży. [źródło: www.camperteam.pl]

Fejsoholicy. Czy powinniśmy obawiać się mediów społecznościowych? [źródło: S. Iwasiów, Refleksje 2018, nr 4, www.refleksje.zcdn.edu.pl]

Czy są wśród was Fejsoholicy, którzy hejtują i lajkują wszystko jak leci? [źródło: www.zaklecienaszczescie.blogspot.com, za: obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl]

Ludzie stają się fejsoholikami, zapełniają sobie fejssem życiową przestrzeń. Przeraziło mnie ostatnio, jak krzyczeli, że internet to ich wolność. Co to za wolność być przykutym do monitora? [źródło: www.wyborcza.pl, za: obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl]

en-p

FLAMASTER

- znaczenie:

Przyrząd do pisania z grubą końcówką, napełniony tuszem. Eponim pochodzi od nazwy amerykańskiej firmy Flo-Master produkującej tusze i pisaki.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, zapisywany zawsze małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	flamaster	flamastry
D.	flamastra	flamastrów
C.	flamastrowi	flamastrom
B.	flamaster	flamastry
N.	flamastrem	flamastrami
Ms.	flamastrze	flamastrach
W.	flamastrze, flamaster	flamastry

- przykłady użycia:

Labirynty, szlaczki, cyferki i literki z flamastrem suchościernalnym to doskonały pomysł na nudę, świetny trening umysłowy i rozwój motoryki małej. Kreślenie po śladach, pisanie i zmywanie to niekończąca się zabawa. [źródło: www.wydawnictwomartel.pl]

W piórniku szkolnym każdego ucznia obok kredek, długopisów, pióra, ołówków, gumki do mazania i kolorowych długopisów znaleźć się powinny dobrej jakości flamastry. Nie tylko dlatego, że stanowią obowiązkowy element wyposażenia każdego ucznia pierwszych klas szkoły podstawowej, ale są świetnym narzędziem do rysowania, kolorowania, podkreślania, pisania czy po prostu urozmaicania kolorami szkolnego zeszytu. [źródło: www.strefaucznia]

mg

FORTUNA

- znaczenie:

Powodzenie, los (zwłaszcza dobry), także duża suma pieniędzy, bogactwo. W mitologii rzymskiej bogini Fortuna była patronką urodzaju, płodności i szczęścia, ale też ślepego losu (przypadku). Eponim nawiązuje do imienia bogini. W języku polskim utrwaliły się m.in. powiedzenia *fortuna kołem się toczy* czy *ślepa fortuna* oznaczające niepewność losu, jego nieprzewidywalność oraz *stracić fortunę* – stracić (np. przegrać) dużo pieniędzy. Teleturniej *Koło fortuny*, nadawany (z przerwami) od 1992 roku jest jednym z popularniejszych programów w polskiej telewizji.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, w znaczeniu metaforycznym (szczęście, los) używany w liczbie pojedynczej, zastosowanie liczby mnogiej odsyła do znaczenia konkretnego (majątek, pieniądze).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	fortuna	fortuny
D.	fortuny	fortun
C.	fortunie	fortunom
B.	fortunę	fortuny
N.	fortuną	fortunami
Ms.	fortunie	fortunach
W.	fortuno, fortuna	fortuny

- przykłady użycia:

Fortuna kołem się toczy – dzięki SOK złodziejom kół nie sprzyjała. Funkcjonariusze Straży Ochrony Kolei (SOK) z gdańskiej komendy ujęli grupę złodziei, którzy specjalizowali się w kradzieży kół samochodowych. [źródło: www.nakolei.pl]

Przekaz Ewangelii wykorzystywany był wiele razy dla propagandy władzy królewskiej, ale także fortun rodowych. Najcelniejszym tego przykładem są ołtarze renesansowej Florencji. [źródło: www.ciz.muzeumwarszawy.pl]

mg

FRANCISZKANIN

- znaczenie:

Członek zgromadzenia zakonnego założonego w 1209 roku przez św. Franciszka z Asyżu. W Polsce pierwszy klasztor franciszkanów powstał we Wrocławiu w 1236 roku.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, zawsze zapisywany małą literą. Występuje w liczbie pojedynczej i mnogiej, dodatkowo forma liczby mnogiej może oznaczać klasztor (kościół) franciszkanów.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	franciszkanin	franciszkanie
D.	franciszkanina	franciszkanów
C.	franciszkaninowi	franciszkanom
B.	franciszkanina	franciszkanów
N.	franciszkaninem	franciszkanami
Ms.	franciszkaninie	franciszkanach
W.	franciszkaninie	franciszkanie

- przykłady użycia:

Potocznie ludzie nazywają nas „franciszkanami”, ale św. Franciszek, który dał początek naszej wspólnoty, chciał, żeby mówiono na nas „bracia mniejsi”. [źródło: www.franciszkanie.pl]

mg

FRANCUSKI PIESEK

- znaczenie:

Człowiek rozpieszczony, przyzwyczajony do wygod, wymagający komfortowych warunków; określenie zawiera przymiotnik *francuski* utworzony od nazwy kraju *Francja*, która ma pozytywne konotacje w języku polskim, kojarzona jest z dobrym stylem, elegancją (por. *Francja elegancja*), delikatnością; wyrażenie nacechowane, używane ironicznie lub żartobliwie.

- komentarz gramatyczny:

Związek przymiotnika z rzeczownikiem rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	francuski piesek	francuskie pieski
D.	francuskiego pieska	francuskich piesków
C.	francuskiemu pieskowi	francuskim pieskom
B.	francuskiego pieska	francuskie pieski
N.	francuskim pieskiem	francuskimi pieskami
Ms.	francuskim piesku	francuskich pieskach
W.	francuski piesku	francuskie pieski

- przykłady użycia:

Teraz już może nie zdziwią Was pejoratywne związki frazeologiczne z psem w roli głównej: (...) francuski piesek – ktoś przesadnie delikatny, rozpieszczony. [źródło: www.ingliszkomon.blogspot.com]

Wczoraj usłyszałam, że mój mąż nie zamierza być tresowanym francuskim pieskiem na moich usługach. [źródło: www.forum.gazeta.pl]

Mój były facet powiedział mi dziś, że jestem zbyt wrażliwa, a on lubi silne kobiety i powiedział mi, że ze mnie taki „francuski piesek” [źródło: www.kafeteria.pl]

en-p

FRANKOWICZ

- znaczenie:

Osoba, która wzięła kredyt hipoteczny we frankach szwajcarskich i w wyniku kryzysu gospodarczego oraz osłabienia wartości złotówki musi spłacać bardzo wysokie raty. Także określenie osoby, która otrzymała kredyt na bardzo niekorzystnych warunkach. W zależności od kontekstu określenie może być neutralne lub deprecjonujące.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, ale ze względu na kontekst, w którym jest przywoływany (np. sporów prawnych z bankami) w mediach, częściej występuje liczba mnoga – *frankowicze*.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	frankowicz	frankowicze
D.	frankowicza	frankowiczów
C.	frankowiczowi	frankowiczom
B.	frankowicza	frankowiczów
N.	frankowiczem	frankowiczami
Ms.	frankowiczu	frankowiczach
W.	frankowiczu	frankowicze

- przykłady użycia:

Propozycja ugodowa ze strony banku nie obliguje frankowicza do jej przyjęcia. Jeśli kredytobiorca zdecyduje się na odrzucenie oferty, umowa będzie dalej wykonywana w ten sam sposób do czasu, gdy klient podejmie dodatkowe kroki formalne, np. pozwie bank i uzyska zabezpieczenie swojego roszczenia. Warto wiedzieć, że w razie niepodpisania ugody instytucja finansowa prawdopodobnie za jakiś czas ponowi propozycję. Zdarza się, że ten sam kredytobiorca otrzymuje w ciągu roku nawet kilka ofert ugodowych. [źródło: www.frankowy-kredyt.pl]

Frankowicze nie zostaną na lodzie. Jeśli będzie taka potrzeba, rząd w większym stopniu wesprze osoby spłacające kredyty we frankach szwajcarskich – zapowiedział wicepremier, minister gospodarki Janusz Piechociński. Jak dowiedział się jednak Money.pl, w resorcie gospodarki nie były jak do tej pory prowadzone żadne symulacje ani sporządzane jakiegokolwiek plany pomocy dla frankowiczów. [źródło: www.money.pl]

mn

GADŻET

- znaczenie:

Mały przedmiot, często niemający istotnego praktycznego zastosowania, wykorzystywany jako ozdoba lub rozdawany w celach reklamowych (por. *gadżety reklamowe*), także przedmioty (urządzenia) poprawiające komfort życia. Eponim pochodzi od nazwiska współwłaściciela francuskiej firmy metalurgicznej Gagét, Gauthier & Company.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, zawsze zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	gadżet	gadżety
D.	gadżetu	gadżetach
C.	gadżetowi	gadżetom
B.	gadżet	gadżety
N.	gadżetem	gadżetami
Ms.	gadżecie	gadżetach
W.	gadżecie, gadżet	gadżety

- przykłady użycia:

Gadżet, to rodzaj tentegesu lub wihajstra, zwany również durnostojką, który zasadniczo – choć istnieje, a nawet trzeba za niego zapłacić – służy do niczego, albo do czegoś w bardzo niewielkim stopniu. [źródło: stacjaniebo.pl]

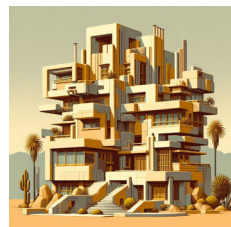
Obejrzyj nasze zabawne gadżety do biura, oryginalne elementy wyposażenia do domu, gry imprezowe, śmieszne rzeczy, niecenzuralne prezenty, dekoracje, przebrania ... [źródło: www.mr-gadzet.pl]

mg

GARGAMEL

- znaczenie:

Brzydki budynek, który w zamyśle miał być oryginalny i powinien przypominać zamek. Architektoniczny koszmar. Określenie pochodzi od imienia złego czarownika z filmu rysunkowego dla dzieci pt. *Smerfy*, bardzo popularnego w Polsce.

- komentarz gramatyczny

Rzeczownik rodzaju męskiego, funkcjonuje w liczbie pojedynczej i mnogiej i jest zapisywany małą literą. Nacechowany negatywnie.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	gargamel	gargamele
D.	gargamela	gargamelów
C.	gargamelowi	gargamelom
B.	gargamela	gargamele
N.	gargamelem	gargamelami
Ms.	gargamelu	gargamelach
W.	gargamelu, gargamel	gargamele

- przykłady użycia:

Tymczasem, jak Polska długa i szeroka, podziwiać możemy gargamele. Co to jest gargamel? To pseudo-dworek szlachecki. Postawiony zwykle na ciasnej działce, która w niczym nie przypomina rozległej przestrzeni, w której ten styl budowania się narodził. A narodził się w okresie renesansu (XV-XVI wiek). [źródło: www.planergia.pl]

Wielki dom o nietypowej architekturze, nazywany przez mieszkańców Andrychowa „gargamelem”, wkrótce zniknie z krajobrazu miasta. Budynek, który był świadkiem zarówno hucznych imprez, jak i tragicznych wydarzeń, jest właśnie wyburzany. [źródło: www.wrzuc.info]

mn

GEHENNA

- znaczenie:

Ogromne cierpienie fizyczne i/lub psychiczne, trudne przejścia oraz męczarnia. Eponim pochodzi od nazwy biblijnej doliny pod Jerozolimą, gdzie kiedyś składowano śmieci, było to także miejsce kremacji zwłok przestępców oraz zmarłych, którym odmówiono tradycyjnego pochówku. Później *gehenna* była synonimem piekła, zaś obecnie symbolizuje piekło na ziemi.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej i zawsze zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	gehenna
D.	gehenny
C.	gehennie
B.	gehennę
N.	gehenną
Ms.	gehennie
W.	gehенno, gehenna

- przykłady użycia:

Współcześni niewolnicy: gehenna Polaków w Niemczech. Liczby są alarmujące. Tylko w 2010 roku zaginęło w Niemczech 43 Polaków. Nieznana liczba ofiar pracy niewolniczej i handlu ludźmi jest znacznie wyższa. [źródło: www.dw.com]

W praktyce okazało się, że prawdziwą gehennę przeżyły (i nadal przeżywają) setki tysięcy ludzi, którzy musieli się zmierzyć z wielką falą zagrażającą ich życiu oraz majątkowi. Poszkodowani będą mieli z pewnością ogromne pretensje do rządu. [źródło: www.gf24.pl]

mn

GIEREK, WCZESNY/PÓŻNY GIEREK

- znaczenie:

Określenie odnoszące się do realiów życia w Polsce w latach 70. XX wieku (1970-1980), gdy pierwszym sekretarzem rządzącej w kraju Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej był Edward Gierek. Współcześnie często stosowane do nazywania pochodzących z tego okresu przedmiotów codziennego użytku (np. mebli) lub panującej wówczas mody. Używany współcześnie wyraża też negatywną ocenę obiektu lub zjawiska (np. mody).

- komentarz gramatyczny:

Określenie składa się z przymiotnika oraz nazwiska, które w wyniku apelatywizacji nie identyfikuje już konkretnej osoby, ale określone czasy (lata 70. XX wieku), odmiana według deklinacji męskiej; powinno być zapisywane małą literą, jednak dominuje zapis z zastosowaniem wielkiej litery.

	liczba pojedyncza
M.	wczesny/późny gierek
D.	wczesnego/późnego gierka
C.	wczesnemu/późnemu gierkowi
B.	wczesnego/późnego gierka
N.	wczesnym/późnym gierkiem
Ms.	wczesnym/późnym gierku
W.	wczesny/późny gierku, wczesny/późny gierek

- przykłady użycia:

Fryzury a' la wczesny Gierek. Koki, tapiry, loki – czy powrócą z falą mody na PRL? [źródło: www.gs24.pl]

To były najgorsze wczasy w moim życiu, hotel bez żadnej gwiazdki, brud i smród w pokojach. Wyposażenie pokoju to wczesny gierek, przewody od suszarki poklejone taśmą, dwudziestoletnia klimatyzacja chodząca głośno jak betoniarka. [źródło: www.r.pl/korfu]

Oryginalny fotel z epoki późny Gierek. Renowacja elementów drewnianych, pociągniętych politurą. Wymiana tapicerki na nową tkaninę w ostrym różowym kolorze z motywem kół spowodowała, że stał się bardzo atrakcyjny [źródło: www.mojestoliki.pl]

Luksusów nie ma ale jest czysto, schludnie i przede wszystkim ŻADNEGO robactwa. Ogólnie późny Gierek. [źródło: www.wakacje.pl]

mg

GIERKÓWKA

- znaczenie:

Potoczna nazwa zbudowanej w latach 1972–1976 drogi szybkiego ruchu łączącej Warszawę z Katowicami. Eponim pochodzi od nazwiska Edwarda Gierka, I sekretarza KC PZPR, który był inicjatorem jej budowy.

- komentarz gramatyczny:

Eponim występuje tylko w liczbie pojedynczej, możliwy jest zapis małą i wielką literą.

liczba pojedyncza
gierkówka
gierkówki
gierkówce

gierkówkę
gierkówką
gierkówce
gierkówko, gierkówka

- przykłady użycia:

Czym się wyróżniała gierkówka? Gierkówka była pierwszą w Polsce drogą szybkiego ruchu oraz trasą, przy budowie której posłużono się niespotykanymi dotychczas technologiami, np. komputerami (podczas prac projektowych) i zachodnimi maszynami drogowymi. [źródło: www.wybor-kierowcow.pl/]

Żywot gierkówki trwał do dnia ukończenia wschodniej jezdni autostrady A1 między Piotrkowem Trybunalskim a Kamieńskim. Odcinek oddano do użytku niedługo przed 45 urodzinami trasy zwanej czasem ironicznie „autostradą Gierka”, mimo że autostradą była tylko w planach, które szybko okrojono. [źródło: www.polskieradio.pl]

mg

GOLGOTA

- znaczenie:

Męka, cierpienie, również miejsce, w którym do nich doszło. Eponim pochodzi od nazwy góry, na której doszło do ukrzyżowania Chrystusa. Czasami mianem *golgoty* określa się także mękę Chrystusa od modlitwy w ogrodzie Oliwnym do śmierci na krzyżu.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest nazwą miejsca, lecz określeniem stanu fizycznego i emocjonalnego lub miejsca, które się z nimi łączy. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	golgota
D.	golgoty
C.	golgotcie
B.	golgotę
N.	golgotą

Ms.	golgocie
W.	golgoto, golgota

- przykłady użycia:

„Palikot utożsamia Golgotę z fotelem wicemarszałka Sejmu. Jednak w rzeczywistości Golgota to miejsce straceń, a w przenośni cierpienie, męka. Tak więc ludzie, którzy nie chcą, by posłanka Grodzka doszła do swojej Golgoty, życzą jej dobrze. W odróżnieniu od Palikota, który dla własnego interesu pcha ją na Golgotę” – pisze Senyszyn. [źródło: www.wprost.pl]

Polacy, którzy w latach 30. XX w. żyli na terenie Związku Sowieckiego, tracili wszystko: życie swoje i najbliższych, zdrowie, majątek – opowiadają PAP krewni ofiar sowieckich represji. To była Golgota, ginęły setki i tysiące ludzi, zabijano za nic – wspominają. [źródło: www.dzieje.pl]

mn

GRAŻYNA

- znaczenie:

Kobieta, której styl i zachowanie są synonimami braku gustu, taktu i wyczucia; osoba, która przesadnie stara się zaoszczędzić, co często jest negatywnie odbierane przez otoczenie, dodatkowo skupiona na plotkach i życiu innych bardziej niż na własnym. Stereotypowa Polka w średnim wieku, uważana za nierozgarniętą. Ogląda seriale paradokumentalne i nieskomplikowane programy rozrywkowe, zawsze bierze udział w wyprzedażach i urządza grilla na balkonie (Burkacka 2020: 26-27). Najczęściej poprzedzane wyrazem typowa: *typowa grażyna*. Nacechowane negatywnie.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany tylko w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest imieniem, lecz określeniem osoby zachowującej się w specyficzny sposób. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	grażyna
D.	grażyny
C.	grażynie

B.	grażynę
N.	grażyną
Ms.	grażynie
W.	grażyno

- przykłady użycia:

Typowa Grażyna wcale nie musi mieć na imię Grażyna i wcale nie musi mieć swojego Janusza. Ba, stereotypową „Grażyną” może być każda z nas, niezależnie od tego, czy ma lat 20 czy lat 50. Warunki? Grażynowe nawyki, czyli te obciachowe, wstydlive i... trochę urocze. Przyznały się do nich u nas młode Polki, które swojej grażynowości się nie wstydzą. Ba, nawet są z niej dumne! [źródło: www.natemat.pl]

„Typowy Janusz” i „typowa Grażyna” to jakaś emanacja tego, co myślimy o sobie – opowiada dr Justyna Pokojska, socjolog. – „Typowy Janusz” będzie miał przywary, które nam poniekąd przeszkadzają, ale są na swój sposób urocze i swojskie – dodaje. [źródło: www.jedynka.polskieradio.pl]

- synonim: hałyna

mn

GRUNWALD

- znaczenie:

Rozstrzygająca bitwa, która zdecyduje o przyszłości. Eponim pochodzi od nazwy miejsca, w którym 15 lipca 1410 roku rozegrała się zwycięska bitwa połączonych wojsk polsko-litewskich z Krzyżakami (zakon krzyżacki to potoczna nazwa Zakonu Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie) – bitwa pod Grunwaldem. Wojskami polsko-litewskimi dowodzili król Polski Władysław II Jagiełło oraz wielki książę litewski Witold, natomiast na czele wojska krzyżackiego stał wielki mistrz Ulrich von Jungingen. W 1960 roku Aleksander Ford wyreżyserował film *Krzyżacy*, którego fragment poświęcony jest tej bitwie, a produkcja do dzisiaj uważana jest za jedną z kultowych pozycji polskiej kinematografii.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest nazwą miejsca, lecz określeniem wydarzenia. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	grunwald
D.	grunwaldu
C.	grunwaldowi
B.	grunwald
N.	grunwaldem
Ms.	grunwaldzie
W.	grunwaldzie, grunwald

- przykłady użycia:

Czwarty czerwca to przecież Grunwald XX wieku. Z naszą świadomością tego jest bardzo słabo. Jest ona rozchwiana, niedostatecznie mocna. [źródło: www.senat.gov.pl]

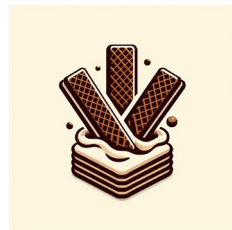
Bitwa pod Tannenbergiem. Grunwald XX wieku. 30 sierpnia 1914. Koniec bitwy pod Tannenbergiem. Niemcy dzięki umiejętnym manewrom Ludendorfa i Hindenburga pokonują rosyjską armię. [źródło: www.dziennikpolski24.pl]

mn

GRZEŚKI

- znaczenie:

Wafle o smaku kakaowo-czekoladowym, najczęściej w polewie czekoladowej, tradycyjny polski wyrób cukierniczy produkowany przez Fabrykę Pieczywa Cukierniczego Kaliszanka w Kaliszu; nazwa pochodzi od zdrobnienia męskiego imienia *Grzegorz* – *Grzesiek*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego w liczbie pojedynczej i niemęskoosobowego w liczbie mnogiej, używany najczęściej w liczbie mnogiej, zapisywany małą literą (przez sprzedawców i producentów reklamujących produkt często zapisywany wielką literą).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	grzesiek	grześki
D.	grześka	grześków
C.	grześkowi	grześkom

B.	grzeška	grzeški
N.	grzeškiem	grzeškami
Ms.	grzešku	grzeškach
W.	grzešku, grzesiek	grzeški

- przykłady użycia:

Każdy ma swoje Grzeški... Pyszny wafel w czekoladzie przekładany kakaowym kremem to mała słodycz – niewinna słabostka, która sprawia, że częściej się uśmiechamy i z przymrużeniem oka traktujemy otaczającą nas rzeczywistość. [źródło: www.islodycze.pl/grzeski]

Każdy Grzeszek – to znaczy Grzesiek bez czekolady to aż 34 gramów przyjemności chrupiącego i delikatnego wafelka wypełnionego puszystym, słodkim i kremowym nadzieniem kakaowym. [źródło: www.islodycze.pl/grzeski]

Grzeški idą w świat. Polska stała się za ciasna. [źródło: www.money.pl/en-p]

HALYNA

- znaczenie:

Bohaterka licznych memów internetowych. Kobieta, której sposób bycia kojarzony jest z brakiem wyczucia i klasy. Osoba skupiająca się na szukaniu oszczędności, często do granic absurdu, co zwykle bywa negatywnie oceniane przez otoczenie. Interesująca się życiem innych bardziej niż własnym. Zwykle przedstawiana jako Polka w średnim wieku, uważana za niemądrą (Burkacka 2020: 26-27). Najczęściej poprzedzana wyrazem typowa: *typowa halyna*. Nacechowane negatywnie.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany tylko w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest imieniem, lecz określeniem osoby zachowującej się w specyficzny sposób. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą. W memach internetowych zapis eponimu został celowo zmieniony w taki sposób, aby oddawał twardą wymowę grupy *-li-* jako *-ly-*, charakterystyczną dla mieszkańców Mazowsza (Burkacka 2020: 26).

	liczba pojedyncza
M.	hałyna
D.	hałyny
C.	hałynie
B.	hałynę
N.	hałyną
Ms.	hałynie
W.	hałyno

- przykłady użycia:

Polacy lubią i potrafią śmiać się sami z siebie. Koronnym dowodem na to są memy o Januszu Nosaczu, które od wielu lat podbijają internet. Jeśli do tego dodamy Grażynę lub Hałynę (żona Janusza) oraz Piotera (syna) lub Dżesikę (córkę) to mamy do czynienia z naprawdę solidną dawką humoru. W opinii wielu osób Janusz Nosacz to typowy, przeciętny Polak, tyle że na wesoło. [źródło: www.bedzin.naszemiasto.pl]

Hałyna, zrób mnie tej kapuczyny. [źródło: www.creativepatology.cupsell.pl]

- synonim: grażyna

mn

HAMLET

- znaczenie:

Osoba, która zbyt dużo rozmyśla i analizuje, ale nie podejmuje żadnych działań. Ktoś zajęty rozważaniami, które do niczego nie prowadzą. Eponim pochodzi od imienia tytułowego bohatera dramatu Williama Szekspira, jednej z najbardziej znanych tragedii teatru elżbietańskiego.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, funkcjonuje w liczbie pojedynczej i mnogiej, jest zapisywany małą literą i nacechowany pejoratywnie.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	hamlet	hamleci
D.	hamleta	hamletów
C.	hamletowi	hamletom
B.	hamleta	hamletów
N.	hamletem	hamletami

Ms.	hamlecie	hamletach
W.	hamlecie	hamleci

- przykłady użycia:

Zaczniesz na nowo czuć ekscytację i prawdziwą radość istnienia. Przystaniesz być jak Hamlet, którego „naturalne rumieńce porywu namysł rozcieńcza w chorobliwą bladość”. Gdy się uśmiechniesz, słońce się zmartwi, że ma konkurencję. [źródło: www.relaksacyjna.pl]

Można się przekonać, ile był wart monument samoużalania. Zasada jest prosta: w rock and rollu pierwsza generacja Hamletów poszła do piachu. Dylan sobie poradził, bo uznał, że czas zmienia ludzi. 70-letni Roger Waters jest nie do końca wiarygodny jako torturowany przez świat młodzian. [źródło: www.rp.pl]

mn

HAMLETYZOWAĆ

- znaczenie:

Czasownik opisujący zachowanie typowe dla *hamleta*. Oznacza nadmierne, bezcelowe rozmyślanie, które nie prowadzi do żadnych efektów i nie motywują do podjęcia działania. Eponim pochodzi od imienia tytułowego bohatera dramatu Williama Szekspira – *Hamlet*.

- komentarz gramatyczny:

Czasownik *hamletyzować* należy do koniugacji *-ę, -esz* (*ja hamletyzuję, ty hamletyzujesz*) i występuje tylko w aspekcie niedokonanym. Jest nacechowany negatywnie.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
(ja)	hamletyzuję	(my)	hamletyzujemy
(ty)	hamletyzujesz	(wy)	hamletyzujecie
on, ona, ono pan, pani	hamletyzuje	oni, one państwo	hamletyzują

- przykłady użycia:

Zapewne niejednemu szekspirologowi zawróci w głowie, ponieważ przywiązanie do pewnych estetyk ma siłę uczuć religijnych. Jednak nie ma co hamletyzować nad tym Hamletem. Show must go on... [źródło: www.bydgoszcz.wyborcza.pl]

NATO nie może hamletyzować; podczas szczytu Sojuszu w Warszawie musi podjąć decyzję, stanowczą i twardą, bo to jedyna droga do zapewnienia pokoju – powiedział w piątek prezydent Andrzej Duda na Uniwersytecie Kopenhaskim. [źródło: www.delfi.lt]

mn

HARLEKIN, HARLEQUIN

- znaczenie

Powieść o miłości, romans, zazwyczaj o niskiej wartości literackiej. *Harlekiny* często są także nazywane literaturą kobiecą, czyli nieskomplikowanymi fabularnie powieściami kierowanymi zwykle do kobiet, których treść stanowi przede wszystkim relacja miłosna głównych bohaterów. Popularne jest także określenie *nastoletni harlequin*, czyli historie miłosne dla nastolatków. Ten typ harlequinów pozbawiony jest sfery erotycznej, a historia skupia się wokół randkowania i początków relacji między dwójmłodych ludzi. Eponim pochodzi od nazwy kanadyjskiego wydawnictwa specjalizującego się w wydawaniu romansów dla kobiet, którego nakładem ukazuje się około 150 nowych tytułów miesięcznie.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, w znaczeniu eponimicznym zapisywany małą literą. Przez użytkowników internetu zapisywany małą lub wielką literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	harlekin/harlequin	harlekiny/harlequiny
D.	harlekina/harlequina	harlekinów/harlequinów
C.	harlekinowi/harlequinowi	harlekinom/harlequinom
B.	harlekin/harlequin	harlekiny/harlequiny
N.	harlekinem/harlequinem	harlekinami/harlequinami
Ms.	harlekinie/harlequinie	harlekinach/harlequinach
W.	harlekinie/harlequinie, harlekin/harlequin	harlekiny/harlequiny

- przykłady użycia

Lubisz opowieści o miłości? W takim razie, koniecznie sprawdź, co to jest harlequin i jakie książki z tego gatunku zdecydowanie warto przeczytać! W związku z tym, przygotowaliśmy dla Ciebie kilka najciekawszych propozycji. [źródło: www.skupszop.pl]

Amerykańskie warianty harlequinów są ostrzejsze i zdecydowanie bardziej dosłowne, niż ich polska, romantyczna wersja. Wszelkie polskie tłumaczenia, które powstają w trudzie, pocie i znoju to łagodne wersje tych nieprzyzwoitych, zagranicznych. A nasze zmysły, jak się okazuje, potrzebują czasem takich mocnych, literackich uniesień, żeby choć odrobinę polechtać głęboko ukryte pragnienia. [źródło: www.gandalf.com.pl]

mn

HARRY POTTER

- znaczenie:

Główny bohater cyklu powieści J.K. Rowling – charakterystyczną cechą jego wyglądu były okulary w drucianej oprawce. Z tego względu nazywa ta, już jako eponim, nie identyfikuje młodego czarodzieja, ale osobę noszącą takie okulary. Z tego względu bardzo często *Harrym Potterem skoków* nazywany był szwajcarski skoczek narciarski Simon Ammann.

	liczba pojedyncza
M.	Harry Potter
D.	Harry'ego Pottera
C.	Harry'emu Potterowi
B.	Harry'ego Pottera
N.	Harrym Potterem
Ms.	Harrym Potterze
W.	Harry Potterze

- przykłady użycia:

Na podium w Salt Lake City Ammann pojawił się w swoich charakterystycznych okularach, w których bardzo przypominał młodego Daniela Radcliffe'a, aktora grającego Harry'ego Pottera. Nic więc dziwnego, że błyskawicznie ochrzczono go „Harrym Potterem skoków”. I pozostał nim już na zawsze. [źródło: www.sport.pl/]

mg

HIMALAJE

- znaczenie:

Szczyt czegoś, najwyższy stopień, górna granica. Używane w celu zaznaczenia osiągnięcia maksimum swoich możliwości bądź przekroczenia

pewnej bariery. Często stosowane w połączeniach wyrazowych, np.: *himalaje absurdu*, *himalaje bezczelności*.

- komentarz gramatyczny

Rzeczownik rodzaju niemęskoosobowego, używany wyłącznie w liczbie mnogiej, pisany w znaczeniu metaforycznym małą literą.

	liczba mnoga
M.	himalaje
D.	himalajów
C.	himalajom
B.	himalaje
N.	himalajami
Ms.	himalajach
W.	himalaje

- przykłady użycia:

Himalaje hipokryzji i bezczelności. Policjanci na granicy do tej pory byli bezbronni wobec migrantów, bo mieli zakaz posiadania broni. Każdego dnia mogą się spodziewać zarzutów ze strony prokuratorskich zespołów ds. zachowań wobec migrantów – napisał na portalu X były minister obrony narodowej Mariusz Błaszczak. Polityk odniósł się w ten sposób do pojawienia się na granicy polsko-białoruskiej neo-Prokuratora Krajowego Dariusz Korneluka i Komendanta Głównego Policji insp. Mara Boronia. [źródło: www.niezalezna.pl]

Himalaje głupoty, czyli praca z „zachowaniem BHP” w Łodzi. Zdjęcie z Łodzi obiegło internet. Znalazł się na nim pracownik firmy budowlanej. Nie byłoby w tym nic dziwnego, gdyby nie fakt, że...mężczyzna bez żadnego zabezpieczenia montował znak drogowy. Nie miał kasku i w dodatku stał na łyżce od koparki. [źródło: www.o2.pl]

- synonim: mount everest

mn

HISZPANKA

- znaczenie:

Potoczna nazwa epidemii grypy, która uznawana jest za pierwszą globalną pandemię. Jej przyczyną był wirus, który z baz wojskowych w USA przeniesiony został do Europy przez żołnierzy wysłanych na front I wojny

światowej. Szacuje się, że z jej powodu w latach 1918-1920 zmarło ok. 100 milionów osób, m.in. poeta Guillaume Apollinaire, malarze Gustav Klimt i Egon Schiele.

Zdaniem ekspertów nazwa choroby jest efektem przypadku. Hiszpania nie brała udziału w I wojnie światowej, ale hiszpańska prasa, w której nie było cenzury wojennej, szczegółowo informowała o przebiegu epidemii, a informacje te przekazywali dalej zagraniczni korespondenci. Z tego powodu mylnie uznano, że epidemia wybuchła właśnie w Hiszpanii. [źródło: rozmowa z Łukaszem Mieszkowskim: *Pandemia „hiszpanki” okiem historyka PAN*, www.mp.pl/pacjent/]

Hiszpanka to również typ bluzki lub sukienki z charakterystycznym dekoltem odsłaniającym ramiona i obojczyki, często z ozdobną falbaną.

- komentarz gramatyczny:

W znaczeniu ‘choroba’ wyraz używany wyłącznie w liczbie pojedynczej, w drugim znaczeniu może występować w liczbie pojedynczej i mnogiej; w obu znaczeniach wyrazy zapisuje się wyłącznie małą literą – zapis wielką literą wskazuje na etnonim *Hiszpanka* (kobieta pochodząca z Hiszpanii).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	hiszpanka	hiszpanki
D.	hiszpanki	hiszpanek
C.	hiszpance	hiszpankom
B.	hiszpankę	hiszpanki
N.	hiszpanką	hiszpankami
Ms.	hiszpance	hiszpankach
W.	hiszpanko, hiszpanka	hiszpanki

- przykłady użycia:

Wirus grypy był przyczyną setek milionów zachorowań i kilkudziesięciu milionów zgonów w czasie przebiegającej w latach 20. XX wieku pandemii zwanej powszechnie hiszpanką. To właśnie do niej najczęściej jest dziś porównywana pandemia COVID-19 nie tylko ze względu na zasięg występowania, ale także podobieństwo objawów oraz sposób rozprzestrzeniania się. [źródło: www.enel.pl]

Sukienki hiszpanki to charakterystyczny kształt zmysłowo odsłaniający ramiona i plecy, często też z doszytą falbaną. Chociaż hiszpanki kojarzone są w większości z porą letnią i boho luzem, model ten można spotkać

także w wersji eleganckiej. Tkanina i dodatki wyznaczają charakter stylizacji z sukienką hiszpanką. [źródło: <https://lou.pl/pl/blog>]

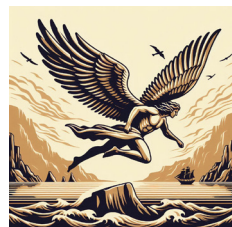
Poziomy dekolt typu off shoulder, ozdobiony delikatną falbanką to znak rozpoznawczy bluzki hiszpanki. Taki fason jest romantyczny i zmysłowy, a przede wszystkim bardzo modny. Hiszpanki utrzymują się na szczycie wakacyjnych trendów już od kilku dobrych lat. [źródło: www.lancerto.com/pl]

mg

IKAR

- znaczenie:

Osoba, która chciała osiągnąć coś wyjątkowego, podjęła się zbyt ambitnego wyzwania i poniosła porażkę. Także marzyciel niepotrafiący realnie ocenić swoich możliwości. Eponim pochodzi od imienia mitologicznego bohatera Ikar, który wraz z ojcem Dedalem chciał potajemnie opuścić Kretę i wrócić do swojej ojczyzny – Aten. Nie było to możliwe legalnie, dlatego Dedal skonstruował dla nich skrzydła. Pióra zostały połączone woskiem, dlatego tak ważne było zachowanie bezpiecznej odległości od słońca. Niestety, Ikar nie posłuchał ostrzeżeń ojca, poleciał za wysoko, a kiedy promienie rozpuściły wosk, upadł do morza i zginął. *Ikar. Legenda Mietka Kosza* to film biograficzny z 2019 roku o kompozytorze i pianście jazzowym.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany jest zarówno w liczbie pojedynczej, jak i mnogiej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest imieniem, lecz określeniem osoby zachowującej się w specyficzny sposób. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	ikar	ikarowie, ikarzy
D.	ikara	ikarów
C.	ikarowi	ikarom
B.	ikara	ikarów
N.	ikarem	ikarami
Ms.	ikarze	ikarach
W.	ikarze	ikarowie, ikarzy

- przykłady użycia:

43-letniego Austriaka szybko okrzyknięto „współczesnym Ikarzem”, który jest symbolem odwiecznych marzeń człowieka o lataniu, ale i przestrogą przed ich zgubnym wpływem. Ikar, syn mitycznego greckiego architekta Dedala, nie posłuchał rad ojca i wzbił się na skrzydłach z piór łączonych woskiem zbyt blisko Słońca. Wysoka temperatura stopiła wosk, a młodzieniec spadł prosto do morza. Nazwanie Baumgartnera Ikarzem jest jednak niesprawiedliwe. Jego spektakularny upadek, który na YouTube obejrzało w czasie rzeczywistym ponad osiem milionów fanów, był tyle niebezpieczny, co kontrolowany. [źródło: www.focus.pl]

Skaczą z wysokości ponad dwudziestu metrów. Z kamiennego, osmańskiego mostu. W rwącą, zimną toń Neretwy. Muszą trafić w miejsce gdzie woda jest najgłębsza, lecz zagłębienie to ma zaledwie 4 metry średnicy. Do tego muszą to zrobić w pięknym stylu, bez śladu lęku. Nazywa się ich Ikarzi, czyli Ikarzy. [źródło: www.kierunekbalkany.wordpress.com]

Współcześni Ikarowie są ludźmi którzy dążąc do celu zapominają o wytyczonych wcześniej granicach. Tak jak Ikar w micie „Dedal i Ikar”, poprzez zapomnienie wyznaczonych granic „spada”, czyli nie osiąga swego celu. [źródło: www.brainly.pl]

mn

INSTAGRAMIARA

- znaczenie:

Użytkowniczka internetowego portalu społecznościowego Instagram, nadmiernie zaznaczająca swoją obecność na tym portalu przez bardzo częste publikowanie na nim treści i zdjęć oraz oglądanie materiałów zamieszczanych przez innych użytkowników; eponim funkcjonuje jako zgrubienie z formantem *-ara*, co uwypukla jego negatywne nacechowanie w stosunku do neutralnych *instagramerka* lub *instagramowiczka* oznaczających użytkowniczkę Instagrama.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej; zapisywany małą literą; eponim jest używany potocznie i pogardliwie.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	instagramiara	instagramiary
D.	instagramiary	instagramiar

C.	instagamiarze	instagamiarom
B.	instagamiarę	instagamiary
N.	instagamiarą	instagamiarami
Ms.	instagamiarze	instagamiarach
W.	instagamiaro	instagamiary

- przykłady użycia:

Mimo wszystko, każdy kto tędy jedzie (nie ma innej drogi) zatrzymuje się, by zrobić kilka zdjęć. Najciekawsze są wtedy „selfiary”, lub inne „instagamiary”, które próbują za pomocą kijka i telefonu zrobić sobie zdjęcie. Przy takim wietrze, to już wyższa szkoła jazdy... [źródło: www.goryszlaki.blogspot.com, za: obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl]

Jest tu jakaś *instagamiara* lub ten *teges*? Może wspólny strimek z nauki robienia ładnych zdjęć i edytowania ich? [źródło: <https://www.instagram.com>]

en-p

INSTAGRAMOWAĆ

- znaczenie:

Zamieszczać zdjęcia i posty na portalu Instagram, m.in. w celu relacjonowania poprzez fotografie różnych wydarzeń bądź reklamowania produktów czy wyrażania opinii; czasownik powstał od nazwy portalu społecznościowego, został uformowany za pomocą typowego zakończenia *-ować*, za pomocą którego tworzone są nowe polskie czasowniki pochodzące z języka angielskiego i nazywające nowoczesną rzeczywistość.

- komentarz gramatyczny:

Czasownik należący do koniugacji *-ę, -esz* (podtyp *-uję, -ujesz*), używany jest tylko w aspekcie niedokonanym.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
(ja)	instagamiuję	(my)	instagamiujemy
(ty)	instagamiujesz	(wy)	instagamiujecie
on, ona, ono pan, pani	instagamiuje	oni, one państwo	instagamiują

- przykłady użycia:

My tu instagramujemy, wymyślamy posta na Facebooka, jak tu przyciągnąć jeszcze jeden głos dla naszej ulicy, a dla kogoś ta noc po drugiej stronie – na południu naszego kraju musiała być bardzo ciężka. [źródło: www.instagram.com]

Podęjmij 30-dniowe wyzwanie (...) INSTAGRAMUJ. Wrzuć fotkę na Insta i oznacz ją tylko angielskimi hashtagami. [źródło: www.modernschool.pl]

Musiałam wpłacać coraz to nowe atrakcyjniejsze rzeczy do mojej codzienności, a że najbardziej brakowało mi kontaktu z ludźmi, zaczęłam instagramować o programowaniu, gdy zauważyłam, że sporo osób już tak robi. [źródło: www.beatalipska.pl, za: obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl]

Więc co dokładnie spowodowało eksplozję popularności? Barron przypisuje to czasowi, kiedy Gwyneth Paltrow Instagramowała swoją matcha latte w 2015 roku. [źródło: www.artistyle.pl, za: obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl]

Właśnie zacząłem instagramować, także jak macie tam konto, to zapraszam do obserwowania. [źródło: www.laboratoriumjezykowe.uw.edu.pl]

en-p

ITAKA

- znaczenie:

Dom rodzinny, w którym nie było nas przez bardzo długi czas. Także idylla, obiekt tęsknoty lub cel dalekiej podróży. Rodzinna wyspa głównego bohatera *Odysei* Homera – Odyseusza – do której wrócił po dwudziestu latach nieobecności, z czego dziesięć lat zajęła wojna, a kolejną dekadę podróż do domu. *Itaką* nazywa się także niekiedy upragniony cel lub kres życia. W Polsce od 1999 roku działa *Fundacja Itaka*, zajmująca się poszukiwaniem osób zaginionych.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, występuje tylko w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest nazwą konkretnego miejsca, lecz określeniem przestrzeni konotującej określone emocje. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	itaka
D.	itaki

C.	itace
B.	itakę
N.	itaką
Ms.	itace
W.	itako, itaka

- przykłady użycia:

Powrót do Lubuskiego Teatru był inny. Był przepiękny. Mogłam wrócić, chwycić za długopis i pisać. Tworzyć to, czego w grupie Lubuska Siła Krytyczna uczyłam się od wielu miesięcy. Stworzyć namacalny dowód emocji i przeżyć, które zawdzięczam teatrowi. Dopłynęłam do swojej Itaki. Kurtyna. [źródło: www.prolibris.net.pl]

W najbliższy piątek – 21 czerwca, o godz. 18.00 zapraszamy na ósme – ostatnie przedwakacyjne spotkanie z cyklu zatytułowanego „Odyseja kulturowa” realizowanego w 2024 roku w Rezerwacie Archeologicznym Genius loci. Prelekcję pt. „Metafizyka kultury – moja ‘Itaka’ filozoficzna”, wygłosi Pan dr Paweł Bleja, filozof. [źródło: www.muzeon.pl]

mn

JANOSIK

- znaczenie:

Janosik (właściwie Juraj Jánošík) to karpacki zbójnik żyjący na przełomie XVII i XVIII wieku, którego legenda jest żywa nie tylko w Polsce, ale też na Słowacji i na Węgrzech. Działał na pograniczu polsko-węgierskim w latach 1710-1713. W kolejnych wiekach jego postać obrosła legendą i z czasem stał się, zwłaszcza w Polsce, postacią pozytywną, symbolem złodzieja, który kradnie, aby wesprzeć potrzebujących. W Polsce bardzo długo panowało przekonanie, że Janosik był Polakiem, stąd jego popularność w folklorze podhalańskim, literaturze i kulturze popularnej (m.in. kultowy serial i film w reżyserii J. Passendorfera, w którym główną rolę grał Marek Perepeczko).

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje w liczbie pojedynczej i mnogiej; jako eponim powinien być zapisywany małą literą, zastosowanie wielkiej litery wskazuje bezpośrednio na antropim (imię własne).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	janosik	janosikowie, janosiki
D.	janosika	janosików
C.	janosikowi	janosikom
B.	janosika	janosików
N.	janosikiem	janosikami
Ms.	janosiku	janosikach
W.	janosiku	janosikowie, janosiki

- przykłady użycia:

„Gang Zielonej Rękawiczki” przedstawia historię trzech dojrzałych kobiet, a zarazem przyjaciółek: Zuzanny, Kingi i Alicji. Podejmują się rabunków, ale robią to dobrej wierze. Niczym Janosik czy Robin Hood, mają na celu przede wszystkim pomoc słabszym i ubogim. [źródło: www.wspolczesna.pl/]

Jako urzędnik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krzywdzie (woj. lubelskie) Paweł P. (29 l.) odpowiadający za rozdzielanie pomocy społecznej niczym Janosik zabierał bogatym i dawał biednym. [źródło: www.se.pl/wiadomosci/]

Kim był? Samotnym wilkiem, walczącym z systemem komunistycznym, czy kryminalistą? Ideowcem czy bandytą? Kradł, napadał, rabował – ale zastrzegał, że tylko „pieniądze komunistyczne”, a łupy rozdawał biednym chłopom. Może więc zasłużył na miano współczesnego Janosika? [źródło: www.radzyn-podl.pl/miasto/]

Yanosik – przyjaciel kierowcy. Jest systemem ostrzegania o sytuacji na drodze, stworzonym przez kierowców, dla kierowców. Prawdziwy przyjaciel zmotoryzowanych, który informuje m.in. o zagrożeniach, wypadkach, fotoradarach i kontrolach policji. Yanosika tworzy społeczność ponad 2 mln kierowców miesięcznie [źródło: www.yanosik.pl/]

mg

JANOSIKOWE

- znaczenie:

Potoczna nazwa obowiązkowego podatku (tzw. subwencji wyrównawczej) płaconego przez gminy, powiaty i województwa, w których dochód na mieszkańca jest wyższy od średniej krajowej. Opłata ta przekazywana jest samorządom, które znajdują się w gorszej sytuacji finansowej (w których dochód na mieszkańca jest niższy).

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju nijakiego, odmienia się według deklinacji przymiotnikowej i występuje wyłącznie w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza
M.	janosikowe
D.	janosikowego
C.	janosikowemu
B.	janosikowe
N.	janosikowym
Ms.	janosikowym
W.	janosikowe

- przykłady użycia:

W związku z pojawieniem się opinii wskazujących na niezgodność ustawy o „janosikowym” z Konstytucją w lipcu 2010 roku zainicjowana została akcja *STOP Janosikowe*. Warszawski przedsiębiorca Rafał Szczepański zorganizował zbiórkę podpisów pod projektem ustawy zmniejszającej „janosikowe”, a także zmieniającej sposób jego naliczania oraz zasady, na jakich pieniądze z „janosikowego” są przekazywane biedniejszym samorządom. [źródło: Wikipedia]

mg

JANUSZ

- znaczenie:

Pogardliwe określenie mężczyzny budzącego niechęć, którego zachowanie świadczy o zacofaniu, braku kultury osobistej i kompetencji, także niechlujnie wyglądającego; podstawą eponimu jest popularne imię męskie *Janusz*; używane potocznie na określenie i wyśmianie negatywnych, stereotypowych cech Polaków; wizualizowane często w wielu memach jako mężczyzna w średnim wieku z wąsem, wydatnym brzuchem, ubrany w podkoszulek, gumowe klapki i białe skarpety.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, eponim powinien być zapisywany małą literą; używany jest w liczbie pojedynczej i mnogiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	janusz	janusze
D.	janusza	januszów
C.	januszowi	januszom
B.	janusza	januszów
N.	januszem	januszami
Ms.	januszu	januszach
W.	januszu	janusze

- przykłady użycia:

Kim jest typowy Janusz? Jak nim zostać, jak z nim żyć? Zapewne wiele razy zetknąłeś się, Drogi Czytelniku, z subkulturą Januszów – w pracy, domu, na mieście, w internecie – ale tak naprawdę nigdy nie zagłębiałeś się w jej zawiłą filozofię i nie doszukiwałeś się jakiegoś większego sensu. Ta książka rozwieje wszelkie wątpliwości i pomoże Ci zrozumieć, że Januszem nie tylko jest się od urodzenia, ale można też nim zostać. Wystarczy tylko zapuścić wąsa, założyć poplamiony podkoszulek odsłaniający okazałych rozmiarów mięsień piwny oraz zawsze mieć przy sobie Harnasia schowanego w podręcznej reklamówce znanej sieci dyskontów spożywczych. [źródło: www.taniaksiążka.pl]

Jak wygląda typowy Janusz? To zaniedbany pan z nadwagą lub otyłością, dla którego po ślubie sens mają jedynie oglądanie skoków narciarskich w niedzielne popołudnie lub komentowanie piłkarskich meczów, w podobnej zresztą scenerii. Wszystko przed ekranem telewizora, z piwem w jednym ręku, a pilotem w drugiej, a najlepiej jak przed Grażyną podać obiad pod nos. [źródło: www.poranny.pl]

Por. JANUSZ BIZNESU, JANUSZOWAĆ

en-p

JANUSZ BIZNESU

- znaczenie:

Człowiek prowadzący własną działalność gospodarczą, biznesmen, który nie szanuje praw swoich pracowników, myśli wyłącznie o zysku, jest nieuczciwy i nieprofesjonalny; eponim powstał ze złożenia imienia męskiego *Janusz* i rzeczownika *biznes* użytego w dopełniaczu.

Pani Dorotko,
premia jest uznaniowa.

A w tym miesiącu
uznałem, że jej nie będzie.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej; w liczbie mnogiej przyjmuje rodzaj męskoosobowy i rodzaj niemęskoosobowy – drugi typ jest częstszy z uwagi na negatywne, pogardliwe lub żartobliwe, zabarwienie związku wyrazowego.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	janusz biznesu	januszowie biznesu, janusze biznesu
D.	janusza biznesu	januszów biznesu
C.	januszowi biznesu	januszom biznesu
B.	janusza biznesu	januszów biznesu
N.	januszem biznesu	januszami biznesu
Ms.	januszu biznesu	januszach biznesu
W.	januszu biznesu	januszowie biznesu, janusze biznesu

- przykłady użycia:

Pamiętacie memy z Januszem biznesu? Już niedługo trafią do sądu [źródło: www.naszdziennik.pl]

Janusz biznesu – czyli jak pracuje się u szefa, który chce wszystko, tanio i dobrze [źródło: www.onet.pl]

Korporacje i „Janusze biznesu”. Tak wyglądają dwa oblicza polskiego rynku pracy [źródło: www.gazetaprawna.pl]

Janusze czy anioły biznesu? Polacy oceniają swoich przełożonych. Badanie 2022 [źródło: www.interviewme.pl]

Janusz biznesu charakteryzuje się zazwyczaj przekonaniem o swojej wyższości i nieomyślności. Jeśli mielibyśmy opisać jego wygląd z całą pewnością nie zaliczylibyśmy go do grona największych przystojniaków. Jest to pan w średnim wieku, niezbyt inteligentny, wręcz odpychający z zachowania. Do atrybutów Janusza zaliczamy: wąsy, duży brzusek, torbę z biedronki i obowiązkowe białe skarpetki do sandałów. [źródło: www.tworzeto.pl]

en-p

JANUSZOWAĆ

- znaczenie:

Zachowywać się jak typowy *janusz*, czyli mężczyzna uosabiający negatywne i stereotypowe cechy Polaków, o niechlujnym wyglądzie i niekulturalnym zachowaniu, wzbudzający niechęć swoim sposobem mówie-

nia i postępowania, skąpy, przejawiający prymitywizm, zacofanie i brak edukacji; podstawą czasownika jest imię męskie *Janusz*, eponim został uformowany za pomocą zakończenia *-ować*.

- komentarz gramatyczny:

Czasownik na *-ować* należący do koniugacji *-ę, -esz* (podtyp *-uję, -ujesz*) o regularnym temacie odmiany.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
(ja)	januszuję	(my)	januszujemy
(ty)	januszujesz	(wy)	januszujecie
on, ona, ono pan, pani	januszuje	oni, one państwo	januszują

- przykłady użycia:

Nie januszuj, wezwij elektryka! [źródło: www.elektrykapradnietyka.com]

Pamiętam jak kiedyś januszowaliśmy z kolegami i zamawialiśmy hot dogi bez dodatków za 1 zł a potem na samoobsłudze sobie nakładaliśmy górę ogórków i prażonej cebulki. [źródło: www.yelp.com]

Ceny? Na pewno nie niskie, ale to kwestia dyskusyjna. We dwójkę wydaliśmy siedemdziesiąt złotych i to nie dlatego, że „januszowaliśmy”. Dojmujący chłód i skromne menu skutecznie zniechęciły nas do dalszej konsumpcji. [źródło: www.tvoko.pl]

en-p

JAPONKI

- znaczenie:

Klapki mające dwa elastyczne paski trzymające stopę, mocowane między pierwszym a drugim palcem; nazwa pochodzi od etnonimu *Japonka* oznaczającego kobietę pochodzącą z Japonii bądź obywatelkę Japonii. Wywodzą się od tradycyjnego japońskiego obuwia, przypominającego dzisiejsze japonki, nazywanego *zōri*. Zostały przywiezione do USA po II wojnie światowej przez amerykańskich żołnierzy i jako buty plażowe szybko zyskały popularność w Stanach Zjednoczonych, szczególnie w latach 60. w Kalifornii dzięki tamtejszej kulturze surferów. W XXI wieku przestały być wyłącznie częścią stroju plażowego, stając się także elementem stroju nieformalnego.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik najczęściej używany w liczbie mnogiej, w liczbie pojedynczej używany rzadko (wtedy wyraz przyjmuje formy rodz. męskiego M. *japonek*, D. *japonka*), zapisywany małą literą.

	liczba mnoga
M.	japonki
D.	japonek
C.	japonkom
B.	japonki
N.	japonkami
Ms.	japonkach
W.	japonki

- przykłady użycia:

Japonki mogą pochwalić się bardzo bogatą historią. Istnieją dowody na to, że były one już przez starożytnych Egipcjan, którzy – według badań – znali i używali tego typu obuwia prawie 4000 lat p.n.e. [źródło: www.feszyn.com]

Japonki są coraz bardziej popularne w Polsce, pomimo tego, iż krążą o nich różne opinie. Niektórzy uważają, że noszenie takiego obuwia przez mężczyzn jest oznaką zniewieścienia, jeszcze inni sądzą, że mając je na nogach można się pochwalić pięknymi i zadbanymi stopami. [źródło: www.modajja.pl]

Wraz z nadejściem lata i upałów na ulicach pojawiają się popularne wśród Polaków kłapki tzw. japonki. Niestety, to co modne, nie zawsze jest dla nas dobre. [źródło: www.zagielmed.pl]

Nie obeszło się bez przygody, gdy przechodząc przez rzekę z kamiennym dnem zgubiłam japonka. Wtedy na pomoc przyszli mi okoliczni mieszkańcy, którzy szukając wytrwale, znaleźli go sto metrów dalej. [źródło: www.goanywhere.to]

en-p

JOLKA

- znaczenie:

Jolka to typ krzyżówki (diagramowego zadania szaradziarskiego) – popularnej wśród Polaków zabawy i sposobu spędzania wolnego czasu. Polega na odgadywaniu haseł i wpisaniu ich w odpowiednie miejsca (kratki). W prze-

ciwieństwie do klasycznych krzyżówek, w których miejsca na dane hasło są przez autorów krzyżówki wskazane, w jolce hasła podawane są w losowej kolejności, stąd poza ich rozwiązaniem osoba wypełniająca jolkę musi jeszcze zapisać hasło w diagramie we właściwym miejscu. Nazwa pochodzi od imienia żeńskiego *Jolka*, którym podpisywała się autorka pierwszych tego typu szarad – Maria Zagórska. Pierwszą *jolkę* opublikowano w 1977 roku.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, jako eponim powinien być zapisywany wyłącznie małą literą – zapis wielką literą odnosi się do potocznego wariantu imienia żeńskiego *Jolanta* (*Jolka*).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	jolka	jolki
D.	jolki	jolek
C.	jolce	jolkom
B.	jolkę	jolki
N.	jolką	jolkami
Ms.	jolce	jolkach
W.	jolko, jolka	jolki

- przykłady użycia:

Pierwsza jolka powstała w 1977 roku w redakcji „Rozrywki”. Wymyśliła ją Maria Zagórska a nazwa jolka powstała od jej pseudonimu „Jolka”.

Od tego czasu powstało wiele wariantów tej krzyżówki.

Możemy wymienić takie jolki jak:

- jolka od a do ż gdzie opisy haseł zaczynają się na literę A a kończą na Ż
- jolki tematyczne, np. jolka z aktorką, jolka z pisarzami
- jolka lipogramowa, gdzie w odgadywanym hasle brakuje jednej litery bądź nawet kilku podanych w opisie krzyżówki, np. odgadywane wyrazy nie zawierają samogłoski A
- jolka ukryta, dodatkowa trudność polega na samodzielnym ustaleniu czarnych pól
- jolka tautogramowa, jolka w której każde hasło zaczyna się tą samą literą
- jolka z przymrużeniem oka, hetmańska – są to jolki w których opisy haseł są łamigłówkami słownymi
- jolka anagramowa, przed wpisaniem hasła należy poprzestawiać w nim litery aby uzyskać właściwe hasło i dopiero znaleźć miejsce do jego wpisania

- jolka metagramowa, w każdym wpisywanym haśle należy zmienić jedną literę i tak zmienione hasło wpisać do krzyżówki. [źródło: www.tanieczytanie.pl]

mg

JUDASZ

- znaczenie:

Zdrajca, osoba, która za pieniądze podała wrogom miejsce pobytu kogoś bliskiego, przyjaciela. Według przekazu *Biblij* Judasz był apostołem, który za 30 srebrników wydał Jezusa i doprowadził tym samym do jego śmierci. W polszczyźnie obecne są też wyrażenia: *judaszowe srebrniki* – pieniądze otrzymane za zdradę oraz *judaszowy pocałunek* – sposób pokazania, kto jest obiektem zdrady.

Judasz to także wizjer w drzwiach, który pozwala na sprawdzenie, kto stoi po drugiej stronie, bez konieczności otwierania drzwi i ujawniania swojej obecności.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego oraz utworzone od niego przymiotniki występują w liczbie pojedynczej i mnogiej i powinny być zapisywane małą literą. Rzeczownik *judasz* nie oznacza tutaj imienia konkretnej osoby, lecz kogoś, kto dopuścił się zdrady. Przez użytkowników internetu zapisywany jest wielką lub małą literą i nacechowany negatywnie.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	judasz	judasze	judaszowy pocałunek	judaszowe srebrniki
D.	judasza	judaszy	judaszowego pocałunku	judaszowych srebrników
C.	judaszowi	judaszom	judaszowemu pocałunkowi	judaszowym srebrnikom
B.	judasza	judaszy	judaszowy pocałunek	judaszowe srebrniki
N.	judaszem	judaszami	judaszowym pocałunkiem	judaszowymi srebrnikami
Ms.	judaszu	judaszach	judaszowym pocałunku	judaszowych srebrnikach
W.	judaszu	judasze	judaszowy pocałunku, judaszowy pocałunek	judaszowe srebrniki

- przykłady użycia:

Jako kod kulturowy Judasz jest zakorzeniony jak chyba żadna inna postać ewangeliczna. Kiedy piłkarz zmienia klub, przechodząc z Barcelony do Realu, jest Judaszem. Jak ksiądz zrzuca sutannę, natychmiast staje się Judaszem; gdy polityk zmienia poglądy – też. Słowo „Judasz” [także „judasz”, zapisywane małą literą – przyp. red.] stało się obelgą dawno temu i przetrwało etap przyspieszonej laicyzacji oraz sekularyzacji. Obecnie ten kod funkcjonuje już poza kodem chrześcijańskim, w kontekstach zupełnie świeckich. [źródło: www.kurierwilenski.lt]

Wizjer, czyli inaczej judasz, pełni niezwykle ważną funkcję w zakresie codziennego użytkowania drzwi wejściowych. To właśnie ten element wpływa na wygodę, komfort oraz bezpieczeństwo domowników. Przez wizjer do drzwi udaje się spojrzeć, kto do nich puka, co pozwala zdecydować o ich otwarciu bądź rozpoznać ewentualne zagrożenie. Jaki judasz do drzwi wybrać, czym się różnią te klasyczne od elektronicznych? [źródło: www.gerda.pl]

mn

JUDYM

- znaczenie:

Idealista i społecznik, który rezygnuje z osobistego szczęścia i poświęca się dla innych. Nie pracuje dla pieniędzy, ale dla ogólnego dobra, idei. Eponim pochodzi od nazwiska głównego bohatera powieści Stefana Żeromskiego pt. *Ludzie bezdomni* – Tomasza Judyma.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest nazwiskiem, lecz określeniem osoby zachowującej się w specyficzny sposób. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą. W zależności od kontekstu użycia może być pozytywne lub negatywne, pobłażliwe.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	judym	judymowie, judymy
D.	judyma	judymów
C.	judymowi	judymami
B.	judyma	judymów
N.	judymem	judymami
Ms.	judymie	judymach
W.	judymie	judymowie, judymy

- przykłady użycia:

Współczesny doktor Judym uratował rękę młodej kobiecie chorej na raka kości. Groziła jej amputacja. Leszka Kokoszkę o pomoc poprosił Marek Pudełko, dyrektor Dolnośląskiego Centrum Onkologii. Lekarz przeprowadził operację usuwając nowotwór z częścią kości, a ubytek został uzupełniony protezą. [źródło: www.rynekzdrowia.pl]

Nie jest też do końca prawdą, że nie ma już prawdziwych „Judymów”. Są, i choć stanowią mniejszość – co zresztą nie jest novum względem epoki Żeromskiego – nie to wydaje się głównym problemem. [źródło: www.nowyobywatel.pl]

mn

JUDYTOWAĆ

- znaczenie:

Nazwa popularnego wśród użytkowników mediów społecznościowych trendu polegającego na poznaniu siebie, odnalezieniu celu w życiu, realizacji marzeń i poszukiwaniu jedności z przyrodą. Eponim pochodzi od imienia bohaterki powieści Katarzyny Grocholi pt. *Nigdy w życiu* – Judyty Kozłowskiej. Książkę spopularyzował film z 2004 roku, w którym główną rolę zagrała Danuta Stenka.

- komentarz gramatyczny:

Zwrot należący do koniugacji *-ę, -esz* (ja *judytuję*, ty *judytujesz*), jako eponim powinien być zapisywany małą literą.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
(ja)	judytuję	(my)	judytujemy
(ty)	judytujesz	(wy)	judytujecie
on, ona, ono pan, pani	judytuje	oni, one państwo	judytują

- przykłady użycia:

Czym jest judytowanie? Judytować można nie tylko w lesie czy na wsi daleko od miasta, ale i w samym jego centrum, udając się na przykład z koleżankami do parku na piknik. [źródło: www.i.pl]

Wydaje mi się, że trend na „judytowanie” powstał za sprawą potrzeby oderwania się od telefonów i innych przekaźników cyfrowych. Zmęczeni otaczającymi nas zewsząd informacjami i powiadomieniami, chcemy

wrócić do tego, co daje natura i ziemia. “Judytowanie” to nic innego, jak poszukiwanie swojego miejsca na ziemi, obcowanie z naturą, realizacja swoich marzeń, a często też decyzja o budowie domu. [źródło: www.la-mode.info]

mg

JULKA

- znaczenie:

Młoda dziewczyna z pokolenia Z (pokolenie osób urodzonych po roku 2000) uważana za niezbyt inteligentną. Aktywistka lewicowa i feministka. Zwykle opisywana jako fanka K-popu i sympatyczka środowisk LGBT+. Określenie jest negatywne, często pobłażliwe i prześmiewcze. Słowo stało się znane szerszemu gronu użytkowników języka dzięki plebiscytowi na Młodzieżowe Słowo Roku 2020, zorganizowanemu przez Wydawnictwo Naukowe PWN. Męskim odpowiednikiem *julki* jest *oskarek*. Te dwa rzeczowniki używane są także razem jako określenie pokolenia Z lub grupy osób w określonym wieku (18-25 lat) – *julki i oskarki*. Niekiedy eponim poprzedza przymiotnik *typowa*: *typowa julka*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest imieniem, lecz określeniem osoby zachowującej się w specyficzny sposób. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	julka	julki
D.	julki	julek
C.	julce	julkom
B.	julkę	julki
N.	julką	julkami
Ms.	julce	julkach
W.	julko	julki

- przykłady użycia:

W zeszłym roku wśród propozycji znalazła się *julka*, czyli młoda dziewczyna zafascynowana ruchami lewicowymi. [źródło: www.wyborcza.pl]

Zwrotu *julka* najczęściej używa się, by wyśmiać poglądy i ich dość radykalny sposób artykułowania. To między innymi zdecydowało o dyskwa-

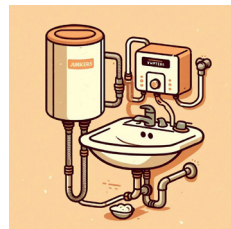
lifikacji słowa – fakt, że obraża i wyśmiewa ono czyjeś poglądy. [źródło: www.vibez.pl]

mn

JUNKERS

- znaczenie:

Potoczna nazwa używanych w wielu polskich domach gazowych podgrzewaczy wody. Pochodzi od nazwiska inżyniera-wynalazcy Hugo Junkersa, który był założycielem marki Junkers. Słowo jest dziś synonimem każdego, zwłaszcza gazowego, podgrzewacza wody.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, jako eponim powinien być zapisywany małą literą, zapis wielką literą odsyła do nazwy firmowej, jednak użytkownicy języka stosują obie wersje zapisu.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	junkers	junkersy
D.	junkersa	junkersów
C.	junkersowi	junkersom
B.	junkers	junkersy
N.	junkersem	junkersami
Ms.	junkersie	junkersach
W.	junkersie, junkers	junkersy

- przykłady użycia:

W naszym kraju strasznie mocno zakorzenione jest „kupuję Junkersa”, czy też „Junkers mi się popsuł” – a to przecież nazwa firmy. [źródło: www.elektroda.pl/]

W sobotę po godz. 14.00 zielonogórcy strażacy otrzymali wezwanie do mieszkania, w którym wykryto awarię junkersa (przepływowego podgrzewacza wody). Strażaków wezwało pogotowie ratunkowe, które było już na miejscu. [źródło: www.gazetalubuska.pl/]

mg

JUPITER

- znaczenie:

Reflektor o bardzo silnym świetle, stąd wykorzystywany jest szczególnie na planach filmowych, w teatrach i na stadionach. Eponim nawiązuje do mitologii rzymskiej – *Jupiter* to dawna nazwa Jowisza, największej planety Układu Słonecznego oraz rzymskiego boga nieba, światła oraz zjawisk atmosferycznych (burzy i piorunów). W języku polskim istnieje zwrot *robić coś w świetle jupiterów*, czyli publicznie, np. przed kamerami.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, jako eponim posiada formy w liczbie pojedynczej i mnogiej i powinien być zapisany małą literą. Użycie wyłącznie w liczbie pojedynczej i zapis wielką literą odsyła do nazwy własnej (imienia mitologicznego boga).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	jupiter	jupiterzy
D.	jupitera	jupiterów
C.	jupiterowi	jupiterom
B.	jupiter	jupiterzy
N.	jupiterami	jupiterami
Ms.	jupiterach	jupiterach
W.	jupiterze, jupiter	jupiterzy

- przykłady użycia:

Zagłębie Lubin SSA wystawiło na sprzedaż cztery jupitery, które przez pięć lat oświetlały murawę stadionu Górniczego Ośrodka Sportu w Lubinie. Maszty oświetleniowe zostały wystawione na sprzedaż w związku z budową nowego stadionu. [źródło: www.lubin.pl/]

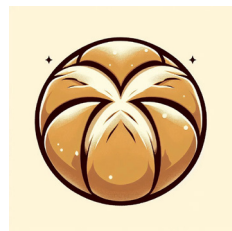
W 1881 r. Ludwik Pasteur ogłosił publicznie, iż wynalazł szczepionkę przeciwko wąglikowi. Uczony, który „uwielbiał światło jupiterów”, postanowił nagłośnić swoje odkrycie, zaprezentować je światu. [źródło: www.gdanskstrefa.com/]

mg

KAJZERKA

- znaczenie:

Okrągła bułka pszenna z charakterystycznym promienistym wzorem uzyskiwanym przez nacinanie ciasta bądź zagniatanie w określony sposób; według popularnych przekazów nazwa pochodzi od niem. rzeczownika *Kaiser* ‘cesarz’, powszechnie używanego m.in. na określenie cesarza Austro-Węgier Franciszka Józefa I (1830-1916), który miał w zwyczaju jeść kajzerki na śniadanie. Mówi się także o tym, że charakterystyczne nacięcia na bułce przypominają austriacką koronę. Dawne książki kulinarne pokazują jednak, że już sto lat wcześniej znano ten rodzaj bułki – np. Austriacy uważają, że nazwa wypieku pochodzi od piekarza Kaysera, który piekł tego typu bułki od 1730 r.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	kajzerka	kajzerki
D.	kajzerki	kajzerek
C.	kajzerce	kajzerkom
B.	kajzerkę	kajzerki
N.	kajzerką	kajzerkami
Ms.	kajzerce	kajzerkach
W.	kajzerko, kajzerka	kajzerki

- przykłady użycia:

Jej historia rozpoczęła się podobno w 1760 r. kiedy to podano ją na jednym z bankietów cesarzowej Marii Teresy Habsburg. Niewiele osób jednak wie, że gdyby nie wiedeńscy piekarze i cesarz Franciszek Józef, dziś nie cieszylibyśmy się smakiem kajzerki. Bo to właśnie od słowa „cesarz” (niem. *Kaiser*) wzięła swoją nazwę. [źródło: www.piekarnianowakowski.pl]

Jak zrobić domowe bułki w piekarniku – pieczemy kajzerki z Piotrem Kucharskim z kanału „Kucharski, to dobre!” [źródło: www.ulapedantula.pl]

Ostatnio przygotowywałam swoje pierwsze w życiu kajzerki i powiem Wam, że wyszły świetne! [źródło: www.poprostupycha.com.pl]

en-p

KARDIGAN

- znaczenie:

Rozpinany sweter z guzikami lub zamkiem; eponim pochodzi od pseudonimu angielskiego generała Jamesa Thomasa Brudenella (żyjącego w latach 1797-1868), nazywanego hrabią Cardiganem, który dowodził wojskiem brytyjskim podczas wojny krymskiej. Jego żołnierze zostali uznani za najbardziej eleganckich w Europie. *Cardigan* to także nazwa niewielkiego miasta położonego w Wielkiej Brytanii w zachodniej Walli nad zatoką Cardigan.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	kardigan	kardigany
D.	kardiganu	kardiganów
C.	kardiganowi	kardiganom
B.	kardigan	kardigany
N.	kardiganem	kardiganami
Ms.	kardiganie	kardiganach
W.	kardiganie, kardigan	kardigany

- przykłady użycia:

Męski kardigan to sposób na przełamanie nudy w casualowych stylizacjach. Jest bardziej elegancki od bluzy, a mniej formalny niż marynarka. [źródło: www.cafardini.com]

Historia kardiganu, czyli swetra zapinanego na guziki, sięga XIX wieku. To wtedy brytyjski generał James Thomas Brudenell, hrabia Cardigan, wymyślił zamiennik dla swojego płaszcza, którego długie poły przypadkowo przypalił ogniem z kominka. Natomiast do damskiej garderoby kardigany wprowadziła Coco Chanel. Twierdziła ona, że swetry wciągane przez głowę niszczą jej starannie ułożoną fryzurę. Pożyczyła więc z mę-

skiej szafy pomysł na sweter z guzikami i dostosowała go do kobiecych potrzeb. [źródło: www.natabo.pl]

Zastanawiasz się, co to jest kardigan? To typ swetra bez kołnierza. Może być krótki, długi, zapinany na guziki, zamek błyskawiczny lub wiązany w pasie. Są także modele kardiganów bez zapięcia – to, jaki wybierzesz, zależy tylko od Ciebie! [źródła: www.quiosque.pl]

en-p

KARGUL I PAWLAK

- znaczenie:

Osoby, które ciągle się ze sobą kłócą, najczęściej sąsiedzi. Związek wyrazów używany jest też w formie: *żyć jak Kargul z Pawlakiem*, synonim to: *żyć jak pies z kotem* ‘ciągle się ze sobą kłócić’; nazwy własne *Kargul* i *Pawlak* to nazwiska głównych bohaterów znanej i lubianej polskiej komedii z 1967 roku *Sami swoi* w reżyserii Sylwestra Chęcińskiego, której fabuła (na podstawie scenariusza Andrzeja Mularczyka) ma kontynuację w dwóch kolejnych filmach – *Nie ma mocnych* oraz *Kochaj albo rzuć*. Filmy te przedstawiają historię zwaśnionych rodzin przesiedleńców z Kresów Wschodnich, które kontynuują spór po przesiedleniu na Ziemię Odzyskane.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie składa się z dwóch nazwisk rodzaju męskiego, odmieniających się jak rzeczowniki męskie; nawiązuje do konkretnych bohaterów filmowych, więc jego człony używane są w liczbie pojedynczej i najczęściej stosowanie w odniesieniu do kłótni dwóch osób; oba nazwiska zapisywane są wielkimi literami; formy liczby mnogiej obu nazwisk są możliwe w języku polskim – *Kargulowie*, *Pawlakowie*, jednak w funkcji eponimicznej niestosowane.

	liczba pojedyncza
M.	Kargul i Pawlak
D.	Kargula i Pawlaka
C.	Kargulowi i Pawlakowi
B.	Kargula i Pawlaka
N.	Kargulem i Pawlakiem
Ms.	Kargulu i Pawlaku
W.	Kargulu i Pawlaku

- przykłady użycia:

Jak Kargul i Pawlak. Konflikt między sąsiadami trwa od lat. Kłóćą się, choć nie pamiętają o co [źródło: www.polsatnews.pl]

Kłóćą się jak Kargul i Pawlak. Państwo Deszcz mają kłopot. Nie mają dojazdu do swojej działki. [źródło: www.plus.gazetalubuska.pl]

Można by pomyśleć, że żyją jak Kargul i Pawlak – nic bardziej mylnego. Gospodarz Henryk i Gospodarz Grzegorz na granicy swoich obiektów. [źródło: www.facebook.com]

Historia działkowców z Rodzinnego Ogrodu Działkowego im. Karola Marcinkowskiego przypomina mi spór Kargula i Pawlaka. O tym kto to, pisać zapewne nie muszę. W końcu „Sami swoi” to jedna z najbardziej kultowych polskich komedii. [źródło: Anna Jarmuż, Spór o miedzę – jak Kargul z Pawlakiem, www.gloswielkopolski.pl]

en-p

KARYNA

- znaczenie:

Młoda kobieta, której brakuje kultury osobistej, prostacka, roszczeniowa i oceniana przez innych jako niemądra, często wulgarna, łatwo wpadająca w złość, przedkładająca własne dobro nad szacunek dla innych osób; często nadmiernie aktywna w internecie, np. na portalach społecznościowych lub forach dla matek; jej pierwowzorem była amerykańska Karen uosabiająca te same cechy i zachowania. Eponim nacechowany negatywnie, używany pogardliwie lub prześmiewczo.

- komentarz gramatyczny:

Wyraz należy do deklinacji żeńskiej, używany jest w liczbie pojedynczej i mnogiej; z uwagi na pełnioną funkcję charakteryzującą (nie identyfikującą daną osobę) powinien być zapisywany małą literą, lecz użytkownicy internetu zapisują go także wielką literą; zapisy oddają twardą wymowę *-ry-* zamiast *-ri-* (jak w neutralnym imieniu *Karina*).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	karyna	karyny
D.	karyny	karyn
C.	karynie	karynom
B.	karynę	karyny

N.	karyną	karynami
Ms.	karynie	karynach
W.	karyno	karyny

- przykłady użycia:

Karyna zdała sobie sprawę z tego, że chyba przesadza z zakupami przez Internet, gdy kurier odpowiedział jej przez domofon: „To ja” [źródło: www.demotywatory.pl]

Karyna (z angielskiego „Karen”) – Kobieta, najczęściej wieku średniego, która uważa dobro swoje (często też dziecka) za najważniejsze. Bardzo łatwo wpada w złość, wszystko dla niej musi być idealne. Najmniejsze pomyłki doprowadzają ją do awantury nawet w miejscach publicznych. Jest aktywna na portalach społecznościowych, wierzy w liczne teorie spiskowe. [źródło: www.miejski.pl]

Karyna – najczęściej młoda matka Dżesiki lub Brajana, często nowa lacha Krychy albo Sebixa/Seby. Często córka Andrzeja i Haliny. Lubi czarne włosy, jak smoła, czasem solarium i sztuczne paznokcie. Jak doklei sobie rzęsy to haczą o brwi. Fanka zdjęć na fejsa z głębokimi opisami, w kółko wkładają zdjęcia dzieci które bardzo kocha, ale na środku ulicy drze na nie pysk na pół osiedla. [źródło: www.wizaz.pl]

en-p

KASIA, KAŚKA

- znaczenie:

Ręczny odkurzacz do podłóg i dywanów, szczególnie popularny w czasach PRL, zbudowany z metalowej obudowy, wewnątrz której umieszczone były specjalne szczotki. Jego popularność wynikała z tego, że działał bez użycia prądu, nie wymagał też specjalnych worków na kurz.

- komentarz gramatyczny:

W obu wariantach (*kasia/kaśka*) eponim powinien być zapisany małą literą. Zapis wielką literą (bez cudzysłowu) wskazuje na antroponim (zdrobienie lub potoczny wariant żeńskiego imienia *Katarzyna*).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	kasia/kaśka	kasie/kaśki
D.	kasi/kaśki	kaś/kasiek
C.	kasi/kaśce	kasiom/kaśkom

B.	kasię/kaškę	kasie/kaški
N.	kasią/kašką	kasiami/kaškami
Ms.	kasi/kaške	kasiach/kaškach
W.	kasiu, kasia/kaško, kaška	kasie/kaški

- przykłady użycia:

Odkurzacz ręczny „Kasia” – jak brzmi jego profesjonalna nazwa – rządził w PRL. Był obowiązkowym wyposażeniem prawie każdego gospodarstwa domowego w minionej epoce. [źródło: www.polskieradio.pl]

Pamiętam, jak moja babcia mówiła, że żaden nowoczesny odkurzacz nie pokona dawnej kaški – jest dokładna i ekologiczna, bo nie potrzebuje prądu. [źródło: opracowanie własne]

Nie zamiataj problemów pod dywan. Użyj wygodnego odkurzacza ręcznego Kaška i zadbaj o porządek w swoim mieszkaniu. Z pomocą tego funkcjonalnego narzędzia w szybki i ekonomiczny sposób usuniesz drobne zabrudzenia z wykładzin, dywanów, podłóg, płytek, chodników itp. [źródło: www.wenko-sklep.pl]

mg

KEN

- znaczenie

Przystojny mężczyzna, nadmiernie skupiony na swoim wyglądzie oraz wizerunku. Odbierany przez otoczenie jako próżny i zadufany w sobie, poświęcający zbyt dużo uwagi swojej powierzchowności. Zawsze modnie, markowo ubrany. Określenie pochodzi od imienia towarzysza lalki Barbie – Kena. Pierwsza lalka Ken powstała w 1961 roku (trzy lata po stworzeniu pierwszej lalki Barbie). Określenie jest nacechowane negatywnie lub ironicznie i pobłażliwie. Pierwotnie Ken był umięśnionym blondynem, ale z upływem lat jego postać uległa dużym zmianom (podobnie jak Barbie) i obecnie możemy kupić lalki o różnym kolorze włosów czy skóry, a także wykonujące rozmaite zawody.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, w znaczeniu eponimicznym powinien być zapisywany małą literą. Przez użytkowników internetu zapisywany zwykle wielką literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	ken	keny
D.	kena	kenów
C.	kenowi	kenom
B.	kena	keny
N.	kenem	kenami
Ms.	kenie	kenach
W.	kenie	keny

- przykłady użycia

Życie Bena za chwilę zmieni się bezpowrotnie. Chłopak ma niedługo zostać ojcem, jednak jego relacja z niezależną Beck, matką dziecka jest wciąż bardzo niejasna. Dodatkowo, Ben nie wie czym powinien się zajmować, ani gdzie pracować. Szczęśliwie ma samochód, dzięki któremu ma zagwarantowaną tymczasową pracę jako kierowca Ubera. Przez jego auto przewijają się cały wachlarz ludzkich osobowości, które edukują chłopaka na temat życia. Podstarzały Ken poucza go, że doświadczanie bólu w życiu pełnym miłości, jest znacznie lepsze niż życie w pojedynkę, a Jim i Terry pokazują chłopakowi na czym polega prawdziwa przyjaźń. [źródło: www.jambox.pl]

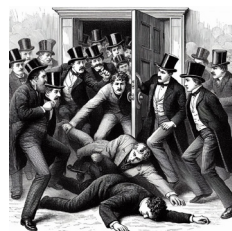
Młodzi, zdolni i pracowici. Zarabiają przyzwoicie, mieszkają w dobrych dzielnicach i wożą się po mieście świetnymi samochodami. Oto Ken i Barbie. Patrząc na nich, możesz pomyśleć, że mają życie jak z bajki. Kiedy jednak wyjdiesz poza ich media społecznościowe i zajrzysz pod plastikową fasadę, okazuje się, że na ten cały luksus tak naprawdę ich nie stać. Dziś opowiem, jak nie zmienić się w plastikową figurkę z korporacyjnych reklam. [źródło: www.marciniwuc.com]

mn

KŁAŚĆ SIĘ REJTANEM

- znaczenie:

Bronić jakiejś sprawy wszelkimi możliwymi sposobami, często działając w sposób trudny do zaakceptowania oraz desperacki. Tadeusz Rejtan był posłem z Nowogrodu, który na sejmie w 1773 roku wszelkimi sposobami sprzeciwiał się zatwierdzeniu traktatu pierwszego rozbioru Polski.

- komentarz gramatyczny:

Czasownik odmienia się według koniugacji *-ę, -esz* (ja *kładę się*, ty *kładziesz się*); komponent rzeczownikowy w rodzaju męskim zawsze występuje w narzędniku liczby pojedynczej i jest zapisywany wielką literą.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
(ja)	kładę się Rejtanem	(my)	kładziemy się Rejtanem
(ty)	kładziesz się Rejtanem	(wy)	kładziecie się Rejtanem
on, ona, ono pan, pani	kładzie się Rejtanem	oni, one państwo	kładą się Rejtanem

- przykłady użycia:

Po co weryfikować zawód dziennikarza? Jeżeli ktoś będzie chciał weryfikować dziennikarzy, będę kłaść się Rejtanem, jeśli coś takiego będzie mieć miejsce. W życiu – deklaruje Krzysztof Czabański w rozmowie z portalem Wirtualnemedi.pl. [źródło: www.wirtualnemedi.pl]

Polski rząd, przyjmując rolę Rejtana, położył się pod drzwiami w sprawie imigrantów, ale w taki sposób, że nie może się już ani nigdzie przesunąć, ani ewentualnie wstać. Innymi słowy – na własne życzenie pozbawił się jakiegokolwiek pola manewru. [źródło: www.dorzeczy.pl]

mn

KOŁOMYJA

- znaczenie:

Zamęt, zamieszanie, chaos, bałagan. Eponim pochodzi od nazwy ludowego tańca, wywodzącej się od nazwy założonego przez króla Kazimierza Wielkiego miasta położonego w zachodniej Ukrainie, które od XIV do XVIII wieku znajdowało się w granicach państwa polskiego. Kołomyja ma bardzo bogatą historię i była wielokrotnie niszczone w wyniku działań wojennych, co prawdopodobnie stanowi podstawę znaczenia apelatywnego.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, częściej używany w liczbie pojedynczej, w znaczeniu apelatywnym dopuszczalny jest wyłącznie zapis małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	kołomyja	kołomyje
D.	kołomyi	kołomyj
C.	kołomyi	kołomyjom
B.	kołomyję	kołomyje
N.	kołomyją	kołomyjami
Ms.	kołomyi	kołomyjach
W.	kołomyjo, kołomyja	kołomyje

- przykłady użycia:

Niezwykłe zamieszanie, trudną do przejścia, zawiłą ścieżkę prowadzącą do jakiego celu określamy niekiedy mianem kołomyi. We współczesnych tekstach rzeczownik kołomyja charakteryzowany dość wymownymi epitetami wielomiesięczna, ludzka, prawna, kierownicza, prawdziwa, niezła. [źródło: www.kulturaisztuka.pl]

Przedsiębiorcy oburzeni propozycją nowej ustawy covidowej. To legislacyjna kołomyja. Północna Izba Gospodarcza w Szczecinie oburzona jest formułą nowej ustawy, która nazywana jest ustawą covidową. W naszej opinii będzie to legislacyjny dziwoląg, który nie tylko nie ochroni pracowników i pracodawców, ale i wygeneruje rozmaite konflikty, które kończyć się będą przed sądem. [źródło: www.pit.pl/aktualnosci]

mg

KOŃ TROJAŃSKI

- znaczenie:

Podarunek, który może być podstępem i został celowo przekazany, aby komuś lub czemuś zaszkodzić (np. osobie lub instytucji, firmie). Także osoba wprowadzona w szeregi jakiejś instytucji lub organizacji, aby sabotować jej działania. Określenie pochodzi od drewnianego konia użytego podczas walki o Troję. W jego wnętrzu znajdowali się greccy żołnierze, którzy podstępem dostali się do miasta. Potocznie trojanem nazywa się także typ szkodliwego oprogramowania, wirusa komputerowego.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie z rzeczownikiem rodzaju męskiego używane jest w liczbie pojedynczej i zapisywany wyłącznie małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	koń trojański
D.	konia trojańskiego
C.	koniowi trojańskiemu
B.	konia trojańskiego
N.	koniem trojańskim
Ms.	koniu trojańskim
W.	koniu trojański, koń trojański

- przykłady użycia:

Czym jest (cyfrowy) koń trojański? Podobnie jak koń trojański znany ze starożytnych opowieści grecko-rzymskich, ten rodzaj złośliwego oprogramowania używa kamuflażu lub wprowadzenia w błąd, aby ukryć swoją prawdziwą funkcję. [źródło: www.eset.com]

Autonomia to nie jest koń trojański. Mity na temat przekazywania odpowiedzialności pracownikom. Kultura odpowiedzialności? Czy chodzi o społeczną odpowiedzialność biznesu? A może o to, że przykładnie karzemy pracownika, jeśli popełni błąd firmie? Pojęcie kultury accountability często spotyka się w pierwszym odbiorze z niezrozumieniem. [źródło: www.4results.pl]

mn

KOPCIUSZEK

- znaczenie:

Dziewczyna, którą uważa się za nieatrakcyjną fizycznie, niezadbaną i z tego powodu jest lekceważona przez otoczenie; eponim pochodzi od polskiego tytułu znanej na całym świecie baśni *Kopciuszek*, opowiadającej o dobrej dziewczynie wykorzystywanej przez macochę i przyrodnie siostry, poślubiającej finalnie księcia i żyjącej szczęśliwie. Przydomek tytułowej bohaterki *Kopciuszek* nawiązuje do wyrazu *kopeć* oznaczającego gęsty dym lub osad z sadzy, por. też *kopciuch* – pot. określenie tradycyjnego pieca węglowego. W kulturze europejskiej motyw Kopciuszka prezentują znane powszechnie baśnie Charlesa Perraulta (franc. *Cendrillon*) czy braci Grimm (niem. *Aschenputtel*), przezwiska głównej bohaterki w innych językach nawiązują do słowa *popiół*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, rodzaj gramatyczny jest niezgodny z rodzajem naturalnym, eponim powinien być zapisywany małą literą, używany w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza
M.	kopciuszek
D.	kopciuszka
C.	kopciuszkowi
B.	kopciuszka
N.	kopciuszkiem
Ms.	kopciuszku
W.	kopciuszku

- przykłady użycia:

Wszyscy Kopciuszka znają w okolicy. Chodzi do sklepu, sprząta, gotuje, podczas gdy w domu nikt nic nie robi, bo od wszystkiego jest ona. W końcu czuje, że coś się musi zmienić. W bajce na bal wyszykowała ją wróżka. W życiu prawdziwym wróżek nie ma, ponieważ życie bajką nie jest, więc prawdziwy Kopciuszek musi sam coś postanowić, a potem to wykonać, jeśli oczywiście chce w końcu z tej kuchni wyjść. [źródło: www.onet.pl]

Ja przecież jestem tylko brudnym Kopciuszkiem, kocmołuchem, nieważnym śmieciem, który stoi w kącie pod miotłą. (...) Kopciuszkiem jest ten, kto siedzi w kącie, beczy i czeka na księcia. Księżę nie przyjdzie. A nawet gdyby przyszedł, to ty sama uciekłabyś przed nim do mysiej dziury, bo wstydziłabyś się pokazać mu zapłakaną twarz i spuchnięte oczy. [źródło: www.beatapawlikowska.com]

en-p

KOPERNIK

- znaczenie:

Astronom; także wybitny naukowiec, którego odkrycie podważyło obecny stan wiedzy naukowej. W metaforycznym znaczeniu może dotyczyć każdego astronoma lub osoby zajmującej się inną dziedziną wiedzy, której odkrycie doprowadziło do rewolucji w świecie nauki. Eponim pochodzi od nazwiska znanego polskiego astronoma, twórcy teorii heliocentrycznej – Mikołaja Kopernika. W języku polskim istnieje wyrażenie *przewrót kopernikański* – odkrycie, które zmusiło naukowców do zweryfikowania dotychczasowego stanu wiedzy, przełomowe odkrycie.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej. Onim *Kopernik* uległ procesowi apelatywizacji, a w konsekwencji

przestał identyfikować konkretną osobę – stał się niemal wyrazem pospolicym i zyskał znaczenie metaforyczne. Przez użytkowników języka nawet w znaczeniu przenośnym zapisywany jest jednak wielką literą, a językoznawcy klasyfikują rzeczownik jako wyraz z pogranicza *nomen proprium* i *nomen apellativum* (zob. Matkowski 2003: 39). Wyrażenie *przewrót kopernikański* używane jest tylko w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga	liczba pojedyncza
M.	kopernik	kopernikowie, kopernicy	przewrót kopernikański
D.	kopernika	koperników	przewrotu kopernikańskiego
C.	kopernikowi	kopernikom	przewrotowi kopernikańskiemu
B.	kopernika	koperników	przewrót kopernikański
N.	kopernikiem	kopernikami	przewrotem kopernikańskim
Ms.	koperniku	kopernikach	przewrocie kopernikańskim
W.	koperniku	kopernikowie, kopernicy	przewrocie kopernikański

- przykłady użycia:

„Drugi Kopernik” nie chce zaszczytów od Torunia. Profesor Aleksander Wolszczan nie chce honorowego obywatelstwa Torunia. – Profesor uznał, że „wiele może jeszcze uczynić dla miasta i uważa ten zaszczyt za przedwczesny – poinformował szef rady miasta Waldemar Przybyśzewski w rozmowie z lokalną „Gazetą Wyborczą”. [źródło: www.onet.pl]

To jest niewątpliwie przewrót kopernikański w leczeniu SMA. Jeszcze cztery, pięć lat temu nie marzyliśmy o tym, że będziemy mieć jeden lek – mówiła w „Klubie Trójki” Katarzyna Kozłowska, przewodnicząca Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Chorób Nerwowo-Mięśniowych. [źródło: www.trojka.polskieradio.pl]

mn

KOWALSKI, STATYSTYCZNY KOWALSKI, PRZECIĘTNY KOWALSKI

- znaczenie:

Typowy Polak; nazwisko *Kowalski* to prototypowe nazwisko polskie, w powszechnej świadomości uważane za najczęstsze; według oficjalnych danych nosicieli nazwiska *Kowalski* jest w Polsce aż 95 049 (<https://dane.gov.pl/pl>), choć najczęstszym polskim nazwiskiem jest *Nowak* (146 965 nosicieli).

- komentarz gramatyczny:

Nazwisko przymiotnikowe rodzaju męskiego opatrzone często dodatkowo określającym go przymiotnikiem *statystyczny, przeciętny*; wyrażenie używane jest w liczbie pojedynczej i mnogiej; nazwisko odmienia się jak przymiotnik; w związku eopnicznym antropomim zachowuje swoją funkcję, więc pisany jest wielką literą, natomiast towarzyszący mu przymiotnik małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	statystyczny Kowalski	statystyczni Kowalscy
D.	statystycznego Kowalskiego	statystycznych Kowalskich
C.	statystycznemu Kowalskiemu	statystycznym Kowalskim
B.	statystycznego Kowalskiego	statystycznych Kowalskich
N.	statystycznym Kowalskim	statystycznymi Kowalskimi
Ms.	statystycznym Kowalskim	statystycznych Kowalskich
W.	statystyczny Kowalski	statystyczni Kowalscy

- przykłady użycia:

Polska jest ciągle zbyt zadłużona. Statystyczny Kowalski ma do odania 45 tys. zł. [źródło: www.forsal.pl]

John i Jane to określenie na przeciętnych Amerykanów, po naszymu odpowiadałby im statystyczny Kowalski czy Nowak. [źródło: NKJP, Ewa Drab, Skazani na Indie, Esensja 2009]

Ale turysta chce także wieczorem wyjść na kolację, po której jego portfel nie będzie chudszy o 1000 zł, chce wyjść na dyskotekę i potańczyć, w końcu jest na urlopie. Przeciętny Kowalski chce, jeśli trafi się zła pogoda, mieć gdzie spędzić miło czas. A gdzie rozrywka dla dzieci turystów? [źródło: NKJP, Mateusz Gutowski, Kontrowersyjny pomysł Ministerstwa Środowiska. Co z tą Puszcą?, Las Polski 2009]

Plany krótko- i długoterminowe? Strategie działania? Jasno określone cele? Dyscyplina i zorganizowanie? To wszystko jest przeciętnemu Kowalskiemu obce. Chłubi się natomiast tym, że umie improwizować i łać konwencje. Że jest żywiołowy i spontaniczny. [źródło: www.finance.wp.pl]

en-p

KRAWAT

- znaczenie:

Ozdobny element stroju formalnego (najczęściej męskiego), wąski i długi fragment materiału wiązany wokół szyi, pod kołnierzykiem koszuli, o eleganckim wyglądzie, wykonany zwykle z wysokiej jakości materiału, synonimem słowa jest wyrażenie *zwis męski* (stosowane najczęściej żartobliwie); nazwa pochodzi od drugiego elementu nazwy *Royal Cravattes* – grupy chorwackich żołnierzy w służbie króla Francji, Ludwika XIV, żołnierze nosili charakterystyczne kolorowe chusty, zwyczaj ten spodobał się królowi Francji, następnie wszedł na stałe do europejskiej mody męskiej.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, zapisywany małą literą, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	krawat	krawaty
D.	krawatu, krawata	krawatów
C.	krawatowi	krawatom
B.	krawat	krawaty
N.	krawatem	krawatami
Ms.	krawacie	krawatach
W.	krawacie, krawat	krawaty

- przykłady użycia:

To, czy pan młody założy krawat czy muchę zależy przede wszystkim od tego, w jakim stroju pójdzie do ślubu (...) O elegancji i klasie zdecyduje więc nie sam wybór krawata lub muszki, ale właściwe dostosowanie stroju do szerszego kontekstu. [źródło: www.wojciechswoclaw.pl]

Garnitury zawsze podkreślają indywidualny styl mężczyzny i w zależności od okoliczności mogą występować w wersji oficjalnej – z krawatem, a w wersji nieoficjalnej – bez krawata. [źródło: www.noor.pl]

en-p

KREZUS

- znaczenie:

Bardzo bogaty człowiek; eponim pochodzi od nazwy *Krezus* – imienia starożytnego bogacza, króla Lidii, kraju na zachodzie Azji Mniejszej, żyjącego ok. VI wieku p.n.e.; synonimem eponimu krezus jest *midas* od nazwy greckiego boga Midasa, opływającego w złoto i bogactwa; w języku polskim funkcjonuje określenie *bogaty jak Krezus*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej; w liczbie mnogiej przyjmuje rodzaj męskoosobowy (formy niedeprecjatywne) i niemęskoosobowy (formy deprecjatywne).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	krezus	krezusi, krezusy
D.	krezusa	krezusów
C.	krezusowi	krezusom
B.	krezusa	krezusów
N.	krezusem	krezusami
Ms.	krezusie	krezusach
W.	krezusie	krezusi, krezusy

- przykłady użycia:

Kiedy mężczyzna skończy pięćdziesiąt lat, nie jest już atrakcyjnym towarem na rynku matrymonialnym. Właściwie przestaje się liczyć, chyba że jest bogaty jak krezus. Ja niestety bogaty nie jestem [źródło: www.prawdziwehistorie.kobieta.pl]

W dzień urodzin pomyślałam, że już chyba nie doczekam się tej wielkiej miłości, którą zawsze obiecywała mi babcia. Będzie piękny jak gwiazdor filmowy, mądry jak profesor, bogaty jak Krezus i czarujący jak poeta [źródło: www.prawdziwehistorie.kobieta.pl]

Internetowy krezus Jeff Bezos [źródło: www.wyborcza.pl]

Bogaty jak krezus czy biedny jak buddyjski mnich? [źródło: www.magazynkreda.pl]

en-p

KRÓLOWA ŚNIEGU

- znaczenie:

Osoba, która nie okazuje uczuć i jest bardzo zdystansowana, obojętna wobec innych. Zazwyczaj ceni sobie samotność oraz wolność i izoluje się od otoczenia. Tacy ludzie miewają problem z wchodzeniem w dojrzałe relacje, ponieważ nie chcą się przywiązywać i odczuwają strach przed byciem zależnym od innych. Określenie zazwyczaj używane jest w stosunku do kobiet, ale nie jest przypisane wyłącznie płci żeńskiej. Pochodzi od tytułowej bohaterki baśni Hansa Christiana Andersena – mieszkającej w lodowym zamku złej królowej, niezdolnej do odczuwania pozytywnych emocji.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany częściej w liczbie pojedynczej, poprzedzony rzeczownikiem syndrom – *syndrom królowej śniegu*, w znaczeniu eponimicznym powinien być zapisywany małą literą. Przez użytkowników internetu zapisywany małą lub wielką literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	królowa śniegu	królowe śniegu
D.	królowej śniegu	królowych śniegu
C.	królowej śniegu	królowym śniegu
B.	królową śniegu	królowe śniegu
N.	królową śniegu	królowymi śniegu
Ms.	królowej śniegu	królowych śniegu
W.	królowo śniegu	królowe śniegu

- przykłady użycia

Zamyka się w swoim zamku i delektuje spokojem i poczuciem bezpieczeństwa. Pozornym, bo życie w emocjonalnym zamrożeniu jest groźne. Nie pozwala doświadczać siebie wśród ludzi. Na czym polega syndrom królowej śniegu? [źródło: www.zwierciadlo.pl]

Ludzie dotknięci syndromem królowej śniegu wydają się pozbawieni uczuć. Nie cechuje ich większa empatia. Rzadko kiedy komuś pomagają, czy kogoś pocieszają. Sami też nigdy nie proszą o przysługi. Nie potrafią w pełni się angażować. [źródło: www.papilot.pl]

mn

KURONIÓWKA, BYĆ NA KURONIÓWCE

- znaczenie:

Kuroniówka to zasiłek dla bezrobotnych; eponim powstał od nazwiska ministra pracy i polityki socjalnej – Jacka Kuronia. Polityk był jedną z osób, które na początku lat 90. XX wieku rozdawały mieszkańcom stolicy darmową zupę – grochówkę. Współcześnie określenie nie ma już nic wspólnego z posiłkiem, odnosi się wyłącznie do kwoty przysługującej osobie bezrobotnej. W języku polskim funkcjonuje zwrot *być na kuroniówce* – być bezrobotnym, pobierać zasiłek dla bezrobotnych.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego funkcjonuje w liczbie pojedynczej i mnogiej. W zwrocie *być na kuroniówce* stosuje się wyłącznie rzeczownik w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	kuroniówka	kuroniówki
D.	kuroniówki	kuroniówek
C.	kuroniówce	kuroniówkom
B.	kuroniówkę	kuroniówki
N.	kuroniówką	kuroniówkami
Ms.	kuroniówce	kuroniówkach
W.	kuroniówko, kuroniówka	kuroniówki

- przykłady użycia:

Stało się. Trzasnąłeś drzwiami i pożegnałeś się z pracą. A może nie przedłużyłeś umowy z pracodawcą. Albo koleżanka jednak zdecydowała się wrócić po macierzyńskim. Zasiłek dla bezrobotnych, potocznie zwany kuroniówką, może pomóc Ci utrzymać się na powierzchni w związku z utratą pracy. Oczywiście, aby go otrzymać musisz spełnić szereg wymagań i dopilnować procedur. [źródło: www.interviewme.pl]

Szukają pracy, pobierają kuroniówki. Pieniężne odprawy trzymają na „czarną godzinę”. Minął miesiąc od odejścia ludzi z cukrowni. [źródło: www.poranny.pl]

mn

KWIATEK DLA EWY

- znaczenie:

Synonimiczne określenie święta kobiet, częściej stosowane w Polsce w czasach komunistycznych niż obecnie; święto tradycyjnie obchodzi się 8 marca, w tym dniu mężczyźni kupują kobietom kwiaty lub drobne prezenty; w skład wyrażenia wchodzi imię żeńskie *Ewa*, będące imieniem pierwszej kobiety w Biblii, stosowane przez użytkowników polszczyzny w różnych określeniach jako synonim wyrazu *kobieta*.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie składa się ze zdrobnienia rzeczownika *kwiat* (*kwiatek*), przyimka *dla* i imienia żeńskiego *Ewa*; jest nieodmienne.

- przykłady użycia:

Kwiatek dla Ewy na 8 marca, czyli jak kiedyś świętowano Dzień Kobiet [źródło: www.dzienniklodzki.pl]

Dzisiaj jest taki dzień, że wszystkie kobiety świata i o jeden dzień dłużej wymagają uwagi. A „kwiatek dla Ewy” to zwykły metonimiczny zabieg, tak w czasach PRL-u nazywano Międzynarodowy Dzień Kobiet. [źródło: www.salon24.pl]

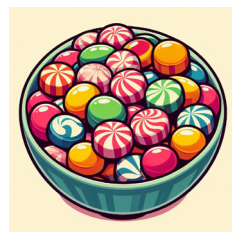
Jaki kwiatek dla Ewy z okazji jej święta? Piękny i trwały jak uczucie, którym ją darzymy. Może doniczkowy [źródło: www.miedzyrzecz.nasze-miasto.pl]

en-p

LANDRYNKA, LANDRYNKI

- znaczenie:

Twarde, owalne lub okrągłe cukierki w różnych kolorach, o owocowym smaku; nazwa pochodzi od nazwiska Fiodora Matwiejewicza Łandrina – właściciela fabryki słodczy założonej w XIX wieku w Petersburgu.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, najczęściej używany w liczbie mnogiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	landrynka	landrynki
D.	landrynki	landrynek
C.	landrynce	landrynkom

B.	landrynkę	landrynki
N.	landrynką	landrynkami
Ms.	landrynce	landrynkach
W.	landrynko, landrynka	landrynki

- przykłady użycia:

Pocziwe LANDRYNKI to rusycyzm – zapożyczony na początku XX w. Rosyjska nazwa ландрин pochodzi od nazwiska producenta: Fiodor Matwiejewicz Łandrin był założycielem i właścicielem jednej z najlepszych wytwórni słodczy w carskiej Rosji w II połowie XIX w. [źródło: www.nck.pl/projekty-kulturalne/]

Pamiętacie landrynki, na przykład te wręczone przez babcię, czasem być może w konspiracji przed czujnym okiem rodziców? [źródło: www.instagram.com]

Lubicie landrynki? Pamiętacie takie cukierki? Kto uważa, że białe były najlepsze? [źródło: www.facebook.com]

en-p

LENONKI

- znaczenie:

Okulary o charakterystycznym, okrągłym kształcie, najczęściej metalowe, z korekcyjnymi lub przeciwsłonecznymi szklami. Eponim pochodzi od nazwiska Johna Lennona – członka kultowej grupy The Beatles, który nosił i spopularyzował takie okulary.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju niemęskoosobowego, używany wyłącznie w liczbie mnogiej i zapisywany małą literą.

	liczba mnoga
M.	lenonki
D.	lenonek
C.	lenonkom
B.	lenonki
N.	lenonkami
Ms.	lenonkach
W.	lenonki

- przykłady użycia:

Okulary lenonki to jedne z najpopularniejszych i najbardziej znanych modeli na świecie. Świat mody szerzej poznał je za sprawą Johna Lenona, muzyka zespołu The Beatles, który rzadko się z nimi rozstawał. To właśnie od jego nazwiska znane są jako lenonki, mimo że te okulary o okrągłym kształcie były znane wcześniej. [źródło: www.eokulary.com]

Okrągłe okulary nazywane są też lenonkami. [źródło: www.eokulary.com]

Te charakterystyczne okrągłe okulary, w Polsce znane jako lenonki, były obecne w kulturze jeszcze przed narodzinami słynnego muzyka. Wówczas nosili je m.in. James Joyce, Abraham Lincoln czy Mahatma Ghandi. Jednak to właśnie w czasach Lennona zyskały największą popularność. [źródło: www.kodano.pl]

mg

LESBIJKA, LESBA

- znaczenie:

Kobieta o orientacji homoseksualnej. Określenie pochodzi od mieszkanki wyspy Lesbos znajdującej się na Morzu Egejskim. Rzeczownik *lesbijkka* jest neutralny, jednak w postaci *lesba*, *lesby* (l. mn.) ma charakter negatywny, pogardliwy.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany równie często w liczbie pojedynczej i mnogiej.

	liczba pojedyncza		liczba mnoga	
M.	lesbijkka	lesba	lesbijki	lesby
D.	lesbijki	lesby	lesbijek	lesb
C.	lesbijce	lesbie	lesbijkom	lesbom
B.	lesbijkę	lesbę	lesbijki	lesby
N.	lesbijką	lesbą	lesbijkami	lesbami
Ms.	lesbijce	lesbie	lesbijkach	lesbach
W.	lesbijko	lesbo	lesbijki	lesby

- przykłady użycia:

Bycie lesbijką to jeden z odcieni nieheteronormatywności. A co to jest w takim razie heteronormatywność? To założenie, że pociąg seksualny i uczucia

romantyczne mogą być wyłącznie heteroseksualne, czyli na zasadzie: mężczyzna plus kobieta. Córką może czuć się lesbijką i to jest okej, ale może też po prostu nie czuć się hetero i nie wiedzieć, co dalej – lub nie mieć potrzeby, by wiedzieć. Jej tożsamość czy orientacja mogą zawierać się w jednej lub kilku literach skrótu LGBTQ+. [źródło: www.kosmosdladziejczynynek.pl]

Co się gapisz lesbo? Co się gapisz pedale? – „krzyczały” prowokacyjnie na czarnym tle białe litery. Zaskakujące plakaty pojawiły się na warszawskich ulicach w marcu 2007 roku. To jedna z takich kampanii, które pamięta się długo – pisaliśmy 5 lat temu. Na plakatach, poza wulgarnymi zwrotami nie było żadnych dodatkowych informacji. Była to pierwsza – teaserowa – część kampanii społecznej „Homofobia – tak to wygląda”, przygotowanej przez stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii. [źródło: www.kampaniespoleczne.pl]

mn

LOLITA

- znaczenie:

Młoda dziewczyna wzbudzająca pożądanie starszych od siebie mężczyzn; nieletnia, rozbudzona seksualnie dziewczynka. Określenie pochodzi od tytułu książki oraz imienia głównej bohaterki anglojęzycznej powieści pt. *Lolita* Vladimira Nabokova wydanej w 1955 roku w Paryżu. Często występuje w formie zdrobnień: *lolitka* oraz liczbie mnogiej: *lolitki*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego. W liczbie mnogiej forma podstawowa *lolity* jest niemal nieużywana, popularna jest wersja zdrobniła – *lolitki*.

	liczba pojedyncza		liczba mnoga
M.	lolita	lolitka	lolitki
D.	lolity	lolitki	lolitek
C.	lolicie	lolitce	lolitkom
B.	lolitę	lolitkę	lolitki
N.	lolitą	lolitką	lolitkami
Ms.	lolicie	lolitce	lolitkach
W.	lolito	lolitko	lolitki

- przykłady użycia:

Niegdyś świnki, lolitki, mewki, nieco później galerianki, a obecnie sugar babies – takimi określeniami nazywa się młode prostytutki. Prostitution

cja jest zjawiskiem odwiecznym, jej korzenie i pierwsze wzmianki sięgają czasów prehistorycznych. [źródło: www.glospedagogiczny.pl]

Lolita ostatnio przedostała się w rejony profesjonalnej wysokiej mody. Wiosenno-letni włoski „Vogue” zrealizował sesję z modelkami umalowanymi, ubranymi i uczesanymi w manga stylu. Białe modelki w obłądnie kolorowych, oszpecających je makijażach i wymyślnych perukach. Do tego równie zwariowane stroje. W tle – komputerowo wykreowane niby-plastikowe „gluty”. Dorośli naśladowują dzieci. [źródło: www.rp.pl]

mn

ŁAZARZ

- znaczenie:

W metaforycznym znaczeniu *łazarz* to ktoś przywrócony do życia. Eponim pochodzi od imienia biblijnego bohatera, brata Marii i Marty, którego wskrzesił Jezus. Łazarz nie żył od trzech dni, gdy Chrystus odwiedził jego rodzinę i go ożywił.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje tylko w liczbie pojedynczej. Wyraz powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest nazwą, lecz określeniem osoby, która doświadczyła pewnego stanu. W internecie zapisywany wielką lub małą literą. Zapis wielką literą odnosi się do nazwy własnej (np. nazwy dzielnicy Poznania – Łazarza).

	liczba pojedyncza
M.	łazarz
D.	łazarza
C.	łazarzowi
B.	łazarza
N.	łazarzem
Ms.	łazarzu
W.	łazarzu

- przykłady użycia:

Współczesny Łazarz z Manassas. 38-letni wielokrotny kryminalista z miejscowości Manassas pod Waszyngtonem przez siedem miesięcy uchodził za zmarłego, ponieważ jego adwokat przedstawił w sądzie jego akt zgonu – jak się okazało, fałszywy. [źródło: www.interia.pl]

Odruch Łazarza to reakcja pośmiertna, która nie ma wpływu na czynności życiowe pacjenta. Natomiast zespół Łazarza to nagły powrót do życia osoby, która była reanimowana, ale czynności te nie doprowadziły do rozpoczęcia pracy serca i oddechu. Po stwierdzeniu zgonu i zaprzestaniu działań medycznych u pacjenta nagle zaczyna bić serca i wraca on do żywych. Do tej pory odnotowano kilkadziesiąt takich przypadków. [źródło: www.relacje.abczdrowie.pl]

mn

MAGDALENKA, MAGDALENKI

- znaczenie:

Nieduże puszyste i miękkie ciastka w kształcie muszelek; nazwa pochodzi od zdrobnienia imienia żeńskiego *Magdalena* – *Magdalenka*; być może ciastka nazwano tak od imienia dziewiętnastowiecznej francuskiej mistrzyni cukiernictwa, Madeleine Paulmier. Możliwe jednak, że osoba o imieniu Magdalena, która dała początek dzisiejszym magdalenkom, żyła już w XVIII wieku i była kucharką polskiego króla Stanisława Leszczyńskiego. Wyraz *magdalenki* może też być stosowany w odniesieniu do żeńskiego zgromadzenia zakonnego – Zgromadzenia Sióstr św. Marii Magdaleny od Pokuty.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego używany w liczbie pojedynczej i mnogiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	magdalenka	magdalenki
D.	magdalenki	magdalenek
C.	magdalence	magdalenkom
B.	magdalenkę	magdalenki
N.	magdalenką	magdalenkami
Ms.	magdalence	magdalenkach
W.	magdalenko, magdalenka	magdalenki

- przykłady użycia:

Magdalenki to super smaczne i bardzo proste ciastka francuskie. Aby je zrobić potrzebujesz tylko kilku popularnych składników oraz foremki w kształcie podłużnych muszelek. [źródło: www.aniagotuje.pl/przepis/magdalenki]

Magdalenki – byłam bardzo ciekawa tych uroczych ciasteczek w kształcie muszelek. Moje imię zobowiązuje, więc w końcu je zrobiłam. [źródło: www.cakeit.pl]

Magdalenki to puszyste i delikatne francuskie ciasteczka. Jeden z pierwszych i zarazem łatwiejszych przepisów, jakich nauczyłam się podczas mojego kursu w Le Cordon Bleu. Zwyczajowo mają kształt muszelek i do ich upieczenia wykorzystuje się specjalną formę (...) Standardowa forma na magdalenki ma 12 muszelek, na tyle właśnie starcza ciasta z poniższych proporcji. [źródło: www.ciastkozercy.pl]

en-p

MAGGI

- znaczenie:

Aromatyczna przyprawa dodawana do zup i sosów, występująca w formie płynnej, w proszku lub w formie kostek rosółowych, wytwarzana z wyciągu z lubczyku ogrodowego. Eponim pochodzi od nazwy firmy *Maggi* produkującej płynną przyprawę maggi, założonej przez Juliusa Maggięgo, szwajcarskiego przedsiębiorcę, twórcę nie tylko aromatycznego sosu, lecz także zup w proszku.

- komentarz gramatyczny:

Wyraz rodzaju nijakiego używany najczęściej w liczbie pojedynczej, nieodmienny, nieprzyjmujący końcówek fleksyjnych, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	maggi	maggi
D.	maggi	maggi
C.	maggi	maggi
B.	maggi	maggi
N.	maggi	maggi
Ms.	maggi	maggi
W.	maggi	maggi

- przykłady użycia:

Maggi jest jedną z najczęściej wykorzystywanych przypraw. Polacy dodają ją do zup, sałatek oraz bigosu. Niektórzy nie wyobrażają sobie kulinarnych poczynañ bez użycia maggi. Mało kto zdaje sobie sprawę z wad maggi. [źródło: www.smakosze.pl]

Domowe maggi to zdrowsza i tańsza alternatywa dla tych, którzy je kochają i nie wyobrażają sobie wielu potraw bez podbijania ich smaku dodatkiem tej przyprawy. [źródło: www.beszamel.se.pl]

Pewnie kojarzycie popularną przyprawę w płynie Maggi, stworzoną przez Juliusa Maggi. Oryginalna receptura tej przyprawy oparta była na wyciągu z lubczyku. Obecnie niestety w sklepowej Maggi lubczyku znajdziemy śladowe ilości. [źródło: www.cookpad.com/pl]

Przyprawa maggi często gości na sklepowych półkach. Zazwyczaj używamy jej w celu podkreślenia smaku zup, czy sosów. [źródło: www.pyszności.pl]

en-p

MAKDONALDYZACJA

- znaczenie

Zjawisko polegające na przełożeniu zasad działania barów szybkiej obsługi, których symbolem jest sieć McDonald's, na inne dziedziny życia. Przejawia się w uniwersalizacji, czyli ujednoczeniu wyglądu ludzi oraz jakości i cen produktów w sklepach, przewidywalności oraz dehumanizacji jednostki i społeczeństwa, ponieważ człowiek staje się jedynie produktem lub potencjalnym odbiorcą produktu. Nie liczą się cechy indywidualne, lecz odbiorca zbiorowy. Istotnym wyróżnikiem makdonaldyzacji jest nacisk na efektywność, przejawiający się w skupieniu na jak największej ilości przy jedynie akceptowalnym poziomie jakości towarów i usług w wybranym przedziale cenowym. Makdonaldyzacja łączy się z ryzykiem utraty cech indywidualnych jednostki oraz społeczeństwa i produktami tanimi, niskiej jakości, które są produkowane na masową skalę bez poszanowania zasad zrównoważonego rozwoju. Termin *makdonaldyzacja społeczeństwa* został stworzony przez socjologa George'a Ritzera.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany w liczbie pojedynczej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	makdonaldyzacja
D.	makdonaldyzacji
C.	makdonaldyzacji
B.	makdonaldyzację
N.	makdonaldyzacją
Ms.	makdonaldyzacji
W.	makdonaldyzacjo, makdonaldyzacja

- przykłady użycia

Makdonaldyzacja dotyczy szkolnictwa, spośród uczniów ceni się bowiem tych, którzy dobrze rozwiązują standardowe testy. Oryginalnie myślący są przez ten system dyskryminowani. Makdonaldyzację widać w finansach, na przykład w sposobie sprzedaży produktów bankowych liczy się szybkość, powtarzalność czynności, wyuczone schematy sprzedawcy. [źródło: www.rp.pl]

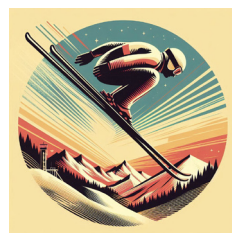
W naukach społecznym mówi się o makdonaldyzacji świata. Podobne zjawisko można obserwować w świecie przyrodniczym. Jeśli nie zaczniemy przeciwdziałać tym procesom, wkrótce dojść może do homogenizacji roślinnego środowiska naturalnego – wyjaśnia Tokarska-Guzik. [źródło: www.przystaneknauka.us.edu.pl]

mn

MAŁYSZ, DRUGI MAŁYSZ

- znaczenie:

Człowiek wybitny w swojej dziedzinie, mistrz. Adam Małysz to znany polski skoczek narciarski, którego sukcesy sprawiły, że skoki narciarskie stały się jedną z najpopularniejszych dyscyplin sportowych w Polsce. Od jego nazwiska powstało nawet określenie *małyszomania*, oznaczające nagłe zainteresowanie Polaków skokami narciarskimi, zwłaszcza wynikami Małysza.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej. W metaforycznym znaczeniu może dotyczyć dowolnej dziedziny życia społecznego: sztuki, nauki, sportu lub polityki. Onim *Małysz* uległ procesowi apelatywizacji, a w konsekwencji przestał identyfikować konkretną osobę – stał się niemal wyrazem pospolitym i zyskał znaczenie metaforyczne. Przez użytkowników języka nawet w znaczeniu przenośnym zapisywany jest jednak wielką literą, a językoznawcy klasyfikują rzeczownik jako wyraz z pogranicza nomen proprium i nomen appellativum (Matkowski 2003: 39).

	liczba pojedyncza
M.	Małysz
D.	Małysza
C.	Małyszowi
B.	Małysza

N.	Małyszem
Ms.	Małyszu
W.	Małyszu

- przykłady użycia:

Chroniczny wazeliniarz i przypochlebca. W rozmowie z Krzysztofem Krawczykiem zwrócił się kiedyś do niego per „Adam Małysz polskiej piosenki”. [źródło: Nonsensopedia]

Ma Pan absolutną rację! Również nie od dzisiaj piszę w swoim blogu, że JK to gracz wybitny. Można się z nim nie zgadzać (ja np. wkurzam się z powodu jego maniackiego przywiązania do socjalistycznych pomysłów gospodarczych), ale Jarosław Kaczyński to Małysz polskiej polityki! Wiadomo było, że wyborów nie będzie, bo nie opłacają się one Jarosławowi Kaczyńskiemu. [źródło: www.salon24.pl]

mn

MANHATTAN

- znaczenie:

Dzielnica zabudowana wysokimi budynkami, wielkomiejska dżungla. Także określenie miejskiego targowiska lub wysokich budynków w mieście. Czasami potoczna, uzualna (zwyczajowa) nazwa osiedla mieszkaniowego (np. w Gorzowie Wielkopolskim). Eponim pochodzi od nazwy dzielnicy w Nowym Jorku.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest nazwą konkretnego miejsca, lecz przestrzeni wyróżniającej się pewnymi cechami. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	manhattan
D.	manhattanu
C.	manhattanowi
B.	manhattan
N.	manhattanem
Ms.	manhattanie
W.	manhattanie, manhattan

- przykłady użycia:

Nazywają go „Manhattanem” lub „bunkrowcami”, a często po prostu „sedesowcami” z racji owalnych zagłębień okiennych. Mowa o zespole mieszkań-usługowym przy placu Grunwaldzkim we Wrocławiu, który bez wątpienia jedną z ikon współczesnego Wrocławia. Awangardowy projekt Jadwigi Grabowskiej-Hawrylak do dzisiaj budzi skrajne emocje. [źródło: www.bryla.pl]

Z Górczynem jest... mały problem. Jedni mówią tak tylko na kawałek osiedla, bo przecież jeszcze jest Manhattan. Ale dla innych Manhattan to część Górczyna, bo przecież są tam bloki należące do spółdzielni Górczyn. Tak czy inaczej wiadomo o co chodzi: o ten nowszy fragment Gorzowa, którego trzon powstał na przełomie lat 70. i 80., ale wiele obszarów rozbudowuje się do dziś. [źródło: www.gorzowwielkopolski.naszemiasto.pl]

mn

MARSJANIN

- znaczenie:

Osoba, która zachowuje się inaczej niż większość społeczeństwa, a jej zwyczaje i działania są uważane przez otoczenie za dziwne i nietypowe. Także ktoś, kogo trudno zrozumieć. Określenie często negatywne lub pobłażliwe, ale w zależności od kontekstu może być też żartobliwe i pozbawione negatywnego wartościowania. Eponim pochodzi od nazwy mieszkańca planety Mars. Żeński wariant: *marsjanka*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje w liczbie pojedynczej oraz mnogiej i powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym kontekście oznacza osobę wyróżniającą się nieszablonowym zachowaniem, a nie mieszkańca planety. W internecie zapisywany jest małą lub wielką literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	marsjanin	marsjanie
D.	marsjanina	marsjan
C.	marsjaninowi	marsjanom
B.	marsjanina	marsjan
N.	marsjaninem	marsjanami
Ms.	marsjaninie	marsjanach
W.	marsjaninie	marsjanie

- przykłady użycia:

Moi rodzice zachowują się czasami jak prawdziwi marsjanie. Codziennie wstają w środku nocy, żeby wypić ciepłe mleko. Bez tego rytuału nie mogą spać i następnego dnia są zmęczeni i rozkojarzeni. [źródło: opracowanie własne]

Mieszkanie z moją współlokatorką było niczym mieszkanie z marsjaną. Miała bardzo dziwne nawyki np. zawsze przy śniadaniu słuchała muzyki klasycznej, inaczej nie miała apetytu i nie mogła niczego przełknąć. [źródło: opracowanie własne]

mn

MATKA TERESA

- znaczenie:

Osoba bezinteresownie pomagająca innym, poświęcająca się dla innych. Określenie w znaczeniu przenośnym może być używane zarówno w stosunku do kobiet, jak i mężczyzn. Matka Teresa z Kalkuty to albańska zakonnica, założycielka zgromadzenia Misjonarek Miłości, laureatka Pokojowej Nagrody Nobla z 1979 roku oraz katolicka święta.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany jest zazwyczaj w liczbie pojedynczej. W metaforycznym znaczeniu może dotyczyć dowolnej osoby, która zachowuje się w określony sposób. Onim *Matka Teresa* uległ procesowi apelatywizacji, a w konsekwencji przestał identyfikować konkretną osobę – stał się niemal wyrazem pospolitym i zyskał znaczenie metaforyczne. Przez użytkowników języka nawet w znaczeniu przenośnym zapisywany jest jednak wielką literą, a językoznawcy klasyfikują rzeczownik jako wyraz z pogranicza nomen proprium i nomen appellativum (zob. Matkowski 2003: 39).

	liczba pojedyncza
M.	matka teresa
D.	matki teresy
C.	matce teresie
B.	matkę teresę
N.	matką teresą
Ms.	matce teresie
W.	matko tereso

- przykłady użycia:

Zawsze, gdy ktoś mi mówi, że się poświęcam dla moich dzieci i z tego powodu mnie podziwia, zaczynam się wkurzać. “Nie jestem Matką Teresą!” – odpalam, ona była święta, ja nie jestem. Jestem grzeszna, bywam niegrzeczna, miewam fochy i poświęcać się nie zamierzam. No ale fakt, kocham być matką:) Małgosia Wach zapytała w czasie wywiadu, czy właśnie po to się urodziłam. Może... [źródło: www.agatakomorowska.pl]

Mało atrakcyjny dla kobiet mężczyzna (w miarę obiektywnie patrząc, czyli nie podążający za modą, a noszący ciuchy jakie popadnie zupełnie do siebie niepasujące, z niekorzystną fryzurą, i/lub chorobliwie nieśmiały często bardzo surowo ocenia właśnie fasadę u kobiet. I Ignie do tych uznanych za atrakcyjne, czyli nie tylko zadbane, modne, piękne, zgrabne, przy tym pewne siebie. Chyba głównie, aby polepszyć swoją samoocenę i pozycję towarzyską. Niestety raczej nie ma u nich szans, bo nikt nie chce być matką teresą leczącą kogoś z kompleksów. [źródło: www.forum.gazeta.pl]

mn

MATRIKS, MATRIX

- znaczenie:

Fragment rzeczywistości oddzielony od pozostałych. Najczęściej oznacza także życie w nieprawdziwym, fałszywym świecie, ułudę. Ktoś żyjący w *matriksie* zwykle jest oderwany od rzeczywistości, nie ma świadomości tego, jak wygląda codzienne życie, często używa się tego określenia w stosunku do polityków lub celebrytów. Eponim pochodzi od tytułu filmu science fiction *Matrix* z 1999 roku.

- komentarz gramatyczny

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej. W mianowniku i bierniku liczby pojedynczej zapisywany *matriks* lub *matrix*. W pozostałych przypadkach zawsze zapisywany w spolszczonej wersji – *matriks*. W tym znaczeniu powinien być zapisywany wyłącznie małą literą, ale niekiedy użytkownicy internetu zapisują eponim także wielką literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	matriks/matrix	matriksy
D.	matriksa	matriksów
C.	matriksowi	matriksom

B.	matriks/matrix	matriksy
N.	matriksem	matriksami
Ms.	matriksie	matriksach
W.	matriksie, matriks/matrix	matriksy

- przykłady użycia:

W dystopijnej wizji sióstr Wachowskich zbuntowane roboty wypowiadają wojnę ludziom. Ci ją przegrywają i – podłączeni do symulacji świata rzeczywistego – stają się energetyczną pożywką dla wroga. A jak może wyglądać nasz własny matrix? [źródło: www.gazetaprawna.pl]

Czasami czuję się jak w matriksie. Mamy bowiem jakąś rzeczywistość społeczną, której doświadczamy, kontaktujemy się z ludźmi na ulicy, znajomymi i rodziną z różnych części kraju. I mamy jakąś rzeczywistość w której żyje kilku znaczących publicystów i część mediów, którzy kreują rzeczywistość własnych marzeń. [źródło: www.wpolityce.pl]

mn

MAZUREK

- znaczenie:

Tradycyjne ciasto wielkanocne na kruchym spodzie, ze słodką masą i lukrowanymi dekoracjami; nazwa pochodzi od zdrobnienia nazwy *Mazur* – określającej mieszkańca krainy geograficznej Mazury, znajdującej się w północno-wschodniej Polsce; została utworzona za pomocą typowego formantu tworzącego polskie zdrobnienia *-ek*; wyraz *mazurek* jest wieloznaczny – może także oznaczać utwór muzyczny, taniec ludowy, gatunek ptaka.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	mazurek	mazurki
D.	mazurka	mazurków
C.	mazurkowi	mazurkom
B.	mazurek/mazurka	mazurki

N.	mazurkiem	mazurkami
Ms.	mazurku	mazurkach
W.	mazurku, mazurek	mazurki

- przykłady użycia:

Mazurek kajmakowy to ponadczasowy i absolutny „must have” wielkanocnego stołu. Delikatne kruche ciasto, słodki smak kajmaku i mnóstwo bakalii to to klasyka sama w sobie. [źródło: www.wszystkiegoslodkiego.pl]

Zapraszam dzisiaj na pysznego, bardzo słodkiego, świątecznego mazurka. Jest prosty i szybki w przygotowaniu. Wygląda pięknie! [źródło: www.malacukierenka.pl]

Mazurek król Wielkanocy. Przepisów na jego przyrządzenie istnieje tyle, ile gospodyń, jednak większość mazurków posiada jedną wspólną cechę – kruche ciasto, w większości to właśnie z niego przygotowuje się mazurki. [źródło: www.wylizany-rondel.blogspot.com]

en-p

MECENAS

- znaczenie:

Osoba lub instytucja sprawująca opiekę (głównie finansową) nad artystami, sportowcami i naukowcami. Także grzecznościowa forma określania adwokatów. Eponim pochodzi od nazwiska rzymskiego polityka, opiekuna poetów, Caiusa Cilniusa Maecenas (I wiek p.n.e.).

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zawsze zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	mecenas	mecenasowie, mecenas
D.	mecenasa	mecenasów
C.	mecenasowi	mecenasom
B.	mecenas	mecenasów
N.	mecenasem	mecenasami
Ms.	mecenasie	mecenasach
W.	mecenasie	mecenasowie, mecenas

- przykłady użycia:

Tytuł mecenasa ma charakter grzecznościowy i jest powszechnie używany w stosunku do osoby wykonującej zawód dwokata. Określenie pojawiło się w XVII wieku i było stosowane w stosunku do płatnych zastępców procesowych. Obecnie zazwyczaj używa się tytułu mecenasa w stosunku do adwokata lub radcy prawnego, ewentualnie aplikanta aplikacji korporacyjnej. Rzadziej w ten sposób określa się magistra prawa, choć nie jest to zasadne. Jako ciekawostkę warto wskazać, że terminem mecenasa nie powinno określać się również doradcy podatkowego pomimo możliwości występowania przed sądem w określonych kategoriach spraw. [źródło: www.linkekulicki.pl]

Mecenas sztuki to osoba, która nie tylko dostrzega i docenia wartość artystyczną dzieł, ale także aktywnie wspiera twórców poprzez finansowanie, promocję i inne formy pomocy. Mecenas sztuki mogą być indywidualnymi entuzjastami, kolekcjonerami, filantropami lub instytucjami, jak fundacje, galerie i muzea. Ich rola wykracza poza prostą transakcję zakupu dzieł sztuki – są mentorami, doradcami i promotorami artystów, pomagając im znaleźć publiczność, zdobyć uznanie i rozwijać swoją twórczość. [źródło: www.gallerystore.pl]

mn

MEKKA

- znaczenie:

Atrakcyjne miejsce oferujące bardzo dobre warunki do wykonywania jakiejś aktywności, masowo odwiedzane przez swoich sympatyków; eponim powstał na bazie nazwy miejscowej *Mekka* – miasta w zachodniej części Arabii Saudyjskiej, religijnego centrum islamu, do którego pielgrzymują jego wyznawcy. Wyraz *mekka* w funkcji eponimu oznaczającego ‘miejsce dobre do czegoś’ funkcjonował w języku polskim prawdopodobnie już w XIX w. (np. por. hasło *mekka* w WSJP)

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany najczęściej w liczbie pojedynczej, zapisywany małą literą. Eponim *mekka* funkcjonuje w związku wyrazowym z określającym go dopełnieniem użytym najczęściej w dopełniaczu, odpowiadającym na pytanie: *mekka kogo? czego?* – np. *Portugalia to mekka surferów*, *Las Vegas to mekka hazardu*.

	liczba pojedyncza
M.	mekka
D.	mekki
C.	mekce
B.	mekkę
N.	mekką
Ms.	mekce
W.	mekko, mekka

- przykłady użycia:

Jak Indie stały się mekką hipisów i podróżników? To paradoks, jeśli zobaczymy, jak żyją Hindusi [źródło: www.national-geographic.pl]

Meksyk – mekka podróżników i smakoszy [źródło: www.polskieradio.pl]

Zakopane – zimowa stolica Polski i dawna mekka artystów [źródło: www.kurierwilenski.lt]

OFF Piotrkowska czy Piotrkowska 217. To mekka dla młodych ludzi, w których można zarówno tworzyć, jak i wypocząć [źródło: www.turystyka.wp.pl]

- synonimy: eden, eldorado

en-p

MEKSYK

- znaczenie:

Awantura, bałagan, chaos, duże zamieszanie; eponim został utworzony na bazie nazwy kraju *Meksyk* – położonego w Ameryce Środkowej.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza
M.	meksyk
D.	meksyku
C.	meksykowi
B.	meksyk
N.	meksykiem
Ms.	meksyku
W.	meksyku, meksyk

- przykłady użycia:

Dziś w szkole dyrektorka przyłapała chłopaków na paleniu. Ale był meksyk. [źródło: www.pl.wiktionary.org/wiki/meksyk]

Nieżyły meksyk! Powiedzenie to oznacza stan zamieszania, chaosu, jest to niepochlebna opinia o kraju, która pokazuje, że nasz obraz świata jest często kreowany przez wyobrażenia. [źródło: www.babaodpolskiego.pl]

en-p

MIDAS

- znaczenie:

Osoba, która odnosi sukces finansowy w każdej dziedzinie, a wszystkie jej działania zwieńczone są powodzeniem i zyskiem. Midas był królem Frygii, który, zgodnie z legendą, zamieniał w złoto wszystko, czego dotknął. Okazało się to jego przekleństwem, ponieważ przez przypadek zamienił w złoty posąg nawet swoją ukochaną córkę.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej. W metaforycznym znaczeniu może dotyczyć dowolnej osoby, która zachowuje się w określony sposób. Onim *Midas* uległ procesowi apelatywizacji, a w konsekwencji przestał identyfikować konkretną osobę – stał się niemal wyrazem pospolitym i zyskał znaczenie metaforyczne. Przez użytkowników języka nawet w znaczeniu przenośnym zapisywany jest jednak wielką literą, a językoznawcy klasyfikują rzeczownik jako wyraz z pogranicza nomen proprium i nomen appellativum (zob. Matkowski 2003: 39).

	liczba pojedyncza
M.	midas
D.	midasa
C.	midasowi
B.	midasa
N.	midasem
Ms.	midasie
W.	midasie

- przykłady użycia:

Szanowni Państwo oddaliście te wybory w ręce Sasina. My tutaj na niego mówimy „odwrócony Midas”. No bo jak Państwo wiecie, wszystko cze-

go się dotknie, zamienia się... Nie zamienia się w złoto w każdym razie – powiedział Cezary Tomczyk. [źródło: www.wiadomosci.wp.pl]

To król Midas polskiego sportu. Czego się nie dotknie zamienia się w złoto. Kiedyś pracował w naszej Uczelni i pamiętamy, że jego prorocstwa okazywały się zawsze prawdą. Jak tylko zobaczył Anitę Włodarczyk powiedział „To jest mistrzyni olimpijska”, o Pawle Fajdku „To jest mistrz świata” – mówił prof. Krzysztof Kusy, kierownik Zakładu Lekkiej Atletyki i Przygotowania Motorycznego, przedstawiając dra Czesław Cybulskiego, który wczoraj wygłosił wykład w AWF. [źródło: www.old.awf.poznan.pl]

mn

MIKOŁAJKI

- znaczenie:

Święto obchodzone 6 grudnia w dzień świętego Mikołaja. Legenda głosi, że arcybiskup Mikołaj podarował pieniądze na posag dla trzech ubogich sióstr, aby umożliwić im zamążpójście. Pieniądze wrzucał przez komin (w innej wersji legendy przez okno), a sakiewki wpadły do suszących się na kominie skarpetek dziewcząt. Stąd zwyczaj wkładania drobnych upominków do skarpet lub butów. Niekiedy zostawia się też prezenty pod poduszką.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju niemęskoosobowego, używany wyłącznie w liczbie mnogiej. Nazwy *andrzejki*, *mikołajki*, *sylwester*, *walentynki* piszemy małą literą.

	liczba mnoga
M.	mikołajki
D.	mikołajek
C.	mikołajkom
B.	mikołajki
N.	mikołajkami
Ms.	mikołajkach
W.	mikołajki

- przykłady użycia:

Coraz bliżej święta, ale zanim zajmiesz się polowaniem na karpia, musisz wybrać prezent na mikołajki. Wybór prezentu na mikołajki dla chłopaka to trudny orzech do zgryzienia, a przecież nie jesteś Dziadkiem do Orze-

chów. Nie bój się, prezent na mikołajki nie jest tak straszny jak spotkanie z Królem Myszy. Pomożemy Ci wybrać oryginalny prezent na mikołajki dla chłopaka i dziewczyny: prezent na mikołajki, który nie będzie miał sobie równych nawet w Krainie Słodczy! [źródło: www.nadwyraz.com]

Święty Mikołaj w Niemczech ma dwie postaci. W mikołajki zjawia się Nikolaus, czyli starszy, szczupły Pan, bardziej przypominający biskupa (tak jak to znamy z historii). Z kolei w święta Bożego Narodzenia, w północnych, środkowych i wschodnich Niemczech, przychodzi jego większy kolega – Weinachtsmann. Ta postać jest bardzo podobna do Mikołaja, którego znamy w Polsce – starszy, siwy pan, u boku z reniferami i elfami. [źródło: www.avoria.com.pl]

mn

MOKKA (RZADZIEJ: MOCCA, MOCHA)

- znaczenie:

Mokka to określenie kawy o smaku czekolady, a także napoju będącego połączeniem kawy i gorącej czekolady, mleka lub lodów. W szerszym znaczeniu może być też stosowane jako synonim kawy. Eponim pochodzi od określenia odmiany kawy, które z kolei wywodzi się od nazwy geograficznej portu Al Mokha w Jemenie – jednego z największych eksporterów kawy, z którego sprowadzano kawowe ziarna o czekoladowym aromacie. [źródło: www.kawa-z-mlekiem.pl]

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego używany w liczbie pojedynczej, rzadziej w mnogiej, zapisywany zawsze małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	mokka	mokki
D.	mokki	mokk
C.	mokce	mokkom
B.	mokkę	mokki
N.	mokką	mokkami
Ms.	mokce	mokkach
W.	mokko, mokka	mokki

- przykłady użycia:

Mokka to prosty, słodki napój kawowy z dużą ilością mleka i czekolady, często podawany pod apetyczną chmurką bitej śmietany, posypanej gorz-

kim kakao lub szczyptą aromatycznego cynamonu. Istnieje wiele przepisów i teorii dotyczących przygotowywania mokki. [źródło: <https://www.coffeedesk.pl/blog/>]

mg

MOLOCH

- znaczenie:

Coś wielkiego oraz potężnego. Także duża instytucja, której działanie nie jest efektywne oraz ogromne, przytłaczające miasto bądź osiedle. Eponim pochodzi od imienia nienasyconego bóstwa, któremu Kartagińczycy składali w ofierze własne dzieci.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje w liczbie pojedynczej i mnogiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	moloch	molochy
D.	molocha	molochów
C.	molochowi	molochom
B.	molocha	molochy
N.	molochem	molochami
Ms.	molochu	molochach
W.	molochu, moloch	molochy

- przykłady użycia:

PiS zbudował wokół Orlenu prawdziwy moloch. To nie jest bezpieczne integrowanie tyłu spółek pod jedną ręką. Ponadto sprzedał kapitałowi zagranicznemu znaczne części Lotosu. [źródło: www.forsal.pl]

Gdy mowa o największych miastach, na myśl naturalnie przychodzą amerykańskie kolosy, jak choćby Nowy Jork czy Los Angeles. A co z Azją? Tak, także tam nie brakuje wielkich metropolii. Japońskie Tokio, indonezyjska Dżakarta, chińskie Guangzhou-Foshan i Szanghaj – to prawdziwe molochy. [źródło: www.national-geographic.pl]

mn

MONETA

- znaczenie:

Metalowy pieniądz, najczęściej okrągły, o określonej wadze, wymiarach i umownej wartości. Składa się z awersu (głównej strony monety, na polskich monetach, niezależnie od ich nominału, na awersie znajduje się orzeł) i rewersu (na którym znajduje się nominał monety). Nazwa pochodzi od przydomka rzymskiej bogini Junony (Monety), patronki handlu i bogactwa. W jej świątyni na Kapitolu bito pieniądze, które nazwano przydomkiem bogini (monety).

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, zapisywany zawsze małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	moneta	monety
D.	monety	monet
C.	monecie	monetom
B.	monetę	monety
N.	monetą	monetami
Ms.	monecie	monetach
W.	moneto, moneta	monety

- przykłady użycia:

Denar „Princes Polonie” to moneta wyjątkowa, wyemitował ją pierwszy król Polski – Bolesław Chrobry. Na obu stronach monety widnieje napis „PRINCES POLONIE”, co znaczy: Książę Polski. Jest to pierwsza moneta z nazwą Polski! To jednocześnie najstarszy zapis nazwy naszego kraju, pochodzący z ziem polskich. [źródło: www.skarbnicanarodowa.pl/]

Masz jakieś monety? Zabrakło mi drobnych na bilet autobusowy. [źródło: opracowanie własne]

mg

MOUNT EVEREST

- znaczenie:

Szczyt czegoś, najwyższy stopień, górna granica. Używane w celu zaznaczenia osiągnięcia maksimum swoich możliwości bądź przekrocze-

nia pewnej bariery. Często stosowane w kolokacjach, np.: *mount everest* głupoty, *mount everest produktywności*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej, pisany w znaczeniu przenośnym małą literą. Przez użytkowników internetu częściej błędnie zapisywany wielką literą, chociaż w tym znaczeniu nie oznacza nazwy góry, lecz odnosi się do jej cech szczególnych: wielkości, wysokości.

	liczba pojedyncza
M.	mount everest
D.	mount everestu
C.	mount everestowi
B.	mount everest
N.	mount everestem
Ms.	mount evereście
W.	mount evereście, mount everest

- przykłady użycia:

Wielki podróżnik pan Mariusz jednak coś osiągnął podczas tej wyprawy. Zdobył Mount Everest bezczelności. [źródło: Portal X]

Donald Tusk nie będzie kandydował na przewodniczącego Komisji Europejskiej ani na inną prominencką posadę, bo jego szczytem, to znaczy Mount Everestem marzeń, jest bycie premierem, i to premierem III RP. [źródło: www.niezalezna.pl]

- synonim: himalaje

mn

NAPOLEONKA

- znaczenie:

Ciasto z ciasta francuskiego z kremem śmietanowym lub budyniem; nazwa prawdopodobnie pochodzi od przymiotnika *neapolitański* (fran. *napolitain*), utworzonego od nazwy miasta *Neapol*. W wielu krajach europejskich przekręcano nazwę popularnego ciasta do tego stopnia, że skojarzono je z imieniem Napoleona Bonapartego, tym samym w jęz. polskim utrwaliła się nazwa *napoleonka*, choć ciasto bywa też nazywane *kremówką*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	napoleonka	napoleonki
D.	napoleonki	napoleonek
C.	napoleonce	napoleonkom
B.	napoleonkę	napoleonki
N.	napoleonką	napoleonkami
Ms.	napoleonce	napoleonkach
W.	napoleonko, napoleonka	napoleonki

- przykłady użycia:

Co NAPOLEONKA ma wspólnego z NAPOLEONEM? Jak to co? Francuskość! NAPOLEONKA – w tych miejscach, w których nie jest wypełniona kremem, budyniem lub bitą śmietaną – składa się z cieniutkich blacików ciasta francuskiego, a znana jest co najmniej od końca XVIII wieku. Najbardziej zaś znanym XIX-wiecznym Francuzem był Napoleon I. Niechaj więc najlepsze francuskie ciastko weźmie imię od najznamienitszego Francuza! [źródło: www.nck.pl]

W różnych miejscach świata określana jest różnymi nazwami, jednak napoleonka jest tylko jedna! Płaty ciasta francuskiego przełożone kremem w Polsce znane też jako kremówka lub kremówka papieska, która od lat gości w kanonie rodzimych wypieków. [źródło: www.cukierniasowa.pl]

Jaglana mini napoleonki z trzech składników [źródło: www.veganbanda.pl]
en-p

NARCYZ

- znaczenie:

Człowiek zakochany w sobie, zapatrzony w siebie, egocentryczny, ubóstwiający siebie, uznający się za najpiękniejszego; eponim powstał od imienia *Narcyz* – w mitologii greckiej był to młody myśliwy o ogromnej urodzie, zakochany w swoim wyglądzie, miał żyć, dopóki nie ujrzałby własnego odbicia w wodzie. Wyraz wieloznaczny – *narcyz* to także gatunek kwiatów żółtego koloru; przymiotnik określający cechy ludzkie właściwe narcyzowi to *narcystyczny* ‘zachowujący się jak narcyz’.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej; w liczbie mnogiej występuje w rodzaju męskoosobowym (formy nie-deprecjatywne) i w rodzaju niemęskoosobowym (formy deprecjatywne); nacechowany negatywnie, wyraża dezaprobatę lub wyśmianie zachowania właściwego narcyzowi; eponim zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	narcyz	narczyzi, narcyzowie, narcyzy
D.	narcyza	narcyzów
C.	narcyzowi	narcyzom
B.	narcyza	narcyzów
N.	narcyzem	narcyzami
Ms.	narcyzie	narcyzach
W.	narcyzie	narczyzi, narcyzowie, narcyzy

- przykłady użycia:

Nie oszukuj się, narcyz nie kocha Ciebie, narcyz kocha wyłącznie siebie (...) Narcyz wykorzystuje innych do osiągnięcia własnych celów (...) Związek z narcyzem to piekło [źródło: www.psychologianawynos.pl]

Narczyzi często manipulują innymi, aby zaspokoić swoje potrzeby emocjonalne i uzyskać potwierdzenie swojej wartości. Chociaż mogą wydać się pewni siebie, ich zachowanie wynika często z głębokiej niepewności. [źródło: www.spokojwglowie.pl]

en-p

NESKA

- znaczenie:

Potoczna nazwa kawy rozpuszczalnej (instant). Określenie to pochodzi od nazwy firmy Nescafé, która jako pierwsza wyprodukowała kawę tego typu. W powszechnym użyciu wyraz oznacza każdą kawę rozpuszczalną, niezależnie od jej producenta.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany niemal wyłącznie w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	neska	neski
D.	neski	nesk
C.	nesce	neskom
B.	neskę	neski
N.	neską	neskami
Ms.	nesce	neskach
W.	nesko, neska	neski

- przykłady użycia:

Kawa rozpuszczalna w Polsce pojawiła się w 1969. Umieszczona była w małej puszcze pod nazwą Marago. Nie cieszyła się ona zbyt dużą popularnością, bo po prostu była bardzo niesmaczna. W Pewexie można było nabyć rozpuszczalną kawę Nescafe potocznie nazywaną neska z PRL. [źródło: www.dzbanherbaty.pl/]

Moja babcia codziennie rano wypijała na śniadanie filiżankę neski. Ja też bardzo lubię neskę, ale piję ją wieczorem. [źródło: opracowanie własne] mg

NESTOR

- znaczenie:

Najstarsza osoba w jakiejś grupie, także rodzinie. Ktoś cieszący się w otoczeniu dużym szacunkiem i będący autorytetem. Eponim pochodzi od imienia bohatera *Iliady* Homera, najstarszego wojownika walczącego pod Troją.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje w liczbie pojedynczej i mnogiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	nestor	nestorzy
D.	nestora	nestorów
C.	nestorowi	nestorom
B.	nestora	nestorów
N.	nestorem	nestorami
Ms.	nestorze	nestorach
W.	nestorze	nestorzy

- przykłady użycia:

Po wakacjach 2017 zobaczymy ostatnie odcinki „M jak miłość” z Witoldem Pyrkoszem. Jak umrze nestor rodu Mostowiaków? Co zaplanowali scenarzyści? Tajemnicę w jednym z wywiadów zdradziła Teresa Lipowska, czyli serialowa Barbara Mostowiak. [źródło: www.rozrywka.radiozet.pl]

Tadeusza Rolke i Chrisa Niedenthala nie trzeba nikomu przedstawiać. Obaj są nestorami rodzimej fotografii, obaj w centrum swoich zainteresowań stawiają człowieka. [źródło: www.kmag.pl]

mn

NIKIFOR

- znaczenie:

Artysta ludowy, ktoś, kto zajmuje się sztuką mimo braku formalnego wykształcenia w tym kierunku, samouk, autor tzw. sztuki naiwnej. Eponim pochodzi od imienia łemkowskiego malarza, przedstawiciela prymitywizmu – Nikifora Krynickiego. Naprawdę nazywał się Epifaniusz Dworniak.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest imieniem, lecz określeniem osoby o określonym fachu i zawodowym przygotowaniu do jego wykonywania. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	nikifor
D.	nikifora
C.	nikiforowi
B.	nikifora
N.	nikiforem
Ms.	nikiforze
W.	nikiforze

- przykłady użycia:

Był „Nikiforem polskiej literatury” i wiecznym włóczęgą. Nie pasował do PRL-u, podążał za marzeniem: Jan Papuga. [źródło: www.tygodnik-powszechny.pl]

Imię pochodzenia greckiego, oznacza „niosący zwycięstwo”. Imię to nosił będący analfabeta, genialny malarz samouk – słynny Nikifor Krynicki, jeden z najwybitniejszych twórców tzw. sztuki naiwnej. Na swoich obrazach podpisywał się „Matejko” lub „Netyfor”. Współczesny Nikifor rzeczywiście nie lubi światowego życia. Obcy jest mu pośpiech i walka o materialne przedmioty tego świata. Ma małe oczekiwania, robi to co lubi, nie oczekuje pochwał, ani nagród. [źródło: www.niebieskiepudelko.pl]

mn

NIKOTYNA

- znaczenie:

Organiczny związek chemiczny zawarty w liściach i korzeniach tytoniu. Jego nazwa pochodzi od nazwiska Jeana Nicota, francuskiego ambasadora w Portugalii, który w XVII wieku sprowadził tytoń na dwór francuski.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, występuje zwykle w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	nikotyna	nikotyny
D.	nikotyny	nikotyn
C.	nikotynie	nikotynom
B.	nikotyń	nikotyny
N.	nikotyń	nikotynami
Ms.	nikotynie	nikotynach
W.	nikotyno, nikotyna	nikotyny

- przykłady użycia:

Mechanizm działania nikotyny w mózgu na układ dopaminergiczny, przypomina mechanizm działania kokainy, heroiny i amfetaminy. W rankingu uzależnienia od substancji psychoaktywnych stwierdzono, że nikotyna uzależnia silniej niż heroina, kokaina, alkohol, kofeina i marihuana. [źródło: www.zdrowie.walbrzych.pl]

Woreczki z nikotyń bywają potocznie określane mianem „snusów”, ale tak naprawdę nimi nie są. Oryginalne snusy zawierają tytoń i są obecnie zakazane w prawie wszystkich krajach Unii Europejskiej – z wyjątkiem Szwecji. Woreczki nikotynowe zawierają nikotyń oraz substancje, które ją uwalniają, a także aromaty. [źródło: www.rp.pl]

mg

OBRONA CZĘSTOCHOWY

- znaczenie:

Wyrażenie nawiązuje do obrony klasztoru paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie i trwającego 40 dni oblężenia przeważających wojsk szwedzkich (podczas tzw. potopu szwedzkiego w 1655 roku). Wydarzenie to miało charakter symboliczny, podkreślany zwłaszcza przez literaturę – szczególną rolę odgrywa tu *Potop* H. Sienkiewicza. Współcześnie stosowane odnosi się do rywalizacji sportowej, np. piłki nożnej, i oznacza skupienie się na zaciętej, często chaotycznej obronie korzystnego wyniku.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie występuje wyłącznie w liczbie pojedynczej, składa się z rzeczownika i nazwy własnej (urbonimu) występującej zawsze w dopełniaczu (obrona kogo? czego?).

	liczba pojedyncza
M.	obrona Częstochowy
D.	obrony Częstochowy
C.	obronie Częstochowy
B.	obronę Częstochowy
N.	obroną Częstochowy
Ms.	obronie Częstochowy
W.	obrono Częstochowy, obrona Częstochowy

- przykłady użycia:

W końcu rywalizacji trwało totalne oblężenie, a w polu karnym Rakowa odbywała się prawdziwa obrona Częstochowy. Minimalne pomyłki strzelców Piasta sprawiły, że częstochowianie dowieźli korzystny rezultat do ostatniego gwizdka. [źródło: www.gliwice.eu/aktualnosci/miasto]

W polskim słowniku piłkarskim hasło “obrona Częstochowy” oznacza zwykle głęboką defensywę i modlenie się o korzystny wynik. Raków może i się modlił, ale przede wszystkim pracował. Częstochowianie starali się grać średnim pressingiem i agresywnie doskakiwali do wkraczających na ich połowę przeciwników. [źródło: www.newonce.net]

mg

ODJANIEPAWLAĆ

- znaczenie:

Zrobić coś nieoczekiwanego, niespodziewanego. Także zrobić coś, co wywołało ogólny szok i zdziwienie. Czasownik został utworzony od imienia papieża Jana Pawła II i pierwotnie oznaczał przesadne kultywowanie czegoś, nadmiar. Obecnie zwrot oderwał się semantycznie od osoby Ojca Świętego, ale nadal zalecane jest używanie go tylko w gronie osób, które dobrze znamy i wiemy, że nie poczują się nim urażone (www.babaoxford.pl).

- komentarz gramatyczny:

Czasownik odrzeczownikowy *odjaniepawlać* powstał z połączenia przyimka *od-*, formy wołacza imienia Jan Paweł oraz końcówki bezokolicznika *-ać*. Może występować w aspekcie niedokonanym – *odjaniepawlać* lub dokonanym – *odjaniepawlić*. Należy do koniugacji *-am, -asz* (*ja odjaniepawlam, ty odjaniepawlasz*).

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
(ja)	odjaniepawlam	(my)	odjaniepawlamy
(ty)	odjaniepawlasz	(wy)	odjaniepawlacie
on, ona, ono pan, pani	odjaniepawla	oni, one państwo	odjaniepawlą

- przykłady użycia:

Co tam się odjaniepawla? PWN popisuje się RIGCZem i na młodzieżowe słowo roku wybiera „XD” [źródło: www.wprost.pl]

„Co tu się odjaniepawla? Mam kremówek cały pawlacz” – lokalny artysta śpiewa o Wadowicach. Nie wszystkim się podoba. [źródło: www.krakow.wyborcza.pl]

mn

ODKRYĆ AMERYKĘ

- znaczenie:

Powiedzieć lub zrobić coś, co jest mało oryginalne, mimo że samemu uważa się swoją wypowiedź lub zachowanie za odkrywcze i nowatorskie; w związku wyrazów występuje czasownik *odkryć* i toponim *Ameryka* – tu funkcjonujący jako nazwa kontynentu, ponieważ wyrażenie to nawiązuje do odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba w 1492 roku, ma jednak

znaczenie odwrotne, używane jest ironicznie; związek ten równie często jest także używany w formie przeczącej *nie odkryć Ameryki* w znaczeniu ‘nie powiedzieć niczego ważnego, ciekawego, odkrywczego’ (por. przykłady użycia poniżej); oba warianty *odkryć Amerykę* ‘powiedzieć coś oczywistego’ i *nie odkryć Ameryki* ‘nie powiedzieć niczego nowego’ służą wyrażeniu krytyki czyjejś wypowiedzi.

- komentarz gramatyczny:

Czasownik *odkryć* należy do koniugacji *-ę, -esz*; jest czasownikiem dokonanym, a jego niedokonanym wariantem jest czasownik *odkrywać* należący do koniugacji *-am, -asz*; wymaga dopełnienia w bierniku – i taką formę przyjmuje rzeczownik rodzaju żeńskiego *Ameryka*, rzeczownik ten w omawianym związku wyrazowym funkcjonuje wciąż jako nazwa własna, dlatego pisany jest wielką literą.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
(ja)	odkryję Amerykę	(my)	odkryjemy Amerykę
(ty)	odkryjesz Amerykę	(wy)	odkryjecie Amerykę
on, ona, ono pan, pani	odkryje Amerykę	oni, one państwo	odkryją Amerykę

- przykłady użycia:

Odkryłeś Amerykę. Gdy używamy tego zwrotu wyrażamy zdziwienie, że ktoś o czymś nie wiedział lub jest to synonim „no wow” czyli ja o tym wiedziałem. [źródło: www.miejski.pl]

Tematem było „Przeciwdziałanie alkoholizmowi i uzależnieniom narkotykowym na terenie powiatu chrzanowskiego”. Jednak po ponad godzinnych obradach zaproszeni goście zaczęli się nudzić. – Znowu odkryli Amerykę, że ludzie piją a młodzież sięga po narkotyki. – Nie wiem, po co są takie spotkania. [źródło: NKJP, Hokej kontra narkotyki?, Gazeta Krakowska, 2002, za WSJP]

en-p

ODYSEJA

- znaczenie:

Długotrwała wędrówka, często dłuższa, niż zakładano. Tułaczka pełna przygód. Określenie pochodzi od imienia mitologicznego bohatera Odyseusza, który wyruszył z rodzinnej Itaki na wojnę i wrócił po dwudziestu latach, z czego dziesięć zajęła mu podróż do domu. Określenie może

dotyczyć dosłownej lub metaforycznej wędrówki, czasami jest także metaforą ludzkiego życia.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, używany w liczbie pojedynczej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	odyseja
D.	odysei
C.	odysei
B.	odyseję
N.	odyseją
Ms.	odysei
W.	odysejo, odyseja

- przykłady użycia:

Początek jego odysei przedstawia kolejne wymuszone przemieszczenia z Syrii przez Liban i Jordanię do Turcji. Wszędzie towarzyszy mu nadzieja tymczasowości tego stanu, ale cóż – z przekraczaniem kolejnych granic status uchodźcy przylega do niego coraz mocniej. [źródło: www.nerdheim.pl]

Odyseja to metafora ludzkiego życia, pełna prób i wyzwań. [źródło: talentspot.com.pl]

mn

OKSFORDY

- znaczenie:

Klasyczne skórzane buty w eleganckim stylu, najczęściej męskie, mające smukły fason; nazwa pochodzi od nazwy miejscowej *Oksford* – miasta uniwersyteckiego w Wielkiej Brytanii. Dawniej w Polsce nazywano je też *wiedenkami*. Wersja obuwia damskiego nazywana jest oksfordkami.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik używany wyłącznie w liczbie mnogiej, pisany zawsze małą literą.

	liczba mnoga
M.	oksfordy
D.	oksfordów
C.	oksfrodami
B.	oksfordy
N.	oksfordami
Ms.	oksfordach
W.	oksfordy

- przykłady użycia:

Oksfordy męskie w kolorze czarnym to formalne buty, które chętnie zakładane są m.in. na ślub [źródło: www.eleganckipan.com.pl]

Przewodnik po stylu: jak nosić oksfordy tej wiosny? [źródło: www.melvin-hamilton.pl]

Podsumowując, buty oksfordy spełniają wszystkie zasady klasycznej męskiej elegancji. Doskonale nadają się do noszenia podczas okazji formalnych, ale nie brak im uniwersalności: możemy zakładać je również na mniej oficjalne okazje. [źródło: www.milermenswear.com]

en-p

OSKAREK

- znaczenie:

Młody chłopak pochodzący z bogatej rodziny, ma powodzenie u przedstawicielek płci przeciwnej. Przywiązuje dużą wagę do wyglądu i modnego ubioru, chwali się posiadaniem pieniędzy, mimo że sam ich nie zarobił, a jedynie dostał od rodziców. Żeńskim odpowiednikiem *oskarka* jest *julka*. Te dwa rzeczowniki używane są także razem jako określenie grupy nastolatków – *julki i oskarki*. Niekiedy poprzedzane wyrazem typowy: *typowy oskarek*. Nacechowane negatywnie, często pobłażliwe lub prześmiewcze.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest imieniem, lecz określeniem osoby zachowującej się w specyficzny sposób. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	oskarek	oskarki
D.	oskarka	oskarków
C.	oskarkowi	oskarkom
B.	oskarka	oskarki
N.	oskarkiem	oskarkami
Ms.	oskarku	oskarkach
W.	oskarku	oskarki

- przykłady użycia

Jak nie znacie Julki i Oskarka to oznacza, że jesteście zbyt młodzi na Twittera. [źródło: Portal X]

Czy Julki i oskarki są wnukami Januszów i Grażyn? O stereotypach przynoszonych przez imiona opowie Katarzyna Kłosińska. [źródło: www.radio357.pl]
mn

PAMPERS, PAMPERSI

- znaczenie:

Określenie odnoszące się do grupy młodych, konserwatywnych dziennikarzy skupionych wokół W. Walendziaka w okresie, gdy pełnił on funkcję szefa Telewizji Polskiej (lata 90. XX wieku). Współcześnie lekceważące określenie młodego, niedoświadczonego pracownika lub polityka. Inne znaczenie eponimu to 'pielucha z majtkami do jednorazowego użytku' [zastrzeżony znak towarowy], źródło: SJP PWN.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, posiada formy obu liczb, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	pampers	pampersi, pampersy
D.	pampersa	pampersów
C.	pampersowi	pampersom
B.	pampersa	pampersów
N.	pampersiem	pampersami
Ms.	pampersie	pampersach
W.	pampersie	pampersi, pampersy

- przykłady użycia:

To tylko niektóre, bardziej znane nazwiska ekipy Walendziaka. “Pampersi” tworzą coś na kształt “spółdzielni” wzajemnie promującej się na stanowiska. [źródło: <https://www.tygodnikprzeklad.pl/nowy-najazd-pamper-sow/>]

Kiedy w latach 50. XX wieku firma Procter & Gamble wprowadziła na rynek pieluszki pod nazwą Pampers, nikt się nie spodziewał, że tej nazwy używać będzie niebawem cały świat. *Pampersy* mocno wryły się w świadomość ludzi i aktualnie kojarzone są z dowolnymi jednorazowymi pieluszkami dostępnymi na rynku. [źródło: www.niestatystyczna.pl]

mg

PANACEUM

- znaczenie:

Uniwersalne lekarstwo na wszystkie choroby, sposób, który zapobiega wszystkim problemom i życiowym trudnościom. Wyraz wywodzi się od imienia greckiej bogini Panacei (Panakeji), która uzdrawiała chorych za pomocą ziół.

- komentarz gramatyczny:

Wyraz ma identyczną formę we wszystkich przypadkach w liczbie pojedynczej, rzadko używany w liczbie mnogiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	panaceum	panacea
D.	panaceum	panaceów
C.	panaceum	panaceom
B.	panaceum	panacea
N.	panaceum	panaceami
Ms.	panaceum	panaceach
W.	panaceum	panacea

- przykłady użycia:

Owoce, po które sięgamy każdego dnia, mają ogromny wpływ na to, jak się czujemy psychicznie oraz fizycznie. Odgrywają one sporą rolę w dbaniu o zdrowie. To panaceum na rozmaite schorzenia i stres, a przy tym smaczna przekąska, która zaspokaja głód i dodaje energii. [źródło: www.lifeberry.pl]

Ludzie od wieków szukali cudownych leków przeciwko wszystkim chorobom. Takie medykamenty nazywano *panaceami* od imienia Panakeji, jednej z córek Eskulapa – antycznego boga medycyny i lekarzy – która podobno potrafiła uleczyć każdą dolegliwość za pomocą ziół i kwiatów. Wśród nowożytnych panaceów stosowanych w całej Europie znalazły się driakiew, teriak i mitrydat. [źródło: www.wilanow-palac.pl]

mg

PANIKA

- znaczenie:

Ogromny, paraliżujący strach. Zwykle niespodziewany i niepoahamowany, prowadzący do chaotycznych działań i nielogicznego zachowania. Eponim pochodzi od imienia greckiego bożka – *Pana*, który ścigał nimfy w lesie, wydając przy tym przeraźliwe wrzaski.

- komentarz gramatyczny

Rzeczownik rodzaju żeńskiego używany wyłącznie w liczbie pojedynczej i zapisywany małą literą. Często stosowany z czasownikiem w konstrukcjach typu: *dostawać/dostać ataku paniki*, *wpadać/wpaść w panikę*. Od rzeczownika można utworzyć także czasownik: *panikować/spanikować*.

	liczba pojedyncza
M.	panika
D.	paniki
C.	panice
B.	panikę
N.	paniką
Ms.	panice
W.	paniko, panika

- przykłady użycia:

Szybsze bicie serca, przyspieszony oddech i zawroty głowy – to tylko niektóre z objawów paniki. Łatwo można pomylić je z symptomami ataku serca lub udaru. Jak rozpoznać panikę? Jak radzić sobie z napadami lęku? [źródło: www.cefarm24.pl]

Ataki paniki (lęk paniczny, zespół lęku napadowego) to rodzaj zaburzenia lękowego charakteryzującego się występowaniem epizodów gwałtownego, silnego lęku bądź strachu, któremu towarzyszą objawy somatyczne

oraz poznawcze. Taki dyskomfort pojawia się nagle i szybko narasta, najczęściej trwa od kilku do kilkunastu minut (nie dłużej niż dwie godziny). [źródło: www.doz.pl]

mn

PCIM

- znaczenie:

Miejscowość, w której nic się nie dzieje i nie ma żadnych perspektyw rozwoju. Negatywne określenie wsi lub małego miasteczka. Eponim pochodzi od nazwy małej miejscowości w Małopolsce.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest nazwą konkretnego miejsca, lecz przestrzeni wyróżniającej się pewnymi cechami. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą. Nacechowany negatywnie.

	liczba pojedyncza
M.	pcim
D.	pcimia
C.	pcimiowi
B.	pcim
N.	pcimem
Ms.	pcimiu
W.	pcimiu

- przykłady użycia:

W mojej młodości w Poznaniu mówiło się o „elegantach z Mosiny” (miasteczko pod Poznaniem), ojciec przy brydżu ponaglał czasem mówiąc „w Pikutkowie dnieje”, Pcim istniał w języku jako jakaś straszna dziura na krańcach świata. Warszawiacy mówili dziwne rzeczy o Wołominie. Te nazwy różnych wsi i miasteczek były przywoływane jako symbol zacofania, a zarazem naszej światowej wyższości. [źródło: www.listyznasze-gosadu.pl]

Zdaje się, że do potocznego języka można wprowadzić określenie „so-kólska absencja”, podobnie jak się do potocznej mowy dostał Pcim, Berdyczów, Pacanów. itp. [źródło: www.coryllus.pl]

mn

PENELOPA

- znaczenie:

Wierna żona, cierpliwie czekająca na męża nawet przez długie lata. Eponim pochodzi od imienia żony *Odyseusza* – głównego bohatera *Odysei* Homera. Penelopa nie zgadzała się na ponowne zamążpójście – żeby tego uniknąć, obiecała, że zgodzi się na ślub, kiedy ukończy szatę dla swojego teścia. Kobieta tkła ją w ciągu dnia, ale pruła w nocy, przez co praca nie została wykonana przez 20 lat.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, występuje w liczbie pojedynczej i mnogiej, choć liczba pojedyncza jest częściej używana. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest imieniem osoby, lecz określeniem kogoś zachowującego się w pewien sposób. Często poprzedzany przymiotnikiem wierna – *wierna penelopa*. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	penelopa	penelopy
D.	penelopy	penelop
C.	penelopie	penelopom
B.	penelopę	penelopy
N.	penelopą	penelopami
Ms.	penelopie	penelopach
W.	penelopo	penelopy

- przykłady użycia:

Z tradycji homeryckiej Penelopa jest tą, która czeka, kręcąc i odwlekając płótno, na powrót męża. Współczesna Penelopa różni się od starożytnej. Często w dzisiejszych czasach Penelopa jest piękną, bardzo mądrą, pewną siebie, odnoszącą sukcesy, ale która łączy się z mężczyzną, który ma inny związek, często rodzinę. Wciela się zatem w rolę kochanki, która czeka, aż jej mężczyzna się uwolni. [źródło: www.centroditerapiastrategica.com]

Postać Penelopy stała się w literaturze także wzorem do naśladowania, do tej pory postać wiernej, kochającej żony, która czeka na powrót swojego męża kojarzy się właśnie z jej postacią. Wiedziała ona bowiem, kto jest jej przeznaczony i nie dopuszczała do siebie innych mężczyzn. [źródło: www.poezja.org]

mn

PICASSO

- znaczenie:

Wybitny malarz. Prześmiewczo i ironicznie także osoba, która nie ma talentu malarskiego, artystycznego. Pablo Picasso był jednym z twórców kubizmu, czyli nurtu malarskiego odrzucającego reguły perspektywy oraz dążącego do geometrycznego uproszczenia składowych kompozycji.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany jest zazwyczaj w liczbie pojedynczej. W metaforycznym znaczeniu może dotyczyć dowolnej osoby, która wyróżnia się współcześnie jako wyjątkowo utalentowany malarz. Onim Picasso uległ procesowi apelatywizacji, a w konsekwencji przestał identyfikować konkretną osobę – stał się niemal wyrazem pospolitym i zyskał znaczenie metaforyczne. Przez użytkowników języka nawet w znaczeniu przenośnym zapisywany jest jednak wielką literą, a językoznawcy klasyfikują rzeczownik jako wyraz z pogranicza nomen proprium i nomen appellativum (zob. Matkowski 2003: 39).

	liczba pojedyncza
M.	picasso
D.	picassa
C.	picassowi
B.	picassa
N.	picassem
Ms.	picassie
W.	picasso

- przykłady użycia:

Dziś w galerii Silva Rerum zawisły prace Tadeusza Gałdy, jednego z bardziej znanych i wybitnych malarzy regionalnych – określanym jako współczesny Picasso – którego promienie sławy sięgają daleko poza Jelenią Górę. [źródło: jelonka.com]

Nie żebym był złośliwy, ale Ceed jedynka to jeszcze chyba nie jest ciekawe auto ;)

Pełna zgoda, chodziło mi tylko o to że po takiej operacji to już w sumie może będzie. Może to był jakiś współczesny Picasso [źródło: volvorwd.pl]

mn

PILZNER

- znaczenie:

Jasne piwo marki Pilsner Urquell, produkowane w Pilźnie w Czechach (czes. *Pilzeň*), piwo typu lager, co oznacza typ piwa fermentacji dolnej; oryginalna receptura piwa Pilsner pochodzi z XIX wieku; eponim utworzono z pierwszego członu nazwy marki *Pilsner*, aktualnie zapisy wskazują użycie w pisowni litery *z* zamiast *s*, jak w nazwie miasta *Pilzno* – *pilzner*. Wcześniejsze sposoby pisowni prezentowały także zapis *pilsner*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	pilzner	pilznery
D.	pilnzera	pilznerów
C.	pilznerowi	pilznerom
B.	pilzner	pilznery
N.	pilznerem	pilznerami
Ms.	pilznerze	pilznerach
W.	pilznerze, pilzner	pilznery

- przykłady użycia:

Każde wielkie dzieło ma swoich naśladowców. Ale nie da się ich porównać z oryginałem. Tak jak w przypadku muzycznych ikon, tak samo w przypadku wspaniałych piw. To właśnie samo sedno historii piwa Pilsner Urquell. Występy Robbiego Williamsa są zawsze wyjątkowe i unikatowe, a to doskonała analogia względem pierwszego na świecie oryginalnego pilznera. [źródło: www.pilsnerurquell.com/pl]

Kto nauczy się pić pilznera, poradzi sobie w całej reszcie piwnego świata, ponieważ gatunek ten łączy cechy wielu gatunków piwa rozsiąanych po całym świecie. [źródło: www.browary-polskie.pl]

Jeśli pić pilznera, to właśnie w takim szkłe. [źródło: www.dzikiedrozdze.wordpress.com]

Pilsner Urquell to pierwszy na świecie złocisty pilzner, źródło inspiracji dla wszystkich pilznerów od 1842 roku. [źródło: www.pilsnerurquell.com/pl]

en-p

PINOKIO

- znaczenie:

Osoba, która ciągle kłamie, w wyniku czego jest uważana przez otoczenie za niegodną zaufania. Eponim pochodzi od imienia bohatera powieści dla dzieci autorstwa Carla Collodiego pod tym samym tytułem. Bohaterem bajki był drewniany pajacyk, któremu rósł nos za każdym razem, gdy mówił nieprawdę.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany jest tylko w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest imieniem, lecz określeniem osoby zachowującej się w specyficzny sposób. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą. Określenie nacechowane negatywnie.

	liczba pojedyncza
M.	pinokio
D.	pinokia
C.	pinokiowi
B.	pinokia
N.	pinokiem
Ms.	pinokiu
W.	pinokio

- przykłady użycia:

Słowo „pinokio” stało się obelgą, synonimem notorycznego łgarza i oszusta. Rosnący nos to oczywisty synonim kłamstwa, tak chętnie wykorzystywany zwłaszcza w politycznej satyrze. Drewniany pajacyk z książki Carla Collodiego został sprowadzony do banalnego symbolu, przemielony i strawiony przez popkulturę, a w najlepszym razie kojarzy się z wesółym chłopczykiem w bawarskich spodenkach z disnejowskiej animacji. [źródło: polityka.pl]

Podobnie jak dzieci kłamią, kiedy chcą uniknąć kary wiedząc, że coś przeszkrobały. Kłamstwo tego typu jest powszechne u dzieci między czwartym a piątym rokiem życia, chociaż my wszyscy wiemy, że tego typu zachowania u niektórych pozostają na dłużej. Istnieje nawet coś, co nazywane jest syndromem Pinokia. [źródło: www.pieknomyslu.com]

mn

PIOTRUŚ PAN

- znaczenie:

Niedojrzały mężczyzna, wieczny chłopiec, który nie chce dorosnąć i wziąć odpowiedzialności za swoje życie. Eponim pochodzi od imienia tytułowego bohatera powieści Jamesa Matthew Barriego. Towarzyszką powieściowego *Piotrusia Pana* jest Wendy, od której imienia pochodzi określenie *syndrom Wendy*, którym nazywane są kobiety wchodzące w związki z takimi mężczyznami.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje tylko w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest nazwą, lecz określeniem osoby charakteryzującej się pewnym zestawem cech. W internecie zapisywane wielką lub małą literą. Określenie negatywne.

	liczba pojedyncza
M.	piotruś pan
D.	piotrusia pana
C.	piotrusiowi panu
B.	piotrusia pana
N.	piotrusem panem
Ms.	piotrusiu panie
W.	piotrusiu panie

- przykłady użycia:

Obecnie w mediach i literaturze popularnej dużo mówi się na temat pielęgnowania swojego wewnętrznego dziecka. Jest to cenna cecha pozwalająca zachować dziecięcą ciekawość. Problem pojawia się, kiedy wewnętrzne dziecko przejmuje kontrolę nad całym życiem. Kiedy dorosły człowiek nie chce lub nie jest zdolny do wzięcia odpowiedzialności za swoje działania, unika zobowiązań i nie umie nawiązać dojrzałych relacji, możemy podejrzewać, że cierpi na syndrom Piotrusia Pana. [źródło: www.luxmed.pl]

Piotruś Pan to dorosły mężczyzna, który nie chce dojrzeć, nie potrafi tworzyć poprawnych relacji, jest uroczy i lubiany przez wszystkich. W większości przypadków relacje Piotrusia Pana są dosyć płytkie, oparte na sympatii i kompletnym braku odpowiedzialności za to, co robi. Osoba z syndromem Piotrusia Pana nie potrafi podjąć decyzji, zwykle przerzu-

całą odpowiedzialność za swoje czyny i niepowodzenia na innych, żyje tu i teraz bez myślenia o tym, jakie konsekwencje wynikają z tego, co robią. [źródło: www.polskieradio.pl]

mn

PISAĆ NA BERDYCZÓW

- znaczenie:

Określenie informujące o tym, że nie chcemy z kimś utrzymywać kontaktu lub że kontakt nie będzie możliwy, znaczące „pisać donikąd”. Jest to znaczenie odmienne od pierwotnego, gdyż Berdyczów, miasto w Ukrainie, znany był z jarmarków i bardzo dobrze działającej poczty, do której przychodziły listy adresowane do przybywających do miasta kupców.

- komentarz gramatyczny:

Czasownik *pisać* należy do koniugacji -ę, -esz (ja *piszę*, ty *piszesz*). Człon rzeczownikowy pozostaje zawsze w bierniku (pisać na kogo? co?) i zapisany jest wielką literą. Zwrot występuje często w formie rozkaznika: *pisz [pan] na Berdyczów*.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
ja	piszę na Berdyczów	my	piszemy na Berdyczów
ty	piszesz na Berdyczów	wy	piszecie na Berdyczów
on, ona, ono pan, pani	pisze na Berdyczów	oni, one państwo	piszą na Berdyczów

- przykłady użycia:

Z racji fachu kupieckiego i natury podróżowania, kupcy znajdowali się w ciągłym ruchu. Jedynym miejscem, w którym prawdopodobnie można było ich odnaleźć i liczyć na odebranie listu (bywali w nim średnio co 2-3 miesiące), był właśnie Berdyczów. Stąd poste restante i ważna rola Berdyczowa w przebiegu informacji handlowej. Współcześnie określenie to zmieniło sens. „Pisać do kogoś na Berdyczów” jest równoznaczne z żartobliwym spławieniem kogoś (daj mi spokój, odczep się, szukaj wiatru w polu, nie znam nowego adresu). [źródło: www.historykon.pl]

mg

PLEJADA

- znaczenie:

Plejady (zawsze w liczbie mnogiej) to gromada gwiazd. Ich nazwa nawiązuje do mitu o Plejadach – siedmiu nimfach, towarzyszkach bogini Artemidy, zamienionych przez Zeusa w gwiazdy. Współcześnie używane słowo oznacza grupę wybitnych lub powszechnie znanych osób. Najczęściej odnosi się do ludzi znanych z mediów, np. aktorów.

- komentarz gramatyczny:

W znaczeniu odnoszącym się do ludzi wyraz używany jest w liczbie pojedynczej i zapisany małą literą, forma liczby mnogiej i zastosowanie wielkiej litery odnoszą się do znaczenia astronomicznego.

	liczba pojedyncza
M.	plejada
D.	plejady
C.	plejadzie
B.	plejadę
N.	plejadą
Ms.	plejadzie
W.	plejado, plejada

- przykłady użycia:

W tym roku po raz dziesiąty tłumy przybyły na Bal Charytatywny „Gwiazdy Dobroczyńności”. Na czerwonym dywanie zaprezentowała się plejada znanych osobistości polskiego kina, telewizji, sportu, muzyki, czy show-biznesu. [źródło: www.fakt.pl/plotki]

Plejada polskich gwiazd lekkoatletyki wystartuje 11 lutego w Atlas Arenie podczas mityngu Orlen Cup Łódź 2020. [źródło: pzla.pl/aktualnosci]

mg

POLEGAĆ (NA KIMŚ) JAK NA ZAWISZY

- znaczenie:

Mieć pewność, że ktoś zachowa się zawsze w określony, pozytywny sposób, dotrzyma danego słowa. Zawisza Czarny był polskim rycerzem znanym z przestrzegania rycerskiego kodeksu honorowego. Rycerz z Garbowa był uważany za wspaniałego wo-

jownika, był także delegatem na Sobór w Konstancji, uczestnikiem wojen z zakonem krzyżackim, Turkami oraz husytami. W kulturze polskiej jego postać kojarzona jest przede wszystkim z powieści Henryka Sienkiewicza *Krzyżacy*, ale bohater pojawia się także na kartach *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego czy *Trylogii husyckiej* Andrzeja Sapkowskiego.

- komentarz gramatyczny:

Koniugacja -am, -asz (ja polegam, ty polegasz). Komponent rzeczownikowy rodzaju męskiego, zawsze występuje w liczbie pojedynczej, w miejscowniku i jest zapisywany wielką literą.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
(ja)	polegam jak na Zawiszy	(my)	polegamy jak na Zawiszy
(ty)	polegasz jak na Zawiszy	(wy)	polegacie jak na Zawiszy
on, ona, ono pan, pani	polega jak na Zawiszy	oni, one państwo	polegają jak na Zawiszy

- przykłady użycia:

To tyle na dziś o Zawiszy Czarnym. Obiecałem Wam, że posłuchamy jeszcze nagrania od Jurka z Ukrainy, oczywiście możecie na mnie polegać jak na Zawiszy, w tej chwili słuchamy już tego nagrania, zapraszam! [źródło: www.realpolish.pl]

Podczas uroczystości dowódca brygady odczytał List od Pana Mateusza Morawieckiego – Prezesa rady Ministrów skierowany do zawisaków: „... Cechuje Was niewzruszona odwaga, nadzwyczajna słowność i lojalność, znakomite wyszkolenie, gotowość do szybkiego i skutecznego działania w obronie granic naszego państwa. Można na Was polegać jak na Zawiszy... I za to dziś, w dniu Waszego święta – pragnę przekazać najwyższe wyrazy uznania. Dziękuję za Waszą sumienną i ciężką pracę...” [źródło: www.wojsko-polskie.pl]

mn

PRYSZNIC

- znaczenie:

Eponim pochodzi od nazwiska niemieckiego hydroterapeuty Vinzenza Prießnitz (Priessnitza), propagatora medycyny naturalnej, przede wszystkim terapii wodnej (wodolecznictwa). W założonym przez niego uzdrowisku leczono m.in. kąpielami i płynną dietą – na jego potrzeby

skonstruował urządzenie, które umożliwiało hartowanie organizmu poprzez polewanie zimną wodą. Współczesny *prysznic* to urządzenie pozwalające na zimną i ciepłą kąpiel, *prysznic* to też nazwa pomieszczenia lub kabiny służących do kąpieli natryskowej. W języku polskim istnieje też metafora *zimny prysznic* oznaczająca niespodziewane, zaskakujące, często przykre zdarzenie, które powoduje, że ktoś traci złudzenia.

W Poznaniu, na placu Wolności znajduje się pomnik Hygei (bogini zdrowia), ufundowany przez hr. Edwarda Raczyńskiego, z tablicą poświęconą W. Priessnitzowi.

- komentarz gramatyczny:

W znaczeniu metaforycznym (wydarzenie) eponim występuje tylko w liczbie pojedynczej, w znaczeniu apelatywnym (przedmiot) w obu liczbach. Zawsze zapisywany jest małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	prysznic	prysznicie
D.	prysznicia	pryszniców
C.	prysznicowi	prysznicom
B.	prysznic	prysznicie
N.	prysznicem	prysznicami
Ms.	prysznicu	prysznicach
W.	prysznicu, prysznic	prysznicie

- przykłady użycia:

Zimne prysznicie są hitem mediów społecznościowych. Rutyna rzekomo wzmacnia odporność, poprawia krążenie, metabolizm, a nawet nastrój. Postanowiłam, że wytestuję to na własnej skórze. Przed dwa tygodnie zaczynałam swój dzień od zimnego prysznicia. Efekty i rozmowa z lekarzem mnie zaskoczyły. [źródło: www.wiadomosci.onet.pl/nauka]

Zimny prysznic zafundowała nam wczoraj drużyna z Rybnika, przegrywamy 56:34 i ten wynik daje nam dużo do myślenia. [źródło: Facebook]

mg

RAMBO

- znaczenie:

Mężczyzna silny, waleczny, odważny, lubi się bić; eponim powstał od nazwiska *Rambo* – John Rambo to tytułowy bohater filmu akcji *Rambo*.

Pierwsza krew z 1982 roku, w którym główną rolę gra amerykański aktor Sylvester Stallone.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego zakończony na -o, jako eponim wyraz ten jest nieodmienny; używany wyłącznie ironicznie, żartobliwie lub pogardliwie; eponim powinien być zapisywany małą literą, jednak użytkownicy internetu zapisują go także wielką literą. Nazwisko popularnego bohatera popkultury – *Johna Rambo* – zapisywane jest wielką literą i powinno być odmieniane zgodnie z zasadami odmiany nazwisk.

- przykłady użycia:

(...) opinia szwedzka powitała go natomiast jako szeryfa-twardziela, nieustraszonego Rambo stojącego na straży prawa [źródło: www.sjp.pwn.pl/korpus/szukaj/rambo, Słownik języka polskiego PWN]

Nie ma mocnych na takiego rambo! [źródło: opracowanie własne]

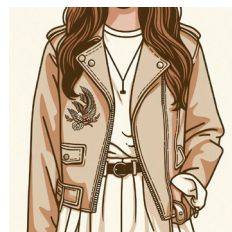
Udajesz kozaka w Internecie? Ale z ciebie rambo [źródło: www.memy.pl]

en-p

RAMONESKA

- znaczenie:

Potoczna nazwa skórzanej kurtki motocyklowej zaprojektowanej w 1928 roku przez Irvinga Schotta. Spopularyzowana przez muzyków (zwłaszcza rockowych) i aktorów (m.in. Marlona Brando). Eponim pochodzi od nazwy amerykańskiego punkrockowego zespołu *The Ramones*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, zazwyczaj występuje w liczbie pojedynczej, zapisywany małą literą (zapis wielką literą odnosi się do nazwy zespołu muzycznego).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	ramoneska	ramoneski
D.	ramoneski	ramonesek
C.	ramonesce	ramoneskom
B.	ramoneskę	ramoneski
N.	ramoneską	ramoneskami
Ms.	ramonesce	ramoneskach
W.	ramonesko, ramoneska	ramoneski

- przykłady użycia:

Ramoneska to klasyka wśród kurtek możesz ją nosić w stylu rockowym, glamour, casualowym, motocyklowym, eleganckim i dziewczęcym. [źródło: www.fashionavenue.pl]

Zamiarem projektantem było stworzenie kurtki motocyklowej, którą nosiliby miłośnicy jazdy na szybkich i głośnych jednośladach. Z czasem kurtki ramoneski pokochali również przedstawiciele różnych subkultur i miłośnicy konkretnych gatunków muzycznych, zwłaszcza punk rocka i heavy metalu. Powszechna nazwa ramoneska pochodzi zresztą od nazwy zespołu muzycznego, który wpisał tę kurtkę w swój wizerunek sceniczny.[źródło: www.zalando.pl]

mg

ROMEO

- znaczenie:

Kochanek, także mężczyzna, który często i łatwo się zakochuje, zabiega o względy kobiety. Eponim pochodzi od imienia głównego bohatera sztuki Wiliama Szekspira – *Romeo i Julia*. W zależności od kontekstu może być neutralny lub prześmiewczy, ironiczny.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje tylko w liczbie pojedynczej. Liczba mnoga jest potencjalna i pojawiła się np. w wierszu *Album* Wisławy Szymborskiej. Nie jest jednak powszechnie stosowana przez użytkowników języka. Wyraz powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest nazwą, lecz określeniem osoby, z którą łączą nas bliskie relacje lub która zachowuje się w charakterystyczny sposób. W internecie zapisywane wielką lub małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	romeo
D.	romea
C.	romeowi
B.	romea
N.	romeem
Ms.	romeo
W.	romeo

- przykłady użycia:

Po tym jak się okazało, że mężczyzna jest piekarzem, zabrano go do lokalnej piekarni. Tam Mark zrobił croissantsy i pokazywał, jak robić chleb według własnego przepisu. Obiecał, że nauczy robić lokalnych mieszkańców rogaliki. Ci z kolei zapewnili, że znajdą mu jakąś dziewczynę. Centrum wolontariatu życzyło francuskiemu Romeo, aby „znalazł swoją prawdziwą miłość”. [źródło: www.wprost.pl]

Bo jedno bez drugiego żyć nie może. Polscy Romeo i Julia w Łatgalii. Pamiętacie historię Romea i Julii? Łatgalska wersja miłości młodych kochanków jest jeszcze bardziej przejmująca. Bardziej, bo tylko on poświęcił życie. Przez głupi przypadek, zrzęczenie losu, zupełnie niepotrzebnie. Bardziej, bo ona nie mogła dalej żyć ziemskim życiem i została zakonnicą. Bardziej, bo minuty zdecydowały o tym, że historia, która miała już szczęśliwe zakończenie, stała się tragedią. A wszystko wydarzyło się naprawdę. I to całkiem niedawno. [źródło: www.niezależna.pl]

mn

RUBENSOWSKIE KSZTAŁTY

- znaczenie:

Kształty ciała świadczące o nadwadze; przymiotnik *rubensowski* powstał od nazwiska Petera Paula Rubensa (1577-1640) – wybitnego flamandzkiego malarza, słynnego m.in. z przedstawiania na obrazach krągłych sylwetek kobiecych.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie składa się z przymiotnika i rzeczownika, używane jest w liczbie mnogiej w rodzaju niemęskoosobowym; oba elementy związku wyrazowego zapisywane są małymi literami.

	liczba mnoga
M.	rubensowskie kształty
D.	rubensowskich kształtów
C.	rubensowskim kształtom
B.	rubensowskie kształty
N.	rubensowskimi kształtami
Ms.	rubensowskich kształtach
W.	rubensowskie kształty

- przykłady użycia:

Rubensowskie kształty oznaczają obfite krągłości a nie bycie otyłym. Wbrew pozorom to spora różnica. [źródło: <https://anonimowe.pl>]

Jestem kobietą o rubensowskich kształtach i absolutnie się tego nie wstydzę. [źródło: <https://anonimowe.pl>]

Petera Paula Rubensa chyba nikomu przedstawiać nie trzeba. W końcu chyba większość z nas wychodzi ze szkół ponadgimnazjalnych, kojarząc barok nie z poezją Morsztyna, ale z wizją pań o „rubensowskich kształtach”. [źródło: <http://www.modnahistoria.pl>]

en-p

SAJGON

- znaczenie:

Chaos, zamieszanie, sytuacja trudna do zniesienia, też awantura, bójka, kłótnia; eponim utworzony na bazie polskiej nazwy wietnamskiego miasta Ho Chi Minh – *Sajgon*, prawdopodobnie skojarzonego z sytuacją chaosu w związku z dynamicznymi i nieuporządkowanymi z punktu widzenia Europejczyków zasadami poruszania się na drogach tego miasta.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej; wyraz jest nacechowany negatywnie, używany wyłącznie potocznie.

	liczba pojedyncza
M.	sajgon
D.	sajgonu
C.	sajgonowi
B.	sajgon
N.	sajgonem
Ms.	sajgonie
W.	sajgonie, sajgon

- przykłady użycia:

Pani Halinko kochana, ja panią najmocniej przepraszam, najmocniej, ale my tu mamy sajgon organizacyjny i straszliwe korki są do tego w śródmieściu, ja bym mógł po panią przyjechać, ale najwcześniej za dwie godziny (...) [źródło: Jacek Dehnel, „Balzakaina”, Warszawa 2008 za: NKJP]

Sajgon prezesa Rzeplińskiego. Schetyna się ocknęła, a Petru jak zwykle ucieszył [źródło: <https://wpolityce.pl/polityka>]

Sajgon przy giełdzie. Tylko osoba szalona albo kompletnie nierozgar-
nięta pcha się na Płochocińską podczas niedzielnej giełdy samochodowej. Auta blokują część pasa drogowego, tworzy się megakorek, a policja
nie reaguje – twierdzą kierowcy. [źródło: www.tustolica.pl]

en-p

SAKSOFON

- znaczenie:

Instrument dęty drewniany (ze względu na drewniany stroik) – jego nazwa (fr. *Le Saxophon*) pochodzi od nazwiska konstruktora Antoine’a Josepha (Adolpha) Saxa – belgijskiego budowniczego instrumentów muzycznych.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje w obu liczbach i zapisywany jest małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	saksofon	saksofony
D.	saksofonu	saksofonów
C.	saksofonowi	saksofonom
B.	saksofon	saksofony
N.	saksofonem	saksofonami
Ms.	saksofonie	saksofonach
W.	saksofonie, saksofon	saksofony

- przykłady użycia:

Saksofon altowy po raz pierwszy został zaprezentowany w 1839 roku na targach instrumentów muzycznych przez jego twórcę Adolpha Saxa. Od tego czasu nieustannie zdobywał popularność, zyskując przydomek Niagary dźwięków. O znaczeniu tego instrumentu może świadczyć fakt, że utwory z jego udziałem komponowali największy twórcy tacy jak Berlioz, Debussy, Wagner, Richard Strauss, Ravel czy Bartok. [źródło: www.sklepakord.pl]

(...) Adolf Sax postanowił skonstruować różne odmiany swojego prototypu i tak powstał saksofon barytonowy, altowy, tenorowy i sopranowy. Zasięg skali poszczególnych rodzajów saksofonów był już mniejszy dzięki czemu dźwięk instrumentu nie wykraczał poza swoje naturalne możliwe brzmienie. [źródło: www.muzyczny.pl]

mg

SALOMONOWY WYROK

- znaczenie:

Mądry, sprawiedliwy wyrok, kończący spór bez niczyjej krzywdy, też: kompromisowy wyrok; występujący w wyrażeniu przymiotnik *salomonowy* utworzony został od imienia biblijnego władcy Salomona – słynącego z mądrości i sprawiedliwych wyroków. Rozstrzygnął on konflikt dwóch kobiet o to, która jest matką dziecka, nakazując rozcięcie dziecka na pół. Prawdziwa matka była gotowa oddać swoje dziecko fałszywej, żeby tylko zachować je przy życiu. Dzięki temu Salomon miał pewność, która z kobiet jest matką.

- komentarz gramatyczny:

Związek rzeczownika rodzaju męskiego *wyrok* z określającym go przymiotnikiem *salomonowy*, zbudowanym za pomocą sufiksu *-owy* (tworzącego liczne przymiotniki pochodzące od nazw osobowych, wyrażające przynależność, odpowiadające na pytanie *czyj*); oba wyrazy zapisywane są małymi literami.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	salomonowy wyrok	salomonowe wyroki
D.	salomonowego wyroku	salomonowych wyroków
C.	salomonowemu wyrokowi	salomonowym wyrokom
B.	salomonowy wyrok	salomonowe wyroki
N.	salomonowym wyrokiem	salomonowymi wyrokami
Ms.	salomonowym wyroku	salomonowych wyrokach
W.	salomonowy wyroku, salomonowy wyrok	salomonowe wyroki

- przykłady użycia:

Watykan wydał salomonowy wyrok w sprawie objawień w Medziugorie [źródło: www.wyborcza.pl]

„Salomonowy wyrok”: co wynika z orzeczenia Sądu Najwyższego o prawie do oddychania czystym powietrzem? [źródło: www.audycje.tokfm.pl]

Salomonowy wyrok w sprawie terminu wymagalności odsetek od roszczeń odszkodowawczych [źródło: www.filipiakbabicz.com]

en-p

SEBA, SEBIXS, SEBIX

- znaczenie:

Młody mężczyzna, noszący często dresy, złoty łańcuch. Zazwyczaj ogolony na tyso lub używający dużo żelu do włosów. Mieszkaniec blokowiska i przedstawiciel miejscowej subkultury dresiarzy oraz kibiców; zazwyczaj przypisuje mu się zestaw pewnych wyróżników, takich jak: odzież sportowa, prawicowe poglądy czy brak zatrudnienia (Burkacka 2020: 27). Najczęściej poprzedzane wyrazem typowy: *typowy seba*, *typowy sebiks*, *typowy sebix*. Nacechowane negatywnie.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, w formie *seba* i *sebix* używany tylko w liczbie pojedynczej, forma *sebiks* występuje także w liczbie mnogiej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest imieniem, lecz określeniem osoby zachowującej się w specyficzny sposób. Przez użytkowników internetu pisany wielką lub małą literą. *Seba* zapisane wielką literą może być także zdrobnieniem imienia Sebastian i w tym kontekście nie ma nacechowania negatywnego.

	liczba pojedyncza		liczba mnoga
M.	seba	sebix	sebiksy
D.	seby	sebixa	sebiksów
C.	sebie	sebixowi	sebiksom
B.	sebę	sebixa	sebiksów
N.	sebą	sebixem	sebiksami
Ms.	sebie	sebixie	sebiksach
W.	sebo	sebixie	sebiksy

- przykłady użycia:

Mam wrażenie, że część kobiet obraca się w jakimś patologicznym środowisku sebiksów i januszy, którzy swoją dobroć wykazują piciem TYLKO dwóch piw dziennie i chodzeniem do pracy. Wszak jak do roboty chodzi, to dobry z niego chłop. [źródło: www.tysamowi.pl]

(...) jakiś sebix nas zaczął i pyta czy pijemy po perełce to mu mówię że jesteśmy niepełnoletnie (...) [źródło: Portal X]

mn

SHREK

- znaczenie:

Mężczyzna o nieatrakcyjnym wyglądzie, brzydki; określenie pochodzi od nazwy osobowej *Shrek* – imienia powszechnie znanego bohatera filmu animowanego produkcji amerykańskiej oraz książki o tym samym tytule; Shrek był ogrem – legendarnym potworem wyglądem przypominającym człowieka, który zakochał się w królewnie Fionie.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany w liczbie pojedynczej i mnogiej; w liczbie mnogiej występuje w rodzaju męskoosobowym (potencjalne formy niedeprecjatywne) i niemęskoosobowym (formy deprecjatywne, częstszym w użyciu z uwagi na negatywne nacechowanie); eponim zapisywany jest małą literą, utrwaliła się pisownia zachowująca cechy oryginalnej pisowni nazwy – bez adaptacji fonetycznej dwuznaku *sh* do polskiego *sz* (*shrek*); eponim nacechowany negatywnie, służący wyrażeniu dezaprobaty dla czyjś wygląd.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	shrek	shrecy, shreki
D.	shreka	shreków
C.	shrekowi	shrekom
B.	shreka	shreków
N.	shrekiem	shrekami
Ms.	shreku	shrekach
W.	shreku	shrecy, shreki

- przykłady użycia:

Niesamowite, że taka ładna dziewczyna związała się z takim shrekiem!
[źródło: opracowanie własne]

Powiedziałbym że jesteś brzydki jak Shrek, ale... obraziłbym Shreka
[źródło: www.besty.pl]

en-p

SKANSEN

- znaczenie:

Muzeum etnograficzne (gromadzące zbiory kultury ludowej) zlokalizowane na świeżym powietrzu (nie w budynku). Jego idea (i nazwa) pocho-

dzą ze Szwecji, gdzie w 1891 roku powstała pierwsza tego typu wystawa prezentująca kulturę szwedzką sprzed epoki uprzemysłowienia. Skanseny prezentują głównie ludową architekturę, sztukę i przedmioty codziennego użytku, ale etnonim ten może też dotyczyć obiektów miejskich czy przemysłowych (np. samochodów czy taboru kolejowego) jeśli znajdują się one pod gołym niebem. Metaforycznie wyraz *skansen* oznacza też coś przestarzałego.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, zapisywany zawsze małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	skansen	skanseny
D.	skansenu	skansenów
C.	skansenowi	skansenom
B.	skansen	skanseny
N.	skansenem	skansenami
Ms.	skansenie	skansenach
W.	skansenie, skansen	skanseny

- przykłady użycia:

Muzea na wolnym powietrzu znane w Polsce także pod nazwą skansenów lub muzeów skansenowskich to miejsca, które mają za zadanie chronić zabytki kultury materialnej oraz promować wiedzę o nich. To także piękne miejsca, w których można w ciekawy sposób spędzać czas. Pokazują świat, który coraz szybciej odchodzi w przeszłość. [źródło: www.skanseny.net]

Od lat 70. ubiegłego stulecia w Szwajcarii nie burzy się dawnych gospodarstw chłopskich, obejść, stodół czy obór, które miałyby ustąpić miejsca nowoczesnym budynkom. Stare budynki rozbierane są kamień po kamieniu i składane ponownie w skansenie Ballenberg. [źródło: www.myswitzerland.com/pl]

Europa – technologiczny skansen. Półprzewodniki, sektor kosmiczny, sztuczna inteligencja, elektromobilność – te branże, kojarzone z gospodarką przyszłości i wysokimi technologiami, posiadają wspólny mianownik w postaci słabej pozycji europejskiego przemysłu i technologii. [źródło: www.nlad.pl/europa-technologiczny-skansen/]

mg

SODOMA I GOMORA

- znaczenie:

Chaos, dezorganizacja, bałagan. Także grzech i upadek moralny. *Sodoma* i *Gomora* były miastami, które zgodnie z przekazem biblijnym zostały zniszczone przez Boga z powodu niemoralnego, bezbożnego zachowania mieszkańców.

- komentarz gramatyczny:

Zwrot z rzeczownikami w rodzaju żeńskim, używany wyłącznie w liczbie pojedynczej. W metaforycznym znaczeniu jest nacechowany negatywnie i może dotyczyć dowolnej sytuacji, o której autor wypowiedzi ma niepochebne zdanie. Onimy *Sodoma* i *Gomora* uległy procesowi apelatywizacji, a w konsekwencji przestały identyfikować konkretne miasta – stały się wyrazami pospolitymi i zyskały znaczenie metaforyczne. W konsekwencji w tym użyciu powinny być zapisywane małymi literami.

	liczba pojedyncza
M.	sodoma i gomora
D.	sodomy i gomory
C.	sodomie i gomorze
B.	sodomę i gomorę
N.	sodomą i gomorą
Ms.	sodomie i gomorze
W.	sodomo i gomoro, sodoma i gomora

- przykłady użycia:

Do biura wpadła inspekcja i wtedy zapanowała sodoma i gomora”. Ile słów i jak wymyślnych wyrażen musielibyśmy użyć, by oddać ową sodomę i gomorę. A tak – uruchomiliśmy odpowiednim frazeologizmem ciąg skojarzeń i wyobraźnia słuchacza (...) wykonała pracę za nas, a my błysnęliśmy erudycją. [źródło: www.jezykowedyematy.pl]

Nasza sąsiadka zdradziła swojego męża z jego przyjacielem, więc on na złość zdradził żonę z jej koleżanką z pracy. Wszystko to bardzo pogmatwane, a cała ta sytuacja to sodoma i gomora, mówię ci! [źródło: www.polszczyzna.pl]

- synonim: babilon

mn

SPARTAŃSKIE WARUNKI

- znaczenie:

Surowe, proste warunki życia, w których zapewnione jest tylko niezbędne do przeżycia minimum, żadnych zbytków i luksusów. Przymiotnik pochodzi od nazwy miasta-państwa w starożytnej Grecji – Sparty. W starożytnej Sparcie obywatele musieli być zawsze przygotowani do tego, by wyruszyć na wojnę i musieć funkcjonować przez dłuższy czas w trudnych warunkach, codzienne życie bez wygód miało ich do tego przygotować.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie występuje wyłącznie w liczbie mnogiej, w rodzaju niemęskoosobowym.

	liczba mnoga
M.	spartańskie warunki
D.	spartańskich warunków
C.	spartańskim warunkom
B.	spartańskie warunki
N.	spartańskimi warunkami
Ms.	spartańskich warunkach
W.	spartańskie warunki

- przykłady użycia:

Nic nie działa i „spartańskie warunki”. A w Krakowie i tak grają! – Mamy oberwane tynki u nas w biurach, bo taka była w nich ilość wody. Jest też m.in. zalany parking – mówi podłamany w rozmowie z Canal+ Sport prezes Cracovii Mateusz Dróżdź. Jeszcze trzy godziny przed meczem z Pogonią wydawało się, że jeden z hitów ósmej kolejki Cracovia – Pogoń Szczecin zostanie odwołany przez intensywne opady. Te spowodowały, że krakowski klub liczy teraz straty. [źródło: www.przehladsportowy.onet.pl]

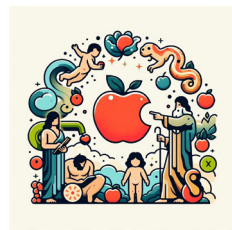
Spartańskie warunki m.in. brak kuchni, łazienki i centralnego ogrzewania. To tylko kilka wyzwań dla siedliska na Warmii, w którym ma powstać Rodzinny Dom Dziecka. [źródło: Facebook]

mn

STRÓJ ADAMA I EWY, W STROJU ADAMA I EWY

- znaczenie:

Nago, bez ubrania, bez okrycia ciała; określenie metaforyczne z użyciem imion biblijnych pierwszych ludzi – Adama i Ewy, stworzonych przez Boga i mieszkających w rajskim ogrodzie Eden, wypędzonych z tego miejsca po popełnieniu grzechu pierworodnego; przed tym zdarzeniem pierwsi rodzice nie byli ubrani, byli nadzy i nie czuli z tego powodu wstydu. Wyrażenie to może występować także z pojedynczym imieniem – np. *w stroju Ewy*, gdy ma odniesienie do nagości kobiety, *w stroju Adama*, gdy ma odniesienie do nagości mężczyzny (por. hasła: *w stroju Adama*, *w stroju Ewy*, *WSJP*).

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie przyimkowe składające się z przyimka *w*, rzeczownika rodzaju żeńskiego *strój* użytego w miejscowniku, imienia męskiego *Adam* i imienia żeńskiego *Ewa* użytych w dopełniaczu; wyrażenie jest nieodmienne; może wystąpić także bez przyimka (*strój Adama*, *strój Ewy*) – wtedy odmienia się przez przypadki zgodnie z deklinacją wyrazu *strój*), używane jest najczęściej w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza
M.	strój Adama i Ewy
D.	stroju Adama i Ewy
C.	strojowi Adama i Ewy
B.	strój Adama i Ewy
N.	strojem Adama i Ewy
Ms.	stroju Adama i Ewy
W.	stroju Adama i Ewy, strój Adama i Ewy

- przykłady użycia:

W stroju Adama, jak gdyby nigdy nic, paradował po centrum Olsztyna [źródło: www.olsztyn.com.pl]

Gorszące sceny na jednym z osiedli w Kaliszu (woj. wielkopolskie). Wyraźnie pobudzony i sprawiający wrażenie pijanego mężczyzna paradował... w stroju Adama. Zaniepokojeni sytuacją mieszkańcy natychmiast powiadomili o niej policję. [źródło: www.fakt.pl]

17 maja przed jednostką wojskową przy ulicy Tynieckiej w Krakowie odbywały się próby do defilady, która następnego dnia miała zostać zorganizowana z okazji 80-lecia Bitwy pod Monte Casino. Nieoczekiwanie jednak „uświetniły” je występy pewnej kobiety, która przed żołnierzami stanęła niemalże w stroju Ewy. Zdjęcie kobiety wdzięczącej się w samych tylko majtkach na tle żołnierza 6. Brygady Powietrznodesantowej opublikował lokalny portal Kr24.pl. [źródło: www.fakt.pl]

en-p

STRZAŁA AMORA

- znaczenie:

Symbol miłości, zakochania lub zauroczenia. *Amor* to imię greckiego boga miłości, który zgodnie z legendą miał łuk i strzały, z których celował w ludzi. Ci, którzy zostali *ugodzeni strzałą Amora*, natychmiast się zakochiwali.

- komentarz gramatyczny

We frazie rzeczownikowej używanej w liczbie pojedynczej odmianie podlega człon rodzaju żeńskiego *strzała*, zaś komponent nazewniczy zawsze występuje w rodzaju męskim, w dopełniaczu i jest zapisywany wielką literą – *Amora*.

	liczba pojedyncza
M.	strzała Amora
D.	strzały Amora
C.	strzale Amora
B.	strzałę Amora
N.	strzałą Amora
Ms.	strzale Amora
W.	strzało Amora, strzała Amora

- przykłady użycia:

„Sanatorium miłości”. Zbigniew trafiony strzałą Amora? Mówi o nowej miłości! Zbigniew z „Sanatorium miłości” zakochany? Tak donoszą kolorowe media! W wypowiedzi dla jednego z magazynów uczestnik 3. edycji show zdradził bowiem, iż pustka w jego sercu została już wypełniona... [źródło: www.rmfm.fm]

Fredro trafiony strzałą Amora. Biblioteka Miejska im. Jana Kasprowicza w Inowrocławiu zaprasza na wernisaż wystawy pt. „Aleksander Fredro zakochany na całe życie” przygotowanej z okazji przypadającej w tym roku

230. rocznicy urodzin tego najślynniejszego polskiego komediopisarza. Uroczyste otwarcie odbędzie się w Walentynki, które będą pretekstem, by spopularyzować twórczość i opowiedzieć o dziejach miłości pisarza do Zofii Jabłonowskiej primo voto Skarbkowej. [źródło: www.edupolis.pl]

mn

SYLWESTER

- znaczenie:

Święto obchodzone w nocy z 31 grudnia na 1 stycznia. Tego dnia świętujemy koniec starego roku i początek nowego. Nazwa pochodzi od imienia papieża Sylwestra I. Podobno był on wyjątkowo pobożny, a koniec jego panowania na czele Kościoła nastąpił z dniem jego śmierci 31 grudnia 335 roku. To czas podsumowań i stawiania sobie nowych celów, ale przede wszystkim noc pełna muzyki, zabawy i tańca. Sylwester obchodzony jest w Polsce na różne sposoby, w wielu miastach odbywają się wtedy koncerty, imprezy czy zwykłe domówki, kina zapraszają na noce filmowe, a baseny i centra sportowe na noce pełne wspólnej aktywności sportowej.

- komentarz gramatyczny

Rzeczownik rodzaju męskiego występuje w liczbie pojedynczej i mnogiej, w liczbie mnogiej przyjmuje rodzaj niemęskoosobowy. Nazwy: *andrzejki*, *mikołajki*, *sylwester*, *walentynki* piszemy zawsze małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	sylwester	sylwestry
D.	sylwestra	sylwestrów
C.	sylwestrowi	sylwestrom
B.	sylwestra	sylwestry
N.	sylwestrem	sylwestrami
Ms.	sylwestrze	sylwestrach
W.	sylwestrze, sylwester	sylwestry

- przykłady użycia:

Zapewne zastanawiasz się, jak zorganizować sylwestra w domu. Jeśli tak, to jesteś pod dobrym adresem. Aby czas między świętami Bożego Narodzenia, a Nowym Rokiem nie był zbyt stresujący, warto rozpocząć przygotowania do imprezy sylwestrowej znacznie wcześniej – najlepiej miesiąc przed samym wydarzeniem. Przygotowany przez nas terminarz –

Plan na sylwestra – zawiera najważniejsze kwestie, o których nie można zapomnieć organizując przywitanie Nowego Roku, aby tego ostatniego dnia grudnia niczego wam nie zabrakło do szampańskiej zabawy. [źródło: www.c-and-a.com]

Choć większość polskich miast po okresie pandemii i w dobie wysokiej inflacji nie organizuje miejskich sylwestrów pod chmurką, to są w naszym kraju miejsca, gdzie będzie można bawić się tego dnia na świeżym powietrzu, w towarzystwie muzyki na żywo. [źródło: www.gazetaprawna.pl]

mn

SYZYFOWA PRACA

- znaczenie:

Bezmyślna, bezużyteczna praca, która nie przynosi rezultatu; powtarzanie tej samej czynności, której efekt nie zostanie osiągnięty; związek wyrazowy składa się z przymiotnika *syzyfowa* utworzonego od nazwy osobowej *Syzyf* – było to imię tragicznego bohatera mitologii greckiej, który naraził się bogom Olimpu i został ukarany przez Zeusa niekończącym się zadaniem właczania wielkiego głazu na górę; Syzyf nigdy nie mógł doprowadzić rozpoczętej czynności do końca, tuż przed jej zakończeniem głaz spadał ponownie. *Syzyfowe prace* to również tytuł powieści Stefana Żeromskiego.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie składa się z przymiotnika *syzyfowa* i rzeczownika *praca* rodzaju żeńskiego, używanych w liczbie pojedynczej i mnogiej; oba wyrazy zapisywane są małymi literami.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	syzyfowa praca	syzyfowe prace
D.	syzyfowej pracy	syzyfowych prac
C.	syzyfowej pracy	syzyfowym pracom
B.	syzyfową pracę	syzyfowe prace
N.	syzyfową pracę	syzyfowymi pracami
Ms.	syzyfowej pracy	syzyfowych pracach
W.	syzyfowa praco, syzyfowa praca	syzyfowe prace

- przykłady użycia:

Natomiast w dalszym ciągu prace powinny być prowadzone, chociaż wiemy dokładnie, że to jest syzyfowa praca. Co nam morze zabierze, my musimy odbudować. [źródło: www.sejm.gov.pl]

Dziś sprzątanie liści za domem. Syzyfowa praca, ale nie lubię jak zalegają, bo widok jesienny, a pogoda prawdziwie letnia. [źródło: www.instagram.com]

Sprzątanie w domu to syzyfowa praca – też tak uważacie? [źródło: www.f.kafeteria.pl]

Co według Was jest najbardziej syzyfową i przez to niewdzięczną pracą domową? Ja stawiam na sprzątanie kuchni. Wiecznie trzeba ją sprzątać i wiecznie jest brudna. [źródło: www.forum.gazeta.pl]

en-p

SZALOTKA

- znaczenie:

Delikatna i słodka w smaku nieduża cebula, o intensywnym aromacie; jej oficjalna nazwa to *czosnek askaloński*; w podstawie określenia znajduje się toponim *Askalon* – nazwa starożytnego miasta w Palestynie (dziś miasto *Aszkelon* w Izraelu); cebula z Askalonu to w jęz. łacińskim *ascalonia*, w jęz. franc. *énchalote*, niem. *Schalotte*, a w jęz. polskim *szalotka*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	szalotka	szalotki
D.	szalotki	szalotek
C.	szalotce	szalotkom
B.	szalotkę	szalotki
N.	szalotką	szalotkami
Ms.	szalotce	szalotkach
W.	szalotko, szalotka	szalotki

- przykłady użycia:

Szalotka jest odmianą cebuli, która jest jedną z chętniej uprawianych w przydomowych ogródkach warzywnych i na działkach. Jej niegasnąca popularność płynie nie tylko z licznych walorów smakowych, ale także z właściwości prozdrowotnych. [źródło: www.sklepdlaoogrodu.pl]

Do podsmażonego mięsa dodaj zeszkloną na patelni cebulę. Oprócz mięsa i szalotki, kluczowymi składnikami są tu również warzywa – czerwona, zielona i żółta papryka oraz cukinia. [źródło: www.przepisy.pl]

en-p

SZARA EMINENCJA

- znaczenie:

Osoba, która sprawuje władzę i decyduje o wszystkim, chociaż formalnie nie zajmuje żadnego wysokiego, kierowniczego stanowiska. Ktoś, kto oficjalnie pozostaje w cieniu, ale realnie jego głos ma decydujące znaczenie. Eponim pochodzi od przydomka francuskiego zakonnika – ojca Josepha, doradcy i współpracownika kardynała Richelieu, który nadano mu z uwagi na kolor noszonego przez niego habitu (polszczyzna.pl: online).

- komentarz gramatyczny:

Konstrukcja z rzeczownikiem rodzaju żeńskiego, używana tylko w liczbie pojedynczej i zawsze zapisywana małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	szara eminencja
D.	szarej eminencji
C.	szarej eminencji
B.	szarą eminencję
N.	szarą eminencją
Ms.	szarej eminencji
W.	szara eminencjo

- przykłady użycia:

Jak pisze w swej książce Piotr Lipiński, np. wspomniany już Eugeniusz Szyr (wicepremier w latach 1959–1972, od zawsze szara eminencja partii i rządu) uważał, że należy wybrać jakiś małowielki model, a nie Fiata, wóz o sporej pojemności, za drogi i niepasujący do polskich dróg. [źródło: www.motofakty.pl]

Nikołaj Patruszew, znany jako szara eminencja Kremla, od dawna prezentuje nacjonalistyczne poglądy i niezadowolenie z ustalonego przez NATO, UE i Stany Zjednoczone porządku światowego. Jego wpływ na Władimira Putina jest powszechnie uważany za kluczowy w kontekście agresji na Ukrainę. Były szef Federalnej Służby Bezpieczeństwa i obecny sekretarz rosyjskiej Rady Bezpieczeństwa jest jednym z najbardziej wpływowych graczy Kremla. [źródło: www.portalstoczniowy.pl]

mn

SZWAJCARSKA PRECYZJA

- znaczenie:

Duża dokładność i precyzja w wykonywaniu zadania bądź w działaniu jakiegoś urządzenia; przymiotnik *szwajcarski* pochodzi od nazwy kraju *Szwajcaria*, położonego w Europie Zachodniej między Austrią na wschodzie a Francją na zachodzie, kulturowo i stereotypowo kojarzonego z doskonałymi mechanizmami zegarów i zegarków.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie składa się z rzeczownika rodzaju żeńskiego *precyzja* i określającego go przymiotnika *szwajcarska*, jest używane w liczbie pojedynczej; oba wyrazy zapisywane są małymi literami.

	liczba pojedyncza
M.	szwajcarska precyzja
D.	szwajcarskiej precyzji
C.	szwajcarskiej precyzji
B.	szwajcarską precyzję
N.	szwajcarską precyzją
Ms.	szwajcarskiej precyzji
W.	szwajcarska precyzjo, szwajcarska precyzja

- przykłady użycia:

Szwajcarska precyzja. Dlaczego marki z tego kraju są uznawane za liderów? [źródło: www.westwatches.pl]

Ze szwajcarską precyzją rozwijamy Polskę [źródło: www.marketingspoleczny.pl]

„Szwajcarska precyzja na zamówienie”. Nowatorska operacja w Mielcu. Lekarze z Mielca wszczepili pacjentce protezę stawu kolanowego. Wykorzystali do tego innowacyjną metodę MyKnee. [źródło: www.polskieradio24.pl]

en-p

SZWEDKA

- znaczenie:

Cienka kurtka, mająca ściągacze na przy dłoniach i w pasie, typ kurtki przejściowej, wiosenno-jesiennej nazywany także wiatrówką; eponim pochodzi od etnonimu *Szwedka* oznaczającego kobietę pochodzącą ze Szwecji lub obywatelkę Szwecji.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany zawsze małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	szwedka	szwedki
D.	szwedki	szwedek
C.	szwedce	szwedkom
B.	szwedkę	szwedki
N.	szwedką	szwedkami
Ms.	szwedce	szwedkach
W.	szwedko, szwedka	szwedki

- przykłady użycia:

Znana nam kurtka szwedka zaprojektowana została z myślą o funkcjonalności. Jako robocza, prosta „marynarka” bez podszewki i zbędnych ozdóbek! (...) Stąd kurtka szwedka cechuje się minimalistycznym designem i prostym szyciem. [źródło: www.denley.pl]

To najwyższa pora na uzupełnienie szafy o ciepłe okrycia wierzchnie! Jesienią to nie ramoneski, a kurtki szwedki królują w modowych wyborach. Polubiły je zwłaszcza słynące z minimalistycznego i „czystego” podejścia do mody Skandynawki. [źródło: www.wizaz.pl]

Kurtka szwedka męska to propozycja dla każdego stylowego mężczyzny, który ceni sobie wysoką jakość produktów. Doskonała jakość materiałów i staranne wykonanie to cechy charakterystyczne dla kurtki szwedzkiej. [źródło: www.denley.pl]

en-p

SZWEDY

- znaczenie:

Damskie spodnie o wysokim stanie z szerokimi nogawkami rozszerzającymi się od bioder; eponim pochodzi od etnonimu *Szwed* – oznaczającego mężczyznę pochodzącego ze Szwecji lub obywatela Szwecji.

- komentarz gramatyczny:

Forma *szwedy* to forma liczby mnogiej rodzaju niemęskoosobowego. Nazwa określająca ‘mieszkańca Szwecji’ tworzy regularną formę liczby mnogiej rodzaju męskoosobowego (*Szwedzi*), zaś podstawą eponimu jest deprecjatywna forma etnonimu (*Szwedy*).

	liczba mnoga
M.	szwedy
D.	szwedów
C.	szwedom
B.	szwedy
N.	szwedami
Ms.	szwedach
W.	szwedy

- przykłady użycia:

Spodnie szwedy Małgorzaty Kożuchowskiej to hit jesieni. W nich najbardziej problematyczne partie ciała nie będą już zmartwieniem [źródło: www.i.pl]

W świecie mody istnieją pewne elementy garderoby, które niezmiennie zachowują swoją popularność i uniwersalność. Takim elementem garderoby są spodnie typu szwedy. Doskonale sprawdzają się w codziennym zgiełku życia zarówno dla każdej kobiety. [źródło: www.egoistin.pl/blog]

To kolejny powrót z lat 90.! Jeansy szwedy to fason spodni na jesień, który musisz mieć w szafie. „Robią” nogi do nieba [źródło: www.wizaz.pl]

en-p

ŚWIĘTY MIKOŁAJ

- znaczenie:

Osoba w przebraniu postaci związanej z tradycją obdarowywania prezentami. Także osoba bezinteresownie pomagająca innym, np. rozdająca pieniądze potrzebującym lub czekoladowa figurka świętego Mikołaja. Legenda głosi, że arcybiskup Mikołaj podarował pieniądze na posag dla trzech sióstr z ubożego domu, aby umożliwić im zamążpójście. Pieniądze wrzucał przez komin (w innej wersji legendy przez okno), a sakiewki wpadły do suszących się na kominie skarpetek dziewcząt.

- Komentarz gramatyczny

W znaczeniu eponimicznym (także w postaci: *mikołaj*) wyrażenie używane jest w liczbie pojedynczej i mnogiej. Poprawny jest zapis małą literą, ale jest on jeszcze słabo rozpowszechniony, stąd w internecie można zobaczyć oba zapisy (małą i wielką literą) (Malinowski 2017: online).

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	święty mikołaj	święci mikołajowie, święte mikołaje
D.	świętego mikołaja	świętych mikołajów
C.	świętemu mikołajowi	świętym mikołajom
B.	świętego mikołaja	świętych mikołajów
N.	świętym mikołajem	świętymi mikołajami
Ms.	świętym mikołaju	świętych mikołajach
W.	święty mikołaju	święci mikołajowie, święte mikołaje

- przykłady użycia:

Czy święty Mikołaj istnieje? Większość rodziców obawia się tego pytanie, które pada zwykle niespodziewanie, a zaskoczony rodzic często nie wie, co na nie odpowiedzieć. Co mówić dziecku o świętym Mikołaju? Czy wiara w tę postać jest mu w ogóle potrzebna? [źródło: www.konin.naszemiasto.pl]

Nie tylko święte mikołaje. Pomysłowe czekoladowe figurki świąteczne. Mikołaj z czekolady to jeden z najpopularniejszych przysmaków świątecznych, z którego cieszą się przede wszystkim najmłodszy. Ale to niejeden wariant dostępny w sklepach i cukierniach. Marzy ci się czekoladowa

choinka albo renifer? Nic prostszego. Sprawdź nasze propozycje. [źródło: www.kuchnia.wp.pl]

mn

TAJEMNICA POLISZYNELA

- znaczenie:

Informacja, która miała być niejawna, lecz jest powszechnie znana, choć nieoficjalna i taka, o której nie mówi się głośno; określenie wywodzi się prawdopodobnie z włoskiego lub francuskiego teatru lalek; zawiera nazwę osobową *Poliszynel* (wł. *Pulcinella*, fr. *Polichinelle*), czyli imię bohatera, który był gadatliwym i garbatym plotkarzem, chętnie dzielącym się informacjami z publicznością. Stąd przewrotne znaczenie określenia *tajemnica Poliszynela* – jest to w rzeczywistości informacja, którą każdy zna; jako synonim funkcjonuje też wyrażenie *publiczna tajemnica*.

- komentarz gramatyczny:

Związek wyrazów składa się z dwóch rzeczowników – nadrzędnego rzeczownika rodzaju żeńskiego *tajemnica* i zależnego od niego rzeczownika – męskiego imienia w formie dopełniacza *Poliszynela*; związek wyrazowy najczęściej używany jest w liczbie pojedynczej; nazwa własna bohatera komedii pisana jest już małą literą, co świadczy o zatarcu się jej pierwotnej konotacji i o utrwaleniu się funkcji eponimicznej wyrazu.

	liczba pojedyncza
M.	tajemnica poliszynela
D.	tajemnicy poliszynela
C.	tajemnicy poliszynela
B.	tajemnicę poliszynela
N.	tajemnicą poliszynela
Ms.	tajemnicy poliszynela
W.	tajemnico poliszynela, tajemnica poliszynela

- przykłady użycia:

O tajemnicy poliszynela mówimy wtedy, gdy chcemy dać rozmówcy do zrozumienia, że rewelacje, które nam przekazuje są powszechnie znane i wszyscy o nich wiedzą. Tajemnicą poliszynela są na przykład ogromne długi Ignacego Krasickiego, kochliwość Adama Mickiewicza czy wyniosła zazdrość Juliusza Słowackiego o uznanie, jakim cieszył się autor „Ballad i romansów”. [źródło: www.edusens.pl]

Było tajemnicą poliszynela, że zwycięzca tego konkursu został wybrany jeszcze przed głosowaniem. [źródło: www.kultura.gazeta.pl]

Twoja „tajemnica poliszynela” ukryta pod maską na Twojej twarzy, to bzdura nie łódź się, że nikt o tym nie wie. Wszyscy widzą i wiedzą wokół, to żadna tajemnica. [źródło: www.zgorlalka.pl]

en-p

TARGOWICA

- znaczenie:

Zdrada narodowa. Określenie pochodzi od konfederacji targowickiej, czyli spisku magnackiego przygotowanego w maju 1792 roku w Targowicy za zgodą Katarzyny II – cesarzowej Rosji. Działanie było skierowane przeciwko reformom Sejmu Czteroletniego oraz Konstytucji 3 Maja, będącej pierwszą konstytucją w Europie i drugą na świecie – po konstytucji Stanów Zjednoczonych (USA). Do dzisiaj *targowica* stanowi symbol niewybaczalnej zdrady państwa i narodu.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, występuje tylko w liczbie pojedynczej. Powinien być zapisywany małą literą, ponieważ w tym użyciu nie jest nazwą, lecz określeniem sposobu działania. Nacechowany negatywnie.

	liczba pojedyncza
M.	targowica
D.	targowicy
C.	targowicy
B.	targowicę
N.	targowicą
Ms.	targowicy
W.	targowico, targowica

- przykłady użycia:

Słowo „targowica” jest w języku polskim synonimem najcięższej zdrady narodu i państwa. Przywódcy konfederacji targowickiej dążyli do podziału państwa na samodzielne prowincje i nie zamierzali poddać się prawom ustanowionym przez Konstytucję 3 Maja. [źródło: www.polskieradio.pl]

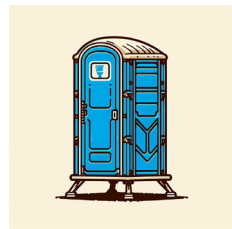
Konfederacja targowicka to nic innego jak spisek magnacki zawiązany w Targowicy na życzenie i pod patronatem cesarzowej Rosji Katarzyny II, skierowany przeciwko reformom Sejmu Czteroletniego i Konstytu-

cji 3 maja. Spisek słusznie został uznany za symbol zdrady narodowej. Obecnie słowo „targowica” oznacza po prostu zdradę. [źródło: www.i.pl]
mn

TOI TOI [czyt. tojtoj]

- znaczenie:

Potoczna nazwa charakterystycznych, najczęściej niebieskich, przenośnych toalet wykorzystywanych np. podczas koncertów czy imprez sportowych, gdy nie ma bezpośredniego dostępu do bieżącej wody. Eponim pochodzi od nazwy firmowej TOI TOI. Potocznie toalety tego typu nazywane są też *tojtojkami*.

Wcześniej tego rodzaju toalety, czyli drewniane budki stojące na wolnym powietrzu, w Polsce nazywano *sławojkami* – eponim pochodzi od imienia Felicjana Sławoja Składkowskiego, ministra spraw wewnętrznych, który w okresie międzywojennym nakazał budowanie tego rodzaju ustępów na terenach wiejskich.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występujący w liczbie pojedynczej i mnogiej. Zapisywany małymi lub wielkimi literami.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	toi toi	toi toie
D.	toi toia	toi toi
C.	toi toiowi	toi toiom
B.	toi toi	toi toie
N.	toi toiem	toi toiami
Ms.	toi toiu	toi toiach
W.	toi toiu, toi toi	toi toie

- przykłady użycia:

Nareszcie TOJ TOJ na polu namiotowym. Pole namiotowe na ul. Spacerowej w Goleniowie w sezonie letnim cieszy się niezwykłą popularnością. (...) Pole jest zadbane, regularnie sprzątane, a to zachęca naszych mieszkańców do spędzania tam czasu. Niestety, mimo czynności porządkowych nikt do tej pory nie pomyślał o zabezpieczeniu podstawowej rzeczy jaką jest przenośna toaleta. [źródło: www.goleniow.net]

Nie wszyscy pracownicy poznańskich targowisk mają gdzie umyć ręce po skorzystaniu z toalety. Nawet w czasie epidemii. Na Dębcu jest dostępny tylko to i to bez wody i mydła. [źródło: www.poznan.wyborcza.pl] mg

URSZULANKA

- znaczenie:

Członkini żeńskiego zakonu – Towarzystwa św. Urszuli – założonego w XVI wieku przez św. Anielę Merici. Ważną postacią zakonu była bł. Urszula Ledóchowska, która w 1920 roku powołała Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego (tzw. urszulanki szare).

Urszulanki to też potoczne określenie publicznej szkoły prowadzonej przez zgromadzenie zakonne.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, w formie liczby pojedynczej i mnogiej odnosi się do członkiń zgromadzenia zakonnego, w odniesieniu do szkoły (instytucji) eponim występuje tylko w liczbie mnogiej.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	urszulanka	urszulanki
D.	urszulanki	urszulanek
C.	urszulance	urszulankom
B.	urszulankę	urszulanki
N.	urszulanką	urszulankami
Ms.	urszulance	urszulankach
W.	urszulanko	urszulanki

- przykłady użycia:

Na ziemi polskiej urszulanki przybyły w 1857 r. Misją Zakonu jest ewangelizacja przez wychowywanie i nauczanie przede wszystkim dzieci i młodzieży. [źródło: www.osu.pl]

Urszulanki – podobno najlepsze liceum we Wrocławiu. Jesteśmy wyjątkowym liceum we Wrocławiu, które proponuje najwyższy poziom kształcenia dostosowany do potrzeb młodego człowieka, w środowisku tak przyjaznym, że nawet trudno to sobie wyobrazić. Bezpieczne, publiczne, koedukacyjne, w samym sercu miasta, katolickie Liceum Ogólnokształcące Sióstr Urszulanek UR we Wrocławiu to więcej niż szkoła. [źródło: www.urszulanki.edu.pl]

mg

UTOPIA

- znaczenie:

Wspaniała idea, która jest niemożliwa do zrealizowania, mrzonka. Eponim pochodzi od tytułu powieści Tomasza Marusa *Utopia* z 1516 roku. Od rzeczownika można utworzyć przymiotnik – *utopijny*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, występuje w liczbie pojedynczej i mnogiej. Pisany wyłącznie małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	utopia	utopie
D.	utopii	utopii
C.	utopii	utopiom
B.	utopię	utopie
N.	utopią	utopiami
Ms.	utopii	utopiach
W.	utopio, utopia	utopie

- przykłady użycia:

Obraz utopii różni się, w zależności od tego, jakie są osobiste poglądy autora, aktualne problemy i zagrożenia społeczne itp. Są punkty wspólne, takie jak równość, sprawiedliwość, bezpieczeństwo oraz zabezpieczenie materialne, ale w drobiazgach dotyczących sposobu rządów, moralności, gospodarki, koncepcje utopii mogą być odmienne. [źródło: www.skupszop.pl]

Współcześnie utopia to zarówno 'nieliczący się z obiektywnymi możliwościami realizacji ideał szczęśliwego społeczeństwa, a także: ideologia postulująca stworzenie takiego społeczeństwa', jak i 'nieziszczalny pomysł, mrzonka' oraz – w literaturze – 'gatunek dydaktycznej literatury fantastycznej przedstawiający życie idealnej społeczności'. [źródło: www.nck.pl]

mn

W KOŁO MACIEJU, W KÓŁKO MACIEJU

- znaczenie:

Bezmyślnie i mechanicznie powtarzana od początku czynność lub zachowanie; określenie składa się z przyimków *w koło*, wyrażających ruch po okręgu, też ruch powtarzalny, oraz imienia męskiego *Maciej*.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie przyimkowe, nieodmienne; imię *Maciej*, zachowując swoją funkcję w obrębie związku wyrazów, zapisywane jest wielką literą; imię występuje w dopełniaczu (*Macieju*) zgodnie z gramatycznym żądaniem przyimka *koło*.

- przykłady użycia:

Nie mam zamiaru w koło Macieju jeździć do Warszawy. [źródło: Internet, Wikisłownik, <https://pl.wiktionary.org>]

I tak w koło Macieju! Niereformowalny propagandzista Lasek powtarza w GW te swoje brednie o Smoleńsku [źródło: <https://wpolityce.pl>]

- synonim: dookoła Wojtek

en-p

W OBJĘCIACH MORFEUSZA

- znaczenie:

Spać, relaksować się podczas snu, śnić o przyjemnych rzeczach; związek wyrazów składa się z wyrażenia przyimkowego *w objęciach* i nazwy osobowej *Morfeusz* – będącej imieniem boga marzeń i snów w mitologii greckiej; w języku polskim funkcjonuje synonimiczne określenie: *w krajinie Morfeusza*.

- komentarz gramatyczny:

Morfeusz to rzeczownikowa nazwa osobowa odmieniająca się jak rzeczownik męski; w prezentowanym związku wyrazowym *objęcia Morfeusza* nazwa osobowa użyta jest w dopełniaczu wyrażającym relację posesywną odpowiadającą na pytanie: w czyich objęciach?; związek wyrazowy *w objęciach Morfeusza* jest nieodmienny, a użyte imię, zachowując swoją funkcję identyfikacyjną, zapisywane jest wielką literą.

- przykłady użycia:

Obudziłeś się w środku nocy? Proste triki skierują cię znów w objęcia Morfeusza [źródło: <https://www.medonet.pl>]

Światowe badania są jednomyślne, jeśli chodzi o ocenę długości snu na przestrzeni lat – czas, jaki spędzamy w objęciach Morfeusza systematycznie ulega skróceniu. Nasi dziadkowie spali po 10-11 godzin. Sen naszych rodziców wynosił średnio 8 godzin. Obecnie przeciętna długość snu zamyka się 6-7 godzinach. [źródło: <https://natemat.pl>]

Włóż to pod poduszkę i szybko wpadnij w objęcia Morfeusza. Bezsenność przestanie być problemem [źródło: <https://genialne.pl>]

en-p

WALENTYNKA, WALENTYNKI

- znaczenie:

Walentynki to święto zakochanych obchodzone 14 lutego, w Dzień Świętego Walentego, od którego imienia pochodzi nazwa.

Walentynka to kartka walentynkowa, którą wręczamy lub wysyłamy (otwarcie lub anonimowo) ukochanej osobie. Może to być także drobny prezent, np. kwiaty, czekoladki, maskotka itp. *Walentynką* nazywamy również osobę, której składamy tego dnia życzenia lub wręczamy upominek.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, występuje w liczbie pojedynczej i mnogiej, ale jego znaczenie zmienia się w zależności od zastosowanej liczby.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	walentynka	walentynki
D.	walentynki	walentynek
C.	walentynce	walentynkom
B.	walentynkę	walentynki
N.	walentynką	walentynkami
Ms.	walentynce	walentynkach
W.	walentynko, walentynka	walentynki

- przykłady użycia:

Walentynki znane nam dziś rozpropagowane zostały w południowej i zachodniej Europie na początku średniowiecza. Wówczas ustanowiono je na cześć św. Walentego – męczennika z Tyrolu i Bawarii. Zasłynął on z udzielania ślubów legionistom, pomimo obowiązującego zakazu zawierania małżeństw przez młodych żołnierzy. W Polsce walentynki na popularności zyskały dopiero w latach 90. i do dziś pełnią ważną rolę w naszej kulturze. [źródło: www.wyjatkowyprezent.pl]

Zostać czyjąś walentynką oznacza, że ktoś proponuje cię jako partnera lub partnerkę na Walentynki, czyli 14 lutego, dzień obchodzenia miłości i romantyzmu. Propozycja ta może być wyrazem sympatii, chęci spędzenia czasu razem lub wyrażeniem uczuć w sposób szczególny w czasie tego święta. [źródło: www.korektortekstu.pl]

mn

WALERIANA

- znaczenie:

Lek uspokajający na bazie kozłka lekarskiego – rośliny zielonej o słodkim, miodowym zapachu i działaniu leczniczym, wykorzystywanej w medycynie naturalnej, znanej od starożytności jako lek na ból głowy i inne dolegliwości; nazwa produktu została wzięta od nazwy rośliny – waleriany, a ta z kolei od imienia żeńskiego pochodzącego z łaciny – *Waleriana*; wyraz jest zatem wieloznaczny – może nazywać roślinę, zioła, a także preparat medyczny.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego najczęściej używany w liczbie pojedynczej.

	liczba pojedyncza
M.	waleriana
D.	waleriany
C.	walerianie
B.	walerianę
N.	walerianą
Ms.	waleriana
W.	waleriano, waleriana

- przykłady użycia:

W średniowieczu waleriana była również popularnym środkiem stosowanym przez mnichów w celu poprawy jakości snu oraz jako środek łagodzący stany lękowe. [źródło: www.aptekapapaya.pl]

Ogromną popularnością od wielu lat cieszy się kozłek lekarski nazywany zamiennie walerianą. To roślina, która posiada świetne właściwości uspokajające, rozkurczowe i przeciwbólowe, dlatego można ją stosować w sytuacji nadmiernego stresu, lęku, bezsenności, nerwicy i bólu. (...) Roślina ta od lat stosowana jest w medycynie ludowej i konwencjonalnej. Jej popularność, skuteczność działania i mnogość zastosowań sprawia, że na jej bazie przygotowywane są tabletki, krople, zioła do picia i nalewki. [źródło: www.wapteka.pl/blog]

en-p

WALLENRODYZM

- znaczenie:

Obłuda, ukrywanie swojej prawdziwej tożsamości, patriotyzm polegający na sabotowaniu wroga. Określenie opisujące kogoś, kto posługuje się podstępem dla realizacji ważnego, szlachetnego celu. Eponim powstał od nazwiska tytułowego bohatera powieści poetyckiej Adama Mickiewicza – *Konrad Wallenrod*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, występuje tylko w liczbie pojedynczej i zawsze jest zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	wallenrodyzm
D.	wallenrodyzmowi
C.	wallenrodyzmu
B.	wallenrodyzm
N.	wallenrodyzmem
Ms.	wallenrodyzmie
W.	wallenrodyzmie, wallenrodyzm

- przykłady użycia:

Okazało się, że prof. Dobrowolski objął funkcję rektora po to, by uprawiać wallenrodyzm, który nam wtedy wydawał się zupełnie niemożliwy. A jednak! [źródło: www.wyborcza.pl]

Tusk wygrał. Honorowe zwycięstwo PiS okazało się zwycięstwem pyrrusowym. Został przyjęty pakt o relokacji imigrantów. Bo parafrazując Słowackiego: „Wallenrodyczność czyli wallenrodyzm wprowadził pewien do głupoty metodyzm”. [źródło: www.naszeblogi.pl]

mn

WANDAL, WANDALIZM

- znaczenie:

Wandalizm jest celowym niszczeniem cudzej lub wspólnej własności. Wandal to osoba, która dopuszcza się aktów wandalizmu. Eponim pochodzi od nazwy germańskiego plemienia *Wandalowie*, które podczas najazdu na Rzym doszczętnie zniszczyło miasto.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik *wandal* funkcjonuje w liczbie pojedynczej i mnogiej, zaś *wandalizm* najczęściej w liczbie pojedynczej. Oba są rzeczownikami rodzaju męskiego, zapisywanymi małą literą i nacechowanymi negatywnie.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga	liczba pojedyncza
M.	wandal	wandale	wandalizm
D.	wandala	wandali, wandalów	wandalizmu
C.	wandalowi	wandalom	wandalizmowi
B.	wandala	wandali, wandalów	wandalizm
N.	wandalem	wandalami	wandalizmem
Ms.	wandalu	wandalach	wandalizmie
W.	wandalu	wandale	wandalizmie, wandalizm

- przykłady użycia:

Dziś w XXI wieku określenie wandal ma zupełnie inne, mało chlubne znaczenie. Warto jednak zauważyć, że język polski rozróżnia te słowa. Wandalami określa się osobników, którzy bezmyślnie niszczą wszystko na swojej drodze. Natomiast dumni i waleczni członkowie plemienia to Wandalowie. Nie zniszczyli oni bezmyślnie w swoim czasie zdobytego Rzymu, tylko go mocno „nadwyreżyli” poszukując bardzo cennego wtedy żelaza. Ale od tego urywka dziejów mylnie wzięto definicję człowieka – niszczyciela, który demoluje wszystko na swojej drodze. [źródło: www.lasy.gov.pl]

Pies policyjny pomógł znaleźć podejrzanego ukrywającego się kilka przecznic od katedry. W ubiegłą środę postawiono mu zarzuty wandalizmu, dwóch przypadków uszkodzenia mienia, manipulacji, bezprawnego użycia broni i stawiania oporu przy aresztowaniu. [źródło: www.dzieje.pl]

mn

WARSZAWKA

- znaczenie:

Lekceważące określenie uprzywilejowanych, zamkniętych grup towarzyskich i opiniotwórczych Warszawy, może też dotyczyć nowych mieszkańców, którzy do stolicy przeprowadzili się z prowincji, oraz mieszkańców Warszawy przebywających w miejscowościach turystycznych lub kupujących domy wakacyjne (np. na Mazurach lub Podlasiu).

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, zapisywany małą lub wielką literą (w tym przypadku dodatkowo z cudzysłowem).

	liczba pojedyncza
M.	warszawka
D.	warszawki
C.	warszawce
B.	warszawkę
N.	warszawką
Ms.	warszawce
W.	warszawko

- przykłady użycia:

Warszawka to słowo, które wywołuje chyba najwięcej emocji wśród rodowitych warszawiaków. To pogardliwe określenie mieszkańców stolicy odbierane jest jako bardzo obraźliwe. Słowo to nie ma ścisłej definicji i używane jest w różnych kontekstach. Jedni określają „Warszawką” bogatych ludzi w stolicy, inni z kolei przyjezdnych, tzw. „słoiaków”, a jeszcze inni – rodowitych mieszkańców. [źródło: www.warszawa.naszemiasto.pl]

Na razie nie lubiani przez miejscowych i zwyczajnych turystów letnicy nazywani są pogardliwie „warszawką”. Nazwa przyjęła się i utarła, bo to turyści ze stolicy najczęściej bawią na Mazurach i do tego najczęściej manifestują swoje pochodzenie mówiąc „jestem z Warszawy” albo „u nas w Warszawie”. [źródło: www.olsztyn.wyborcza.pl]

mg

WERSAL

- znaczenie:

Grzeczność i elegancja, niekiedy wręcz zbyt duża, przesadna. Określenie pochodzi od nazwy zamku pod Paryżem będącego siedzibą królów Francji (fr. *Versailles*). Do dzisiaj nazwa *Wersal* używana jest także jako metaforyczne określenie imponujących budowli, robiących duże wrażenie na odwiedzających, np. Białystok bywa określany mianem *polskiego Wersalu*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju męskiego, używany tylko w liczbie pojedynczej. Jako określenie miejsca pisany wielką literą. W przenośnym znaczeniu poprawna jest wyłącznie pisownia małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	wersal
D.	wersalu
C.	wersalowi
B.	wersal
N.	wersalem
Ms.	wersalu
W.	wersalu, wersal

- przykłady użycia:

Wersal w domu, czyli o etykecie słów kilka. [źródło: www.roseberryhome.com]

Zróbmy sobie wersal w sieci, czyli co to jest netykieta. Zachowanie ludzi zawsze podlega jakimś zasadom. Etykieta, kodeks dyplomatyczny, dress code – to niektóre z zestawów reguł, dzięki którym ludzie potrafią zachować się w danej sytuacji. Do naszego języka weszło na stałe słowo „wersal” żartobliwie określające wyjątkową, a nawet przesadną grzeczność i delikatność w zachowaniu, choć – jak wiemy z historii – na dworze francuskich królów wcale tak elegancko nie było. [źródło: www.grupaten-se.pl]

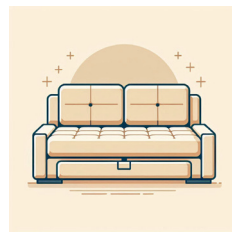
O tym, że „wersal” – czyli szacunek dla przeciwników politycznych i dla prawa – w polityce polskiej się skończył, usłyszeliśmy już dawno temu od Andrzeja Leppera. Niszczenie demokracji zaczyna się od niszczenia praworządności i debaty politycznej, którą zastępuje słowotok i hejt. [źródło: www.szostkiewicz.blog.polityka.pl]

mn

WERSALKA

- znaczenie

Typ tapicerowanego, rozkładanego mebla (kana-py) przeznaczonego do siedzenia i spania; prostego w obsłudze, zaopatrzonego w skrzynię na pościel. Eponim pochodzi od nazwy miejscowej *Wersal* (fr. *Versailles*) – siedziby królów Francji – i występuje tylko w języku polskim.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, występuje w obu liczbach i zawsze zapisywany jest małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	wersalka	wersalki
D.	wersalki	wersalek
C.	wersalce	wersalkom
B.	wersalkę	wersalki
N.	wersalką	wersalkami
Ms.	wersalce	wersalkach
W.	wersalko, wersalka	wersalki

- przykłady użycia:

Wersalka powstała na wzór mebli wielofunkcyjnych, które miały służyć do siedzenia oraz spania. Podobne zadania miały amerykańki oraz tapczany. Obecna forma mebla została rozpowszechniona w trzecim kwartale XX wieku. Nazwa „wersalka” pochodzi od Wersalu, czyli królewskiego pałacu pod Paryżem. Jest to mebel, który można umiejscowić funkcjonalnością i wyglądem pomiędzy kanapą i tapczanem. [źródło: www.konsimo.pl]

Ten popularny element wyposażenia wnętrza wyprodukowano po raz pierwszy w Ameryce. Były to lata 30. XX wieku. Choć minęło od tej pory dużo czasu, wersalki wciąż cieszą się popularnością, dlatego można je znaleźć w wielu domach. Ten rodzaj umeblowania pochodzi od tzw. amerykańki oraz tapczanu. [źródło: www.pademeble.pl]

- synonim: amerykańka

mg

WĘZŁ GORDYJSKI

- znaczenie:

Skomplikowana, trudna lub niemożliwa do rozwiązania sytuacja; *węzeł gordyjski* to powszechnie znany motyw w mitologii greckiej – precyzyjnie związany węzeł, trudny do rozplątania, w starożytności istniała przepowiednia, która mówiła, że ten, kto go rozplące, zostanie królem całej Azji. Wyrażenie zawiera przymiotnik *gordyjski* utworzony od nazwy miejscowej *Gordion* – nazwy starożytnego miasta w środkowej Anatolii, do którego przybył w 333 roku p.n.e. Aleksander Macedoński zainteresowany przepowiednią o węźle. Gdy nie mógł węzła rozplątać, po prostu go przeciął. W języku polskim funkcjonuje także określenie *przecięcie węzła gordyjskiego*, które oznacza rozwiązanie poważnego problemu.

- komentarz gramatyczny:

Związek rzeczownika rodzaju męskiego *węzeł* z określającym go przymiotnikiem *gordyjski*, używany jest najczęściej w liczbie pojedynczej, formy liczby mnogiej też są możliwe, choć zasadniczo nie są stosowane; oba wyrazy związku zapisywane są małymi literami.

	liczba pojedyncza
M.	węzeł gordyjski
D.	węzła gordyjskiego
C.	węzłowi gordyjskiemu
B.	węzeł gordyjski
N.	węzłem gordyjskim
Ms.	węzle gordyjskim
W.	węzle gordyjski, węzeł gordyjski

- przykłady użycia:

Konflikt izraelsko-palestyński to prawdziwy węzeł gordyjski. Nie widzę żadnego jego rozwiązania. Prawda jest taka, że od czasu pierwszej wojny w 1947-48 roku konflikt właściwie bez przerwy trwa do dziś [źródło: www.wiadomosci.wp.pl]

Niestety relacje polsko-ukraińskie to prawdziwy węzeł gordyjski zadziergnięty w 1569 r. i co rusz jeszcze dowiązywany. [źródło: www.szostkiewicz.blog.polityka.pl]

Aż do synodów biskupów poświęconych małżeństwu i rodzinie w 2014 i 2015 r. relacja teologii, dogmatyki, prawa kanonicznego i teologii pastoralnej w kwestii osób rozwiedzionych żyjących w powtórnych związkach była podobna do „węzła gordyjskiego”. Wydawało się, że jego rozwiązanie nie jest możliwe na drodze argumentacji i logiki, a jedynie przez „przecięcie mieczem” [źródło: www.czasopisma.uni.opole.pl]

en-p

WODA KOŁOŃSKA

- znaczenie:

Woda toaletowa, w której składzie dominuje alkohol uzupełniony naturalnymi olejkami eterycznymi. Eponim pochodzi od nazwy miasta Kolonia, w którym w 1792 roku założono pierwszą wytwórnię wody toaletowej (*Eau de Cologne*). Początkowo

woda kolońska uznawana była za lekarstwo i zalecano jej picie, za czasów napoleońskich stosowano ją w aromaterapii. Jej oryginalna receptura nadal pozostaje tajemnicą. Jako eponim określa rodzaj kosmetyku stosowanego przez kobiety i mężczyzn.

- komentarz gramatyczny:

Wyrażenie odmienia się według deklinacji żeńskiej, zapisywane jest zawsze małą literą. Możliwe jest utworzenie liczby mnogiej, ale formy te są raczej nieużywane (zwłaszcza w przypadkach innych niż mianownik).

	liczba pojedyncza
M.	woda kolońska
D.	wody kolońskiej
C.	wodzie kolońskiej
B.	wodę kolońską
N.	wodą kolońską
Ms.	wodzie kolońskiej
W.	wodo kolońska, woda kolońska

- przykłady użycia:

Woda kolońska to najchętniej używany kosmetyk zapachowy przez mężczyzn i historycznie i dzisiaj. Oryginalna woda toaletowa Kölnisch Wasser z niemieckiego i Eau de Cologne z angielskiego stworzona została w 1792 roku jako cudowna woda „Aqua Mirabilis [źródło: www.facetaria.pl/]

Woda kolońska to nieodłączny atrybut gentlemana w każdym wieku. Jest ceniona przez kolejne pokolenia mężczyzn, którzy chętnie dopełniają swoją stylizację jej świeżymi, subtelnymi lub zmysłowymi nutami zapachowymi. Odkryj nasze bestsellery, ponadczasowe zapachy i ekscytujące nowości. [źródło: www.sephora.pl/]

I chociaż zwykło się uważać, że wody kolońskie to produkt przeznaczony dla mężczyzn, to prawda jest zupełnie inna – wody kolońskie to lekkie perfumy męskie i damskie, a rozróżnienie zależy między innymi od ilości olejków zawartych w składzie. [źródło: www.perfumeria.pl/]

mg

WOLNA AMERYKANKA

- znaczenie:

Robienie tego, na co się ma ochotę, bez względu na przepisy prawa i panujące normy; w wyrażeniu znajduje się etnonim *Amerykanka* ozna-

czający kobietę pochodzącą z USA bądź obywatelkę tego kraju; określenie to występuje także w sporcie, gdzie oznacza rywalizację, w której zawodnicy stosują dowolne chwytły (por. przykłady użycia).

- komentarz gramatyczny:

Związek wyrazowy składający się z rzeczownika rodzaju żeńskiego *amerykanka* i określającego go przymiotnika żeńskiego *wolna* używany jest najczęściej w liczbie pojedynczej, formy liczby mnogiej są potencjalne; wyrażenie w funkcji eponimu powinno być zapisywane małą literą.

	liczba pojedyncza
M.	wolna amerykanka
D.	wolnej amerykanki
C.	wolnej amerykance
B.	wolną amerykankę
N.	wolną amerykanką
Ms.	wolnej amerykance
W.	wolna amerykanko, wolna amerykanka

- przykłady użycia:

Wolna amerykanka na polskich komentarzach. Prawnicy biją na alarm. [źródło: <https://www.money.pl/gospodarka>]

Wolna amerykanka. Jak kancelarie zarabiają na zadłużonych Polakach i nie tylko. [źródło: www.money.pl]

Brak jednolitych standardów, podobnie jak w przypadku ESG, sprawia, że wielu inwestorów obawia się angażowania kapitału w obligacje ekologiczne. Do niedawna panowała tu istna wolna amerykanka. [źródło: www.forsal.pl/biznes]

en-p

WSPÓŁCZESNY MATEJKO

- znaczenie:

Wybitny malarz. Jan Matejko był jednym z najbardziej rozpoznawalnych polskich malarzy. Jest przede wszystkim autorem obrazów historycznych, tworzonych w związku z ważnymi dla historii Polski wydarzeniami, np. *Bitwa pod Grunwaldem*, *Stańczyk* lub *Konstytucja 3 Maja*. *Stańczyk* pędzla Jana Matejki stał się tak znanym symbolem w kulturze polskiej, że do dzisiaj jego postać umieszczana jest na puzzlach, plakatach czy koszulkach. Matejko jest też autorem 44 grafik z portretami polskich władców (*Poczet królów polskich*).

- komentarz gramatyczny:

Konstrukcja z rzeczownikiem rodzaju męskiego używana jest wyłącznie w liczbie pojedynczej. W metaforycznym znaczeniu może dotyczyć dowolnej osoby, która wyróżnia się współcześnie jako wyjątkowo utalentowany malarz. Onim Matejko uległ procesowi apelatywizacji, a w konsekwencji przestał identyfikować konkretną osobę – stał się niemal wyrazem pospolitym i zyskał znaczenie metaforyczne. Przez użytkowników języka nawet w znaczeniu przenośnym zapisywany jest jednak wielką literą, a językoznawcy klasyfikują rzeczownik jako wyraz z pogranicza nomen proprium i nomen appellativum (zob. Matkowski 2003: 39).

	liczba pojedyncza
M.	współczesny matejko
D.	współczesnego matejki
C.	współczesnemu matejce
B.	współczesnego matejkę
N.	współczesnym matejką
Ms.	współczesnym matejce
W.	współczesny matejko

- przykłady użycia:

Przykra wiadomość. Wczoraj zmarł Edward Dwurnik, jeden z bardziej znanych obecnie malarzy polskich, określany czasem mianem: „współczesny Matejko”. Zasłynął jako portrecista miast, wypracował indywidualny, komiksowy styl, który widzimy na prezentowanym poniżej obrazie „Budowa Dworca Centralnego” z 1974 r. [źródło: Muzeum Warszawy. Facebook]

Jędruszek to współczesny Matejko – piszę to z pełnym przekonaniem i całkowitą powagą. Tak jak nasz wielki malarz sprzed stu lat, tak teraz Jędruszek mierzy się z każdą formą obrazu – znakomicie operuje zarówno w bliskich portretach, scenach zbiorowych jak i wielkich, szerokich planach, w których znajduje się nawet i kilka tysięcy postaci. [źródło: www.wpolityce.pl]

mn

WUZETKA

- znaczenie:

Ciasto czekoladowe z kremem śmietanowym. Jest kilka hipotez na temat pochodzenia nazwy *wuzetka*. Prawdopodobnie powstała ona na przełomie

lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku od nazwy trasy kolejowej W-Z (Wschód-Zachód, była to największa trasa kolejowa zbudowana po II wojnie światowej). Nazwa ciasta mogła też pochodzić od nazwy jej pierwszego producenta – Warszawskich Zakładów Ciastkarskich – uważa się, że deser powstał w 1949 roku, a w 1953 roku nazwano go wuzetką w jednej z kawiarni w okolicy tych Zakładów. Co ciekawe, w Radomiu, mieście położonym niedaleko Warszawy, ciasto to nazywane jest *radomianką*.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego używany w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	wuzetka	wuzetki
D.	wuzetki	wuzetek
C.	wuzetce	wuzetkom
B.	wuzetkę	wuzetki
N.	wuzetką	wuzetkami
Ms.	wuzetce	wuzetkach
W.	wuzetko, wuzetka	wuzetki

- przykłady użycia:

Dziś można ją dostać w każdej cukierni, Polacy kochają wuzetkę za smak i prostotę. Ciasto idealne do niedzielnej kawy lub na urodzinowe przyjęcie. [źródło: www.domowe-wypieki.com]

Wuzetka – chyba nie ma osoby, która chociażby raz jej nie spróbowała. Tym ciastem o tajemniczej nazwie w latach 40. i 50. zajadali się warszawiacy, a dziś kocha je cała Polska. [źródło: www.kuchnia.wp.pl]

Biało-brązowe ciastko – wuzetka – to jeden z symboli polskiej stolicy. Deser, którego nazwa pochodzi od słynnej trasy W-Z (choć wersje są różne), zachwyca zarówno smakiem, jak i wyglądem. [źródło: www.be-szamel.se.pl]

en-p

WYJŚĆ PO ANGIELSKU

- znaczenie:

Zwrot oznaczający wychodzenie po cichu, dyskretnie, bez zwracania czyjejs uwagi lub bez pożegnania (np. z gospodarzami przyjęcia). Jego

historia prowadzi do XVIII wieku i praktykowanego na francuskim dworze zwyczaju dyskretnego wychodzenia z przyjęcia. Zwrot znany był też w czasach wojen napoleońskich, gdzie oznaczał oddalenie się bez pozwolenia przełożonych. Jak zauważa F. Łobodziński: „Anglicy samowolkę nazywali „French exit” albo „French leave” (...). Ci podobną czynność określali „filer à l’anglaise” (mniej więcej ‚wymaszerować po angielsku’)”. (www.quora.pl).

- komentarz gramatyczny:

Zwrot składa się z czasownika *wyjść/wychodzić* (w formie bezokolicznika lub odmienianego zgodnie z koniugacją *-ę, -isz*) oraz nieodmienianego wyrażenia przyimkowego *po angielsku* (w funkcji okolicznika).

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
(ja)	wychodzę po angielsku	(my)	wychodzimy po angielsku
(ty)	wychodzisz po angielsku	(wy)	wychodzicie po angielsku
on, ona, ono pan, pani	wychodzi po angielsku	oni, one państwo	wychodzą po angielsku

- przykłady użycia:

Określenie „wyjść po angielsku” zna niemal każdy kto ogląda filmy, czyta książki albo interesuje się *savoir-vivrem*. Natomiast stosują tę zasadę już bardzo nieliczni. Z jednej strony nie zawsze dobrze rozumiemy jej sens, a z drugiej mamy raczej mało okazji by z niej skorzystać. Dzisiaj zajmę się wyjaśnieniem wychodzenia po angielsku, a przy okazji przedstawię Wam jego kulturowe źródło. [źródło: www.kielban.pl]

Jaka jest geneza tego powiedzenia? Francuzi w XVIII wieku wychodzili niezauważeni z przyjęć, aby nie odrywać innych od zabawy i obowiązków. Francja była wówczas wzorem dla całej Europy i szybko zaczęto praktykować ten zwyczaj także w innych krajach. Konwenans w dużej mierze przejęli Anglicy i tak, w XIX w., wyjście po francusku stało się wyjściem po angielsku. [źródło: www.dziendobry.tvn.pl]

mg

ŻYLETKA

- znaczenie:

Wymienne ostrze maszynki do golenia. Eponim pochodzi nazwiska amerykańskiego wynalazcy Kinga Campa Gillette'a, który w 1904 roku opatentował maszynkę do golenia z wymiennym, dwustronnym ostrzem. W języku kibiców sportowych funkcjonuje termin *Żyleta* – jest to nazwa trybuny najzagorzalszych fanów piłkarskich Legii Warszawa.

- komentarz gramatyczny:

Rzeczownik rodzaju żeńskiego, w znaczeniu eponimicznym występujący w liczbie pojedynczej i mnogiej, zapisywany małą literą.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	żyletka	żyletki
D.	żyletki	żyletek
C.	żyletce	żyletkom
B.	żyletkę	żyletki
N.	żyletką	żyletkami
Ms.	żyletce	żyletkach
W.	żyletko, żyletka	żyletki

- przykłady użycia:

Żyletki są produkowane na całym świecie. Jest to jeden z najbardziej rozpoznawalnych przedmiotów przez mieszkańców całego globu, bo kształt żyletki jest prawie zawsze taki sam. [źródło: www.facetaria.pl/blog]

Golenie żyletką nie musi być trudne! Chociaż na początku możesz mieć obawy przed użyciem klasycznej żyletki do golenia, to wraz z zdobywaniem wprawy i techniki golenia efekty będą coraz lepsze! [źródło: www.pomadziarz.pl]

mg

Wykaz źródeł eponimów

- Burkacka Iwona (2020), *Janusze, halyny, sebixy i karyny. Memy internetowe jako źródło nowych eponimów*, „Poradnik Językowy” 4, s. 21-34.
- Kopaliński Władysław (2008), *Słownik eponimów czyli wyrazów odimionych*, Warszawa.
- Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego, <https://obserwatoriumjezykowe.uw.edu.pl/> [dostęp: 16.11.2024].
- Rutkowski Mariusz (2012), *Słownik metafor i konotacji nazw własnych*. Olsztyn.
- Sadowski Mirosław M. (2013), *Eponimy jako sposób wzbogacania leksyki*, „Acta Erasmiana” 5, s. 289-308.
- Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/> [dostęp: 16.11.2024].
- Wielki słownik języka polskiego*, <https://wsjp.pl/> [dostęp: 16.11.2024].
- Witaszek-Samborska Małgorzata (2006), *Eponimy wśród neologizmów współczesnej polszczyzny*, „Białostockie Archiwum Językowe” 6, s. 163-172.

Wykaz źródeł memów i grafik

- Memy wykorzystane w słowniku pochodzą ze stron: www.besty.pl, www.demotywatory.pl, www.memy.pl.
- Grafiki zamieszczone w słowniku zostały wygenerowane przez AI.

Aneks

Ćwiczenia dla uczących się języka polskiego jako obcego

Rozumienie ze słuchu

Ćwiczenie 1

Proszę obejrzeć fragment krótkiego programu poświęconego eponimom dostępnego w serwisie internetowym YouTube na kanale Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego pt. *Zabawy Literackie – Eponimy* i zaznaczyć właściwe odpowiedzi zgodnie z podanym przykładem.

Film dostępny tutaj: https://youtu.be/bhX_PKAPt68

PRZYKŁAD

Gospodarz programu

- a) nie kryje niechęci wobec eponimów
- b) zachęca do przyjrzenia się bliżej eponimom
- c) działa w fundacji literackiej

1. Słowo *foch*, czyli wyraz twarzy charakterystyczny dla osoby, która czuje się urażona
 - a) pochodzi od nazwiska francuskiego wojskowego
 - b) nie ma żadnego związku z Wojskowym, Ferdinandem Fochem
 - c) Ferdinand Foch był francuskim duchownym
2. Vincenz Priessnitz uważał, że kąpiele
 - a) są dobre dla formy i ogólnego samopoczucia
 - b) nie są zalecane osobom zdrowym
 - c) nie mają żadnych właściwości prozdrowotnych
3. Słowo *bojkot*
 - a) wywodzi się od rodzaju szala
 - b) nawiązuje do nazwiska Boycott
 - c) zostało wymyślone przez grupę bojkotowanych lordów w Anglii

4. Słowo *cham*
 - a) pochodzi z Biblii
 - b) pierwotnie określało człowieka, który zachowuje się wyjątkowo nieuprzejmie
 - c) nie nawiązuje ani do niczyjego imienia, ani też do nazwiska

5. Gospodarz programu uważa, że
 - a) dobre przykłady eponimów można znaleźć wyłącznie w internecie
 - b) eponimy wyszły już z mody
 - c) eponimy można znaleźć na wielu płaszczyznach otaczającej nas rzeczywistości językowej

6. Osoby oglądające program
 - a) mogą liczyć na nagrody za najciekawsze nadesłane przykłady eponimów
 - b) mogą wziąć udział w proponowanej przez gospodarza programu zabawie tylko wtedy, gdy posiadają w domu encyklopedię
 - c) nie powinny nadsyłać do konkursu samodzielnie utworzonych eponimów

Ćwiczenie 2

Proszę obejrzeć fragment wykładu poświęconego eponimom i zaznaczyć właściwe odpowiedzi zgodnie z podanym przykładem.

Film dostępny tutaj: <https://youtu.be/OVQ-fIXXDw8>

PRZYKŁAD

Eponimy zazwyczaj dotyczą

- a) literatury i nauki
 - b) **różnych sfer codziennego życia**
 - c) muzyki
1. Eponimy są odbierane przez użytkowników języka jako
 - a) nazwy własne
 - b) nazwy pospolite
 - c) słowa obce

2. Napoleonka to
 - a) rodzaj instalacji spotykanej w łazience
 - b) ciastko
 - c) nakrycie głowy pochodzące z Francji

3. O mężczyźnie nieatrakcyjnym mówimy
 - a) romeo
 - b) shrek
 - c) gargamel

4. Nazwę pochodzącą od miasta, w którym położony jest jeden z najstarszych anglojęzycznych uniwersytetów na świecie, nosi
 - a) rodzaj obuwia
 - b) egzotyczna potrawa
 - c) zjawisko pogodowe

5. Eponimy pochodzące z popkultury
 - a) nie występują w języku polskim
 - b) powstają tylko w nawiązaniu do polskich produkcji
 - c) są stale obecne w języku polskim

Ćwiczenie 3

Proszę obejrzeć film dostępny w serwisie internetowym YouTube na kanale Ciastkożercy.pl pt. *Magdalenki. Francuskie Ciastka Idealne. Krok po Kroku*. Proszę wynotować składniki potrzebne do zrobienia magdalenek, a następnie uzupełnić luki brakującymi wyrazami (w jednej luce może brakować jednego, dwóch lub trzech wyrazów).

Film dostępny tutaj: <https://www.youtube.com/watch?v=pTQCg-s8MpX8>

Przepis na magdalenki

Składniki – co powinniśmy przygotować?

- (1)
- (2)

- (3)
- (4)
- (5)
- (6)
- (7)
- (8)
- (9)

Jakie czynności powinniśmy kolejno wykonać?

- wysmarować (1) i wysypać ją mąką za pomocą małego sitka
- strzepnąć (2)
- rozpuścić (3), ale nie dodawać (4)
- (5) jajka do miski, dodać (6) i mieszać drucianą (7)
- dodać (8) i jeszcze raz wymieszać trzepaczką
- (9) cytrynę, można (10) wrzątkiem
- (11) skórkę z (12) do miski
- (13) sok z cytryny do miski
- do mąki dodać (14) do pieczenia i odrobinę (15) i mieszać
- całość przesiać do miski z (16) i mieszać (17)
- dodać (18)
- gotowe ciasto przełożyć do (19)
- odciąć (20) worka cukierniczego
- (21) ciasto do foremki – każde zagłębienie w kształcie muszelki (22) ciastem na 80%
- (23) piekarnik do 200 stopni
- przed włożeniem magdalenek do pieca (24) temperaturę na 180 stopni
- na czas rozgrzewania piekarnika włożyć blaszkę z magdalenkami do (25)
- (26) magdalenki przez 15 minut
- po upieczeniu (27) magdalenki na kratkę do studzenia albo (28) je nożem i obrócić
- można podawać posypane cukrem (29)

Smacznego! 😊

Poprawność gramatyczna

Ćwiczenie 1

Proszę uzupełnić tekst poprawnymi formami wyrazów podanych w nawiasach (odmiana przymiotników i rzeczowników).

Pytanie: Czy wszystkie eponimy powinno się pisać wielką literą? Zauważyłem, że słownik wyrazów obcych podaje np. zapis amfitrion, apollo, cerber, dulcynea, eldorado, krezus i wiele innych, ale już Beatrycze, Jonasz, Junona, Kasandra, Kirke, Nikodem, Ofir. Z kolei słownik języka polskiego podaje jednak (pisownia)¹ jonasz i kasandra. Dlaczego nie jest to jednoznacznie ustalone? Wydaje mi się, że wszelkie (użycie – liczba mnoga)² przenośne lub żartobliwe takich (słowo – liczba mnoga)³ mogłyby być pisane małą literą.

Odpowiedź: Pisownię wyrazów pospolitych pochodzących od (nazwa własna – liczba mnoga)⁴ regulują trzy zasady (ortograficzna – liczba mnoga)⁵. Pierwsza z nich powiada, że wielką literą piszemy nazwisko (autor)⁶ użyte w znaczeniu jego (dzieło)⁷, np. „Czytałem Gombrowicza”, „Lubię Felliniego”. Druga nakazuje pisać małą literą nazwy różnego rodzaju wytworów przemysłowych, gdy zostały używane jako nazwy pospolite konkretnych przedmiotów, np. „Jeżdżę fordem”, „Wypiliśmy dwie butelki tokaju” (...). Trzecia zaś dotyczy bezpośrednio rzeczowników utworzonych od nazw własnych ludzi oraz istot mitologicznych, które piszemy małymi literami, gdy są używane w znaczeniu (pospolite)⁸, np. kozak ‘żołnierz, taniec, grzyb, but’, ksantypa ‘kłóтлиwa kobieta’. Pytanie dotyczy głównie trzeciego przypadku, trzeba więc stwierdzić, że skoro reguła nie dopuszcza tu (wyjątek – liczba mnoga)⁹, powinniśmy podane wyrazy pisać małymi literami, jeśli tylko zostały użyte w znaczeniu pospolitym, a więc: beatrycze ‘piękna, młoda kobieta, nieświadoma inspiratorka artysty’, jonasz ‘człowiek przynoszący pecha, sprowadzający nieszczęście’, junona ‘piękna kobieta o majestatycznej urodzie’, kasandra ‘złowróżbna prorokini’, kirke ‘demoniczna kobieta’, nikodem ‘tajny zwolennik’, ofir ‘kraj obfitujący w bogactwa’. Zasady pisowni są więc ustalone, choć prawdopodobnie pojawiają się jakieś problemy w ich stosowaniu. Należałoby w związku z tym zwrócić (uwaga)¹⁰ autorów, redaktorów i korektorów na potrzebę dostosowania zapisu wyrazów tego typu do zasad pisowni.

Jan Grzenia

Na podstawie: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/>

Ćwiczenie 2

Proszę podkreślić poprawne formy wyrazów podanych w nawiasach (imiesłowy) zgodnie z przykładami.

Jakiś czas temu śmiech i kontrowersje wzbudził wyciek wiadomości firmy InPost z prośbą, aby nie odmieniać przez przypadki nazwy znaku towarowego Paczkomat. (...) Wydawać się może, że sprawa jest fundamentalnie bez znaczenia – kryje się jednak za nią szerszy problem prawny.

Problemem tym jest określenie, czy słowo „paczkomat” posiada (wystarczając, wystarczające, wystarczających)^{PRZYKŁAD} znamiona (odróżniane, odróżniając, odróżniające)^{PRZYKŁAD}, aby móc funkcjonować jako znak towarowy.

Po raz pierwszy został on (rejestrowany, zarejestrowany, rejestrujący)¹ w Urzędzie Patentowym RP w 2009 roku przez spółkę Integer S.A i uzyskał prawo ochronne. Przedmiotem sporu prawnego stał się w 2015 roku, gdy Poczta Polska zgłosiła wniosek o unieważnienie tegoż prawa ochronnego z uwagi na utratę znamion (odróżniających, odróżnianych, odróżniające)² twierdząc, że słowo to ma wyłącznie charakter opisowy. Urząd Patentowy odrzucił jednak wniosek, stwierdzając, że zestawienie członów „paczko-” i „-mat” nie opisuje wprost właściwości towarów. W opinii Kolegium Orzekającego wnioskodawca nie wykazał w sposób (wyczerpany, wyczerpujący, wyczerpującym)³, że końcówka „-mat” w powszechnym obrocie oznacza automat, a nawet, jeśli tak by miało być, to cała konstrukcja określałaby maszynę (zajmowaną się, zajmującej się, zajmującą się)⁴ bliżej nieokreśloną czynnością związaną z paczkowaniem, a forma skrytki, w której przechowywane są paczki, nie jest pierwszym, co nasuwa się na myśl w tej sytuacji. O ile faktycznie prawdą jest, że urządzenie to służy nie do produkcji paczek, lecz do ich nadawania i odbioru, o tyle można zastanawiać się, czy na pewno jest to (wystarczająca, wystarczając, wystarczającą)⁵ przesłanką, by uznać, że konotacja nie jest dość oczywista? (...) W opinii Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie – nie. Wyrokiem z 5 grudnia 2017 roku odrzucił on argumentację Urzędu Patentowego i uchylił zaskarżoną przez Poczta Polską Decyzję. Powołał się on tu między innymi na wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w tym między innymi ten precedensowy, (kształtowany, kształtując, kształtujący)⁶ wykładnię, że znak (składany, składający się, poskładany)⁷ z połączenia wyrażen o charakterze opisowym również ma charakter opisowy, chyba, że jego całość stanowi więcej, niż tylko prostą sumę elementów. Innymi przykładami znaków (unieważnionymi, unieważnionych, unieważniających)⁸ wyrokami TSUE były choćby „DigiFilm” oraz „DigiFilm Haker” czy „ecoDoor”. (...) Dodatkowym czynni-

kiem (przemawiającym, przemawiając, przemawiający)⁹ na niekorzyść utrzymania znaku towarowego jest też fakt, że InPost zarejestrował także wzory użytkowy i przemysłowy pod tą samą nazwą, jak również wynalazek „paczkomat modułowy”. Z zasady niedopuszczalne jest używanie w tytułach tych wzorów nazwy fantazyjnej – firma sama przyznała więc pośrednio, że ma on charakter nazwy rodzajowej. Oczywiście, wyrok WSA został (zaskarżając, zaskarżony, zaskarżonym)¹⁰ – Najwyższy Sąd Administracyjny oddalił jednak skargę kasacyjną. Nie oznacza to, jednak, że decyzja Urzędu Patentowego została sądowno zmieniona na korzyść Poczty Polskiej – postępowanie w tej sprawie powróciło do Urzędu, który jak na razie nie wydał decyzji w tym zakresie.

Na podstawie: Wesołowski S., *Co z tym Paczkomat, czyli jak długo może żyć znak towarowy*, <https://kglegal.pl/co-z-tym-paczkomat-czyli-jak-dlugo-moze-zyc-znak-towarowy/>

Ćwiczenie 3

Proszę uzupełnić tekst poprawnymi formami wyrazów podanych w nawiasach (odmiana rzeczowników, przymiotników i zaimków) zgodnie z przykładami.

Polaku przykład (Polak), jak **ci** przykład (ty) na imię?

Imię dziecka jest (ważny)¹ komunikatem, jaki rodzice wysyłają (świat)². Julie i Leny, Maje oraz Kacprzy świadczą o tym, że za oryginalnością podążamy masowo i stadnie.

Nareszcie zmiana! – oświadczyły w styczniu z radością portale internetowe. Julię i Jakuba – królujących od kilku lat na liście najpopularniejszych imion w Polsce – zdetronizowali w ubiegłym roku Lena i Szymon. Ma to już w sobie coś z (epidemia)³. Jej ofiary można liczyć w (dziesiątki)⁴ (tysiące)⁵. Kiedy pójdą do przedszkola, w grupie natrafiają na co najmniej kilku swoich imienników. Z każdej listy będą wyczytywani wraz z nazwiskiem. Jednak kiedy w dorosłym życiu trafią do pracy w barach i supermarketach, nie będą musieli się martwić, że niezadowolony klient zdoła (oni)⁶ zidentyfikować na podstawie plakietki z imieniem. Wybór (imię)⁷ dla dziecka należy do najważniejszych decyzji w rodzinie. Wie o tym każdy, no, może prawie każdy rodzic. Co roku przed tym dylematem staje ponad 800 tysięcy Polaków. Rodzina, znajomi, koledzy z pracy, poradniki, różne (forum)⁸ internetowe – wszystko to ma przyjść z pomocą w podjęciu decyzji kluczowej dla dziecka. Przecież skądś trzeba czerpać wiedzę, że Julie to kobiety pełne (życie)⁹, energiczne, śmiałe, wesołe i optymistycz-

ne, a Jakubowie są ciekawi świata, interesują się nowoczesną techniką, są dowcipni, pomysłowi i (towarzyski)¹⁰.

Na podstawie: <https://www.rp.pl/plus-minus/art6242821-polaku-jak-ci-na-imie>

Rozumienie tekstów pisanych

Ćwiczenie 1

Proszę przeczytać tekst, a następnie – jak w przykładzie – zaznaczyć: TAK – gdy zdanie jest zgodne z tekstem; NIE – gdy nie jest zgodne z tekstem; BI – gdy w tekście brakuje informacji na dany temat.

Osobnym problemem jest ortografia nazw pospolitych powstałych od nazw własnych. Zmiana statusu jednostki powinna pociągać za sobą zmianę pisowni. Jak jednak pokazuje praktyka językowa, odejście od zapisu wielkimi literami jest procesem dłuższym niż stabilizowanie się nowego znaczenia. Mimo że eponimy są apelatywami, to jednak świadomość ich motywacji nazwą własną sprawia, że użytkownicy języka mają spory opór przed pisaniem ich małą literą. Dowodzą tego na przykład burzliwe dyskusje na temat zapisu wyrazu *mikołaj* i zestawienia święty *mikołaj*. Wahania dotyczące pisowni nie dotyczą zresztą tylko wielkiej i małej litery, ale także użycia innej litery niż w oryginale (jeśli zapis ulega spolszczeniu), przecinka, łącznika, a nawet cudzysłowu, por. **Zosia Samosia* a. **Zosia--Samosia*, a. **Zosia samosia*, a. **zosia-samosia*, a. **„Zosia Samosia”* zamiast *zosia samosia* ‘ktoś, kto wszystko chce robić sam’; **Don Juan* a. **donjuan*, a. **don juan*, a. **„Don Juan”* zamiast *donżuan* ‘uwodziciel, amator przygód miłosnych’; **Baba-Jaga* a. **baba Jaga*, a. **baba jaga*, a. **„Baba-Jaga”* zamiast *baba-jaga* ‘niesympatyczna lub brzydka kobieta’.

Artykuły z ostatnich lat na temat apelatywizacji nazw własnych oraz obserwacje polszczyzny potwierdzają ciągłą aktywność eponimów we wzbogacaniu słownictwa współczesnego języka polskiego. Obecnie źródłem nowych jednostek jest przede wszystkim (choć nie wyłącznie) kultura popularna, por. *rambo* i *banderas* ‘o mężczyźnie silnym, zbuntowanym, nierzadko narażającym swe życie dla idei’ (nazwy pochodzą odpowiednio od: nazwiska Johna Jamesa Rambo, bohatera filmów akcji z serii Rambo, oraz cyklu powieści Davida Morrella i nazwiska hollywoodzkiego aktora Antonia Banderasa często grającego tego typu bohaterów), *bond* ‘o mężczyźnie przystojnym i dokonującym rzeczy niemożliwych’ (od: nazwiska bohatera filmów – Jamesa Bonda), *lenonki* ‘okulary o małych, okrągłych szklach, podobne do tych, jakie nosił John Lennon’, *marlejki* ‘imprezy i koncerty reggae’ (nazwa pochodzi od nazwiska najbardziej chyba znanego wykonawcy reggae – Boba Marleya), *blanik* ‘w gimnastyce sportowej – skok przez konia: przerzut, podwójne salto w przód w pozycji łamanej’ (od nazwiska polskiego sportowca Leszka Blanika, który pierwszy ten skok wykonał).

Większość przywołanych w artykule eponimów jest wspólna dla wielu języków, oddaje bogactwo doświadczeń, wspólnych losów determinowanych nie tylko geografiami (Europa), ale przede wszystkim historią, kulturą, literaturą. Część z nich to jednostki recesywne, które powoli wychodzą z użycia, jednak przeważają wśród nich jednostki stabilne, będące świadectwem ciągłości kulturowej i pokoleniowej.

Na podstawie: Danuta Krzyżyk, Helena Synowiec, *U kastalskiego źródła – eponimy w polszczyźnie*, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/21631/1/Krzyzyk_U_kastalskiego_zrodla_eponimy_w_polszczyźnie.pdf

		TAK	NIE	BI
PRZYKŁAD Sposób zapisu eponimów nie zawsze jest oczywisty.		x		
1.	Użytkownicy języka mają tendencje do zapisu eponimu wielką literą wtedy, gdy dostrzegają jego związek z nazwą własną, od której został utworzony.			
2.	Zapis <i>święty miłojaj</i> nigdy nie jest poprawny.			
3.	W języku polskim od kilkudziesięciu lat nie pojawiają się nowe eponimy.			
4.	Źródłem najnowszych eponimów jest zazwyczaj popkultura.			
5.	Eponimy utworzone od nazwisk bohaterów filmów akcji powstały wyłącznie w języku polskim.			
6.	Niektóre eponimy z czasem są zapominane lub zastępowane nowymi.			
7.	Autor postuluje, by ujednoczyć sposób zapisu eponimów.			
8.	Leszek Błanik często promuje eponim utworzony od swojego nazwiska.			

Ćwiczenie 2

Proszę przeczytać tekst i dopasować usunięte z niego fragmenty (A–J).

Eponimów, czyli wyrazów i zwrotów pochodzących od imion i nazwisk, a także od nazw miejscowości, regionów i krajów zamieszczono w „Słowniku eponimów, czyli wyrazów odmiennych” W. Kopalińskiego dostateczną ilość. Pośród wyrazów zaprezentowanych w wyżej wspomnianym słowniku, naliczono około 50 haseł [____]¹ orientalizmów. Terminem „orien-

talizm” []² m.in. „wyraz przejęty z języków orientalnych”, to wszystko, co []³. Zapożyczenia te docierały do polszczyzny różnymi drogami. Niektóre mogły znaleźć się []⁴ dzięki bliskim relacjom Polski z Imperium Osmańskim i Tatarami. Ich odnajdujemy najwięcej. Należałoby nadmienić, że poszczególne wyrazy odimienne, []⁵, mogą nie świadczyć o jej bezpośrednich kontaktach z językami, z których się wywodzą, jednak „[]⁶ ich używanie w określonych sytuacjach językowych jest konieczne” (...). Spora część orientalizmów przetrwała we współczesnej polszczyźnie do dziś, inne całkowicie wyszły z użycia, wschodnie pochodzenie niektórych trudno rozpoznać. Możemy zatem pozwolić sobie na wyodrębnienie kilku kręgów tematycznych, reprezentujących takie pojęcia, jak: tkaniny, ubiory, zwierzęta i rośliny, pożywienie, dywany, meble i inne wyrazy odimienne, []⁷. Wśród analizowanych eponimów dość liczną grupę stanowią wyrazy wskazujące na nazwy tkanin i ubiorów: adamaszek – jedwabna albo półjedwabna, najczęściej jednobarwna tkanina, nazwa której pochodzi od Damaszku, stolicy Syrii; angora – wełna kóz angorskich (moher), od dawnej nazwy stolicy Turcji (zmienionej na Ankara); fez – czerwone filcowe nakrycie głowy w kształcie ściętego stożka, zakończone czarnym chwostem, []⁸, nazwa pochodzi od dawnej stolicy Maroka, Fezu; gaza – cienka tkanina o splocie płóciennym, prawdopodobnie nazwa pochodzi od miasta na pograniczu Egiptu i Izraela, niedaleko Morza Śródziemnego; (...) Omawiana []⁹ jest motywowana nazwą miasta, prowincji, portu, czyli pochodzi []¹⁰.

Na podstawie: Pietruszka L., *Eponimy pochodzenia orientalnego w języku polskim*, http://www.aphn-journal.in.ua/archive/75_2024/part_2/34.pdf

A	charakterystyczne dla kultury Azji, Bliskiego Wschodu, Maghrebu oraz Afryki Subsaharyjskiej
B	grupa licząca ponad 10 nazw odimiennych
C	które trudno wprowadzić do konkretnej warstwy tematycznej
D	należących do
E	noszone przez mężczyzn w niektórych krajach muzułmańskich Bliskiego Wschodu
F	od toponimów
G	określa się
H	przyswojone przez polszczyznę
I	w składzie słownikowym języka polskiego
J	z powodu związku tego typu nazw z obcymi dla nas desygnatami

Ćwiczenie 3

Proszę połączyć tytuły z kolumny I z fragmentami tekstów z kolumny II – zgodnie z przykładem. Odpowiedzi proszę wpisać do tabeli.

I		II	
PRZYKŁAD Babilon		A	Sędzia, wysłuchawszy obu stron, orzekł, że ziemię należy podzielić równo między braci, a sporny sad pozostawić we wspólnym zarządzie – wyrok ten zakończył wieloletni konflikt.
1.	Salomonowy wyrok	B	Choć to miasto może robić wrażenie, dla mnie kojarzy się wyłącznie z pieniędzmi i zepsuciem.
2.	Judasz	C	Na ulicach panował kompletny chaos: ludzie biegali w panice, śmieci fruwały na wietrze, a krzyki i przekleństwa mieszały się z dźwiękiem rozbijanych szyb. W oddali migały neony kasyn. Znad rzeki dochodziły strzały.
3.	Golgota	D	Po wyjściu z wody stała na brzegu jeziora całkowicie naga, krople spływały po jej skórze, a wiatr delikatnie chłodził jej odkryte ciało.
4.	Walka dawida z goliatem	E	Choć Marek przysięgał dozągonną lojalność swojemu przyjacielowi, za kilka butelek wódki wydał jego tajemnicę chłopakom z Parkowej.
5.	Apokalipsa	F	Było to miejsce, w którym każdy więzień, związany grubymi łańcuchami, cierpiał nieopisany ból. W ciasnej celi wilgoć i ciemność stawały się codziennymi towarzyszami. Nikt nie zasłużył na takie cierpienie.
6.	Sodoma i gomora	G	Mimo że młody pasterz miał tylko procę i garść kamieni, stanął odważnie naprzeciw olbrzymiego wojownika w pełnym uzbrojeniu, gotów walczyć o wolność.
7.	Na wschód od Edenu	H	Książka jest alegoryczną przypowieścią o walce dobra i zła w człowieku, nowoczesną wersją biblijnego mitu o Kainie i Ablu (stąd tytuł, albowiem według Starego Testamentu to właśnie do tej krainy wygnał Bóg występne Kaina).
8.	Niewierny Tomasz	I	Karol do końca swych dni będzie musiał żyć z piętnem mordercy.
9.	Kainowe znamię	J	Gdy ogień rozdarł niebo, a ziemia zaczęła się trząść, ludzie w panice uciekali przed nadciągającą falą zniszczenia, która za moment miała zmieść wszystko.

10.	W stroju Ewy	K	Ten nowy pracownik nie wierzy w zapowiedzi dyrektora i ciągle domaga się raportów, badań i analiz, które potwierdzą jego słowa.
-----	--------------	---	---

Przykład	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
B										

Ćwiczenie 4

Proszę przeczytać tekst, a następnie – jak w przykładzie – zaznaczyć: TAK – gdy zdanie jest zgodne z tekstem; NIE – gdy nie jest zgodne z tekstem; BI – gdy w tekście brakuje informacji na dany temat.

Czy na Zawiszy rzeczywiście można było polegać? Jak powstało jedno z najślynniejszych polskich przysłów?

„Polegać na kimś jak na Zawiszy” – powtarzamy do dzisiaj, tylko z grubsza pamiętając, że istniał rycerz o tym imieniu. Ale kim był ten cały Zawisza Czarny? I czy naprawdę można było na niego liczyć?

Przysłowie „Polegać na kimś jak na Zawiszy” odwołuje się do postaci Zawiszy Czarnego z Garbowa herbu Sulima (zm. 1428), polskiego rycerza i dyplomaty cieszącego się już za życia sławą „rycerza bez skaży”. Po raz pierwszy odnotował je Stanisław Orzechowski w napisanym w 1561 roku żywocie Jana Tarnowskiego.

Najemnik, rycerz, dyplomata

Zawisza, rycerz z ziemi sandomierskiej, pierwsze kroki w karierze stawił pod koniec XIV wieku na dworze króla Władysława Jagiełły. W pewnym momencie związał się, jak wielu Polaków w tamtym okresie, z Węgrami i ich królem Zygmuntem Luksemburskim. Gdy w czasie wielkiej wojny z Krzyżakami król węgierski poparł zakon, Zawisza wrócił do Polski i wziął udział w bitwie pod Grunwaldem w 1410 roku. Obycie w świecie i kontakty na dworze Zygmunta, spowodowały, że Zawisza znalazł zatrudnienie w polskiej dyplomacji. Był członkiem delegacji na sobór w Konstancji, gdzie rozstrzygnąć miano spór polsko-krzyżacki.

Honor był dla niego najwyższą wartością

Podczas turnieju rycerskiego w Perpignan pokonał w szrankach cieszącego się opinią najlepszego rycerza w Europie Jana z Aragonii, co odbiło się głośnym echem w kręgach europejskiego rycerstwa. Dowiedzioną tym sposobem biegłość w rzemiośle wojennym Zawisza wykorzy-

stywał, walcząc za wiarę w szeregach wojsk Zygmunta z husyckimi Czechami i muzułmańskimi Turkami. Podczas wyprawy przeciw tym ostatnim w 1428 roku zginął, osłaniając odwrót armii chrześcijańskiej spod leżącej na południowym brzegu Dunaju twierdzy Golubac. Odmówił ustąpienia z pola bitwy i pozostawienia swych towarzyszy, choć Zygmunt Luksemburski z drugiego brzegu rzeki przysłał specjalnie po niego łódź.

Narodziny tradycji

Jan Długosz poświęcił w swych *Rocznikach* wiele uwagi temu bohaterowi, przedstawiając go, jako idealnego rycerza walczącego za wiarę, służącego swemu królowi oraz – co musiało imponować Polakom – łączącego kosmopolityczny styl życia z przywiązaniem do polskich korzeni.

W czasach zaborów Zawisza stał się jednym z najpopularniejszych bohaterów narodowych, pojawiając się m.in. w *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego jako uosobienie duchowej wielkości dawnej Polski. Od XX wieku służy jako wzór harcerzom.

Na podstawie: <https://twojahistoria.pl/2018/09/01/czy-na-zawiszy-rzeczywiscie-mozna-bylo-polegac-jak-powstalo-jedno-z-najslynniejszych-polskich-przyslow/>

		TAK	NIE	BI
PRZYKŁAD Tekst tłumaczy pochodzenie zapomnianego polskiego przysłowia.			x	
1.	Zawisza Czarny pochodził z miasta Sulima.			
2.	Zawisza Czarny był uważany za osobę, która zawsze postępuje moralnie i uczciwie.			
3.	Bohater tekstu przez całe życie zajmował się wyłącznie walką dla króla Władysława Jagiełły.			
4.	W XIV wieku kontakty polsko-węgierskie nie istniały.			
5.	Zawisza lubił węgierską kuchnię.			
6.	Pod Grunwaldem wojska polskie walczyły z Krzyżakami.			
7.	Okoliczności śmierci Zawiszy dowodzą, że honor był najwyższą wartością.			
8.	Podczas turnieju rycerskiego Zawisza spotkał kobietę swojego życia.			
9.	Jan Długosz był jednym z przyjaciół Zawiszy.			
10.	Postać Zawiszy jest wzorem dla młodzieży związanej z ruchem skautowskim			

Ćwiczenie 5

Proszę przeczytać tekst, a następnie – jak w przykładzie – zaznaczyć: TAK – gdy zdanie jest zgodne z tekstem; NIE – gdy nie jest zgodne z tekstem; BI – gdy w tekście brakuje informacji na dany temat.

ALE SAJGON!

Stwierdzenie „Ale Sajgon!” oznaczające niezły bałagan, wzięło się od wietnamskiego miasta pod tą samą nazwą, które swoją sławę w Ameryce i w Europie zawdzięcza głównie działaniom wojennym oraz filmowi „Czas Apokalipsy” Francisca Forda Coppoli. Dziś jego nazwa jest inna, a też nie jest to jedyne miasto, które przyciąga turystów do Wietnamu.

Sajgon, czyli Ho Chi Minh City

W rzeczywistości przytoczone powiedzenie „Ale Sajgon!” wywodzi się z opisu ewakuacji Sajgonu w 1975 roku, gdy z dachu amerykańskiego konsulatu helikopter zabierał wybrańców. Inni musieli pozostać w ogniu działań wojennych. Kto choć raz był w Sajgonie, zauważy także, jaki rozgardiasz panuje na tamtejszych ulicach. Wydaje się, że nie obowiązują tutaj żadne zasady regulujące ruch drogowy. (...)

Kiedy w 1975 roku zakończyła się wojna wietnamska, dawny Sajgon dostał zupełnie nową nazwę – Ho Chi Minh City, zaczerpniętą od imienia wodza Komunistycznej Partii Indochin i prezydenta Demokratycznej Republiki Wietnamu. Obecnie jednak nikt jej nie używa. Sajgon jest nadal żywy dla mieszkańców i turystów, pomimo że formalnie nazwa ta odnosi się do kolonialnej dzielnicy francuskiej.

Oprócz pięknych zabytków Sajgonu: kolonialnych budynków, secesyjnych kamienic czy pięknego gmachu Poczty Głównej, w którym można poczuć atmosferę indochińskiej metropolii, miasto słynie z intensywnego ruchu ulicznego, który dla Europejczyka jest prawdziwym wyzwaniem.

Turysta przyjeżdżający do Sajgonu, od razu jest rzucony „na głęboką wodę” i musi przyzwyczaić się do obecnych na każdym rogu ulicy handlarzy oraz budek z jedzeniem zupełnie innym niż w Europie czy Ameryce, a także do urządzanych na chodnikach imprez towarzyskich. Sajgon, jako największa aglomeracja Wietnamu, tętni życiem przez 24 godziny na dobę.

Po ciszę i spokój – na łono wietnamskiej natury

Dla odmiany po głośnym Sajgonie warto wybrać się na niziny, na wybrzeże Morza Południowochińskiego albo w góry, które piętrzą się tuż nad równinami. Lasy przecięte licznymi strumieniami są pełne dzikiej zwierzyny. Gdzieniedzie można zobaczyć majestatyczne wodospady. Najczęściej odwiedzaną osobliwością przyrodniczą Wietnamu jest zatoka Ha Long, znajdująca się na północy kraju, gdzie wprost ze szmaragdowej wody wyrastają setki skalistych wysepek. Okolice słyną z przepięknych, białych, piaszczystych plaż.

Hanoi pod znakiem sierpa i młota

O ile czerwonych, typowo komunistycznych znaków w Sajgonie właściwie nie widać, o tyle w Hanoi, stolicy Wietnamu, jest ich bardzo dużo. Turystyczną atrakcją stanowi mauzoleum Ho Chi Minha. Ludzie żyją tu podobnie jak w Sajgonie, wprost na ulicy, gdzie spożywają kolejne posiłki, gotują, spotykają się ze sobą, a nawet układają dzieci do snu.

W samym centrum Hanoi warto odpocząć na brzegu jeziora Hoan Kiem, skąd można popłynąć łodzią do szesnastu świątyń – Perfume Pagoda. Znajduje się tu także mała wyspa z Ngoc Son, ze świątynią, pochodzącą z XIV wieku, którą poświęcono bohaterowi narodowemu – Hung Tran Dao.

Wietnam to ogrom możliwości dla każdego turysty – piękne stare miasta wpisane na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO np. Hoi An, słynne pagody, takie jak Then Mu w dawnej stolicy Wietnamu Hue, a także metropolie Sajgon i Hanoi. Po spokój i ciszę warto wybrać się na wybrzeże i w głęboką, nieprzebytą dżunglę.

Na podstawie: <https://logostour.pl/blog/na-sajgonie-wietnam-sie-nie-konczy>

		TAK	NIE	BI
PRZYKŁAD Tekst opowiada o mieście, które leży na terenie Chin.			x	
1.	Sajgon po raz pierwszy został opisany w biblijnej Apokalipsie św. Jana.			
2.	W 1975 roku załoga helikoptera brawurowo ewakuowała wszystkich potrzebujących pomocy.			
3.	Z administracyjnego punktu widzenia Sajgon to nazwa jednej z części miasta.			
4.	Zdaniem autora tekstu Europejczycy zbyt często łamią w Wietnamie przepisy ruchu drogowego.			
5.	Sajgon, podobnie jak Hanoi, słynie z gwaru i ruchu.			
6.	W wietnamskich lasach panuje susza.			
7.	Mieszkańcy wietnamskich aglomeracji są bardzo religijni.			
8.	Słowo <i>pagoda</i> oznacza świątynię.			
9.	W Wietnamie turysta może zobaczyć ślady komunizmu, ale nie znajdzie żadnych elementów architektury kolonialnej.			
10.	Wietnamska dżungla jest miejscem bardzo niebezpiecznym dla turystów.			

Ćwiczenie 6

Proszę przeczytać fragmenty tekstów i zaznaczyć właściwą odpowiedź zgodnie z przykładem.

PRZYKŁAD

Piotruś Pan jest bohaterem powieści Barriego napisanej ok. 1904 roku. Tytułowy bohater uciekł ze świata realnego do magicznej Nibylandii, gdzie przeżywał przygody ze swoją partnerką Wendy. To czarujące opowiadanie jest opisem zahamowania rozwoju emocjonalnego u mężczyzn, często przypisywanego słabej jakości więzi z matką w dzieciństwie. Popularnie syndromem Piotrusia Pana nazywa się funkcjonowanie mężczyzn, którzy pomimo fizjologicznej dojrzałości nie są zdolni, lub nie chcą, zachowywać się dojrzałe.

Z tego tekstu wynika, że

- a) syndrom Piotrusia Pana dotyczy kobiet i mężczyzn.
- b) **syndrom Piotrusia Pana może być wynikiem złych relacji rodzinnych.**
- c) syndrom Piotrusia Pana dotyczy dzieci.

1.	Mężczyzna – Piotruś Pan jest czarujący i można z nim przeżyć świetną przygodę. Ma jednak tendencję do unikania odpowiedzialności i nie przejmuje się konsekwencjami swoich działań. Potrafi się troszczyć, ale tylko o samego siebie. Żyje chwilą, ale szybko się nudzi i zmienia zdanie.
----	---

1. Z tego tekstu wynika, że Piotruś Pan
- a) troszczy się o innych
 - b) jest spontaniczny.
 - c) jest wytrwały i konsekwentny.

2.	Narcyzm i syndrom Piotrusia Pana mają cechy wspólne, ale nie muszą być powiązane. To znaczy, że mężczyzna z cechami narcyzmu może zachowywać się jak Piotruś Pan, ale ktoś z syndromem Piotrusia Pana niekoniecznie spełnia kryteria narcyzmu.
----	--

2. Z tego tekstu wynika, że
- a) mężczyzna Piotruś Pan to także narcyz.
 - b) narcyz i Piotruś Pan to dwie całkowicie odmienne postawy.
 - c) Piotruś Pan czasami przypomina narcyza.

3.	Mężczyzna o cechach Piotrusia Pana najbardziej ceni swoją wolność. Jeśli będzie się od niego oczekiwać odpowiedzialności, jego miłość szybko zniknie. Jeśli będzie się go chciało „ocalić” i pomóc mu psychologicznie dojrzeć, Piotruś Pan będzie nieszczęśliwy. Ponieważ w większości przypadków mężczyzna z Syndromem Piotrusia Pana nie chce dorosnąć, by nie utracić swojej „magii”.
----	--

3. Z tego tekstu wynika, że
- a) mężczyźni z Syndromem Piotrusia Pana zwykle nie potrafią dorosnąć.
 - b) miłość Piotrusia Pana nie jest bezwarunkowa.
 - c) przy odpowiedniej partnerce Piotruś Pan może dojrzeć.

4.	Co ciekawe, istnieje również syndrom uzupełniający, nazywany potocznie „zespołem Wendy”, odnoszący się do kobiet, które mają skłonność do „wiecznych chłopców”. Typowa „Wendy” jest kobietą, która stoi za mężczyzną – Piotrusiem Panem. Matkuje mu i robi to wszystko, co jest zbyt „dorosłe” dla partnera – mówiąc krótko: przejmuje większość obowiązków.
----	--

4. Z tego tekstu wynika, że
- a) kobieta z zespołem Wendy zachowuje się nieodpowiedzialnie.
 - b) partnerka Piotrusia Pana przyjmuje rolę jego opiekunki.
 - c) w związku Piotrusia Pana i Wendy panuje równy podział obowiązków.

5.	Wielu Piotrusiów Panów nigdy się nie żeni a ich uczuciowe związki nie są długoterminowe. Można ich spotkać na portalach randkowych, gdzie czarują kobiety i chcą bawić się życiem. Bez względu na wiek, zmarszczki i siwe włosy, są uroczymi chłopcami, którym ulegają kobiety.
----	---

5. Z tego tekstu wynika, że Piotruś Pan
- a) często pozostaje kawalerem.
 - b) tworzy trwałe związki.
 - c) to osoba przed 18. rokiem życia.

Na podstawie: <https://kasiaiorecka.wordpress.com/2020/04/20/piotrus-pan/>

Ćwiczenie 7

Proszę przeczytać tekst, a następnie zaznaczyć właściwą odpowiedź zgodnie z przykładem.

Utopie, które powinniście znać

(...) podajemy przykłady idei, za pomocą których Polacy chcieli uszczęśliwić ludzkość. Ignacy Krasicki jest autorem pierwszej polskiej powieści – „Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki” (1776). Opisana w niej historia po raz pierwszy w polskiej literaturze zaszczenia ideę państwa utopijnego. Tytułowy bohater opowiada swoje dzieciństwo i młodość, jak i liczne podróże. Pewnego razu przypadkowo trafia na utopijną wyspę Nipu, na której nie obowiązuje żaden ustrój polityczny, instytucjonalna religia, władza jednego człowieka nad drugim, a jedynie zwierzchność rodziców nad dziećmi. Każda z rodzin posiada równy kawałek ziemi, który może uprawiać. Wszyscy mieszkańcy wyspy są równi społecznie i ekonomicznie. Nie zabija się zwierząt, nie występują również podatki, a edukacja obejmuje przede wszystkim nauczanie zasad etycznych i moralnego postępowania.

Utopijna wspólnota w kosmosie? Jej wizję stworzył na początku XX wieku Konstanty Ciołkowski, uczyony polskiego pochodzenia – twórca rakiety kosmicznej i jeden z pionierów kosmonautyki, według którego kolonizacja kosmosu zapewniłaby nieśmiertelność gatunku ludzkiego. Akcja jego powieści „Poza ziemię” dzieje się w 2017 roku i opisuje świat, w którym panują pokój i postęp. Jedynym problemem jest przeludnienie, którego rozwiązaniem może być migracja ludzkości w przestrzeń kosmiczną. (...)

Architekt Oskar Hansen opracował utopijną teorię Linearnego Systemu Ciągłego, w którym postulował nową organizację życia poprzez odejście od tradycyjnego miasta rozwijającego się wokół centrum. W zamian zaproponował stworzenie aglomeracji rozciągających się w czterech równoległych pasmach od gór do morza, w których pomiędzy strefami mieszkalnymi znajdowałyby się strefy usług i przemysłu. Dzięki temu przestałby istnieć podział na centrum i peryferie, wszyscy mieliby jednakowy dostęp do miejsc pracy i wypoczynku. (...)

Kultowy film Juliusza Machulskiego z 1983 roku „Seksmisja” przedstawia antyutopijną wizję podziemnego miasta kobiet. Historia zaczyna się w 1991 roku, gdy dwóch ochotników: Maks Paradys i Albert Starski, poddaje się epokowemu eksperymentowi hibernacji. Mężczyźni budzą się nie po trzech latach, jak to było zaplanowane, a po ponad 50, gdy świat po wojnie nuklearnej pozbawiony jest mężczyzn, kobiety rozmnażają się metodą *in vitro*, a dzięki kontroli genetycznej rodzą się same dziewczynki.

„Walser” z 2015 roku to historia świata po katastrofie, która doprowadziła do zniszczenia cywilizacji i regresu społeczeństwa. Przedstawione

w filmie plemię leśnych ludzi żyje w izolacji, w kontakcie z naturą, nie jedząc mięsa i komunikując się nawet z roślinami. Posługują się językiem, w którym nie ma czasu przeszłego, a ludzie nie mają imion. Idealne życie, bez ciężaru historii, zostaje zakłócone przez przedstawiciela zewnętrznego świata – tytułowego Walsera, który chce ich ratować, ale zamiast pomocy przynosi chaos i zniszczenie.

Na podstawie: Sural A., *5 utopii, które powinniście znać*, <https://culture.pl/pl/artykul/5-utopii-ktore-powinniscie-znac>

PRZYKŁAD

Autorem pierwszej polskiej powieści jest

- a) Konstanty Ciołkowski.
- b) Oskar Hansen.
- c) Ignacy Krasicki.**

1. Na wyspie Nipu
 - a) politycy zajmują się rodzinami.
 - b) politycy zajmują się uprawą ziemi.
 - c) nie ma polityków.
2. Akcja tej utopijnej wizji toczy się w XX i XXI wieku. Mowa o
 - a) *Seksmisji*.
 - b) *Poza ziemię*.
 - c) *Walserze*.
3. Z tekstu wynika, że najnowsza utopia to
 - a) *Walser*.
 - b) *Seksmisja*.
 - c) *Poza ziemię*.
4. Autorem opisanych utopii nie jest
 - a) literat, architekt, reżyser.
 - b) literat, filozof, reżyser.
 - c) naukowiec, literat, reżyser.
5. Z tekstu wynika, że utopijna wizja przedstawiona w *Seksmisji* zakłada
 - a) brak podziału na płcie.
 - b) kontrolę płci rodzących się dzieci.
 - c) zanik rozmnażania.

6. Koncepcja organizacji miasta bez podziału na centrum i peryferia to
- antyutopia.
 - Linearny System Ciągły.
 - Liniowy System Ciągły.
7. Z tekstu wynika, że utopijne wizje są dziełem
- głównie autorów filmów i literatury.
 - wyłącznie ludzi sztuki.
 - naukowców i wizjonerów.

Ćwiczenie 8

Proszę przeczytać fragmenty tekstów i zaznaczyć właściwą odpowiedź zgodnie z przykładem.

PRZYKŁAD

Jesienią 1906 roku Gabriela Zapolska leżała ciężko chora, ale miała zobowiązania wobec teatru lwowskiego. Musiała je spełnić, a nie miała tematu na tekst. Mąż pisarki, Stanisław Janowski, przekazał wówczas żonie opowieść o ich wspólnej znajomej, która miała dorastającego syna. – Nie chcąc, aby syn nabawił się „kawalerskich chorób”, zafundowała mu ładną służącą. To tak wstrząsnęło Zapolską, że znalazła dla siebie temat.

Z tego tekstu wynika, że

- Zapolska długo chorowała.
- tekst Zapolskiej zainspirowała prawdziwa historia.**
- Stanisław Janowski jest współautorem tekstu.

1.

W 1905 roku w lwowskim dzienniku „Wiek Nowy” ukazał się list podpisany „Czesława Dulaska”. – Był to list straszliwej mieszczeni na temat stosunku do służących, które pochodzą ze wsi. W odpowiedzi na ten list przyszło setki innych, w których czytelnicy dziennika wyrażali aprobatę dla postawy Dulskiej, albo gwałtowny sprzeciw. Ciekawostką jest fakt, że list Czesławy Dulskiej sfingowała sama Zapolska.

1. Z tego tekstu wynika, że Czesława Dulaska
- to postać autentyczna
 - została wymyślona przez Zapolską.
 - jest wartościową obywatelką.

2.	Akcja <i>Moralności pani Dulskiej</i> rozgrywa się we Lwowie za czasów Zapolskiej współczesnych. Jesteśmy w mieszczańskim salonie państwa Dulskich – w ich kamienicy, której inne lokale są wynajmowane. Salon ów jest z jednej strony dobrze wyposażony, z drugiej gust mieszkańców do wysublimowanych nie należy.
----	---

2. Z tego tekstu wynika, że Dulscy
- a) są zamożni, ale ich mieszkanie nie jest eleganckie.
 - b) nie mają żadnych wartości moralnych.
 - c) są zamożni, dlatego ich mieszkanie jest bardzo eleganckie.

3.	Sam fakt, że Zbyszko zalecał się do służącej, nie stanowił dla Dulskiej problemu. Co więcej – taki rozwój wypadków wydawał się przez nią założony. Problem powstał wtedy, gdy okazało się, że Zbyszko uwiódł Hankę, a ta zaszła w ciążę.
----	--

3. Z tego tekstu wynika, że
- a) Dulska aprobowała flirt Zbyszka z Hanką.
 - b) Hanka ma dziecko.
 - c) Dulska widziała w Hance przyszłą synową.

4.	Ale nawet nie tyle ta wiadomość była dla Dulskiej największym problemem (wszak służącą można odprawić), ile to, że zirytowany na rodzinę Zbyszko oznajmił, że się z Hanką ożeni. Na pomoc Dulskiej przyszła jej sprytna kuzynka Juliasiewiczowa, która przekonała Zbyszka do odstąpienia od jego oryginalnego planu. Służąca została odprawiona (dostawszy zadośćuczynienie pieniężne), skandal został zażegnany.
----	---

4. Z tego tekstu wynika, że
- a) Zbyszko był zakochany w Hance.
 - b) Zbyszko nie ożenił się z Hanką.
 - c) Dulska ma dobre relacje z synem.

5.	– Niewiele jest postaci w literaturze polskiej, od których nazwiska powstają takie pojęcia, jak tu: „dulsczyzna” W przypadku Zapolskiej sprawa jest o tyle ciekawa, że udało jej się stworzyć i pełnokrwistą bohaterkę, i uosobienie pewnej postawy wobec świata. Na czym polega ta postawa? – Chyba na tym jednym zasadniczym zdaniu: że brudy trzeba prać we własnym domu. Pani Dulskiej nie oburza bowiem samo istnienie owych „brudów” – martwi ją jedynie to, by ludzie się o nich nie dowiedzieli.
----	--

5. Z tego tekstu wynika, że dulszczyzna polega na
 - a) zachowywaniu pozorów moralności dla postronnych.
 - b) moralnym zachowaniu w domu, wobec najbliższych.
 - c) regularnym robieniu prania.

6.	Dramat Zapolskiej to „tragikomedia kołtuńska”. (...) „Kołtun” – wcześniej oznaczający zbity, nieprzyjemny w wyglądzie kłęb włosów – zaczął w polszczyźnie funkcjonować jako synonim bigoterii, zacofania czy głupoty. Nie bez znaczenia oczywiście był u Zapolskiej związek owej postawy z klasą społeczną, którą opisywała: z mieszczaństwem.
----	--

6. Z tego tekstu wynika, że kołtuństwo
 - a) to cecha fryzur mieszczaństwa tamtego okresu.
 - b) to synonim braku inteligencji i rozwoju.
 - c) to postawa charakterystyczna dla najniższej klasy społecznej.

7.	Wesołość odbiorcy mogą budzić liczne sceny, w których widzimy sposoby Dulskiej na oszczędzanie (a może i skąpstwa). Nie mniej zabawne jest zachowanie Felicjana Dulskiego, który cały czas milczy, a po jednym wystąpieniu (okrzyku: „A niech was wszyscy diabli!”) wychodzi. – Dulska trzyma ten dom. Przy takim synu, mężu, przy takich córkach, gdyby nie jej tyrańska, straszliwie mieszczańska, mozolna pilność, nic by się nie ostało.
----	---

7. Z tego tekstu wynika, że
 - a) Dulscy nie żyją rozrzutnie.
 - b) Felicjan Dulski rozwiązuje problemy razem z żoną.
 - c) Felicjan Dulski jest głową rodziny.

8.	Na przestrzeni lat różne wielkie aktorki godziły się zagrać Dulską (Hanka Bielicka, Irena Kwiatkowska, Nina Andrycz czy Anna Seniuk), bo wiedziały, że to nie jest tak jednowymiarowa i oczywista postać. Z jednej strony, owszem Dulska uosabia wszystkie niezdolne cechy dulszczyzny, ale z drugiej: można próbować widzieć i jej racje. Zwłaszcza, gdy weźmie się pod uwagę ówczesny kontekst społeczny czy, patrząc z innej strony, jej troskę o rodzinę.
----	---

8. Z tego tekstu wynika, że Dulska
 - a) to postać jednoznacznie negatywna.
 - b) to bohaterka ambiwalentna.
 - c) to postać niechętnie grana przez aktorki.

Na podstawie: <https://www.polskieradio.pl/13/53/Artykul/2794499,Aby-o-brudach-nikt-nie-wiedzial-Przewodnik-po-Moralnosci-pani-Dulskiej>

Ćwiczenie 9

Proszę przeczytać tekst, a następnie zaznaczyć właściwą odpowiedź zgodnie z przykładem.

Skansen jako produkt turystyczny

(...) zjawisko dominacji indywidualnych turystów jest korzystne. Uważa się, że niewielkie grupy towarzyskie czy rodzinne lepiej i głębiej odbierają wystawy, zwłaszcza że ich obecność nie jest w żadnym stopniu wymuszona odgórnie, turyści więc świadomie dokonują wyboru miejsca zwiedzania. Obsługa skansenów powinna w dużym stopniu wziąć pod uwagę fakt, że takich odwiedzających może być coraz więcej, gdyż wiąże się to z nowymi wyzwaniem dla placówek, m.in. związanymi z koniecznością zapewnienia usługi przewodnickiej licznym, lecz niewielkim grupom. Problem może być szczególnie trudny w przypadku muzeów wielkopowierzchniowych. Analiza ruchu turystycznego wskazuje, że wybrane skanseny, zwłaszcza patrząc przez pryzmat bezwzględnej liczby odwiedzających w ostatnich latach, funkcjonują dobrze. Uderzający jest fakt, że początek wzrostu frekwencji jest korelowany z rozpoczęciem się światowego kryzysu gospodarczego. Powodów tego zapewne jest wiele, lecz można powiedzieć, że wszystkie one są składowymi jednej, ogólnej przyczyny – doskonale wykreowanych i rozwijających się produktów turystycznych. (...)

Trudno jest w dzisiejszych czasach dobrze prowadzić działalność skansenowską, tak aby z jednej strony tworzyć produkt turystyczny i zaspokajać potrzeby turystów, z drugiej – nie zapomnieć o celach statutowych muzeum. Dzisiaj odbiorca staje się coraz bardziej żądny wrażeń, często wybredny i nastawiony na gotowy i łatwy przekaz. Ponadto, co chyba w obecnych realiach najistotniejsze, z każdym rokiem rośnie liczba turystów młodych, dla których ekspozycje skansenowskie są całkiem obce, w odróżnieniu od ich rodziców czy dziadków, oglądających je z nostalgią i pamiętających „tamte czasy”. Stąd trudne jest zadanie pracowników muzeów, którzy muszą zorganizować placówkę w taki sposób, aby była atrakcyjna. Rozwijana stale podstawowa oferta turystyczna, ściśle związana z kulturą ludową (wystawy stałe, czasowe, imprezy plenerowe), jest uzupełniana o nowe elementy, zwłaszcza związane ze sferą rekreacyjną (noclegi, gastronomia itp.). (...) Zainteresowanie skansenami wpisuje się w ogólniejszy trend turystyki kulturowej, która pozwala na uzyskanie dokładnie przemyślanej wiedzy o posiadanym dziedzictwie kulturowym.

Jego zachowanie pozwala uzyskać wiele profitów, jak choćby: ochrona urody miejsca, w którym żyjemy, uratowanie konkretnego obiektu przed zniszczeniem, pojawienie się poczucia dumy z naszej kultury czy ciekawsza i dostatniejsza organizacja życia. Dodatkowo, wprowadzając pewne zmiany w funkcjonowaniu skansenów można tworzyć atrakcyjne produkty turystyczne, konkurencyjne na dzisiejszym rynku atrakcji i przyciągające współczesnego turystę.

Na podstawie: Werczyński D., *Skansen jako produkt turystyczny. Analiza wybranych przykładów*, „Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja”, 2014, nr 1(13), 157-177.

PRZYKŁAD

Większa liczba indywidualnych turystów odwiedzających skanseny jest zjawiskiem

- a) **pozytywnym.**
- b) negatywnym.
- c) neutralnym.

1. Grupy indywidualne
 - a) wybierają miejsce przypadkowo.
 - b) są bardziej skupione podczas zwiedzania.
 - c) odwiedzają miejsce nie z własnej woli.
2. Z tekstu wynika, że skanseny
 - a) muszą być przygotowane na poszukiwanie nowych rozwiązań.
 - b) radzą sobie coraz gorzej.
 - c) nie są podatne na zmiany gospodarcze i społeczne.
3. Turyści oczekują
 - a) dostarczenia im nowych przeżyć.
 - b) skomplikowanej rozrywki.
 - c) tradycyjnych rozwiązań.
4. Z tekstu wynika, że skanseny muszą
 - a) dbać o niezmienną prezentowaną przestrzeń.
 - b) zajmować się wyłącznie działalnością muzealną.
 - c) łączyć zaspokojenie oczekiwań turystów z ograniczeniami formalnymi.

5. Z tekstu wynika, że zadaniem pracowników nie jest
 - a) rozszerzanie oferty turystycznej i strefy rekreacyjnej.
 - b) oferowanie nowych aktywności, jak imprezy plenerowe.
 - c) szukanie oszczędności w obliczu światowego kryzysu gospodarczego.

6. Z tekstu wynika, że skanseny
 - a) pozwalają na poznanie dziedzictwa kulturowego.
 - b) nie są potrzebne młodym ludziom, którzy i tak nie pamiętają tamtych czasów.
 - c) są przede wszystkim celem wycieczek szkolnych.

7. Z tekstu wynika, że skanseny mogą być
 - a) dobrą bazą noclegową.
 - b) atrakcyjne dla turystów w różnym wieku.
 - c) częścią trendu turystyki naturalnej.

Ćwiczenie 10

Proszę podkreślić poprawne formy wyrazów podanych w nawiasach (czasowniki, imiesłowy i rzeczowniki odczasownikowe) zgodnie z przykładem.

Sport to zdrowie, wszyscy to wiemy. Obiecujemy sobie, że (**zaczniemy się**, poczniemy się, zaczęło się)^{PRZYKŁAD} więcej ruszać, że będziemy biegać albo ćwiczyć jogę. Od jutra, od poniedziałku, od nowego roku. Czasem nam się nawet udaje zacząć, ale po kilku treningach najczęściej tracimy (motywacją, motywację, motywacjom)¹. Tylko nielicznym udaje się (prowadzić, przeprowadzać, wodzić)² aktywny tryb życia na stałe i uprawiać sport regularnie. Ćwiczenia fizyczne (powołują, przywołują, powodują)³, że wzrasta produkcja tzw. hormonów szczęścia – endorfin. Powstają one w przysadce mózgowej. To właśnie one (odpowiedzą, odpowiadają, zapowiadają)⁴ za radość i szeroki uśmiech, który widać na twarzach sportowców nawet po (wyczerpujących, zaczerpniętych, czerpanych)⁵ zawodach lub treningach. Jednym z powodów, dla których warto uprawiać sport, jest jego wpływ na układ nerwowy. Mózg jest nie tylko lepiej ukrwiony i odżywiony. Aktywność fizyczna (zawodzi, powoduje, przewiduje)⁶, że wzrasta ekspresja białka BDNF, które (reguluje, reguluje, robi)⁷ działanie neuroprzekazników i wzmacnia odbiór sygnałów między komórkami nerwowymi. Wpływ uprawiania sportu na samoocenę jest związany nie tylko z poprawą wyglądu sylwetki. Dzięki niemu (przyrasta, wzrasta, obrasta)⁸ wiara we własne możliwości, poprawia się nastrój

i samopoczucie, tym samym (widzimy, patrzymy, zobaczymy)⁹ na siebie bardziej przychylnym okiem. Za stres odpowiedzialny jest kortyzol. Regularna, umiarkowana aktywność fizyczna zmniejsza jego (wydzielanie, wydalanie, wydzielenie)¹⁰. Tym samym zmniejsza się napięcie nerwowe. Stajemy się też bardziej odporni na sytuacje stresowe w przyszłości.

Na podstawie: [https://Ruch to zdrowie](https://Ruch%20to%20zdrowie), czyli 45 powodów, dlaczego warto uprawiać sport – Blog – Dla pacjentów – EMC Instytut Medyczny SA

Ćwiczenie 11

Proszę przeczytać tekst, a następnie – jak w przykładzie – zaznaczyć: TAK – gdy zdanie jest zgodne z tekstem; NIE – gdy nie jest zgodne z tekstem; BI – gdy w tekście brakuje informacji na dany temat.

Podwójne mycie włosów – prosta technika na piękne włosy

Choć temat mycia włosów został już bardzo dokładnie omówiony na łamach różnych portali urodowych i dla wielu z nas może być banalny, okazuje się, że tak podstawowa pielęgnacja, jaką jest mycie włosów, może być niepoprawnie wykonywana. Oczywiście możesz myć włosy jak chcesz, korzystając z bogatej oferty kosmetyków w drogerii internetowej. Jeżeli jednak szukasz przyczyn złej kondycji skóry głowy i tego, że Twoje włosy nawet po umyciu wyglądają nieświeżo i są przyklepane, to dzieje się tak przypuszczalnie dlatego, że niedokładnie myjesz skórę głowy.

Na fali wielu nowinek kosmetycznych w branży *beauty* i niesłuchanego rozwoju kategorii kosmetyków do włosów, czasem zapominamy, że podstawy są jednak najważniejsze, aby kolejne kroki pielęgnacyjne i stylizacyjne ukazały efekt w pełnej krasie.

Podwójne mycie włosów ma za zadanie dokładne oczyszczenie skóry głowy z martwych komórek naskórka i odetkanie gruczołów łojowych. Gdy myjemy głowę tylko jeden raz, usuwamy jedynie brud, kurz, sebum i resztki kosmetyków stylizacyjnych z powierzchni włosów, natomiast skalp zostaje tylko „dotknięty” szamponem, a nie starannie oczyszczony z łójki. To właśnie drugie mycie głowy jest tym etapem, gdzie docieramy do skóry głowy, pozbywszy się za pierwszym myciem powierzchniowych zabrudzeń. Podczas drugiego mycia oczyszczamy skalp z martwego naskórka, usuwamy zalegające sebum, odtykamy pory i mieszki włosowe. Tym samym mamy pewność, że skóra głowy jest czysta i odświeżona, dzięki czemu praca warstwy hydrolipidowej nie jest zaburzona i może pełnić wszystkie swoje podstawowe funkcje, takie jak ochrona, nawilżanie i odżywianie skóry. Ujścia gruczołów łojowych nie są zapchane sebum, dzięki czemu włos może swobodnie wydostać się z mieszka włosowego na powierzchnię i zdrowo

rosnąć, co przekłada się bezpośrednio na odpowiednio odżywione, nawilżone i mocne włosy lśniące naturalnym blaskiem.

Podwójne mycie włosów to technika, którą niektórzy stosują od zawsze i dla nich taki sposób na pielęgnację wydaje się po prostu naturalny. Inni zaś dowiadują się później, że ta prosta metoda może być właśnie kluczem do sukcesu pielęgnacyjnego, gdy wszystko inne zawodzi, a świetne kosmetyki nie dają spodziewanych efektów. Dobrze oczyszczona skóra głowy daje efekty w postaci dłużej świeżych, miękkich i gładkich włosów.

Jeżeli mimo regularnego mycia głowy czujesz nawet od razu po umyciu włosów, że zaczyna Cię swędzieć skóra głowy, może być to sygnał, że niedokładnie ją oczyściłaś. Wypróbuj ten prosty patent, a problem prawdopodobnie zniknie, jak ręką odjął. Gdy tak się nie stanie, skonsultuj się z trychologiem lub dermatologiem, bo przyczyna świądu i łupieżu być może wymaga podjęcia leczenia.

Na podstawie: [https://Podwójne mycie włosów – prosta technika na piękne włosy \(aniaradzi.pl\)](https://Podwójne_mycie_wlosow_-_prosta_teknika_na_piekne_wlosy_(aniaradzi.pl))

		TAK	NIE	BI
PRZYKŁAD Autorka tekstu pisze o pielęgnacji włosów doczepianych.			x	
1.	Aby mieć piękne włosy, musisz korzystać z oferty kosmetyków w drogerii internetowej.			
2.	Gdy myjemy głowę tylko jeden raz, usuwamy jedynie brud z powierzchni włosów.			
3.	Przyczyną złej kondycji skóry głowy może być niedokładne mycie skóry głowy.			
4.	Swędzenie skóry głowy może być znakiem, że musimy iść do trychologa.			
5.	Jeśli myjesz włosy dwa razy, nie musisz chodzić do dermatologa.			
6.	Podczas drugiego mycia oczyszczamy skalp z martwego naskórka.			
7.	Świąd i łupież głowy nie wymagają leczenia.			
8.	Mycie głowy tylko jeden raz zagraża naszym włosom.			
9.	Dopiero podczas drugiego mycia głowy docieramy do skóry głowy.			
10.	Odżywki do włosów są bardzo skuteczne.			

Ćwiczenie 12

Proszę przeczytać fragmenty tekstów i zaznaczyć właściwą odpowiedź zgodnie z przykładem.

PRZYKŁAD

Być może chciał wiedzieć, skąd Weiser brał materiał wybuchowy do swoich eksplozji, a może zapytał o coś zupełnie błahego, na przykład jaką sukienkę miała na sobie Elka, kiedy widzieliśmy ją ostatni raz, albo czy Weiser nie odgrażał się przed zniknięciem, „że dokona czegoś wielkiego, że jeszcze coś pokaże”. Wszystko to krążyło nieuchronnie wokół tych dwojga, ale wiedzieliśmy dobrze, że nigdy nie dotkną prawdy, bo trop, który podejmowali, od samego początku był fałszywy.

Na podstawie: Paweł Huelle, *Weiser Dawidek*. Gdańsk, Słowo/obraz terytoria, 2000, s. 10.

- Z tego tekstu wynika, że prowadzone śledztwo
- a) jest na dobrej drodze do rozwiązania.
 - b) zostało rozwiązane.
 - c) **jest prowadzone w złym kierunku.**

1.	Boom na adidasów rozpoczął się tuż po letniej olimpiadzie w 1936 roku na której to Adiemu Desslerowi (jeden z braci – założycieli) udało się przekonać słynnego amerykańskiego sprintera Jesse'iego Owensa do korzystania z ich butów podczas zawodów – Jesse zdobył 4 złote medale, po których na biurku braci Dessler zaczęły lądować sterty listów z zamówieniami na ich adidasów.
----	---

Na podstawie: <https://www.butyjana.pl/blog/dlaczego-na-but-y-sportowe-mowi-sie-adidas/>

1. Z tego tekstu wynika, że
 - a) adidasów stały się popularne po tym, jak wystąpił w nich znany sportowiec.
 - b) adidasów wymyślił sprinter – Jesse Owens.
 - c) firmę Adidas założyła jedna osoba.

2.	Najgorętszy hit wakacji? Oczywiście klapki i japonki! Oba modele bezapelacyjnie królują w każdym sezonie letnim, zapewniając skórze swobodne oddychanie oraz komfort. I to nie tylko podczas długo wyczekiwanego urlopu, ale też zawsze wtedy, gdy szukasz idealnej pary butów na upalne dni lub wyjście na basen.
----	--

Na podstawie: <https://mmsport.pl/Japonki-czy-klapki-Co-lepiej-sie-sprawdzi-podczas-wakacyjnych-wyjazdow-blog-pol-1618817395.html>

2. Z tego tekstu wynika, że
- w zeszłym sezonie letnim były modne klapki z cienką podeszwą.
 - klapki i japonki nie nadają się do chodzenia po mieście.
 - klapki i japonki są bardzo wygodnym obuwem.

3.	Nie wiesz, do czego zakładać damskie oxfordy, by prezentować się stylowo i z należytą klasą? To proste! Czarne oxfordy damskie będą pasowały do większości zestawów. Jeśli chcesz założyć je do pracy, w której obowiązuje służbowy dress code, połącz oxfordy z trapezową spódniczką mini, np. w kratkę lub skórzaną, a do niej dołóż białą koszulę. Zamiennikiem dla zestawu ze spódnicą może być klasyczny, damski garnitur. Aby jednak nieco przełamać formalny charakter stylizacji, pod marynarkę załóż T-shirt, np. w marynarskie paski lub z minimalistycznym napisem.
----	--

Na podstawie: https://eobuwie.com.pl/c/damskie/oxfordy?srsId=AfmBOoqgjx3O-VXKBu8v4HXfJf4WQgLfqUQT_b3i0P2dVhUKGGOHAT1E&cookie_consent=true

3. Z tego tekstu wynika, że oksfordy/oxfordy
- najczęściej nosi się do spódniczek i koszul.
 - są uniwersalnymi butami, które można dowolnie łączyć z różnymi z ubraniami.
 - tworzą klasyczną stylizację tylko z damskim garniturem.

4.	Podstawowy podział strojów kąpielowych zakłada opcje jednoczęściowe i dwuczęściowe. Obie będą równie modne w nadchodzącym sezonie! O wiele istotniejsze znaczenie będą jednak miały kroje kostiumów kąpielowych, ponieważ to właśnie fason w największym stopniu wpływa na wygodę, samopoczucie, dopasowanie do sylwetki oraz estetykę. (...) Klasyczne bikini z trójkątnymi miseczkami i wiązaniami na bokach zawsze cieszy się popularnością. W tym sezonie wiele modeli jest jednak wzbogaconych o eleganckie paski, złote elementy i stylowe wiązania na szyi.
----	--

Na podstawie: <https://www.promees.pl/blog/trendy-w-strojach-kapielowych-na-lato-2024>

4. Z tego tekstu wynika, że
- w przyszłym sezonie będą modne zarówno jednoczęściowe stroje kąpielowe, jak i dwuczęściowe.
 - w nadchodzącym sezonie klasyczne bikini nie będzie modne.
 - na wygodę bikini najbardziej wpływa wiązanie na szyi.

5.	Zauważyłam, że alladynki budzą sporo kontrowersji, czego „winowajcą” w tym fasonie jest chyba mocno opuszczony, obniżony krok. W szafach wielu osób alladynki to absolutna podstawa (...). Z drugiej strony zdaję sobie sprawę, że są również i tacy, którzy założyliby je z dużym oporem. Lub wcale! Podsumowując: alladynki trzeba po prostu lubić.
----	---

Na podstawie: https://npstyle.pl/pl/blog/post/haremki-czy-alladynki-a-moze-spodnie-z-obnizonym-krokiem_31?page_type=post

5. Z tego tekstu wynika, że
- nie każdy lubi spodnie z opuszczonym krokiem.
 - alladynki nie mają wielu zwolenników.
 - każda kobieta powinna mieć w szafie spodnie typu alladynki.

Ćwiczenie 13

Proszę połączyć tytuły z kolumny I z fragmentami tekstów z kolumny II zgodnie z przykładem. Odpowiedzi proszę wpisać do tabeli.

I		II	
PRZYKŁAD 190 wierszy Szyborskiej w esperanto		A	(...) książką psotną, rozbrykaną i nie całkiem poważną. Autorka wybrała do niej wyrazy dziwne, śmieszne albo po prostu nietypowe. Oprócz słów powszechnie znanych i stosowanych w książce znajdują się też te trochę mniej popularne i pewnie nie dla wszystkich zrozumiałe. Na podstawie: Agnieszka Frączek, Beata Zdęba, <i>Banialuki do zabawy i nauki</i> , Łódź, 2020.
1.	Skąd się wziął „czeski film”? „Nikt nic nie wie” i to dosłownie	B	Książka nosi tytuł „Mi inventas la mondon” („Obmyślam świat”). Obszerne, liczące ponad 300 stron wydanie, zawiera utwory z całego okresu twórczości Szyborskiej. Jej wiersze tłumaczyło kilka osób (...). Na podstawie: www.culture.pl

2.	Jak rozpocząłem w Poznaniu operację „Brajł”	C	Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych wydało czasopismo „Palette” ze współczesnymi bajkami (...) Chcemy, aby ludzie zobaczyli, w jaki sposób czytają niewidomi – tłumaczy Jacek Knychała, germanista i tyflopadałog. – A przy okazji krzewimy wśród młodzieży język niemiecki. Niemcy są naszym sąsiadem, a ten język jest u nas mało popularny. Na podstawie: www.bydgoszcz.wyborcza.pl
3.	Chorwacki, czyli serbski, albo serbski, czyli chorwacki	D	Czeskie křeslo to fotel, a polskie krzesło to židle (znacie zydelek?), czeski květen to polski maj, a czeski duben to polski kwiecień. Páchnout to śmierdzieć, a pachnieć to vonět. A karp to... kapr. (Wiecie już, skąd wzięło się powiedzenie „czeski bład”? W czeskim wiele słów i liter jest na opak). Na podstawie: www.polszczyzna.pl
4.	Ludwik Zamenhof i język esperanto	E	Jakiś czas temu miałem szkolenie w Fundacji Aktywizacja przy ul. Poznańskiej, zajmującej się szkoleniem osób niepełnosprawnych, ale zauważyłem, że pomieszczenia fundacji są oznaczone tylko w czarnym druku (...). A z racji tego, że sam jestem mieszkańcem „krainy ciemności”, zaproponowałem, że z własnej woli napiszę numerki alfabetem Braille’a i panie poprzyklejają je na drzwiach do pokoi. Na podstawie: www.poznan.wyborcza.pl
5.	Nowy drogowskaz pokazuje trasę do miasta, które NIE ISTNIEJE!	F	Wszystkiemu winna literówka. Mianowicie ktoś, kto projektował tablicę, nie doliczył się liter i zamiast nazwy „Eggesin”, umieścił na niej napis „Egessin”. Niby drobiazg, jednak robi sporą różnicę. Polscy kierowcy mogą nawet tego błędu nie zauważyć, jednak dla obywateli Niemiec może on się wydać wręcz rażący. Na podstawie: www.szczecin.se.pl
6.	Dookoła Wojtek i w koło Macieju	G	Bezpośrednie autorstwo projektu przypisuje się grawerowi i odlewnikowi czcionek Borsdorffowi (...). Cyrylicą wzorowaną na manuskryptach pisanych ruskim półustawem, z wpływami współczesnej włoskiej antykwy (opartej na alfabecie łacińskim), wydrukowano jedynie cztery prawosławne księgi liturgiczne. Właściciela tłoczni oskarżono o herezję i zabroniono zajmowania się drukiem. Osobliwe, że stworzona dla zysku, pierwsza całkowicie autorska czcionka powstała na terenach, gdzie cyrylicy się nie używa. Na podstawie: www.culture.pl

7.	Banialuki do zabawy i nauki	H	<p>Dlatego mieszkańcy Bośni, bez względu na swoją przynależność etniczną, mówią jednym językiem. Bośniackim. Albo chorwackim. Chyba że nazywają go akurat serbskim. Na paczkach papierosów w Bośni pojawiają się na wszelki wypadek ostrzeżenia w trzech językach – brzmiące zazwyczaj dokładnie tak samo, ale przynajmniej zapisane dwoma alfabetami. O ile bowiem Chorwaci posługują się wyłącznie alfabetem łacińskim, o tyle Serbowie używają go na równi z cyrylicą, choć to cyrylica jest uznawana za „tożsamościowe” serbskie pismo.</p> <p>Na podstawie: Aleksandra Wojtaszek, <i>Fjaka. Sezon na Chorwację</i>, Wołowiec 2023, s. 270-271.</p>
8.	Studenci z NKJO i uczniowie II LO znaleźli sposób na popularyzowanie języka niemieckiego i brajla.	I	<p>Powiedzenie to ma korzenie w produkcji z lat 40. <i>Nikdo nic nevi (...)</i> w reżyserii Josefa Macha cieszył się po wojnie sporą popularnością, choć dziś należy do grona filmów zapomnianych. Komedia opowiada o dwóch tramwajarzach z Pragi, którzy próbują pomóc sąsiadce pozbyć się szantażującego ją pijanego SS-mana.</p> <p>Na podstawie: www.kultura.gazeta.pl</p>
9.	Litery nie są niewinne, czyli o projektowaniu pisma w Polsce	J	<p>I właśnie przez odwołanie się do bociana wojtka (pisownia małą literą tego słowa jest jak najbardziej zasadna), latającego w kółko nad swym gniazdem powstało z czasem przenośne powiedzenie dookoła (dokoła), panie Wojciechu, panie Wojtku, gadasz to samo, skrócone później do postaci dookoła (dokoła) Wojtek (w domyśle: ‘powtarzasz, Wojtku, to samo w kółko, aż do znudzenia’).</p> <p>Na podstawie: www.obcyjezykpolski.pl</p>
10.	Język czeski i język polski – podobieństwa i różnice	K	<p>(...) urodził się w Białymstoku 15 grudnia 1859. Biegle władał językiem polskim, rosyjskim, niemieckim, francuskim, angielskim, łaciną i greką. W tym czasie miasto zamieszkiwały cztery grupy narodowościowe – Polacy, Rosjanie, Niemcy i Żydzi. Dochodziło do nieporozumień i konfliktów. (...) idealistycznie wymyślił, że jeśli powstanie wspólny język to wszyscy ludzie będą „braćmi”.</p> <p>Na podstawie: www.polskieradio.pl</p>

Przykład	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
B										

Ćwiczenie 14

Proszę przeczytać tekst i dopasować usunięte z niego fragmenty (A–M) zgodnie z przykładem. Uwaga! Dwa fragmenty są zbędne.

Zastanawia mnie też fakt, dlaczego tak rzadko [**A**]^{PRZYKŁAD}, czy też w mediach społecznościowych na naszych różnych rodzimych „Januszów biznesu”, u których prawo pracy w ogóle się nie przyjęło. Dlaczego umowy o pracę posiadają tylko wybrańcy, którzy często należą do grona członków rodziny takiego pracodawcy? Pisząc o „Januszach biznesu”, mam na myśli []¹. Każdy, kto od lat zajmuje się prawem pracy zetknął się albo przynajmniej słyszał o takich miejscach pracy, gdzie panie kadrowe otrzymują wyraźne wytyczne, że „nadgodzin i mobbingu u nas nie ma”, zwalniamy każdego kto []² lub zainteresuje się zanedo przepisami regulaminu wynagradzania. Takie rzeczy zdarzają się nie tylko w sektorze []³, gdzieś w małych miasteczkach na obrzeżach Polski, ale bywa, że i w dużych spółkach, ministerstwach, szpitalach, uczelniach, czy nawet sądach. Są to z reguły takie miejsca, z których []⁴, gdzie mobbing to zjawisko tak powszechne, że nikt nie wierzy, że można sobie z nim w jakikolwiek sposób poradzić. Jednak określenie „Janusz biznesu” jest terminem potocznym i nieformalnym, dlatego []⁵ lub badania dotyczące tego zjawiska. Dla dokładniejszych informacji na temat tego typu praktyk biznesowych w Polsce, []⁶ dotyczących etyki biznesu, jakości miejsc pracy i warunków zatrudnienia. Niezależnie od wielkości przedsiębiorstwa czy branży, każdy pracownik []⁷, a każdy pracodawca powinien mu te warunki zapewnić. Wciąż dążę do tego, aby moja praca, w tym szkoleniowa i szeroko pojęta edukacyjna przyczyniała się do []⁸, gdzie prawa pracownicze są nie tylko na papierze, ale również są []⁹. Na zakończenie przepraszam też każdego Janusza, który poczuł się urażony faktem użycia jego imienia w tak niepochlebnym kontekście, ale moim celem nie było obrażenie kogokolwiek z powodu jego imienia i to nie ja jestem autorką tej gry słów. Jak zapewne wiemy, „Janusz biznesu” to potoczne określenie typu []¹⁰, które zyskało popularność w polskim internecie.

Na podstawie: <https://www.gazetaprawna.pl/firma-i-prawo/artykuly/9445696,korporacje-i-janusze-biznesu-tak-wygladaja-dwa-oblicza-polskiego-ry.html>

A	narzeka się w przestrzeni publicznej
B	można ewentualnie poszukać raportów
C	dużą grupę przedsiębiorców
D	małych i średnich prywatnych przedsiębiorstw
E	zwraca się uwagę w debacie publicznej
F	respektowane w prawdziwym życiu
G	budowania lepszego świata pracy
H	polskiego przedsiębiorcy
I	zapyta po latach o podwyżkę
J	zasługuje na godne warunki pracy
K	poprosi w końcu o dopłatę do pensji
L	trudno jest znaleźć oficjalne dane statystyczne
M	trudno się wydostać po latach specjalizacji

Ćwiczenie 15

Proszę przeczytać tekst i dopasować usunięte z niego fragmenty (A–K) zgodnie z przykładem.

Następnego dnia po ogrodzie zoologicznym z samego rana matka [C] *PRZYKŁAD* Cyrsona po włoszczyznę. Lubilem tam chodzić, w chłodnym wnętrzu pachniało jarzynami, w skrzynkach pęczniały papierówki, a ze szklanej gabloty []¹ i kolorowe myszki (...), po dwadzieścia pięć groszy sztuka. Żona właściciela, obsługująca klientów za drewnianym kontuarem, miała wielkie jak donice piersi, []² i kiedy ruszała się żwawo, podając towar, te piersi latały jej pod kretonową sukienkę i brudnym fartuchem jak sprężynujące połówki arbuza. A kiedy z zakupów []³, można było za nią kupić garść landrynek albo cztery myszki (...), każdą w innym kolorze, lub wypić oranżadę []⁴. (...) z jej otworzeniem, kiedy stało się na betonowej podmurówce przed wejściem do sklepu, zawsze wiązały się pewne emocje. Jeśli zamknięcie było szczelne, a gaz []⁵, wstrząsało się butelką i lekko podważony kapsel odskakiwał sam. W powietrzu razem z odgłosem wystrzału unosiła się pachnąca mgiełka i wszyscy kupujący odwracali się w twoją stronę, a ty stałeś na podmurówce i []⁶, zupełnie tak samo jak ojciec albo pan Korotek w barze „Liliput” przechylali butelki z piwem. Ale []⁷ wiązało się z podwójną loterią. Niespodzianką – obok eksplozji korka – był także jej kolor. W tamtych czasach oranżadę []⁸ – najczęściej była ona żół-

ta, ale zdarzała się też czerwona, [_____]⁹, i nawet dzisiaj dałbym sobie głowę uciąć, że ta czerwona [_____]¹⁰.

Na podstawie: Paweł Huelle, *Weiser Dawidek*, Gdańsk 2000, s. 64-65.

A	została złotówka reszty
B	przechylałeś butelkę do gardła
C	PRZYKŁAD <u>wysłała mnie do sklepu</u>
D	była bardzo wesoła
E	o szczególnie pięknym odcieniu
F	miała silniejszy aromat i była znacznie lepiej gazowana
G	nie uszedł małymi pęcherzykami
H	robiono w dwóch barwach
I	z butelki zakończonej porcelanowym kapslem na sprężynie z grubego drutu
J	otwieranie oranżady
K	przykuwały wzrok słoje z landrynkami

Ćwiczenie 16

Proszę podkreślić poprawne formy wyrazów podanych w nawiasach zgodnie z przykładem.

Różne oblicza wandalizmu wśród uczniów

Wandalizm to działanie umyślne, polegające na niszczeniu mienia cudzego lub publicznego. Akty wandalizmu mają zroźnicowany (wizerunek, **charakter**, wygląd, typ) ^{PRZYKŁAD}. Czasami jest to wyraz niezadowolenia, buntu, niezgody, a czasami po prostu wynika z poszukiwania ekscytacji i rozrywki. Bywa, że wandalizm ma (podłoże, oparcie, wsparcie, motywację)¹ kulturowe lub polityczne. Tak jest, np. gdy na publicznej ścianie pojawiają się artystyczne graffiti lub symbole, które zaznaczają czyjeś (usytuowanie, umiejscowienie, terytorium, położenie)² lub poglądy. Wandalizm może być też aktem wykluczenia, odrzucenia, symbolem braku akceptacji dla jakiejś grupy lub społeczności – na przykład odmiennej religijnie, rasowo, etnicznie. W (czasie, okresie, momencie, trybie)³ rozwojowym niszczenie przestrzeni i przedmiotów może mieć bardzo różne źródła. Kilkuletnie dzieci malują po ścianach. Nie ma to nic wspólnego z chęcią (ruiny, zniewagi, deprecjacji, dewastacji)⁴. To po prostu spontaniczny wyraz kreatywności małego artysty. Przedszkolak, który znisz-

czył autko rozkręcając je znalezionym gdzieś śrubokrętem lub tłukąc nim w ścianę nie jest wandal. (Testuje, Weryfikuje, Ogląda, Sprawdza)⁵ swoją sprawczość, wyraża złość. Robi to, co potrafi i nie ma co szukać w tym celowości. Dzieci młodsze niszczą przedmioty lub przestrzeń wokół siebie, ponieważ nie są jeszcze w stanie przewidzieć (warunków, realizacji, konsekwencji, oceny)⁶ swoich działań. Eksperymentują, sprawdzają, co się stanie, dają upust swojej potrzebie twórczości. Wandalizmem nie będzie potłuczenie piłką szyby w szkole przez grupę dziewięciolatków ani przewrócenie regału podczas wspinania się na niego przez dzieci z zerówki. To po prostu efekt słabej (umiejętności, możliwości, zdolności, organizacji)⁷ myślenia o skutkach zachowania. Dziecko rozpoczynając zabawę nie jest jeszcze w stanie dojść do tego, jak może się ona skończyć. Niejako musi (samowolnie, oddzielnie, niesespolowo, samodzielnie)⁸ to sprawdzić, choć każdy dorosły od razu wiedziałby, że skutki będą opłakane. Kiedy więc można mówić o wandalizmie? Wtedy, gdy zniszczenie, do którego doszło na terenie szkoły czy w innej przestrzeni (publicznej, państwowej, popularnej, użytkowej)⁹ było celowe. Gdy uczeń wie, jakie konsekwencje poniesie i jego zachowanie nie wynika z przypadku. Wciąż jednak trudno wrzucić do jednego worka wszelkie destrukcyjne zachowania młodzieży, które kończą się zniszczeniem wspólnego (bogactwa, posiadania, mienia, gospodarstwa)¹⁰. Co je różni? Skala i przyczyna. Im więcej społeczność szkolna włoży wysiłku w to, by każdy miał w niej miejsce, tym mniej będzie zachowań destrukcyjnych, które często wynikają z braku poczucia akceptacji i przynależności. W przypadku aktów wandalizmu pomocne będzie zaproszenie uczniów do otwartej dyskusji, szukanie rozwiązań razem z nimi. Poczucie odpowiedzialności za wspólną przestrzeń i społeczność buduje się z czasem, poprzez partnerstwo i wzajemny szacunek.

Na podstawie: <https://epedagogika.pl/top-tematy/wandalizm-w-szkole.-dlaczego-uczniowie-niszczą-wspolne-mienie-na-terenie-szkoly-7486.html>

Ćwiczenie 17

Proszę przeczytać tekst, a następnie odpowiedzieć na pytania znajdujące się pod tekstem.

Zwis męski, czyli krawat. Jaka jest jego historia?

Mężczyzna w krawacie wygląda elegancko i budzi respekt. Krawat to obowiązkowy element nienagannego wizerunku biznesowego. Krawat ma jednak też swoich przeciwników. Obchodzą oni swoje święto 2 czerwca każdego roku – *Międzynarodowy dzień bez krawata*.

Skąd wziął się ten element męskiej garderoby? Jest wiele teorii. Niektórzy myślą, że pierwsze krawaty nosili już Chińczycy w III wieku przed Chrystusem. W grobowcu pierwszego cesarza Qin Shi Huanga znalazłoby takie ślady. Z kolei inni myślą, że to starożytni Rzymianie jako pierwsi nosili krawaty. Na kolumnie Trajana z 113 roku można zobaczyć żołnierzy ubranych w szale przy szyi – coś na kształt późniejszych krawatów. Są też i tacy, którzy myślą, że dopiero w XVII wieku armia francuska zapoczątkowała noszenie krawatów. Należeli do niej też Chorwaci, którzy mieli zwyczaj noszenia kolorowych chust wokół szyi. Kiedy w 1660 roku przyjechali oni do Paryża, zobaczył ich król Francji Ludwik XIV. Bardzo spodobały mu się chusty żołnierzy. Król zapragnął, aby te „krawaty” były popularne także we Francji. I tak właśnie się stało. Monarcha nadał im nazwę *le cravat* od francuskiej nazwy *Chorwat*. Potem nie tylko Francuzi nosili krawaty, ale też Anglicy, a następnie wszyscy Europejczycy. Przez długi czas krawat był drogi i pozwolić sobie na niego mogli tylko najbogatsi. W Anglii kosztował dziesięć razy więcej niż roczne wynagrodzenie.

Co ciekawe, za sukces krawatów może też odpowiadać klimat w dawnej Europie. Krawat był nie tylko elegancki, lecz także chronił przed zimą. Była to ważna funkcja, ponieważ w Europie w XVI i XVII wieku mieliśmy tzw. małą epokę lodowcową. W XIX wieku krawat przybrał formę chusty, którą noszono wokół szyi, a w 1900 roku w Anglii zaczęła się masowa produkcja kolorowych krawatów. Ważne stały się jego kształt, sposób wycinania tkaniny i jakość materiału – najpiękniejsze krawaty były jedwabne.

W czasach komunistycznych w Polsce władza chciała wyrzucić z języka polskiego zachodnie słowa. Dlatego zaproponowała określenie *zwis męski* zamiast *krawat*. Jednak nazwa ta nie przyjęła się, występuje tylko w żartach.

Na podstawie: <https://www.dresscode.pl/blog-dressschool/zwis-meski-czyli-historia-krawata/>

1. Czym jest krawat?

.....

2. Kiedy obchodzimy dzień bez krawata?

.....

3. Jak nazywamy mieszkańca Chorwacji, a jak nazywamy mieszkańca Chin?

.....

4. Jakie były funkcje dawnych krawatów?

.....

5. Jaki jest stopień wyższy i najwyższy przymiotnika *bogaty*?

.....

6. Ile kosztowały dawne angielskie krawaty?

.....

7. Kiedy rozpoczęła się masowa produkcja krawatów?

.....

8. Z jakiego materiału produkuje się najlepsze krawaty?

.....

9. Dlaczego władzy komunistycznej w Polsce nie podobał się wyraz *krawat*?

.....

Leksyka

Ćwiczenie 1

Proszę podkreślić poprawne formy wyrazów podanych w nawiasach zgodnie z przykładem.

Słowo „warszawka” to coś więcej niż tylko nazwa hałaśliwego (mieszkania, mieszkańca, malca) *PRZYKŁAD* stolicy. Spytaliśmy ludzi pracujących w Mikołajkach, co ono dla nich znaczy. (...)

– Dla mnie „warszawka” to (podjęcie, objęcie, pojęcie)¹ niezwiązane z miastem, z którego ktoś pochodzi, tylko z mentalnością, określonym typem (zachowania, zamieszkania, załatania)². Dla mnie „warszawką” jest: * sternik łodzi motorowej, który (nawet, mimo że, ponieważ)³ nie potrafi na niej pływać i korzystać z jej (nocy, mocy, osoczy)⁴, to wsiada na nią i szaleje. Płynie szybko, robi fale tam, gdzie tego robić nie wolno i tym samym (stwarza, tarza, toczy)⁵ zagrożenie dla innych. Stojąc na pomoście w Mikołajkach, w ciągu godziny widzę kilkanaście takich osób. Gdy wpływają do (pasażu, sportu, portu)⁶, zwracam im uwagę, tłumaczę, dlaczego nie powinni się tak zachowywać. Normalny turysta mówi „przepraszam”, „warszawka” rzuca: – sp... *. Wszyscy, którzy płyną po pijanemu, to dla mnie „warszawka”; * ci, którzy (samochodami, sankami, skuterami)⁷ wpływają między żaglówki, to też zawsze „warszawka”. Jeśli miałbym (określić, okraść, odnieść)⁸, jak „warszawka” wygląda: do 30 lat, biceps z 50 cm, mocny kark, dresy albo modne markowe rzeczy. To ludzie z pieniędzmi od rodziców albo brudną kasą. Ale w długi majowy weekend do kaptanatu wpadła pani z (armatą, awanturą, alkomatem)⁹, bo kazano jej zapłacić za cumowanie w porcie. Krzychała: „Jak to płacić? Za co? Przecież już tyle wydałam na czarter łódki, a wy tu jeszcze (chcecie, chowacie, wiecie)¹⁰ ode mnie jakieś pieniądze?!” Ta pani to też dla mnie „warszawka”.

Ćwiczenie 2

Proszę uzupełnić zdania zgodnie z podanym przykładem.

PRZYKŁAD

1. Stefan po powrocie z USA wspominał, że za utrzymanie ogrodu oferowano mu (amerykańskie, bajońskie, szwajcarskie) *sumy*.
2. Zdaje się, że Janusz wrócił z wakacji ugodzony (strzałą Walentego, strzałą Amora).
3. W obliczu narastających problemów społecznych i politycznych wielu myślicieli odwołuje się do (drakońskich, utopijnych, salomonowych) wi-

zji przyszłości, wierząc, że jedynie radykalna transformacja globalnych struktur może doprowadzić do harmonii.

4. W sytuacjach ekstremalnego kryzysu, gdy cała konstrukcja organizacji zaczyna chwiać się pod naporem nieprzewidywalnych zmiennych, a każda decyzja wydaje się obarczona ryzykiem nieodwracalnych konsekwencji, zaufanie do lidera, na którym można (odjaniepawlać się, polegać jak na Zawiszy, instagramować) – niezłomnym i nieugiętym – staje się nie tylko fundamentem przetrwania, ale wręcz ostatnią deską ratunku, od której zależy sukces lub całkowita klęska przedsięwzięcia.
5. W dyskusji, która początkowo wydawała się konstruktywna, ale szybko przerodziła się w niekończące się powtarzanie tych samych argumentów, wszyscy uczestnicy, zamiast dojść do jakichkolwiek nowych wniosków, zaczęli (przecinać węzeł gordyjski, krążyć w koło Macieju, odkrywać Amerykę) wracając do punktu wyjścia, co spowodowało, że rozmowa stała się jałowa i nieprowadząca do żadnego sensownego rozwiązania.
6. Choć Andrzej, zawsze starannie ubrany i niezwykle wymagający w kwestiach komfortu, często był przez kolegów żartobliwie nazywany (koniem trojańskim, armagedonem, francuskim pieskiem) z powodu swojego wyrafinowanego gustu oraz niechęci do wszelkich niewygód, to w rzeczywistości, gdy przyszło do podejmowania trudnych decyzji pod presją, wykazywał się niespodziewaną siłą charakteru, zupełnie niepasującą do tego powierzchownego przydomka.

Ćwiczenie 3

Proszę połączyć w pary.

1. chińszczyzna	a. długa wędrówka pełna przygód i dramatycznych wydarzeń
2. gehenna	b. zdrada
3. kołomyja	c. coś niezrozumiałego
4. odyseja	d. skomplikowana i trudna do rozwiązania sprawa
5. sajgon	e. chaos, nieporządek
6. targowica	f. ciężkie przejścia, wielkie cierpienie
7. węzeł gordyjski	g. zamęt

Ćwiczenie 4

Proszę wybrać pasujący do sytuacji eponim, uzupełniając luki odpowiednimi formami.

*mekka Kargul i Pawlak cham szwajcarska precyzja karen
wolna amerykanka salomonowy wyrok meksyk janusz biznesu
węzeł gordyjski dżesika w objęciach Morfeusza brajanek*

1. – Chcesz po tym kraju jeździć na rowerze? – spytał. Kiedy przytaknąłem, przyjrzał mi się uważnie.
– Będziesz miał szczęście, jak to przeżyjesz. Oni tu nie przestrzegają żadnych przepisów. Tu jest [_____].
2. Ta sytuacja wydawała się sytuacją nie do rozwiązania. Przez chwilę myśleliśmy, że nie ma żadnego pozytywnego rozwiązania naszego problemu. Na szczęście po chwili przyszło olśnienie, genialny pomysł. Udało nam się przeciąć ten [_____].
3. Luwr w Paryżu to największe i najbardziej znane muzeum na świecie, które mieści ponad 380 000 eksponatów. To prawdziwa [_____] miłośników sztuki!
4. Wiadomości z ostatniej chwili. Na miejscu wypadku panuje chaos i zamieszanie. Nikt nie wie, co się dokładnie stało. Ludzie panikują i próbują schować się w pobliskich budynkach. Można powiedzieć, że to miejsce to prawdziwy [_____].
5. Sen to podstawowy element naszego zdrowia psychicznego, niezbędny do zachowania zdrowia. Lekarze uważają, że powinniśmy pozostawać [_____] minimum 7 godzin na dobę.
6. Ta skomplikowana operacja wymagała od lekarza ogromnej wiedzy, cierpliwości i [_____].
7. Cidwaj sąsiedzi żyli przez lata z sobą w [_____]. Ciągłe kłócili się i spierali o różne sprawy.
8. Sędzia miał bardzo trudne zadanie, jednak możemy stwierdzić, że podjął słuszną decyzję i wydał [_____].
9. Mój przełożony nie szanuje naszej pracy, nie płaci nam za nadgodziny i ciągle narzeka na niską sprzedaż naszego produktu. Dla niego najważniejsze są pieniądze. Można powiedzieć, że jest prawdziwym [_____].
10. Okropny z niego prostak i gbur! Brak mu kultury osobistej. On jest po prostu [_____].
11. Co za matka z tej kobiety! Ciągłe przychodzi do naszego sklepu, żeby zwracać produkty, mimo że widać ślady noszenia! Mówi, że będzie rozmawiać tylko z kierownikiem. Niezła z niej [_____]!

W dodatku te jej niewychowane dzieci! Biegają po całym sklepie, zrzucają wszystko z półek. Syn to typowy [_____], a córka [_____].

Ćwiczenie 5

Proszę połączyć w pary.

1. bawarka	a. herbata z mlekiem
2. chińszczyzna	b. aromatyczna przyprawa dodawana przez Polaków do rosółu
3. kajzerka	c. ciasto czekoladowe przełożone bitą śmietaną
4. landrynki	d. ciasto z ciasta francuskiego z budyniowym kremem
5. magdalenki	e. danie kuchni chińskiej
6. maggi	f. jasne piwo
7. mazurek	g. małe ciastka w kształcie muszelek
8. napoleonka	h. okrągła pszenna bułka
9. pilzner	i. tradycyjne kruche ciasto wielkanocne ze słodką masą
10. wuzetka	j. twarde kolorowe cukierki o owocowym smaku

Ćwiczenie 6

Proszę połączyć w pary.

1. moloch	a. wieczór wróżb
2. eldorado	b. ozdobny przedmiot, drobny wynalazek
3. manhattan	c. ogrzewacz powietrza
4. agatka	d. coś wielkiego, ogromnego
5. gadżet	e. raj, miejsce o doskonałych warunkach do życia
6. farelka	f. osoba przeprowadzająca dzieci przez ulicę
7. andrzejki	g. dzielnica z wysokimi budynkami, symbol komfortu
8. pcim	h. zwyczaj obdarowywania się drobnymi prezentami 6 grudnia
9. walentynki	i. niewielka miejscowość
10. mikołajki	j. święto zakochanych

Ćwiczenie 7

Proszę wybrać odpowiednie wyrazy podane w nawiasach zgodnie z przykładem.

PRZYKŁAD

Przeglądając pamiątki z czasów szkolnych, Szymon trafił na (widokówkę, **walentynkę**, kartkę), którą dostał od Kasi – obecnie swojej żony – na dzień zakochanych w siódmej klasie i się szczerze uśmiechnął.

1. Dzisiaj jest 29 listopada, zatem wieczór wróżb. Wybieram się na (andrzejki, mikołajki, walentynki).
2. Po długim pobycie za granicą Polska stała się moją (arkadią, itaką, mekką), nie mogłam doczekać się powrotu do kraju.
3. Lubię zwiedzać muzea na świeżym powietrzu, w których prezentowana jest tradycja i kultura ludowa danego obszaru. Takie (skanseny, domy, manhattany) pozwalają z bliska przyjrzeć się dawnej architekturze mieszkalnej i przemysłowej.
4. Od września – z rozpoczęciem roku szkolnego – na przejścia dla pieszych zlokalizowane w pobliżu szkół wróciły (Dorotki, agatki, Kasie).
5. Na promocjach piwa przy wyjściu można dostać firmowy kufel, otwieracz, zapalniczkę, popielniczkę lub jakieś inne (gargamele, abisynki, gadżety).

Ćwiczenie 8

Proszę połączyć w pary.

1. szwedzy	a. rozpinany sweter z guzikami lub zamkiem
2. ciechocinek	b. twarde, owalne lub okrągłe cukierki w różnych kolorach
3. oksfordy	c. ciasto z ciasta francuskiego z kremem śmietanowym lub budyniem
4. eskulap	d. niewiarygodne opowieści, nieprawdopodobne historie, głupstwa, wymysły
5. panaceum	e. klasyczne, eleganckie skórzane buty męskie lub damskie
6. kardigan	f. uzdrowisko, sanatorium, kurort
7. toi toi	g. uniwersalne lekarstwo na wszystkie choroby
8. landrynki	h. damskie spodnie o wysokim stanie z szerokimi nogawkami rozszerzającymi się od bioder
9. banialuki	i. żartobliwe określenie lekarza
10. napoleonka	j. potoczna nazwa charakterystycznych, najczęściej niebieskich przenośnych toalet

Ćwiczenie 9

Proszę wybrać odpowiednie wyrazy podane w nawiasach zgodnie z przykładem.

PRZYKŁAD

Wezwał eksperta, który połapał się wówczas, że zrobił (polski, francuski, **czeski**) błąd – przepisując analizę połknął partykułę „nie”. Napisał, że krew „wykazuje zgodność” a chciał napisać, że jej „nie wykazuje”.

1. Pandemia koronawirusa spowodowała, że znów dużo mówi się o (hiszpance, szwedce, koronie), czyli pandemii grypy sprzed ponad stu lat.
2. Arafatka to nie tylko modny element (obuwia, biżuterii, ubioru), to coś o wiele więcej. To sposób na okazanie solidarności ze starającymi się o niepodległe państwo Palestyńczykami.
3. Jego siostra nie lubi (wina, piwa, słodkich napojów) ale kiedy podróżuje po Czechach, nie obejdzie się bez tego napoju, dlatego zazwyczaj zamawia tam jasnego pilznera.
4. Mazurki tradycyjnie przygotowuje się na spodzie z (kruchego, bezglutenowego, słonego) ciasta. Nie może być za grube, aby nie przyćmiło smaku nadzienia, a z kolei zbyt cienkie będzie się łatwo łamać.
5. Każdego ranka chodzi na pięciokilometrowy spacer do piekarni pani Nowakowej, gdzie kupuje świeże (bawarki, kajzerki, landrynki), które świetnie smakują z jajecznicą.
6. Ogromną (sympatią, opinią, popularnością) od wielu lat cieszy się kozłek lekarski nazywany zamiennie walerianą. To roślina, która posiada świetne właściwości uspokajające, rozkurczowe i przeciwbólowe, dlatego można ją stosować w sytuacji nadmiernego stresu, lęku, bezsenności, nerwicy i bólu.
7. Zawsze, kiedy jestem w Polsce, kupuję na prezent dla przyjaciół i rodziny, a także dla siebie, grześki – obowiązkowo w polewie (wiśniowej, czekoladowej, kokosowej).

Ćwiczenie 10

Proszę połączyć w pary.

1. dulszczyzna	a. osoba, która sprawuje władzę i decyduje o wszystkim, chociaż oficjalnie nie zajmuje żadnego wysokiego, kierowniczego stanowiska.
2. szara eminencja	b. najstarsza osoba w jakiejś grupie, także rodzinie.
3. hamlet	c. mężczyzna przesadnie dbający o swój wygląd, najczęściej też przystojny

4. amazonka	d. grzeczność i elegancja, niekiedy wręcz zbyt duża, przesadna.
5. cerber	e. kobieta, której styl i zachowanie są synonimami bezguścia i braku wycucia.
6. adonis	f. kobieta silna i wojownicza, jeżdżąca dobrze konno.
7. wersal	g. żartobliwie lub ironicznie osoba lub zwierzę pilnujące dostępu do kogoś lub czegoś.
8. nestor	h. obłuda moralna.
9. grażyna	i. osoba, która zbyt dużo rozmyśla i analizuje, ale nie podejmuje żadnych działań.

Ćwiczenie 11

Proszę wybrać odpowiednie wyrazy podane w nawiasach zgodnie z przykładem.

PRZYKŁAD

Ostatni król Polski był (mecenasem, krezusem, beniaminkiem) wielu artystów. Dzięki jego wsparciu na zamek królewski przybywały znane osobistości ze świata kultury i sztuki.

1. On jest naprawdę przystojny i zawsze modnie ubrany. Nic dziwnego, że podoba się prawie każdej dziewczynie w szkole. Na urodziny dostał nowy telefon i bilety do Nowego Jorku. To typowy (oskarek, janusz biznesu, brajan).
2. Mój brat to po prostu (marsjanin, dominikanin, franciszkanin). W połowie października nosi koszulki z krótkim rękawem i sandały. Zaczęła się jesień i naprawdę jest mi zimno, kiedy na niego patrzę.
3. Już jutro minister finansów ogłosi nowy program pomocy rządu dla kredytobiorców. Na te informacje czekają przede wszystkim (krezusi, frankowicze, wandale).
4. Moja ciocia jest przesadnie elegancka. Pije wodę z kryształowego kieliszka, a pizzę podaje na połączonym talerzu. Zawsze stresuję się, gdy zaprasza nas do siebie, boję się, że brakuje mi dobrych manier. W jej domu panuje prawdziwy (wersal, walenrodyzm, wandalizm).
5. Szukam nowej pracy, bo jestem już zmęczona uczeniem w szkole. Hałas, dużo klasówek do sprawdzenia, a w dodatku te niegrzeczne dzieci! Nie mam już siły, żeby pracować w klasie, w której są same (dzesiki, julki, hałyny).
6. Możesz przekonywać mnie, ile tylko chcesz! Jesteś mądry, przeczytałeś dużo poradników, ale nie masz pojęcia o planowaniu budżetu.

W sprawach finansowych jest z ciebie (cienki boleć, oskarek, janusz biznesu).

7. Nasz dziadek ma już 90 lat. Zawsze doradza nam w trudnych sytuacjach, chętnie opowiada o dawnych czasach. Jest najstarszą osobą w rodzinie. To (nestor, krezus, cerber) naszego rodu.
8. Do Bożego Narodzenia zostało jeszcze kilka miesięcy, a w internecie już można kupić strój (baby-jagi, świętego mikołaja, dominikanina).

Autorki ćwiczeń:

Olga Bambrowicz

Agata Miks-Lorenzoni

Marta Nowak

Ewa Nowak-Pasterska

Lidija Rezončnik

Maria Wtorkowska

Klucz odpowiedzi

Rozumienie ze słuchu

Ćwiczenie 1

1. b, 2. a, 3. b, 4. a, 5. b, 6. a

Ćwiczenie 2

1. b, 2. b, 3. b, 4. a, 5. c

Ćwiczenie 3

Składniki: 1. dwa duże jajka, 2. 100 gramów mąki pszennej, 3. szczyptę soli, 4. 65 gramów cukru, 5. 50 gramów rozpuszczonego masła, 6. 1 łyżkę soku z cytryny i skórkę cytryny, 7. łyżeczkę proszku do pieczenia, 8. łyżkę mleka, 9. łyżeczkę miodu

Czynności: 1. foremkę pędzlem, 2. nadmiar mąki, 3. masło, 4. gorącego masła do ciasta, 5. wbić, 6. cukier, 7. trzepaczką, 8. mleko i miód, 9. umyć, 10. sparzyć, 11. zetrzeć, 12. cytryny, 13. wycisnąć, 14. proszek, 15. soli, 16. mokrymi składnikami, 17. trzepaczką, 18. przestudzone rozpuszczone masło, 19. worka cukierniczego, 20. rożek, 21. przełożyć, 22. wypełnić, 23. rozgrzać, 24. zmniejszyć, 25. lodówki, 26. piec, 27. przełożyć, 28. podważyć, 28. pudrem

Poprawność gramatyczna

Ćwiczenie 1

1. pisownię, 2. użycia, 3. słów, 4. nazw własnych, 5. ortograficzne, 6. autora, 7. dzieła, 8. pospolitym, 9. wyjątków, 10. uwagę

Ćwiczenie 2

1. zarejestrowany, 2. odróżniających, 3. wyczerpujący, 4. zajmującą się, 5. wystarczającą, 6. kształtujący, 7. składający się, 8. unieważnionych, 9. przemawiającym, 10. zaskarżony

Ćwiczenie 3

1. ważnym, 2. światu, 3. epidemii, 4. dziesiątkach, 5. tysięcy, 6. ich, 7. imienia, 8. fora, 9. życia, 10. towarzyscy

Rozumienie tekstów pisanych

Ćwiczenie 1

1. TAK, 2. NIE, 3. NIE, 4. TAK, 5. NIE, 6. TAK, 7. BI, 8. BI

Ćwiczenie 2

1. D, 2. G, 3. A, 4. I, 5. H, 6. J, 7. C, 8. E, 9. B, 10. F

Ćwiczenie 3

1. A, 2. E, 3. F, 4. G, 5. J, 6. C, 7. H, 8. K, 9. I, 10. D

Ćwiczenie 4

1. NIE, 2. TAK, 3. NIE, 4. NIE, 5. BI, 6. TAK, 7. TAK, 8. BI, 9. BI, 10. TAK

Ćwiczenie 5

1. NIE, 2. NIE, 3. TAK, 4. BI, 5. TAK, 6. NIE, 7. BI, 8. TAK, 9. NIE, 10. NIE

Ćwiczenie 6

1. b, 2. c, 3. b, 4. b, 5. a

Ćwiczenie 7

1. c, 2. a, 3. a, 4. b, 5. b, 6. b, 7. a

Ćwiczenie 8

1. b, 2. a, 3. a, 4. b, 5. a, 6. b, 7. a, 8. b

Ćwiczenie 9

1. b, 2. a, 3. a, 4. c, 5. c, 6. a, 7. b

Ćwiczenie 10

1. motywację, 2. prowadzić, 3. powodują, 4. odpowiadają, 5. wyczerpujących, 6. powoduje, 7. reguluje, 8. wzrasta, 9. patrzymy, 10. wydzielanie

Ćwiczenie 11

1. NIE, 2. TAK, 3. TAK, 4. TAK, 5. NIE, 6. TAK, 7. NIE, 8. BI, 9. TAK, 10. BI

Ćwiczenie 12

1. a, 2. c, 3. b, 4. a, 5. a

Ćwiczenie 13

1. I, 2. E, 3. H, 4. K, 5. F, 6. J, 7. A, 8. C, 9. G, 10. D

Ćwiczenie 14

1. C, 2. I, 3. D, 4. M, 5. L, 6. B, 7. J, 8. G, 9. F, 10. H

Ćwiczenie 15

1. K, 2. D, 3. A, 4. I, 5. G, 6. B, 7. J, 8. H, 9. E, 10. F

Ćwiczenie 16

1. podłoże, 2. terytorium, 3. okresie, 4. dewastacji, 5. sprawdza, 6. konsekwencji, 7. umiejętności, 8. samodzielnie, 9. publicznej, 10. mienia

Ćwiczenie 17

1. elementem nienagannego wizerunku biznesowego, 2. drugiego czerwca, 3. Chorwat, Chińczyk, 4. dodawał elegancji, chronił przed zimnem, 5. bogatszy, najbogatszy, 6. dziesięć razy więcej niż roczne wynagrodzenie, 7. w 1900 roku, 8. z jedwabiu, 9. władze komunistyczne chciały wyrzucić z języka polskiego zachodnie słowa

Leksyka

Ćwiczenie 1

1. pojęcie, 2. zachowania, 3. mimo że, 4. mocy, 5. stwarza, 6. portu, 7. skutkami, 8. określić, 9. awanturą, 10. chcieć

Ćwiczenie 2

1. strzałą Amora, 2. utopijnych, 3. polegać jak na Zawiszy, 4. krążyć w koło Macieju, 5. francuskim pieskiem

Ćwiczenie 3

1. c, 2. f, 3. g, 4. a, 5. e, 6. b, 7. d

Ćwiczenie 4

1. janusz, 2. węzeł gordyjski, 3. mekka, 4. meksyk, 5. w objęciach Morfeusza, 6. szwajcarskiej precyzji, 7. Kargul i Pawlak, 8. salomonowy wyrok, 9. janusz biznesu, 10. chamem, 11. karyna, 12. brajanek, 13. dżesika

Ćwiczenie 5

1. a, 2. e, 3. h, 4. j, 5. g, 6. b, 7. i, 8. d, 9. f, 10. c

Ćwiczenie 6

1. d, 2. e, 3. g, 4. f, 5. b, 6. c, 7. a, 8. i, 9. j, 10. h

Ćwiczenie 7

1. andrzejki, 2. itaką, 3. skanseny, 4. agatki, 5. gadżety

Ćwiczenie 8

1. h, 2. f, 3. e, 4. i, 5. g, 6. a, 7. j, 8. b, 9. d, 10. c.

Ćwiczenie 9

1. hiszpance, 2. ubioru, 3. piwa, 4. kruchego, 5. kajzerki, 6. popularnością,
7. czekoladowej

Ćwiczenie 10

1. h, 2. a, 3. i, 4. f, 5. g, 6. c, 7. d, 8. b, 9. e

Ćwiczenie 11

1. oskarek, 2. marsjanin, 3. frankowicze, 4. wersal, 5. dżesiki, 6. cienki boleć,
7. nestor, 8. świętego mikołaja.

Publikacja stanowi doskonały materiał edukacyjny dla osób na wyższych poziomach zaawansowania językowego. W dobie coraz szerszego zainteresowania atrakcyjnymi metodami nauczania, a także nowatorskimi materiałami dydaktycznymi, ma (...) szansę przyciągnąć uwagę zarówno lektorów języka polskiego i osób uczących się, jak i wykładowców oraz studentów specjalności glottodydaktycznej. (...)

Cel badawczy zaproponowany przez Autorki został bezsprzecznie osiągnięty. (...) praca trafnie wpisuje się w nurt badań nad onomastyką kulturową w perspektywie nauczania języka polskiego jako nierodzimego i wnosi niemałą wartość do stanu wiedzy w zakreślonym obszarze. Walorem opracowania jest ukazanie możliwości kształtowania kompetencji językowej na materiale nie tylko niebanalnym, ale i atrakcyjnym, pozwalając jednocześnie uczącym się obcować z językiem potocznym (...).

Z recenzji dr Izabeli Wieczorek

Języki wyróżniają nie tylko ich systemy językowe, ale również światy kulturowe, dlatego w procesie glottodydaktycznym tak ważne jest przybliżanie obu tych obszarów. Rola onomastyki w glottodydaktyce polonistycznej wciąż – niestety – bywa niedoceniana wśród badaczy i praktyków. Słownik, będąc dla odbiorcy swoistym językowo-kulturowym doradcą i przewodnikiem, spełnia zadanie wyjątkowe. Pozycja Magdaleny Graf, Marty Nowak i Ewy Nowak-Pasterskiej pomaga zewnętrznemu językowo i kulturowo odbiorcy lepiej zrozumieć polską lingwokulturę (...). Lektura słownika jest ciekawą podróżą po onimach (...); podróżą, którą obcokrajowiec z powodzeniem może zgłębiać. To również przydatna – bo inspirująca – pozycja dla osób zajmujących się kształceniem językowym cudzoziemców.

Z recenzji dr Marii Waclawek